

**GODIŠNJE IZVJEŠĆE O REZULTATIMA
AKTIVNOSTI INSTITUCIJE
OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE
ZA 2013.**

SADRŽAJ

UVODNA RIJEČ OMBUDSMANA	5
POGLAVLJE I. PRAVNI OKVIR I DJELOKRUG OMBUDSMANA.....	7
1.1. Pravni okvir za rad ombudsmara	7
1.2. Djelokrug mbudsmara.....	7
POGLAVLJE II. STATISTIČKI POKAZATELJI O AKTIVNOSTIMA U 2013. GODINI	9
2.1. Preporuke upućene tijelima vlasti	13
2.2. Statistički pokazatelji u odnosu na teritorijalnu pripadnost građana koji se obraćaju Instituciji ombudsmara	15
2.3. Pregled broja žalbi prema protivnim stranama	16
2.4. Posebna izvješća u 2013. godini	17
POGLAVLJE III. POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO ODJELIMA.....	19
3.1. ODJEL ZA PRAĆENJE POLITIČKIH I GRAĐANSKIH PRAVA.....	20
3.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi	20
3.1.2. Pravosuđe.....	22
3.1.3. Uprava	26
3.1.4. Policija	27
3.1.5. Imovinskopravni odnosi	29
3.1.6. Sloboda pristupa informacijama	32
3.1.7. Vladina i ministarska imenovanja.....	37
3.1.8. Javne isprave	38
3.1.9. Izbornopravo	41
3.2. ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA.....	48
3.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi	48
3.2.2. Pravo na mirovinu	49
3.2.3. Pravo na rad	52
3.2.4. Ekologija i zaštita okoliša	55
3.2.5. Pravo na socijalnu zaštitu	57
3.2.6. Pravo na zdravstvenu zaštitu.....	58
3.2.7. Komunalne usluge	61
3.2.8. Pravo na obrazovanje.....	62
3.3. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM	66
3.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi	66
3.4. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA.....	73
3.5. ODJEL ZA ZAŠTITU PRAVA PRITVORENIH/ZATVORENIH OSOBA.....	77
3.5.1. Zakonodavstvo	78
3.5.2. Sigurnost u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija	79
3.5.3. Upućivanje na izdržavanje kazne zatvora i premještaj osuđenih osoba	80
3.5.4. Zdravstvena zaštita i higijena	81
3.5.5. Ishrana.....	83
3.5.6. Radne i druge aktivnosti.....	84
3.5.7. Obrazovanje	85
3.5.8. Kontakt s vanjskim svijetom	85
3.5.9. Vjerske potrebe	86
3.5.10. Postupanje po žalbama	86
3.5.11. Osoblje.....	88
3.5.12. Institucije za izvršenje kaznenih sankcija i smještaj osoba s mentalnim invaliditetom.....	89
3.6. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA DJECE	91
3.6.1. Analiza zaprimljenih žalbi	91
3.6.2. Obrazovanje	91
3.6.3. Zdravstvena zaštita djece	94
3.6.4. Socijalna zaštita djece.....	96
3.6.5. Pravo djece na privatnost.....	96
3.6.6. Konfliktni razvodi/ostvarivanje kontakata djece s roditeljima i srođnicima	97
3.6.7. Aktivnosti Odjela	98
3.6.7.1. Ombudsman u vašoj školi	98
3.6.7.2. Obilježavanje značajnih datuma	98
3.6.7.3. Članstvo i aktivnosti u mrežama	99

3.6.8. Istraživanja i posebna izvješća Odjela sastavljena u 2013. godini.....	99
3.6.8.1. Posebno izvješće Djeca i slobodno vrijeme	99
3.6.8.2. Posebno izvješće Uloga centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta	100
3.6.8.3. Posebno izvješće Djeca i konfliktni razvodi	101
3.6.8.4. Realizacija preporuka iz posebnih izvješća sastavljenih u 2013. godini.....	102
3.7. ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE	104
POGLAVLJE IV. POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO UREDIMA	105
4.1. GLAVNI URED BANJA LUKA.....	105
4.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	105
4.2. PODRUČNI URED BRČKO	109
4.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	110
4.3. PODRUČNI URED MOSTAR	120
4.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	120
4.4. PODRUČNI URED SARAJEVO	124
4.4.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	124
4.5. TERENSKI URED LIVNO	127
4.5.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	128
POGLAVLJE V. FUNKCIONIRANJE INSTITUCIJE OMBUDSMANA	132
5.1. Uvod	132
5.2. Osoblje.....	132
5.3. Smještaj i tehnička opremljenost Institucije	132
5.4. Proračun i financije.....	133
5.5. Status Institucije	133
POGLAVLJE VI. SURADNJA S BH. I MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA I ORGANIZACIJAMA	134
6.1. Suradnja s institucijama i organizacijama u BiH	134
6.2. Suradnja s nevladinim i civilnim sektorom	135
6.3. Suradnja s međunarodnim institucijama i organizacijama.....	137
POGLAVLJE VII. SURADNJA S MEDIJIMA	142
POGLAVLJE VIII . TABLIČNI PRIKAZ PREPORUKA	146
ANEKS I. Pregled proračuna 2013	171
ANEKS II. ZOSPI	173

UVODNA RIJEČ OMBUDSMANA

Godišnji izvješće o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u 2013. godini daje podatke o aktivnostima ove institucije, s pokazateljima o obimu poštivanja ljudskih prava i sloboda na osnovi obraćanja građana i pravnih osoba, pred institucijama, tijelima, ustanovama, kao i privatnim ustanovama koje obavljaju javne dužnosti. Sukladno Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, ovo Izvješće upućuje se Predsjedništvu BiH, Zastupničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine.

Izvješće sadrži ukupne statističke pokazatelje o broju i prirodi zaprimljenih žalbi, rezultatima razmatranja žalbi koje su bile predmetom istrage i nalaze o tome, kao i prijedlozima i preporukama koje su upućene s podacima o njihovu prihvatanju.

Također su dani podatci po odjelima za pojedina područja prava, kao političkih i građanskih prava, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, prava invalida, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, prava djece, prava pritvorenika i zatvorenika, uklanjanju svih oblika diskriminacije i podatci po uredima Banja Luka, Sarajevo, Mostar, Brčko i Livno, u kojima se vode postupci, s analizom problema te ilustrativnim primjerima i preporukama.

U protekloj, 2013. godini bilo je 13.962 obraćanja građana, što je u odnosu na 2012. godinu (12.441) više za 12,23% i nastavljen je trend rasta obraćanja u odnosu i na prethodne godine, što je, prema našoj ocjeni, rezultat većeg promicanja ljudskih prava i povećane svijesti o mogućnosti njihove zaštite.

Usporedbom broja žalbi u radu u 2013. godini, u odnosu na 2012. godinu, uočeno je smanjenje broja žalbi za 3,95% u području ostvarivanja prava po osnovi invalidnosti.

U radu je ukupno bilo 5.137 žalbi, povom kojih je otvorena istraga zbog navodne povrede ljudskih prava, a to je za 2,56% više u odnosu na prethodnu 2012. godinu, od kojih je u 2013. godini bio priljev od 3.170 ili 1,47% više u odnosu na prethodnu godinu, a iz ranijih godina bilo je 1.979 žalbi.

Završeno je 2.531 žalbi ili 69,73% od ukupnoga broja u radu, i to preporukama u 305 slučajeva ili 8,63%, od čega je najveći broj završenih žalbi tijekom intervencije ombudsmana, i to 1.290 žalbi ili 36,50%, a ostali dio završenih žalbi 53,8% bio je ili neosnovan ili je bio rezultat nezainteresiranosti žalitelja za daljnja postupanja po dostavi izjašnjenja navodnog povreditelja prava ili završeni dostavom drugim tijelima i organima ili završeni na neki drugi način.

Najveći broj obraćanja, kao i prethodnih godina, bio je iz područja građanskih i političkih prava, u kojem je bilo 1.880 žalbi, što u odnosu na ukupan broj žalbi iznosi 59,30%, a po broju slijedi područje ekonomskih i socijalnih prava, u kojemu je bilo 698 žalbi ili 22,01% od ukupnoga broja žalbi.

Najmanje žalbi bilo je iz područja nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, svega 13 žalbi, što nije objektivna pokazatelj stanja ljudskih prava u ovome području, budući da su se žalbe ove skupine građana nerijetko odnosile na druga područja ljudskih prava, s obzirom na područja prava na koja su žalbe bile upućene, poput područja građanskih i političkih prava, područja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava te područja diskriminacije.

Iz područja diskriminacije registrirano je 195 žalbi, od kojih se 58 odnosi na mobing, a što je za 18,3% manje u odnosu na prethodnu godinu. Stanje u području diskriminacije, a posebno analiza učinaka primjene Zakona o zabrani diskriminacije bit će predloženo u Godišnjem izvješću o stanju

iz područja uklanjanja svih oblika diskriminacije u 2013. godini, koji je prilog ovome Godišnjem izvješću.

Osim navedenoga, sukladno Strategiji djelovanja, ombudsmeni su imali i začajne aktivnosti na poduzimanju mjera za što učinkovitiju zaštitu i promicanje ljudskih prava, jačanje suradnje s domaćim institucijama i tijelima, te s civilnim društvom i međunarodnim institucijama koji se bave zaštitom ljudskih prava.

Sastavili su i tri posebna izvješća iz područja socijalnih i dječjih prava, s težištem na prava djece na slobodno vrijeme, položaj djece u konfliktnim razvodima, ulozi centara za socijalni rad u ostvarivanju prava djece, a s ciljem analiziranja stanja i preporukama za potreban anagažman institucija i roditelja u ostvarivanju ovih temeljnih prava djece.

Također je sastavljeno i Posebno izvješće o pravima Roma, s ciljem analize ostvarivanja prava manjina, s preporukama o potrebi daljnjeg i jačeg provođenja mjera u tijelima i organima države, romskih nevladinih organizacija, među samim Romima, medijima i cijeloj zajednici na otklanjanju prerasuda i stereotipa o Romima i manjinama općenito, na ostvarivanju prava iz područja obrazovanja, stanovanja, zdravstvene zaštite i općenito uključivanja manjina u društvo.

U pojedinim područjima došlo je do pomaka od značaja za unaprjeđenje ostvarivanja ljudskih prava koji se odnose na povećanje svijesti građana o zaštiti ljudskih prava, smanjenje opće tolerancije na nasilje i unaprijeđena je regionalna suradnja. Međutim, ovi pomaci nisu dovoljni da bi prevladali nezadovoljstvo građana koje izazivaju određene nepravilnosti i nezakonitosti koje se očituju u obavljanju javnih poslova prema građanima.

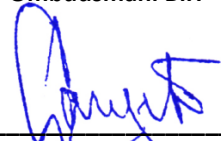
Posebno otegotne okolnosti su teška ekonomska situacija, nezaposlenost i rast siromaštva, koji su regulirani u oblasti ekonomsko socijalnih prava i država je obvezna osigurati ih, ali se zbog ekonomske nemoći ne ostvaruju.

U ovom izvješću su posebno kao prilozi dani tablični prikaz preporuka, pregled proračuna za 2013. godinu i pregled obveza prema Zakonu o slobodi pristupa informacijama.

Pri izradi izvješća, a s ciljem uvažavanja rodne ravnopravnosti u jeziku, ombudsmeni su odlučili, prema kontekstu, koristiti imenice i muškog i ženskog roda, a tamo gdje imenice imaju opće značenje, odlučili su koristiti muški rod.

Ožujak 2014. godine

Ombudsmeni BiH

Ljubomir Sandić

Jasminka Džumhur

Nives Jukić

POGLAVLJE I. PRAVNI OKVIR I DJELOKRUG OMBUDSMANA

1.1. Pravni okvir za rad ombudsmana

Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH (u daljnjem tekstu: Institucija ombudsmana) uspostavljena je 1996. godine u skladu s aneksima IV. i VI. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kao nezavisna institucija za zaštitu ljudskih prava i promicanje dobre uprave i vladavine prava.

U sadašnjim uvjetima Institucija ombudsmana BiH funkcioniра na temelju Ustava BiH i Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH¹, kojima su zjamčeni neovisnost i infrastrukturni okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava i temeljnih građanskih sloboda.

Prema članku 1. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH, Institucija ombudsmana je neovisna institucija uspostavljena s ciljem promicanja dobre uprave i vladavine prava, zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih osoba, kako je zajamčeno Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku tog ustava i koja nadgleda aktivnosti institucija BiH, njenih entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Institucija ombudsmana postupa u okviru Ustava, zakona, drugih propisa i općih akata, kao i ratificiranih međunarodnih ugovora i općeprihvaćenih pravila i standarda međunarodnog prava.

1.2. Djelokrug ombudsmana

Institucija ombudsmana nadležna je za razmatranje predmeta koji se odnose na slabo funkcioniranje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjenih od bilo kojeg tijela BiH. Može postupati po zaprimanju žalbe ili po službenoj dužnosti, a može poduzimati i opće istrage. Nakon što provede istragu u predmetu, može preporučiti odgovarajuće pojedinačne i opće mjere. Institucija ne razmatra predmete koji se odnose na odluke, činjenice ili događaje koji su se dogodili prije 15. prosinca 1995. godine².

U ovlastima Institucije ombudsmana je provođenje istraga povodom žalbi na povrede ljudskih prava i sloboda počinjenih od vojnih vlasti³, kao i postupanje u predmetima koji se odnose na slabo funkcioniranje pravosudnog sustava ili nepravilnog procesuiranja individualnih žalbi i preporučivanje odgovarajućih općih ili pojedinačnih mjera.

Pritom je izrijekom propisano da se ombudsman neće miješati u proces odlučivanja sudova, što znači da nema nadležnost preispitivati sudske odluke u svojstvu neke više instancije.⁴

Prema članku 6. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH (u daljnjem tekstu: Zakon), ombudsman može proslijediti predmete u vezi s navodnim povredama ljudskih prava najvišim sudskim tijelima BiH nadležnim za pitanja ljudskih prava, u skladu s pravilima kojima se uređuje ulaganje žalbe tim tijelima, kad god ustanovi da je to potrebno za učinkovito obavljanje svojih dužnosti.

Institucija ombudsmana ima i posebne ovlasti i nadležnosti shodno odredbama Zakona o zabrani diskriminacije BiH⁵, prema kojemu je ona središnja institucija za zaštitu od diskriminacije. Unutar ove nadležnosti Institucija ombudsmana zaprima žalbe fizičkih i pravnih osoba zbog diskriminacije, daje potrebne obavijesti o njihovim pravima, mogućnostima sudske i druge zaštite, odlučuje o pokretanju postupka odlučivanja po žalbama, predlaže medijaciju,

¹ Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00,19/02,35/04,32/06 i 38/06)

² Vidjeti članak 2. Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00 i 19/02)

³ Vidjeti članak 3. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00 i 19/02)

⁴ Vidjeti članak 4. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00 i 19/02)

⁵ Zakon o zabrani diskriminacije BiH ("Sl. glasnik BiH", broj 59/09)

prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima diskriminacije, podnosi godišnja izvješća o pojavama diskriminacije parlamentima BiH i FBiH, Narodnoj skupštini RS-a i Skupštini Brčko Distrikta BiH, daje mišljenja i preporuke s ciljem sprječavanja i suzbijanja diskriminacije, prati zakonodavstvo, unaprjeđuje praksu koja ima za cilj osigurati jednako postupanje.

Institucija ombudsmana ima i posebne ovlasti shodno odredbama Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima BiH⁶, prema kojemu je Institucija ombudsmana ovlaštena poduzimati mjere za ispitivanje prigovora žalitelja na odluku o imenovanju. Pritom može pokrenuti pitanja vezana uz postupak imenovanja na koji se prigovor žalitelja odnosi i može zahtijevati da odgovorni javni službenik dostavi ombudsmanu sve dokumente i spise vezane uz navedeno imenovanje.

Također ima i posebne ovlasti shodno odredbama Zakona o pristupu informacijama u BiH⁷ prema kojemu može, *inter alia*, razmatrati izradu i dostavu informacija, kao što su vodiči i opće preporuke koje se odnose na provedbu i primjenu ovoga zakona, uključivati ih u poseban dio godišnjeg izvješća u kojemu se predstavljaju aktivnosti ombudsmana vezane uz primjenu ovog zakona, te predlagati naputke s ciljem osiguranja primjene zakona.

S ciljem zaštite prava građana, Institucija ombudsmana postupa po pojedinačnim i grupnim žalbama, obavještava fizičke i pravne osobe o njihovim pravima i obvezama, upoznaje ih s mogućnošću sudske i druge zaštite, predlaže pokretanje postupaka medijacije i dr.

Institucija ombudsmana registrira podnesene žalbe, te u slučaju kada ombudsman odluči da ne prihvati i ne razmatra žalbu, obavještava žalitelja pismenim putem, navodeći razloge neprihvatanja i upućuje na najpogodnija sredstva za poduzimanje radnji, ako ona postoje.

Ombudsman može odbiti razmatrati anonimne žalbe, zatim žalbe koje smatra zlonamjernima, neosnovanima, u kojima nema žalbe, koje nanose štetu legitimnim pravima trećih osoba ili koje su predočene izvan roka od 12 mjeseci nakon pojave događaja, činjenica ili odluka na koje se žalba odnosi.

Ombudsman može predložiti nadležnom tijelu obustavu izvršenja osporene mjere u vremenu ne duljem od deset dana kada tijekom istrage ustanovi da provođenje upravne odluke može rezultirati nepopravljivom štetom za prava podnositelja žalbe.

Tijela i organi vlasti obvezni su pružati pomoć ombudsmanu u vezi s omogućavanjem pristupa informacijama i dokumentima, te u obavljanju osobnih razgovora, razmatranju potrebnih spisa, dostavljanju zatraženih pismenih izjava o radnjama vezanim uz dužnost osoba koje su u službi tijela i organa, zatim provjeri vjerodostojnosti traženih dokumenata i izjava.

Ombudsman može tražiti davanje na uvid ili predaju dokumenata koji su upisani kao povjerljivi ili tajni, sukladno zakonu, kada je on obavezan primijeniti potrebnu diskreciju i ne može ove dokumente učiniti dostupnima javnosti, uz obvezu da pri njihovom uvrštavanju u izvješća poduzima sve potrebne mjere zaštite tajnosti.

Nakon svih potrebnih radnji istraživanja povodom žalbe, pribavljanja isprava i dokumenata, izjašnjenja žalitelja, tijela i organa u predmetu žalbe, ombudsman može izdati preporuke nadležnim tijelima i organima za otklanjanje povreda ljudskih prava. Tijela i organi vlasti, koji dobiju preporuke, dužni su u ostavljenom roku pismeno odgovoriti Instituciji ombudsmana o realizaciji preporuka u ostavljenim rokovima.

U slučaju nepostupanja određenog tijela ili organa vlasti po preporuci ombudsmana, o tome se prethodno ukazuje višem nadležnom tijelu, a potom u godišnjem izvješću o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana, koje se upućuje Parlamentarnoj skupštini BiH, Parlamentu Federacije BiH, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Predsjedništvu BiH.

⁶ Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima BiH ("Sl. glasnik BiH", broj 37/03), Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 12/03 i 34/03) i Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima RS-a ("Sl. glasnik RS", broj 41/03).

⁷ Zakon o pristupu informacijama u BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 28/00, 45/06, 102/09 i 62/11), Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH ("Sl. novine FBiH", broj 32/01) i Zakon o slobodi pristupa informacijama RS-a ("Sl. glasnik RS", broj 20/01).

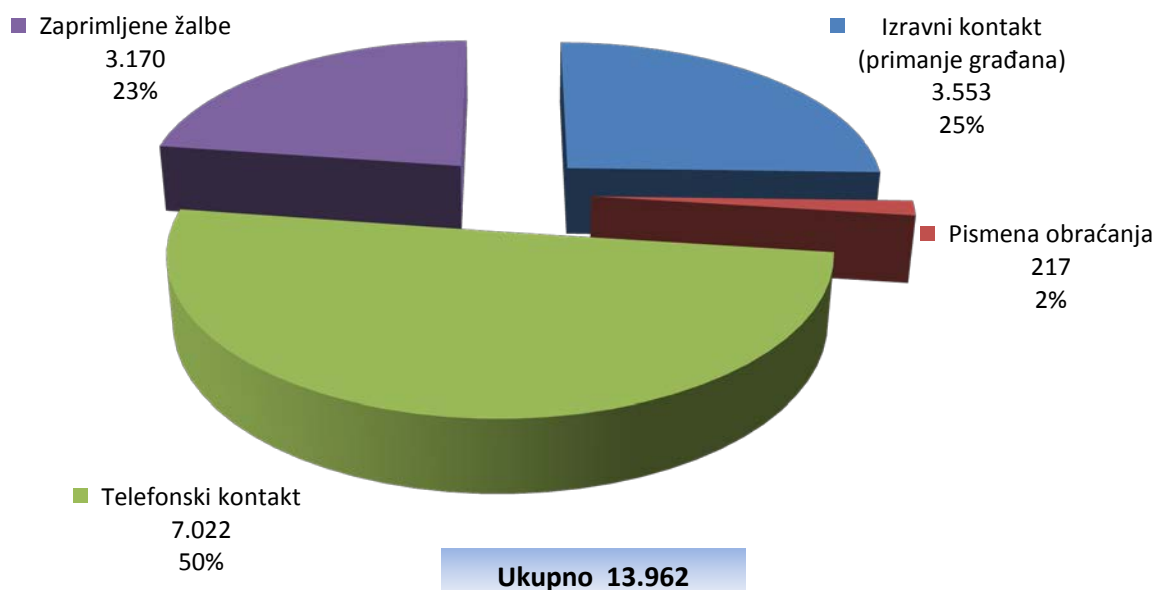
POGLAVLJE II. STATISTIČKI POKAZATELJI O AKTIVNOSTIMA U 2013. GODINI

U protekloj 2013. godini Instituciji ombudsmana obratilo se 13.962 građanina i broj obraćanja veći je za 12,23% u odnosu na 2012. godinu, u kojoj je bilo 12.441 obraćanja.

- Porast broja obraćanja građana Instituciji ombudsmana za 12,23% u odnosu na 2012. godinu.
- Registrirane 3.170 pismene žalbe, što je za 1,47% više u odnosu na 2012. godinu.
- U 2013. godini okončano je ukupno 3.531 predmet, te je veći broj završenih predmeta u odnosu na broj zaprimljenih predmeta, i to za 361 predmet ili 11,39% , što ukazuje na visok stupanj ažurnosti Institucije.

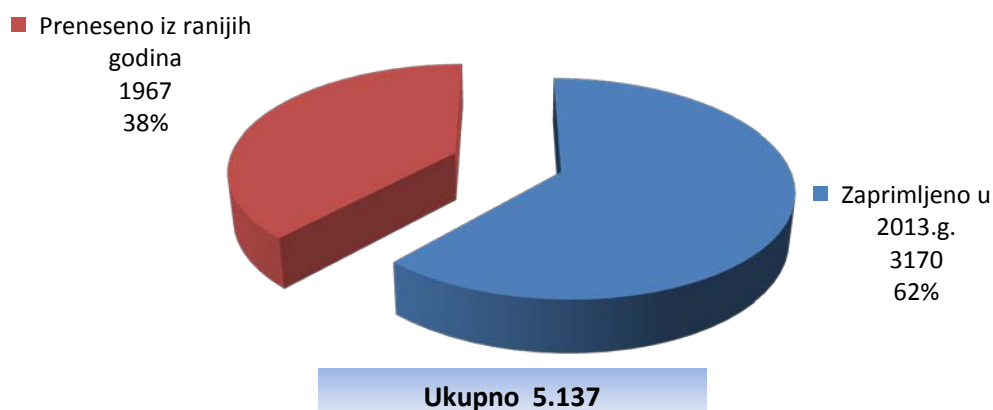
Prema načinu obraćanja, zabilježeno je znatno više obraćanja telefonskim kontaktima i neposrednim obraćanjima, a neznatno je povećanje obraćanja putem pismenih žalbi.

Uspoređujući načine obraćanja, najbrojniji način obraćanja je telefonskim kontaktima, potom neposredan način obraćanja, a potom obraćanja putem pismenih žalbi i raznih drugih načina pismenih i sličnih obraćanja.

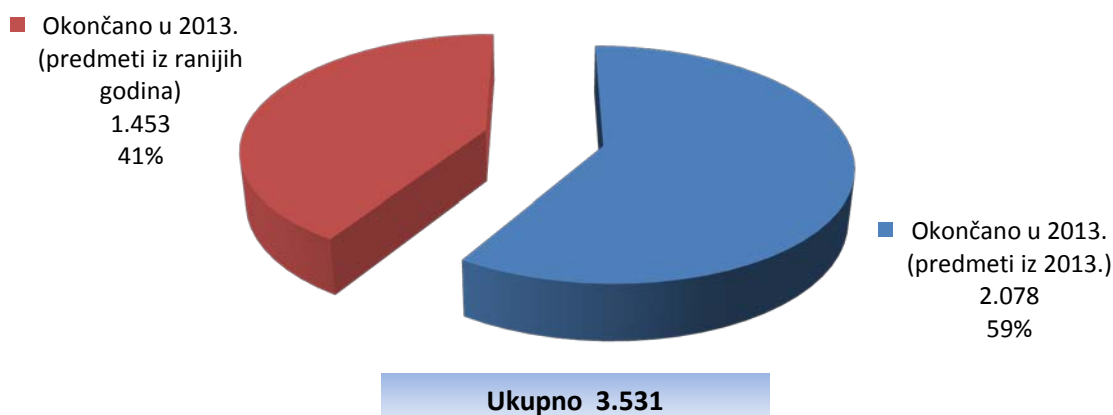
Dijagram 1. Obračanje građana u 2013. godini

U 2013. godini zaprimljeno je 3.170 pismenih žalbi, što je za 1,47% više u odnosu na 2012. godinu, u kojoj je zaprimljeno 3.124 pismene žalbe. Iz ranijih godina je u 2013. godinu ukupno preneseno 1.979 žalbi te je sa zaprimljenim i prenesenim žalbama u 2013. godini u radu bilo 5.137 žalbi i to je više za 2,56% u odnosu na 2012. godinu, u kojoj je bilo 5.009 žalbi u radu.

Dijagram 2. Žalbe zaprimljene u 2013. godini i prenesene iz ranijih godina⁸

Od ukupnoga broja zaprimljenih žalbi u 2013. godini, završeno je 2.078 žalbi ili 65% (za 2% više od završenih u 2012. godini). Od prenesenih žalbi iz prethodnih godina, u 2013. godini ukupno je završeno 1.453 žalbe ili 73%. Završene su sve žalbe iz ranijih godina, zaključno s 2010. godinom, tako da je ostao nezavršen manji broj žalbi iz 2011. i 2012. godine.

Istovremeno u 2013. godini je, od ukupno 5.137 žalbi žalbi u radu (zaprimljene i prenesene iz ranijih godina), završeno 3.531 žalba ili 68,73%, što je za 8,73% više završenih u odnosu na prethodnu 2012. godinu.

Dijagram 3. Žalbe koji su završene u 2013. godini

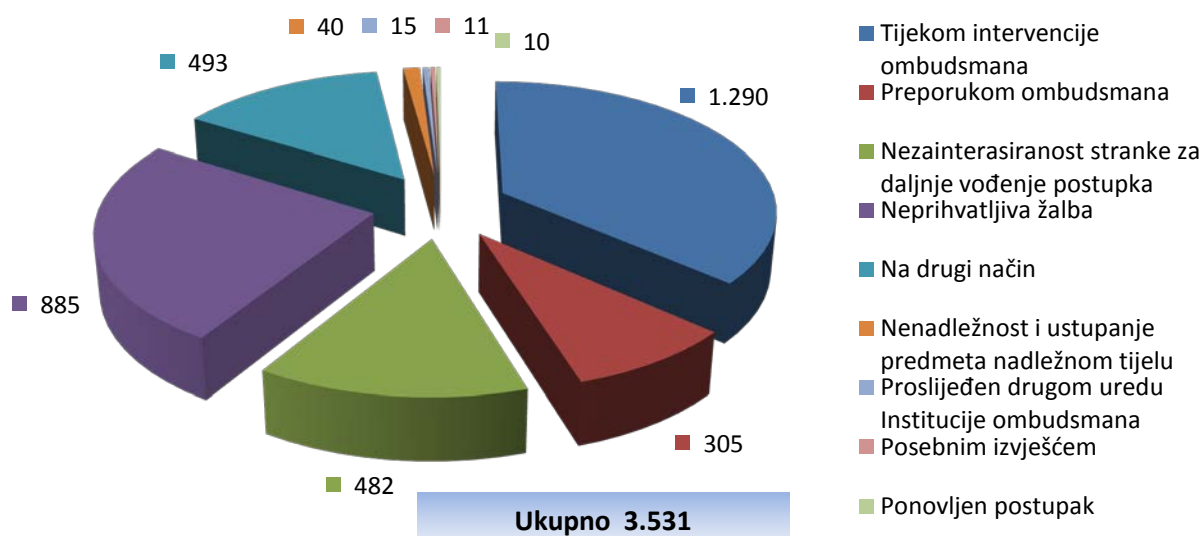
Načini okončanja žalbi utvrđeni su Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava BiH i Pravilima postupanja. U sljedećem dijagramu dani su statistički pokazatelji iz kojih je vidljivo da je najveći broj žalbi u 2013. godini završen tijekom trajanja postupka, dakle intervencijoma ombudsmana. U tim su predmetima žalitelji ostvarili svoja prava bez posebnih mjera i preporuka, Na ovaj način riješeno je 1.290 žalbi ili 36,53%, što je porast u odnosu na 2012. godinu za 15,22% tijekom koje

je na ovaj način završeno 1.095 žalbi. Ovaj podatak može ukazati na promjenu odnosa tijela vlasti prema Instituciji ombudsmana u smjeru podizanja svijesti o ulozi i značaju ove institucije, što ima za posljedicu da tijela vlasti reagiraju već nakon prvog obraćanja Instituciji ombudsmana.

Stranke su tijekom istrage ombudsmana u 1.290 predmeta ili 36,53% uspjele ostvariti svoje pravo, dok su u 358 predmeta ombudsmeni izdali 335 preporuka nadležnim tijelima, te 11 predmeta završili donošenjem posebnih izvješća

⁸ Statistički podatci prikazani su za razdoblje od 2010. godine kada je uspostavljeno elektroničko praćenje predmeta u bazi podataka, što znači da pokazatelji ne uključuju i predmete registrirane u Instituciji ombudsmana prije 1. 1. 2010.

Od ukupno broja 3.531 završene žalbe, u njih 1.595 ili 45% bilo je osnovanih povreda ljudskih prava.

Dijagram 4. Način okončanja žalbi u 2013. godini

Pritom je bitno naglasiti da su u 2013. godini, tijekom postupanja povodom žalbi, poduzete brojne različite potrebne aktivnosti vezane uz rad po žalbama, uključujući pojedinačne radnje na istraživanju, traženju izjašnjenja tijela o žalbama, izjašnjenja o izdanim preporukama i raznih pisanih komunikacija sa žaliteljima, praćenje sudskih i upravnih postupaka, obavješćavanje žalitelja o izjašnjenjima odgovornih stranaka, slanje požurnica nadležnim tijelima i raznih zahtjeva za objašnjenja i dopune žalbi i sl.

Sve zaprimljene žalbe u Instituciji ombudsmana registriraju se u odjelima kao organizacijskim jedinicama uspostavljenim unutarnjim ustrojstvom, a shodno pravima čija je zaštita u nadležnosti tih odjela. Ipak, ombudsmani žele skrenuti pozornost na to da žalbe nerijetko sadrže višestruke povrede prava koje utječu na različite kategorije građana koji, prema međunarodnim standardima, uživaju posebnu zaštitu. Bez obzira na ovu činjenicu, takvi predmeti registriraju se samo kao jedna žalba u jednom odjelu. Bitno je ukazati na ovu činjenicu jer je pokazatelj složenosti žalbi kojima se bavi Institucija ombudsmana. Tako pitanje nemogućnosti pristupa obrazovanju djetetu iz manjinskog naroda ukazuje na mogućnost postupanja Odjela za prava djece, Odjela za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odjela za prava manjina i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. U takvim slučajevima žalbe se najčešće registriraju u Odjelu za prava djece.

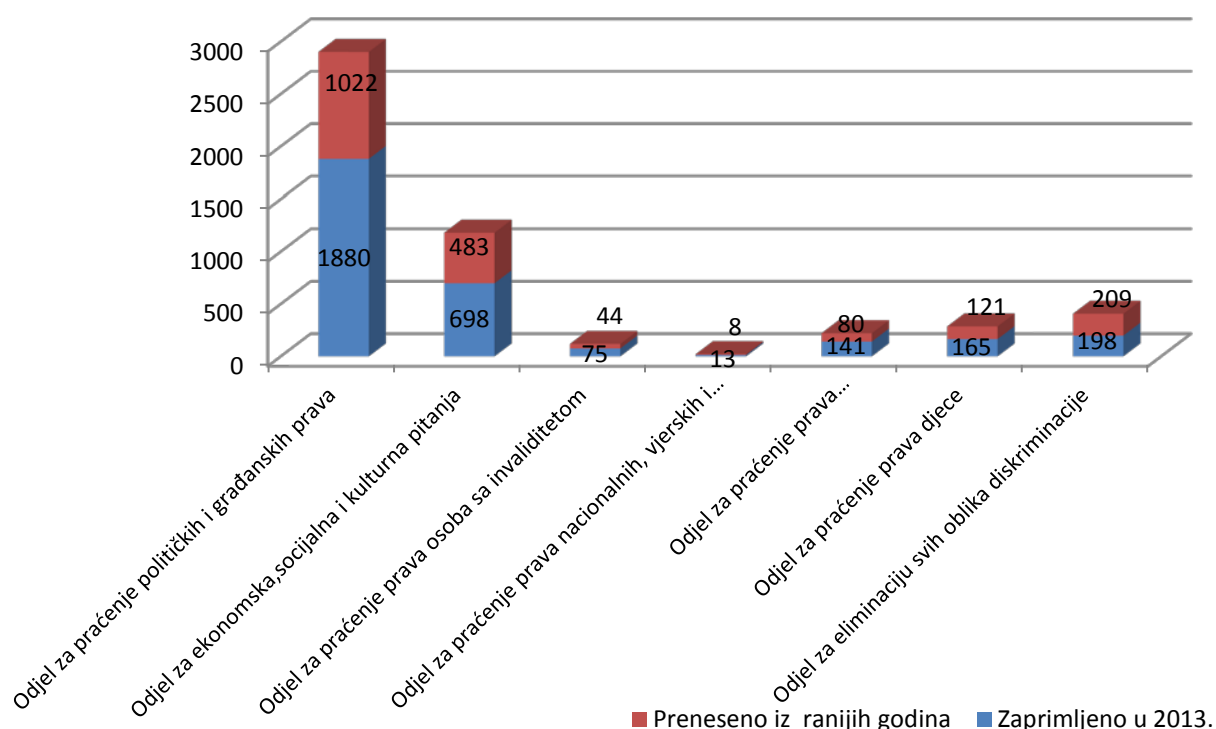
U 2013. godini najveći broj žalbi registriran je u:

- Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava 1.880 žalbi ili 59,30% od ukupnoga broja žalbi;
- Odjelu za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava 698 žalbi ili 22,01% od ukupnoga broja žalbi;
- Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije 198 žalbi ili 6,24% od ukupnoga broja žalbi.

U 2013. godini najveći broj žalbi zaprimljen je u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava, i to 1.880 žalbi, što je 59,30% u odnosu na ukupan broj žalbi, zatim je u Odjelu za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava registrirano 698 žalbi ili 22,01%, te je u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije zaprimljeno 198 žalbi ili 6,24% od ukupnoga broja žalbi itd.

ODJEL	Zaprimljeno u 2012. (1)	Preneseno iz prethodnih godina (2)	Zaprimljeno u 2013. (3)	Ukupan broj žalbi u radu u 2013. (2+3)
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1737	1022	1880	2902
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	742	483	698	1181
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	77	44	75	119
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	17	8	13	21
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	170	80	141	221
Odjel za praćenje prava djece	124	121	165	286
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	257	209	198	407
UKUPNO	3124	1967	3170	5137

Tablica 1. Poredba broja zaprimljenih žalbi u 2012. i 2013. godini i broja prenesenih žalbi iz ranijih godina.

Dijagram 5. Broj zaprimljenih žalbi u 2013. i prenesenih žalbi iz prethodnih godina po odjelima

U odnosu na teritorijalnu organizaciju Institucije ombudsmena, prema broju zaprimljenih žalbi u 2013. godini, u odnosu na 2012. godinu, zabilježen je porast u uredima u Mostaru, Brčkom i Livnu, dok je neznatno manji broj žalbi u uredima u Banjoj Luci i Sarajevu, što je vidljivo iz usporednog prikaza u Tablici 2.

Ured	Zaprimljeno u 2012. (1)	Preneseno iz prethodnih godina (2)	Zaprimljeno u 2013. (3)	Ukupan broj žalbi u radu u 2013. (2+3)
Banja Luka	915	296	876	1172
Brčko	307	379	380	759
Mostar	204	155	216	371
Sarajevo	1425	1080	1391	2471
Livno	273	57	307	364
UKUPNO	3124	1967	3170	5137

Tablica 2. Broj zaprimljenih žalbi u 2012. i 2013. godini i broj prenesenih žalbi iz prethodnih godina po uredima

2.1. Preporuke upućene tijelima vlasti

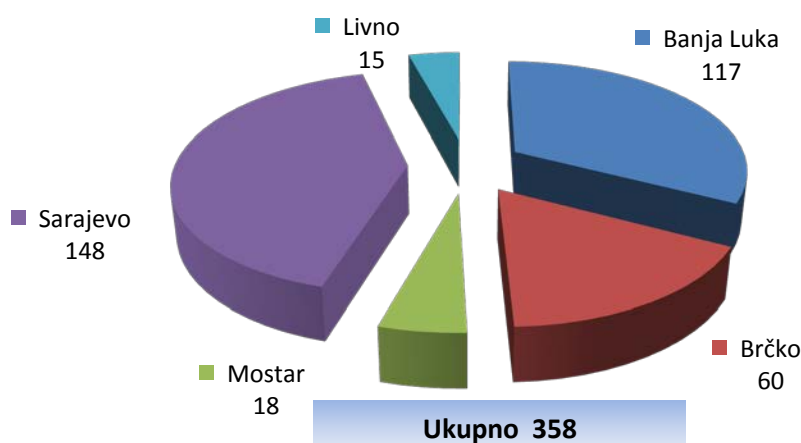
U 2013. godini ombudsmeni su uputili 335 preporuka u 358 žalbi, jer je u nekoliko slučajeva zbog istovjetnosti problematike i istog povreditelja prava jednom preporukom obuhvaćeno više žalbi. Istovremeno je rok za postupanje po preporukama do 31. 12. 2013. istekao u 305 slučajeva tako da su analitički pokazatelji vezani uz realizaciju preporuka utemeljeni na ovom

Iz područja političkih i građanskih prava i dalje se najviše krše prava građana u BiH, zbog čega su ombudsmeni izdali najveći broj preporuka iz ovoga područja - 193 ili 53,91%; zatim iz područja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava 64 ili 17,87%; iz područja vladinih, ministarskih i drugih imenovanja 32 ili 8,65%, te iz područja uklanjanja svih oblika diskriminacije 61 ili 17,03% preporuka

pokazatelju. Ombudsmeni su, dakle, u 2013. godini izdali 92 preporuke više u odnosu na 2012. godinu, u kojoj je upućeno 243 preporuka. Kada se analizira broj upućenih preporuka po uredima, najviše ih je upućeno iz Područnog ureda u Sarajevu - 148, Glavnog ureda u Banjoj Luci - 117, Područnog ureda u Brčkom - 60, Područnog ureda u Mostaru - 18, te Terenskog ureda u Livnu - 15, a što je i vidljivo iz Tablice 3. i Diajagrama 6. u prilogu.

Ured	Broj žalbi s izdanim preporukama u 2013.	Broj žalbi s izdanim preporukama u 2012.
Banja Luka	117	66
Brčko	60	2
Mostar	18	10
Sarajevo	148	159
Livno	15	6
Ukupan broj preporuka	358	243

Tablica 3. Poredba izdanih preporuka u žalbama po uredima za 2013. i 2012. godinu

Dijagram 6. Broj preporuka po uredima izdanih u predmetima tijekom 2013. godine

Po područjima prava najviše je preporuka izdano u žalbama iz područja građanskih i političkih prava 193 ili 53,91% od ukupnoga broja preporuka, od kojih se na upravu odnosi 49 preporuka, sudove 29 preporuka, policiju 10 preporuka, pristup informacijama 45 preporuka, imovinskoppravne zahtjeve 19 itd.

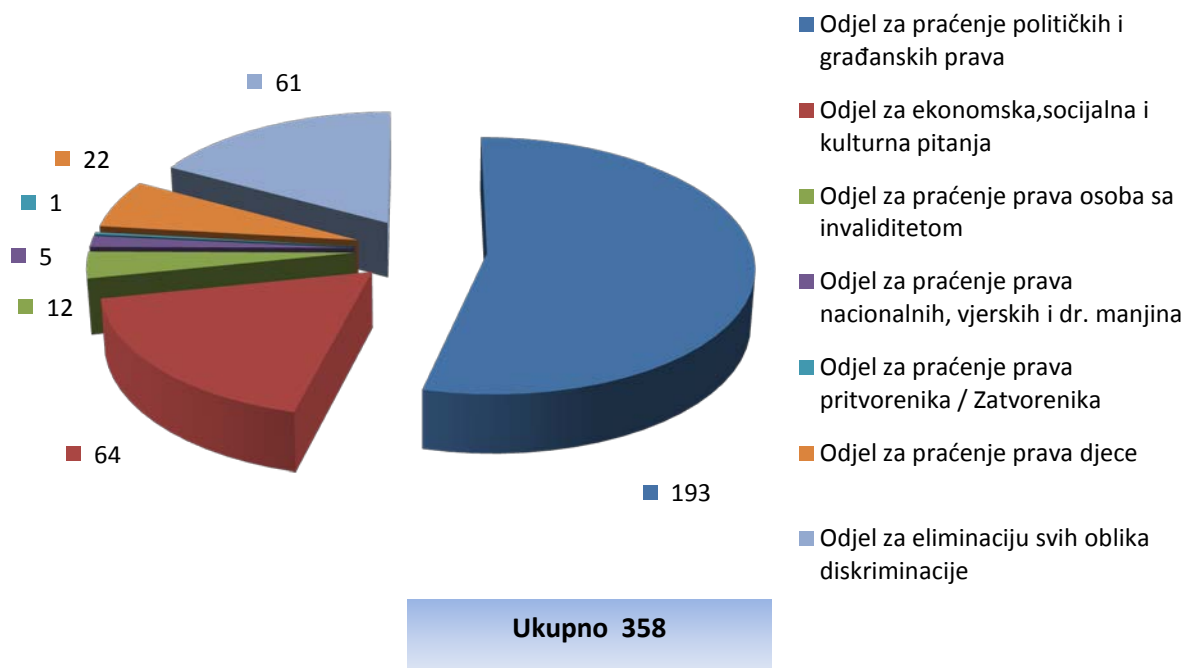
Iz područja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava u žalbama su izdane 64 preporuke ili 17,88% od ukupnoga broja, pri čemu su 44 preporuke iz područja radnih odnosa, 7 preporuka iz obrazovanja, 3 preporuke iz zdravstva, 6 preporuka iz mirovinskih prava itd.

Ombudsmeni su i u 2013. godini uputili zanačajan broj preporuka iz područja vladinih, ministarskih i drugih imenovanja, i to 32 ili 8,94% od ukupnoga broja preporuka.

Iz područja uklanjanja svih oblika diskriminacije upućena je 61 preporuka ili 17,04% od ukupnoga broja preporuka, zatim iz područja prava djece 22 preporuke, iz područja nacionalnih, vjerskih i drugih manjina 5 preporuka, a u odnosu na broj žalbi iz ovoga područja prava (13 žalbi) bilo je 38,46% preporuka u odnosu na ukupan broj žalbi.

ODJEL	Broj žalbi sa izdatom preporukom
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	193
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	64
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	12
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	5
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	1
Odjel za praćenje prava djece	22
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	61
UKUPNO	358

Tablica 3.a. Broj preporuka po odjelima izdanih u žalbama tijekom 2013. godine

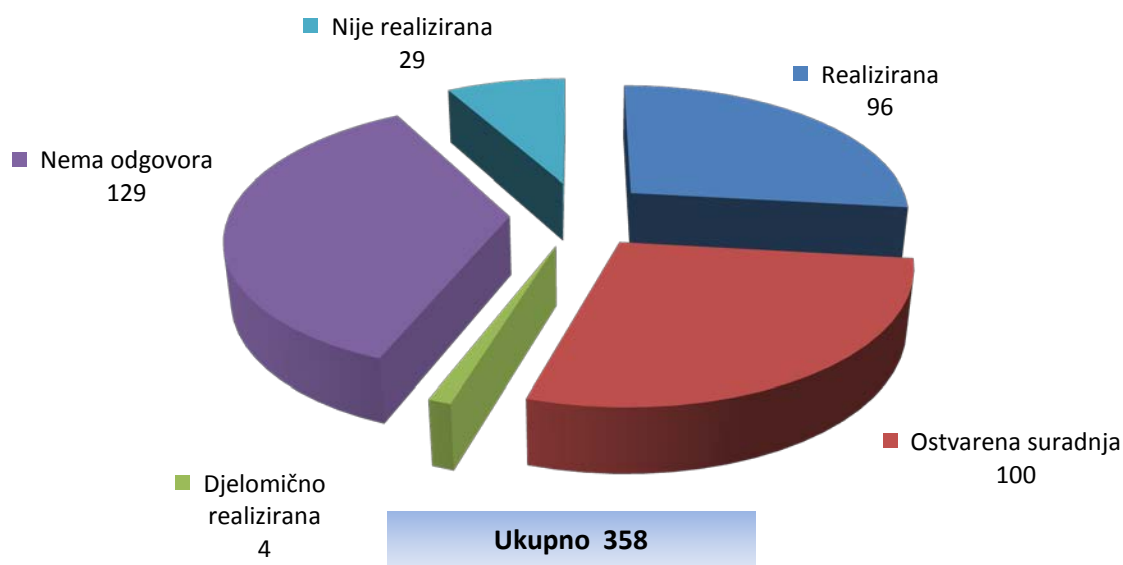

Dijagram 6.a. Broj preporuka po odjelima izdanih u predmetima tijekom 2013. godine

Od ukupnoga broja upućenih preporuka na dan 31. 12. 2013., realiziranoj ih je 96 ili 26,82%, djelomično realizirano 4 ili 1,12%, a ostvarena je suradnja na realizaciji povodom 100 preporuka ili 27,03%. Na taj način su tijela i organi prihvatili 200 upućenih preporuka ili 55,87%, a odnosile su se na povrede ljudskih prava.

Nije realizirano 29 preporuka ili 8,1%, dok za 129 preporuka ili 36% nije dostavljena povratna informacija o tome kako je i je li postupljeno prema upućenoj preporuci, što zajedno čini 158 preporuka ili 44,13%.

U Aneksu ovoga Izvješća naveli smo detaljan pregled tijela kojima su upućene preporuke i stanje provedbe neposredno pred izdavanje Izvješća.

Dijagram 7. Raspored preporuka u predmetima po načinu realizacije u 2013. godini

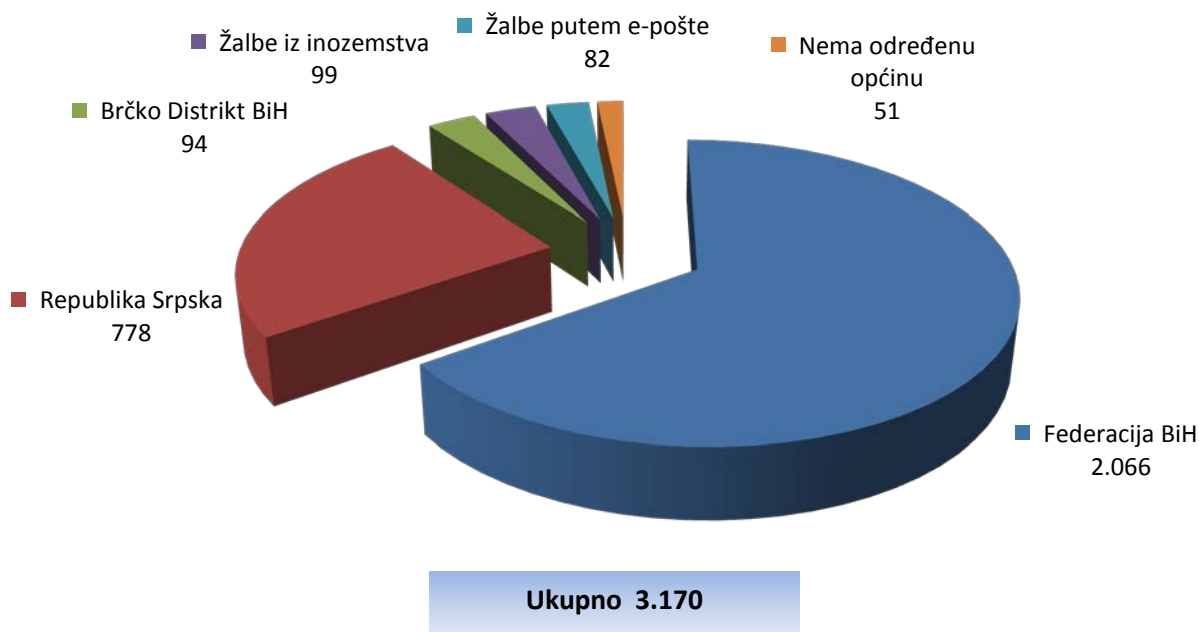
Kada se promatra broj od 200 preporuka prema kojima su tijela prihvatila postupiti i 1.290 žalbi u kojima su otklonjene povrede ljudskih prava tijekom postupka intervencije ombudsmana, vidljivo je da je otklonjeno 1.490 povreda ljudskih prava, a u odnosu na 1.648 žalbi u kojima su utvrđene povrede, u 2013. godini su u 90,41% žalbi otklonjene povrede ljudskih prava.

2.2. Statistički pokazatelji u odnosu na teritorijalnu pripadnost građana koji se obraćaju Instituciji ombudsmana

I u 2013. godini Instituciji ombudsmana bilo je bitno identificirati teritorijalnu pripadnost podnositelja žalbi, premda je ovaj kriterij, s obzirom na strukturu Institucije ombudsmana, relativan pokazatelj, jer je građanima omogućeno podnositi žalbe bilo kojem uredu Institucije, bez obzira na to gdje građanin ima prebivalište ili boravište.

Žalitelji se najčešće opredjeljuju za obraćanje uredu kojemu su najbliži tijela i organi protiv kojih upućuju žalbu, a zatim uredu koji je najbliži njihovom prebivalištu ili boravištu.

U 2013. godini Instituciji ombudsmana obratilo se 2.066 građana s teritorija FBiH, koliko i u 2012. godini. S teritorija RS-a obratilo se 778 građana, što je za 34 ili 4,19% manje u odnosu na 2012. godinu, a s teritorija Brčko Distrikta 94 građana, što je za 8 ili 8,52% više u odnosu na 2012. godinu. Iz inozemstva obratilo se 99 građana, što je za 14 ili 12,39% manje u odnosu na 2012. godinu, e-pošom 82 građana, a to je za 34 ili 41,47% više u odnosu na 2012. godinu.

Dijagram 8. Broj zaprimljenih žalbi prema teritorijalnoj pripadnosti podnosioca u 2013. godini

Iznesni pokazatelji u pogledu teritorijalne pripadnosti građana odnose se na statističke pokazatelje u odnosu na broj uložених žalbi i žalbi povodom kojih je vođen postupak utvrđivanja povrede ljudskih prava.

2.3. Pregled broja žalbi prema protivnim stranama

Treba navesti i pregled broja žalbi prema protivnim stranama zbog sprječavanja povreda ljudskih prava, jer se pregledi odnose na institucije i tijela vlasti koji su se u 2013. godini

Protivne strane zbog kojih su se stranke najviše žalile:

- kazneno-popravne ustanove
- fondovi mirovinsko-invalidskog osiguranja
- Vlada Sarajevskog kantona i Vlada Brčko Distrikta
- MUP Sarajevskog kantona i MUP Kantona 10, MUP RS-a, Ministarstvo rada i boračko- invalidske zaštite RS-a, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove RS-a
- gradske uprave Mostara i Banje Luke
- općine Stari Grad, Centar, Novi Grad Sarajevo, Bugojno, Foča, Gradiška
- sudovi: općinski i osnovni sudovi Livno, Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Mostar, kantonalni sudovi Livno, Sarajevo, Tuzla, Okružni sud Banja Luka i Ustavni sud BiH

najčešće pojavljivali kao protivna strana i povreditelji prava po žalbama građana.

Ovo je bitno i stoga što tijela odlučivanja, a prvenstveno zakonodavna i izvršna tijela, koristeći svoje nadležnosti mogu djelovati na čimbenike koji dovode do toga da navedene institucije i tijela povređuju prava građana.

Iz priloženog pregleda može se vidjeti da su i dalje za najčešće povreditelje ljudskih prava označeni kazneno-popravni zavodi, institucije mirovinsko-invalidskog osiguranja, te tijela gradskih i općinskih razina vlasti.

I dalje je primjetan veliki broj žalbi koje se odnose na pravosudne institucije, što je zabrinjavajuće s obzirom na ulogu tih institucija i obvezu njihova učinkovitog djelovanja u osiguranju zaštite ljudskih prava koju imaju kao treći stup vlasti.

U tablicama 4. i 5. dan je prikaz institucija i pravosudnih tijela koje su građani najčešće označavali kao povreditelje prava.

Red. br.	Naziv tijela	Broj žalbi
1	KPZ ZT ZENICA	58
2	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO KANTONALNA ADMINISTRATIVNA JEDINICA TUZLA	46
3	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO FBIH	32
4	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	26
5	GRAD MOSTAR	26
6	MUP KANTONA SARAJEVO	25
7	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	24
8	GRAD BANJA LUKA	24
9	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	21
10	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	19
11	MINISTARSTVO ODBRANE BIH	18
12	MUP KANTONA 10	17
13	OPĆINA STARI GRAD	17
14	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	16
15	VLADA KANTONA SARAJEVO	16
16	FOND PIO RS, FILIJALA BANJALUKA	15
17	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	15
18	OPĆINA BUGOJNO - NAČELNIK OPĆINE	14
19	OPĆINA FOČA	14
20	OPĆINA GRADIŠKA	14

Tablica 4. 20 protivnih strana koje su imale najviše žalbi građana u 2013., isključujući pravosuđe

Red. br.	NAZIV PRAVOSUDNE INSTITUCIJE	Broj žalbi
1	OPĆINSKI SUD LIVNO	60
2	KANTONALNI SUD SARAJEVO	56
3	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	55
4	OPĆINSKI SUD SARAJEVO	42
5	OPĆINSKI SUD TUZLA	39
6	KANTONALNI SUD LIVNO	33
7	OPĆINSKI SUD MOSTAR	32
8	USTAVNI SUD BIH	19
9	KANTONALNI SUD TUZLA	18
10	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	18

Tablica 5. 10 protivnih strana iz područja pravosuđa u 2013. koje su imale najviše žalbi građana

2.4. Posebna izvješća u 2013. godini

U 2013. godini Institucija ombudsmana izradila je pet posebnih izvješća, i to:

- 1. Posebno izvješće Djeca u u konfliktnim razvodima**
- 2. Posebno izvješće o ulozi centara za socijalni rad u zaštiti prava djece**
- 3. Posebno izvješće – Djeca i slobodno vrijeme**
- 4. Posebno izvješće o položaju Roma u Bosni i Hercegovini**
- 5. Posebno izvješće o realizaciji prava na povratak starijih i iznemoglih osoba na području Bosne i Hercegovine**

U ovome Izvješću posebno su analizirana spomenuta posebna izvješća, i to u dijelu u kojem se analiziraju područja prava djece, prava starih i iznemoglih osoba, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, te prava iz područja diskriminacije.

Bitno je istaknuti da je u pet navedenih posebnih izvješća ukupno upućeno 48 preporuka (32 preporuke u tri posebna izvješća iz područja prava djece, 15 preporuka iz Posebnog izvješća o položaju Roma u BiH i jedna preporuka vezana uz povratak starih i iznemoglih osoba).

Navedene preporuke upućene su nadležnim tijelima i organima radi poduzimanja mjera na sprječavanju povreda prava i mjera za jačanje institucija u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava ovih kategorija građana.

POGLAVLJE III. POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO ODJELIMA

Prema Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava BiH, obveza je unutar Institucije ombudsmana uspostaviti odjele za praćenje prava djece, prava osoba s invaliditetom i prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, te druge odjele po potrebi.

Zakonom o zabrani diskriminacije, u kojem je utvrđen i mandat Institucije ombudsmana, naložena je uspostava odjela za uklanjanje svih oblika diskriminacije.

Analizirajući strukturu i brojnost obraćanja, ombudsmeni su zaključili potrebnim uz četiri navedena odjela uspostaviti i odjele koji će se isključivo baviti zaštitom prava utvrđenih Paktom o građanskim i političkim pravima i Paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, te Odjel za praćenje prava zatvorenika i pritvorenika.

Statistika obraćanja za zaštitu prava iz ovih područja pokazala je opravdanost uspostave navedenih odjela, jer je upravo u ta tri odjela registriran najveći broj žalbi.

Praćenjem stanja ostvarivanja prava sa stanovišta brojnosti žalbi ukazuje se potreba uspostave odjela koji bi isključivo rješavao žalbe iz područja pravosuđa i uprave, te žalbe iz područja slobode pristupa informacijama i slobode medija.

Na ovakvu potrebu ukazuje stalni porast broja žalbi u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava, u kojem se registriraju žalbe i iz područja pravosuđa i uprave te slobode pristupa informacijama i medijskih sloboda.

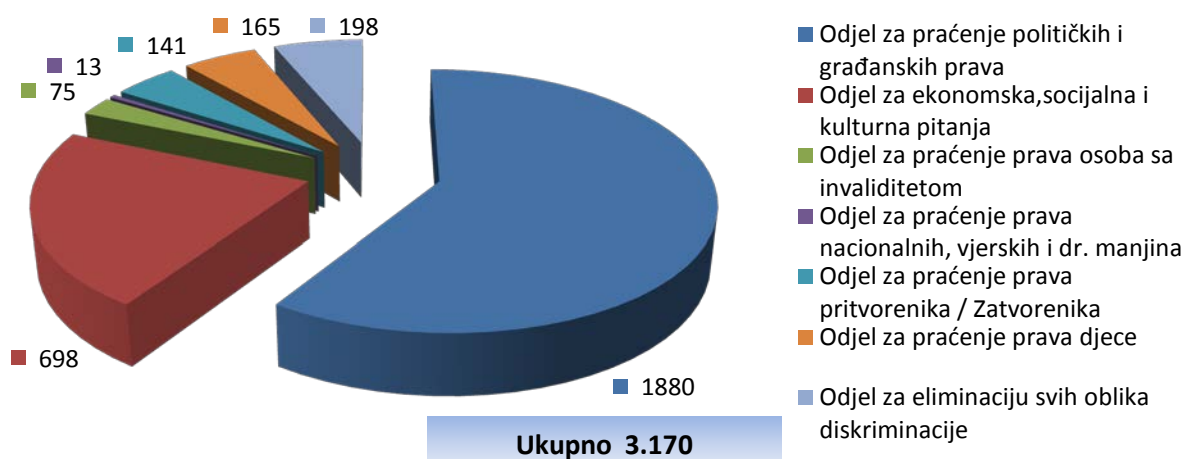
Analizirajući broj obraćanja, u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu povećan je broj obraćanja

iz područja građanskih i političkih prava, zatim područja prava djece, dok je u ostalim područjima broj obraćanja zadržan na istoj razini ili je neznatno smanjen.

Struktura registriranih žalbi u odnosu na 2012. godinu ukazuje na neznatan porast u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava i Odjelu za prava djece

ODJEL	Zaprimljeno u 2013.	Zaprimljeno u 2012.
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1.880	1.737
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	698	742
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	75	77
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	13	17
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	141	170
Odjel za praćenje prava djece	165	124
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	198	257
UKUPNO	3.170	3.124

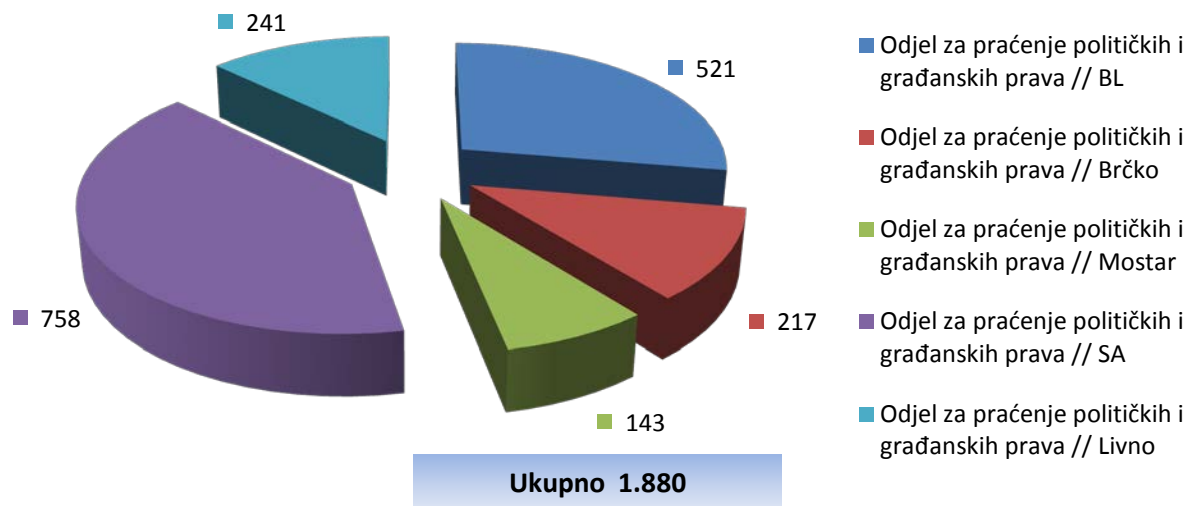
Tablica 6. Broj zaprimljenih žalbi po odjelima u 2013. i 2012. godini

Dijagram 9. Broj zaprimljenih žalbi po odjelima u 2013. godini

3.1. ODJEL ZA PRAĆENJE POLITIČKIH I GRAĐANSKIH PRAVA

Unutar Institucije ombudsmana uspostavljen je Odjel za građanska i politička prava. Odjel prima žalbe i *ex officio* pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi povrede i probleme u ostvarivanju prava proizašlih iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima⁹,

Dijagram 10. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava u 2013. godini po uredima

3.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi

U razdoblju od siječnja do prosinca 2013. godine u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava ukupno je zaprimljeno 1.880 žalbi. Od toga u Uredu Sarajevo 758, u Uredu Banja Luka 521, u Uredu Mostar 143, u Uredu Brčko Distrikt BiH 217, te u Uredu Livno 241.

U Odjelu je u 2013. godini bilo ukupno u radu 2.902 žalbe, od čega je 1.880 zaprimljeno u 2013. godini, a iz predhodnih je godina preneseno 1.022 žalbe. U izvještajnom razdoblju ombudsmeni su riješili 2.071 žalbu, što je porast u odnosu na broj novozaprimljenih žalbi, čime se povećala ažurnost Odjela. Odjel je prenio 831 žalbu u 2014. godinu.

Ombudsmeni ukazuju na stalan porast broja žalbi iz područja građanskih i političkih prava, naročito u odnosu na sudstvo, upravu, policiju i slobodu pristupa informacijama. Sagledavajući ovo područje u cjelini, može se zaključiti da su u znatnoj mjeri ugrožena načela vladavine prava, što rezultira time da se građani često obraćaju Instituciji ombudsmana kao "zadnjoj instanciji".

Promatrajući statističke pokazatelje broja registriranih žalbi u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava, taj broj se u 2013. godini (1.880) u odnosu na 2012. godinu (1.737 žalba) povećao za 143 odnosno za 8,23%.

Struktura registriranih žalbi u Odjelu za praćenje građanskih i političkih

prava u 2013. godini je: mediji i sloboda informiranja 2, pristup informacijama 228, policija 138,

⁹ Odjel za praćenje građanskih i političkih prava obavlja poslove unaprjeđenja i zaštite građanskih i političkih prava, informira nadležna tijela i institucije i javnost o povredama građanskih i političkih prava, otklanja prepreke za dosljednu primjenu međunarodnih konvencija koje je Bosna i Hercegovina ratificirala, sudjeluje u izradi nacrtu zakona i drugih propisa iz područja građanskih i političkih prava, preventivno djeluje na povrede građanskih i političkih prava i otklanja ih kada do njih dođe, educira građane o tome kako da koriste mehanizme za zaštitu prava, surađuje s institucijama sustava, nevladinim sektorom i pojedincima u cilju zaštite građanskih i političkih prava, te podržava aktivnosti njihova medijskog promicanja, obavlja i druge poslove iz poslove promicanja i zaštite građanskih i političkih prava.

sudovi 606, imovinskoppravna pitanja 154, javne isprave 29, uprava 484, ratne štete 10, vladina i ministarska imenovanja 144, tužiteljstva 68 i pravobraniteljstva 6.

Poredba zaprimljenih žalbi po povredama ljudskih prava u razdoblju 2012. – 2013. ukazuje na to da je došlo do porasta broja žalbi koji se odnose na upravu, vladina i ministarska imenovanja, tužiteljstvo, policiju, pristup informacijama, imovinska prava i javne isprave.

Da se građanska i politička prava u BiH povređuju, ukazuje i podatak da je najveći broj preporuka izdan u ovome području, i to 193 ili 57,62%, a najveći broj odnosi se na slobodu pristupa informacijama i upravu. Realizirano je nešto više od ¼ izdanih preporuka u ovome području, dok je zabrinjavajuće to što u 77 slučajeva nema odgovora nadležnog tijela.

U 2013. godini u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava doneseno je ukupno 193 preporuke, od koji se 45 odnose na slobodu pristupa informacijama, 10 na rad policije, 29 na sudove, 19 na imovinska prava, 2 na javne isprave, 49 na upravu, 2 na ratne štete, 31 na vladina i ministarska imenovanja, 3 na tužiteljstva i 3 na pravobraniteljstva.

Vrsta povrede	Broj žalbi s preporukom
Pristup informacijama	45
Policija	10
Sudovi	29
Imovinska prava	19
Javne isprave	2
Uprava	49
Ratne štete	2
Vladina i ministarska imenovanja	31
Tužiteljstva	3
Pravobraniteljstva	3
Ukupno	193

Tablica 6.a. Broj preporuka u žalbama iz Odjela za praćenje političkih i građanskih prava

Od ukupnog broja donesenih preporuka u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava, realizirane su 52 preporuke, nije realizirano 17 preporuka, ostvarena je suradnja s tijelom kojemu je preporuka upućena u 47 žalbi, dok u 77 žalbi u kojima je upućena preporuka nema odgovora nadležnog tijela.

Izveštajno razdoblje u kojemu je radio i djelovao Odjel za praćenje građanskih i političkih prava Institucije ombudsmana u 2013. godini i dalje primarno karakteritiraju pojave povreda ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju u postupcima pred tijelima uprave i sudovima.

Analiza zaprimljenih žalbi po područjima zaštićenih prava ukazuje na činjenicu da je u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava i dalje prisutan trend rasta broja žalbi, što ukazuje na potrebu poduzimanja dodatnih mjera u ovome području. Ovakvo stanje stvari uzrokovano je čimbenicima koji već duži niz godina urušavaju sustav zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini. Štoviše, „na terenu“, u praksi, prisutan je trend pada zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Neusklađenost domaćeg zakonodavstva sa standardima zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, disproporcija zakonodavstva i stanja u praksi, složena administrativno-upravna struktura Bosne i Hercegovine, politički čimbenici (Bosna i Hercegovina je postkonfliktna,

tranzicijska zemlja, kontinuirano stvaranje političkih kriza političkih stranaka na vlasti) ekonomsko-socijalni čimbenii (sve veće siromaštvo građana, rast stope nezaposlenosti) u konačnici za posljedicu imaju odsutnost vladavine zakona, što je jedna od najvećih prepreka u primjeni ljudskih prava.

Veći broj zaprimljenih žalbi u 2013. godini, u odnosu na prethodne godine, naročito nakon svakog medijskog istupa ombudsmana, navodi na zaključak da je došlo do povećanja svijesti građana o ulozi i nadležnostima Institucije ombudsmana u procesu zaštite ljudskih prava. Istodobno je i dalje prisutan trend obraćanja građana Instituciji ombudsmana u vezi s pitanjima koja su, shodno Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹⁰, izvan nadležnosti postupanja Institucije ombudsmana, a što uključuje zahtjeve za utjecanje na meritum sudskih odluka, pružanje besplatne pravne pomoći neukim strankama izradom podnesaka, zastupanje pred sudovima i sl. Građani Bosne i Hercegovine obraćaju se Instituciji ombudsmana zahtjevima koji su izvan mandata uz obrazloženje „da je Institucija ombudsmana zadnja adresa kojoj se obraćaju“.

Valja istaknuti dobru suradnju tijela vlasti u Bosni i Hercegovini s Institucijom ombudsmana, osobito u nekim pojedinačnim predmetima u kojima je otklonjena povreda prava odmah nakon preliminarnog akta upućenog odgovornoj stranci. U praksi dolazi do toga da se otkloni povreda ljudskih prava i nakon telefonskog kontakta s nadležnim tijelom.

Povrede	Zaprimljeno u 2013.	Zaprimljeno u 2012.
Sudovi	606	637
Uprava	484	381
Imovinskopравne	154	150
Pristup informacijama	228	225
Vladina i ministarska imenovanja	144	115
Policija	138	123
Javne isprave	29	26
Tužiteljstva	68	44
Ratne štete	10	11
Pravobraniteljstva	6	5
Mediji i sloboda informiranja	2	2

Tablica 7. Poredba povreda po godinama zaprimanja 2013. i 2012. svojstvenih za Odjel za praćenje političkih i građanskih prava

3.1.2. Pravosuđe

U izvještajnom razdoblju, povrede ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹¹ u postupcima pred sudovima u BiH u najvećem broju slučajeva karakterizira: dugotrajnost sudskih postupaka, nedjelotvorna provedba sudskih odluka, pravna nesigurnost, neujednačenost sudske prakse i nepovjerenje građana u sudove. I ove godine, uostalom kao i svih ranijih, građani su najčešće identificirali sudove kao potencijalne povreditelje ljudskih prava..

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, br. 19/02, 35/04 i 32/06, članak 4. Zakona

¹¹ „Pravo na postupak pred sudom u razumnom vremenu regulirano je člankom 6. EKLJP i neodvojivi je dio prava na suđenje onako kako je definirano Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima. Pri rješavanju spisa razumni rok rješavanja sudskih predmeta propisan člankom 6. EKLJP-a treba cijeniti od dana podnošenja tužbe pa do pravomoćnosti presude i dalje do provođenja izvršnog postupka po pravomoćnoj i izvršnoj presudi, bez obzira na to kada je prvostupanjski ili drugostupanjski sud primio spis u rad. Kako bi se osiguralo pravo na pravično suđenje, kako je to predviđeno Paktom, država treba organizirati svoje pravosuđe na takav način koji će osigurati osobama, koje su pod jurisdikcijom te zemlje, bez obzira na njihovu financijsko stanje ili stupanj naobrazbe, predvidive rezultate suđenja (uključujući i vrijeme potrebno za donošenje odluke) i djelotvorne pravne lijekove.“

Sudovi se i dalje javljaju kao najčešći povreditelj ljudskih prava, i to zbog dugotrajnih sudskih postupaka, nedjelotvorne provedbe sudskih odluka, prisutne pravne nesigurnosti vezane uz neujednačenost sudske prakse i nepovjerenja građana u sudove.

I dalje neažurnost sudova i dugotrajani sudski postupci ozbiljno otežavaju građanima pristup sudu i uzrok su brojnih povreda prava građana na djelotvornu sudsku zaštitu suda u razumnom roku, a što je i jedan od najvećih problema pravnog sustava Bosne i Hercegovine. Istodobno to ozbiljno ugrožava

djelotvornu zaštitu bilo kojeg ugroženog prava ako stranka mora godinama čekati na sudsku zaštitu. Ova činjenica često demoralizira stranke i pogoduje neodgovornom ponašanju povreditelja prava, jer u znatnoj mjeri smanjuje rizik od odgovornosti.

Neučinkovitost primjene zakonskih i podzakonskih propisa dovodi do osjećaja nemoći građana pred pravnim sustavom i gubitka vjere u pravnu državu. Naročito zabrinjava neučinkovitost sudova uzrokovana nizom činitelja kao što su: neodgovarajuća stručna i kadrovska popunjenost, veliki broj naslijeđenih žalbi iz ranijeg razdoblja, u nekim slučajevima nedovoljna stručnost sudaca, a prisutna su i česta izbjivanja određenoga broja nositelja pravosudnih funkcija po osnovi bolovanja koja su, u pravilu, u vrijeme zakazanih rasprava, zbog čega građani trpe.

Tromost i neučinkovitost sudskog sustava u znatnoj mjeri pogoduje povrediteljima prava i doprinosi njihovoj komociji u poduzimanju društveno neprihvatljivih radnji, te umanjuje učinkovitost utvrđivanja njihove odgovornosti.

Prema statističkim pokazateljima, u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava Institucije ombudsmana u 2013. godini ukupno je registrirano 606 žalbi koje se odnose na rad sudova i sudske administracije, što je za 31 ili 4,87% žalbi manje u odnosu na 2012. godinu kada je bilo registrirano 637 žalbi.

Najveći broj žalbi na rad sudova vezan je uz kršenje standarda u pogledu trajanja postupka pred sudovima zaštićenih člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te žalbi tvog povrede procesnih zakona u vezi s vođenjem sudskih postupka. Iako je uspostavljen CMS (*Central Management System*), kojim je osigurano jedinstveno vođenje svih predmeta u pravosudnom sustavu, što omogućava kronološko procesuiranje predmeta, i dalje iz neposrednog obraćanja građana i žalbenih navoda proizlazi da građani imaju visok stupanj nepovjerenja prema sudovima, zbog čega izbjegavaju ostvarivanje svojih prava u sudskom postupku, čak i u slučajevima kada su sudovi jedini nadležni za rješavanje tih prava.

Institucija ombudsmana i u ovom izvještajnom razdoblju reagirala je u slučaju nedonošenja sudskih odluka i neprovođenja sudskih odluka. U predmetima pred sudovima nerijetko sudovi u drugom stupnju "po pravilu" vraćaju predmete na ponovni postupak prvostupanjskim sudovima. U takvim slučajevima postupci traju duži niz godina, što u svakom smislu iscrpljuje podnositelja tužbe i u konačnici se povređuju odredbe članka 6. EKLJP-a.

Uz to, kada građanin nakon dugotrajnog sudskog postupka dođe u posjed pravomoćne sudske odluke, u najvećem broju slučajeva tužena stranka (fizička ili pravna osoba) nije spremna u ostavljenom roku dobrovoljno izvršiti odlukom naloženu joj obvezu. U takvoj situaciji tužitelji su prisiljeni svoja prava ostvarivati ponovnim obraćanjem sudu zahtjevom za izvršenje, sukladno odredbama Zakona o izvršnom postupku. Na taj način ponovno se otvara dugotrajan postupak izvršenja s neizvjesnim ishodom, iako je u izvršnim predmetima "sud dužan hitno postupati."

Poseban problem i dalje je neučinkovitost izvršenja sudskih odluka.

Institucija ombudsmana i dalje zaprima žalbe vezane uz izvršenje pravomoćnih presuda iz proračunskih sredstava vladinih tijela, pri čemu se u praksi sve više ne izvršavaju potraživanja građana shodno sudskim odlukama, već se evidentiraju kao javni dug. Tijekom

istražnog postupka u konkretnim slučajevima odgovor tijela bio je "da sredstva nisu planirana u proračunu, da se isplata vrši kronološki, da će dug tražitelju izvršenja biti plaćen u vrijednosnim papirima, da nema dovoljno sredstava za tu namjenu i dr." Uzrok tomu su neprimjerena zakonska rješenja koja i dalje postoje u praksi, a na taj način grubo se krši pravo na imovinu zajamčeno Protokolom broj 1 uz Europsku konvenciju.

Kada govorimo o pravosuđu, u prošloj godini ombudsmani su imali i žalbu na neregularnost natječaja za izbor sudaca Općinskog suda u Sarajevu.¹² Žaliteljici nije pružena mogućnost ulaganja žalbe na odluku o imenovanju sudaca, jer takva mogućnost nije predviđena Zakonom o VSTV-u i Poslovnikom o VSTV-u. Stoga su ombudsmani, u cilju transparentnog i racionalnog postupka izbora sudaca i tužitelja, uputili preporuku¹³ Ministarstvu pravde BiH da uskladi odredbe Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću BiH i Poslovnika o radu Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća BiH s odredbama Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Iz odgovora Ministarstva pravde BiH proizlazi¹⁴ da je formirana Radna skupina za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o VSTV-u i da će uočena manjkavost na koju je ukazano u preporuci ombudsmana biti izmijenjena.

U ovom izvještajnom razdoblju Institucija ombudsmana pratila je funkcioniranje pravosudnog sustava.¹⁵ Funkcioniranje pravosudnog sustava u najavećem broju slučajeva praćeno je u postupcima uređenim Zakonom o parničnom postupku (pravo na rad, pravo na imovinu, prava djeteta, prekršajni postupak i dr.). U Instituciji ombudsmana zaprimljen je određeni broj žalbi građana u kojima se otvara pitanje pristranosti postupajućeg suca u vezi s kršenjem postupovnih odredaba tijekom vođenja postupka.

Navodi iz žalbi u pojedinačnim praćenim predmetima odnose se na: kršenje odredaba entitetskih zakona o parničnom postupku na štetu jedne od stranaka u postupku, pristranost sudaca davanjem povlaštenog položaja tuženiku ili tužitelju u postupku izvođenja dokaza, omalovažavanje digniteta tužitelja ili tuženika na štetu jedne ili druge stranke, odugovlačenje postupka. U sklopu reforme pravosuđa iz područja građanskog sudovanja u Bosni i Hercegovini doneseni su: Zakon o parničnom postupku Bosne i Hercegovine¹⁶, Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine¹⁷ i Zakon o parničnom postupku Republike Srpske¹⁸. Zakoni o parničnom postupku BiH, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske su propisi kojima se na prostoru Bosne i Hercegovine i entiteta određuju pravila postupaka na temelju kojih sudovi raspravljaju i odlučuju u građanskopravnim sporovima. Cilj donošenja ovih zakona prvenstveno je bio dodatno povećati učinkovitost suđenja u parničnom postupku, te izbjeći nepotrebno odugovlačenje postupka. Praksa da ovlaštene osobe Institucije ombudsmana prate suđenja, među ostalim, ima za cilj doprinijeti javnosti suđenja i potaknuti pravosuđe da radi u skladu s međunarodnim standardima profesionalnog i nepristranog pravosuđa, a što istodobno

¹² Ž-SA-05-384/13

¹³ P-157/13

¹⁴ Akt broj: 05-07-14-8396/13 od 20. 9. 2013.

¹⁵ Spis br. Ž-SA-05-1171/11, Ž-SA-01-190/12, Ž-SA-05-1392/12, Ž-SA-04-407/13, Ž-SA-06-1286/12, Ž-SA-01-412/12 i Ž-SA-05-1382/12

¹⁶ „Službeni glasnik BiH“, br. 36/04 i 87/07

¹⁷ „Službeni glasnik BiH“, br. 53/03, 73/05 i 19/06

¹⁸ „Službeni glasnik BiH“, br. 58/03, 85/03, 74/05 i 63/07

doprinosi i detektiranju njegovih slabih točaka i mogućnostima potencijalnih unaprjeđenja zakona ili praksi. Institucija ombudsmana je posredstvom ovlaštenog osoblja provodila monitoring u pojedinačnim predmetima.

Na temelju analize zaprimljenih žalbi u Instituciji ombudsmana, praćenja suđenja u pojedinačnim predmetima te izvješća domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija u vezi s funkcioniranjem pravosudnog sustava u Bosni i Hercegovini, sa sigurnošću se može zaključiti da reforma pravosudnog sustava nije dala željene rezultate, a što je pokazatelj potrebe za nastavkom reforme ovog dijela vlasti.

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine uputili su zakonodavnim tijelima na razini entiteta i Brčko Distrikta Inicijativu za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima.

Dana 24. 4. 2013. Narodna skupština Republike Srpske dostavila je izjašnjenje u kojemu ističe da je Programom rada Narodne skupštine predviđeno razmatranje novog Zakona o prekršajima Republike Srpske (za razdoblje srpanj-rujan).

Skupština Brčko Distrikta BiH dostavila je izjašnjenje u kojemu navodi da nadležno Pravosudno povjerenstvo Brčko Distrikta BiH nije razmatralo Inicijativu za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima.

Zastupnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine je dana 19. 12. 2013. dostavio odgovor u kojemu se navodi da je Odbor za pravdu i opću upravu prihvatio Inicijativu i smatra ju opravdanom. U parlamentarnoj proceduri već se nalazi Prijedlog zakona o prekršajima, na koji će se i amandmansi djelovati. Ukoliko amandman koji se tiče Inicijative ne bude prihvaćen, Odbor će ponovno razmatrati Inicijativu.

Imajući u vidu navedeno, ombudsmeni su zaključili da je Inicijativa prihvaćena, odnosno da će biti razmatrana u postupku donošenja novog Zakona o prekršajima na entitetskoj razini. Inicijativa također nije naišla na podršku nadležnih u Brčko Distriktu.

Bosna i Hercegovine ima i materijalne i postupovne zakone koji su u velikoj mjeri usklađeni s europskim standardima. Međutim, nezadovoljavajući je nesrazmjer između zakonodavstva i stanja u praksi. Radi davanja cjelovite ocjene stupnja povreda ljudskih prava i temeljnih sloboda u dijelu rada i funkcioniranja pravosudnog sustava, prije svega treba detaljno analizirati sve relevantne subjekte koji u nadležnosti imaju aktivnu ulogu u organiziranju i funkcioniranju pravosudnog sustava. Uzimajući u obzir kontinuitet zaprimljenih žalbi u Instituciji ombudsmana na rad pravosuđa, ombudsmeni ističu potrebu poduzimanja žurnih mjera u sudovima u Bosni i Hercegovini s ciljem otklanjanja negativnih pojava povrede članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. U protivnome, i dalje će biti prisutna odbojnost prema pravosuđu među svima koji svoje pravo moraju ostvarivati pred ovom temeljnom državnom institucijom, jer je najveća nepravda kada pravda kasni.

Instituciji ombudsmana i dalje se obraćaju građani nezadovoljni radom opunomoćenih odvjetnika u smislu da ne ostvaruju zadovoljavajući kontakt s odvjetnicima, zbog čega nisu upoznati s tijekom radnji koje se poduzimaju u njihovim predmetima, odvjetnici ih nedovoljno obavještavaju o radnjama u postupku, nedovoljno se zalažu, "bahato se ponašaju i skupo naplaćuju". Ove žalbe dostavljaju se u sklopu žalbi na rad sudova u postupku zastupanja, parničanja pred sudovima. Iz razloga nenadležnosti i prema načelu slobodnog disponiranja pravom na obranu, Institucija ombudsmana ne uzima u rad navedene predmete, odnosno prosljeđuje ih nadležnim odvjetničkim komorama na postupanje uz obveznu dostavu obavijesti podnositelju žalbe. U svojim žalbama građani navode i nezadovoljstvo radom odvjetničkih

komora, odnosno nepostupanjem ili postupnjem po pritužbama građana na način kojim se “samo zadovoljava forma”. Zabilježeno je više obraćanja u kojima stranke navode da odvjetničke komore ne provode disciplinske postupke povodom prijave stranaka.¹⁹

Institucija ombudsmana zaprimila je žalbe na rad sudskih vještaka.²⁰ Navodi žalbe bili su vezani uz bit nalaza vještaka, pristranost i “prijateljske” veze vještaka s protivnom stranom. Tijekom monitoringa u predmetu ovlašteni predstavnik Institucije ombudsmana ukazao je postupajućem sucu na žalbene navode u vezi s radom i postupanjem vještaka.

3.1.3. Uprava

Obveza javne uprave u ispunjavanju vlastitih obveza prema građanima podrazumijeva da se ona što više približi građanima, da zajamči poboljšanje kvalitete rada tako što će voditi računa o tome da odluke koje utječu na prava ili interese pojedinaca budu utemeljene na zakonu, da sadržaj takvih odluka bude sukladan sa zakonom, da u svome radu poštuju načelo jednakog tretmana, da izbjegavaju diskriminaciju po osnovi nacionalnosti, spola, etničkog podrijetla, vjere, hendikepa i drugo, da se prema građanima odnosi uslužno, korektno i pristupačno, da se odluke po zahtjevu ili žalbi donose u razumnom roku, bez odgode te uz obrazloženje i pravnu osnovu odluke, da odluke koje mogu negativno utjecati na prava ili interese građana obvezno sadrže upute o pravnim lijekovima.

Stupanj povrede ljudskih prava pojedinaca koji se u najvećem broju slučajeva obraćaju raznim službama i tijelima uprave na različitim razinama radi ostvarivanja prava iz svih područja života umnogome ovisi i o odgovoru na pitanje - može li se ponašanje javne uprave (administracije) ocijeniti valjanim.

Činjenica da je svaki građanin od trenutka rođenja do trenutka smrti obavezan obraćati se tijelima uprave u znatnoj mjeri ukazuje na ozbiljnost stanja ljudskih prava iz područja uprave. Postupanja tijela uprave u znatnoj mjeri ukazuju na nepostojanje svijesti o tome da su tijela uprave prije svega servisi građana.

Posebno su zabrinjavajuća stanja u službama prostornog uređenja i urbanizma, imovinskopravnim službama, dok se građani rjeđe obraćaju zbog problema u matičnim uredima.

U izvještajnom razdoblju Institucija ombudsmana zaprimila je 484 žalbe koje se odnose na rad javne uprave, što je za 103 žalbe ili 27,03% više u odnosu na 2012. godinu.

Postupajući po žalbama građana, Institucija ombudsmana je u 2013. godini izdala 49 preporuka vezanih uz rad javne uprave.

Analiza zaprimljenih žalbi u Instituciji ombudsmana u kojima građani za povreditelje prava označuju administraciju ukazuje na to da se oni osjećaju nejednakima pred zakonom, da ne mogu ostvariti pravičnu raspravu u razumnom roku, da uslijed sporosti administracije otežano ostvaruju pravo na imovinu, dom, jednak pristup javnim službama, pravo na rad i druga prava. Konkretno, u istražnim postupcima koji se provode na temelju žalbi ili *ex officio* Institucija uglavnom pravovremeno zaprima odgovore i izjašnjenja. Međutim, ta se suradnja nerijetko svodi na puku formu, poštivanje procedura propisanih Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Pravila postupka Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH, što ni na koji način ne doprinosi učinkovitoj zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, niti općenito doprinosi otklanjanju povrede.

¹⁹ Ž-BL-05-366/11

²⁰ Ž-SA-05-1171/11

3.1.4. Policija

Potreba za sigurnošću jedna je od primarnih ljudskih potreba koja se ugrožava raznim oblicima devijantnog djelovanja. Policija je najvidljiviji dio strukture vlasti koja je odgovorna za javnu sigurnost. Jedna od temeljnih dužnosti policije je zaštita života, te osobne sigurnosti i imovine građana. Policija je servis koji treba služiti interesima i potrebama građana na prvom mjestu u smislu njihove sigurnosti, ali i osiguravati javni red i mir i slično. Policija pruža građanima zaštitu njihovih temeljnih ustavnih prava i sloboda i zaštitu drugih ustavom zaštićenih vrijednosti.

Institucija ombudsmana je u izvještajnom razdoblju zaprimila određeni broj žalbi na rad policije. Žalbe upućene policiji mogu se razvrstati u više skupina, i to na: žalbe građana prema čijim navodima policija svojim djelovanjem ili propuštanjem da postupi u skladu sa zakonom povređuje prava građana, žalbe koje podnose zaposlenici policijskih snaga zbog povreda njihovih prava iz radnog odnosa kao što su prava na naknade po osnovi radnog odnosa, činovanja i napredovanja u službi, žalbe vezane uz zasnivanje radnog odnosa u policiji, eventualne povrede natječajnih procedura te žalbe u vezi s radom unutarnje kontrole. U svojim žalbama, uz navedeno, građani su navodili neučinkovitost policije FBiH i RS-a, zlouporabu položaja, prekoračenje danih ovlasti i prekomjernu uporabu sile.

U izvještajnom razdoblju Institucija ombudsmana zaprimila je 138 žalbi na rad policije, što je u odnosu na 2012. godinu (ukupno 123 žalbe) porast za 12,20% ili 15 žalbi više.

Provedene istrage povodom žalbi građana u pojedinačnim predmetima pokazale su da je došlo do povreda ljudskih prava i temeljnih sloboda od strane policije, zbog čega su ombudsmeni BiH donijeli preporuke. U 10 slučajeva ombudsmeni BiH su donijeli preporuke zbog povrede ljudskih prava i temeljnih sloboda od strane policije, i to br.: P-27/13, P-53/13, P-194/13, P-212/13, P-317/13, P-28/13, P-55/13, P-210/13, P-225/13, P-328/13.

Uloga i značaj policije tretirana je, među ostalim, prilikom primjene *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*²¹. Institucija ombudsmana zapimala je žalbe vezane uz povrede navedenog zakona u kojima je policija označena kao odgovorna strana. Ilustracije radi, u predmetu broj Ž-BR-05-23/13 ombudsmeni BiH donijeli su preporuku²². Predmet žalbe je prijava nasilja u obitelji. Odgovornom stranom označeno je Ministarstvo unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona, Policijska uprava Tuzla. Tijekom istražnog postupka ombudsmeni BiH utvrdili su da je žalba osnovana. Podnositeljica žalbe ukazala je na izostanak primjerenih mjera njezine zaštite koje je trebala poduzeti odgovorna strana povodom njezinih prijava nasilja. Bitno je istaknuti da su ombudsmeni BiH već ranije po službenoj dužnosti proveli istragu o obiteljskom nasilju koje je na kraju rezultiralo ubojstvom žrtve nasilja, postupajući u predmetu broj: Ž-SA-05-1386/10²³. Tom prilikom ombudsmeni BiH bili su mišljenja kako je taj događaj potvrdio zabrinjavajuću činjenicu da velika većina žena žrtava nasilja nema povjerenja u institucije sustava kako zbog nemogućnosti ostvarivanja fizičke zaštite i policijskog nadzora, tako i zbog nesenzibilizirnog pristupa socijalnog djelatnika, sporosti u procesuiranju i rješavanju slučajeva na sudovima, a posebice blagih kazni koje sudovi izriču. Nema sustavnog pristupa u sprječavanju i suzbijanju učestalih i kontinuiranih počiniteljevih prijetnji i zastrašivanja, što uvijek rezultira akumuliranjem straha među ženama žrtavama nasilja, koje zbog toga ne prijavljuju slučajeve nasilja. U konkretnom slučaju zabrinjava je činjenica što policija nije još ranije, po službenoj

²¹ „Službene novine FBiH“, br. 22/05 i 51/06

²² P-55/13

²³ P-335/10

dužnosti, podnijela zahtjev za izricanje zaštitnih mjera žrtvi nasilja i što je podnositeljica žalbe tražila zaštitu od nadležnih tijela, ali to osim izdavanja prekršajnog naloga protiv nasilnika nije rezultiralo pravovremenom zaštitom. Preporuka ombudsmana BiH ispoštovana je u konkretnom slučaju.

Institucija ombudsmana zaprimala je žalbe u vezi s povredom radnopravnog statusa zaposlenika policije. Ilustracije radi, navodimo predmet broj: Ž-MO-05-22/13. Podnositelj žalbe zatražio je intervenciju Institucije ombudsmana radi uspješnog prevladavanja problema ugrožavanja radnopravnog statusa od strane poslodavca MUP-a HNK/Ž. Nakon više intervencija Institucije ovaj je slučaj okončan tako što je podnositelj žalbe pozvan na posao. Tom prilikom je od poslodavca dobio kvalitativnu ponudu u vezi s rasporedom na novo radno mjesto, a na koju nije imao primjedbu.

Izvršajno razdoblje za 2013. godinu pokazuje da mehanizam unutarnje kontrole nije dao željene rezultate, odnosno pokazao se neučinkovitim. Nerijetko građani u cilju zaštite svojih prava, u slučaju postojanja sumnje da su ta prava narušile policijske snage, nastoje iskoristiti dostupne mehanizme i najčešće se obraćaju Jedinici za profesionalne standarde i Odboru unutarnje kontrole. Dosadašnja iskustva ombudsmana BiH pokazala su da je Odbor unutarnje kontrole neučinkovit i da je to čisto formalno uspostavljeno tijelo. Ovo su zapažanje ombudsmeni BiH posebno apostrofirali u *Godišnjem izvješću za 2012.*²⁴ U predmetu broj: Ž-SA-05-883/13 podnositelj žalbe H.S. podnio je žalbu zbog prekomjerne uporabe sile. Odgovornom stranom označena je Prva policijska uprava MUP-a Kantona Sarajevo. Tijekom istražnog postupka Institucija ombudsmana aktom je obaviještena da je podnositelju žalbe osigurana zaštita tako što je predmet dostavljen na nadležno postupanje Jedinici za profesionalne standard MUP-a Kantona Sarajevo. Dana 22. 11. 2013. Jedinica za profesionalne standarde dostavila je akt broj: 02/Pk-2-1-93/13 u kojemu ističe da je na redovitoj sjednici, održanoj dana 22. 11. 2013., upoznat Ured za pritužbe javnosti MUP-a Kantona Sarajevo, uz čiju će usmenu suglasnost policijski službenici odjela za unutarnju kontrolu provesti unutarnju istragu. Dana 14. 2. 2014. Institucija ombudsmana zaprimila je izjašnjenje Jedinice za profesionalne standarde Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo, akt broj: 02/PK-2-1-93/13 od 11. 2. 2014., u kojemu se navodi “... da je povodom žalbe stranaka na postupak i ponašanje policijskih službenika Prve PU provedena unutarnja istraga, koja je u skladu s člankom 35. Pravilnika o radu Jedinice za profesionalne standarde i uz suglasnost Ureda za pritužbe javnosti Ministarstva unutarnjih poslova Kantona Sarajevo zaključena ocjenom - bez dovoljno dokaza.” U predmetu broj: Ž-SA-05-1188/13 Institucija ombudsmana je po službenoj dužnosti otvorila istragu u vezi s prekomjernom uporabom sile policijskih službenika PU Živinice. U fazi istrage utvrđeno je da je Kantonalno tužiteljstvo Tuzlanskog kantona podiglo optužnicu protiv jednog policijskog službenika PU Živinice zbog kaznenog djela zlostavljanja u obavljanju službe u stjecaju s kaznenim djelom - teška tjelesna ozljeda, dok je protiv dvojice službenika tijekom istrage zbog postojanja osnovane sumnje da su počinili kazneno djelo zlostavljanja u obavljanju službe u stjecaju s djelom prouzrokovanja smrti iz nehaja. Predmet je u fazi praćenja. Odjel za unutarnje istrage Jedinice za profesionalne standarde Uprave policije MUP-a TK-a proveo je istragu o navedenim događajima te utvrdio da je u jednom slučaju počinjena teža povreda službene dužnosti, zbog čega je disciplinskom tužitelju dostavljena inicijativa za pokretanje disciplinskog postupka, dok je druga istraga okončana ocjenom “bez dovoljno dokaza”.

²⁴ Godišnje izvješće za 2012., stranica 27. pasus prvi

Suradnja policije s Institucijom ombudsmana, prema mišljenju ombudsmana BiH, može se ocijeniti korektnom. Policija uglavnom postupi po zahtjevima Institucije ombudsmana. U pojedinim slučajevima potrebno je urgirati na postupanje policije u predmetu žalbe.

U pojedinačnim predmetima ističemo i slučajeve u kojima je policija primjereno poduzimala mjere iz svoje nadležnosti. Tako je u predmetu broj: Ž-SA-05-522/13 podnositeljica žalbe dana 28. 4. 2013. Policijskoj postaji Centar Sarajevo uložila žalbu na postupak službenika policije I.I. prilikom kontrole u prometu, kada je navedeni policijski službenik nasilnički krenuo prema njoj tražeći osobnu iskaznicu, te prijeteci da će ju lišiti slobode. Nakon provođenja istražnog postupka dostavljeno je izjašnjenje MUP-a KS, u kojemu se navodi da je nakon razmatranja predmetne žalbe Ured na redovitoj sjednici, koja je održana dana 9. 5. 2013. godine, donio zaključak da se po navodima žalbe provede unutarnja istraga. Dana 22. 7. 2013. podnositeljica žalbe je telefonom obavijestila Instituciju ombudsmana da je za 28. 8. 2013. u 12 sati zakazano ročište na Općinskom sudu u Sarajevu u vezi s naprijed navedenim. U predmetu broj: Ž-BL-05-706/13 podnositelj žalbe obratio se Instituciji radi zaštite njegove majke koja je verbalno vrijeđana i fizički napadnuta, a stara je i nemoćna osoba. Nakon što je Institucija uputila policiji akt, podnositelj žalbe izrazio je zadovoljstvo jer je poduzeto sve iz nadležnosti policije kako bi se njegova majka zaštitila, ispitine su činjenice o okolnostima prijave i o navedenom je događaju obaviješten nadležni tužitelj. U predmetu broj: Ž-BL-05-321/13 podnositelj žalbe D.M. obratio se Instituciji ombudsmana zbog problema sa susjedima koji maltretiraju njegovu obitelj, puštaju pse na susjede u ulici itd. Nakon što je Institucija uputila akt, CJB Banja Luka obavijestio je da je postupljeno po svim prijavama podnositelja žalbe te da je protiv navedenih susjeda podnesen zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Institucija ombudsmana zaprimala je i žalbe građana u kojima su predstavnici policijskih struktura, u skladu sa svojim nadležnostima, poduzimali aktivnosti s kojim građani nisu bili zadovoljni. Nakon provjere navoda iz žalbi građana, ombudsmani BiH su u najvećem broju slučajeva donosili odluke o zatvaranju predmeta bilo zbog razloga neprihvatljivosti žalbe ili nezainteresiranosti podnositelja/ce²⁵ za daljnji rad na predmetu žalbe pred Institucijom ombudsmana.

Uloga policije može se definirati s više aspekata: upravna, kaznena, prekršajna i normativna. U kontaktu s predstavnicima policijskih snaga nerijetko je isticana problematika neučinkovitosti rada i postupanja nadležnih tužiteljstava i sudova. Naime, predstavnici policijskih snaga imaju zakonom propisane nadležnosti. Predstavnici policije ukazivali su na sporost u radu nadležnih tužiteljstava i sudova povodom podnesenih službenih izvješća o počinjenim kaznenim djelima, te na sporost u radu u vođenju prekršajnih postupaka. Zbog navedenoga, građani nerijetko traže od policije da vrši pritisak na tužiteljstvo i sudove u rješavanju kaznenih djela, otkrivanju djela i počinitelja te vođenju kaznenog i prekršajnog postupka, a što je izvan nadležnosti policije.

3.1.5. Imovinskopravni odnosi

Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s dodatnim protokolima jamči se pravo na imovinu kao jedno od temeljnih i neprikosnovanih ljudskih prava.²⁶

²⁵ Ž-SA-05-75/13, Ž-BL-05-346/13, Ž-BR-05-64/13, Ž-SA-05-111/13

²⁶ Pravo na imovinu, članak 1. Protokola broj 1 uz EKLJP

1. „Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno i nesmetano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.“

U izvještajnom razdoblju Institucija ombudsmana zaprimala je dvije vrste žalbi koje se odnose na povrede imovinskih prava, i *to prava na imovinu u smislu realizacije Aneksa VII. te prava vezana uz vlasničko-pravne odnose*, stvarna prava, eksproprijaciju, vrijednosne papire, nasljeđivanje, prava *in personam* iz domene socijalne politike (mirovine), uzurpacija, imovina jedinice lokalne samouprave.

U 2013. godini zaprimljene su 154 žalbe vezane za imovinskopravne predmete u kojima su ombudsmeni BiH donijeli 19 preporuka.

Aneks VII. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Ustavom BiH, kao i ustavima entiteta, svim izbjeglim i raseljenim osobama zajamčeno je pravo na slobodan povratak u svoje prijeratne domove. U svome dosadašnjem radu, kao i svim prijašnjim izvještima, Institucija ombudsmana posvetila je veliku pozornost ostvarivanju *prava na povratak i održivi povratak*. Institucija ombudsmana i dalje zaprima žalbe koje su u vezi s Aneksom VII. jer stranke potpisnice, ni nakon proteklog vremena, nisu na svojim teritorijima u punom kapacitetu *“osigurale političke, gospodarske i socijalne uvjete koji će pridonijeti dobrovoljnom povratku i skladnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih osoba.”*

Posebno je zabrinjavajuće pitanje povratka starijih i iznemoglih osoba koje se i danas nalaze u kolektivnim centrima ili su zbrinute na drugi način. Njihovi prijeratni domovi nisu obnovljeni, a oni zbog svoje starosti i iznemoglosti gube nadu da će ostvariti povratak. Nažalost, evidentirani su slučajevi²⁷ u kojima podnositelj žalbe nije doživio obnovu svoga doma. Ombudsmeni su uputili preporuku²⁸ Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH da prioritetno poduzme aktivnosti u cilju obnove domava i realizacije povratka ove kategorije stanovništva.

Ombudsmeni BiH i dalje rade na predmetima žalbi građana²⁹ zbog nepostupanja *Komisije za imovinske zahtjeve izbjeglih i raseljenih osoba Bosne i Hercegovine* u vezi s postupkom preispitivanja odluka Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica BiH.

Aneks VII. uz Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini mora biti jedan od prioriteta. S tim u vezi je rad i funkcioniranje *Komisije za imovinske zahtjeve izbjeglih i raseljenih osoba* sve do trenutka donošenja konačne odluke u vezi s podnesenim zahtjevima. Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica na razini Bosne i Hercegovine³⁰ *već tri pune godine ne*

2. „Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utječu na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnima da bi nadzirala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.“

²⁷ Ž-SA-05-1283/13

²⁸ P-392/13

²⁹ Žalba broj: Ž-SA-02-541/09, Ž-SA-05-608/11 i Ž-SA-05-1256/11

³⁰ Komisija za imovinske zahtjeve izbjeglih i raseljenih osoba BiH (CRPC); Sporazumom između Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske o prijenosu nadležnosti i nastavku financiranja i rada CRPC-a („Sl. glasnik BiH“, broj 32/04) uređeno je pitanje postupka prijenosa nadležnosti Komisije na institucije BiH. CRPC je prestao s radom 31. 12. 2003., a ovim je sporazumom predviđeno da će se nakon ovog datuma rad Komisije financirati iz proračuna BiH. Komisija se nakon ovog datuma sastoji od sedam članova, a stručnu i administrativnu pomoć pruža joj Odjel za potporu rada Komisije. S 31. 12. 2003. Komisija je prestala primati nove zahtjeve i donositi odluke koje se tiču potvrđivanja imovinskih prava. Donesene odluke CRPC-a koje nisu uručene do 30. 11. 2003. dostavljene su Arhivu BiH do 31. 12. 2003. godine. Na temelj posebno sklopljenog sporazuma između Komisije i Arhiva BiH, Arhiv BiH će na zahtjev stranke uručivati odluke Komisije koje do tada nisu uručene podnositeljima zahtjeva. Nadalje, Zakonom o prijenosu i rješavanju neriješenih zahtjeva za vraćanje u posjed stana na kojem postoji stanarsko pravo i zahtjeva za vraćanje u posjed nekretnina u vlasništvu koji su podneseni Komisiji (objavljeno 2004. godine u službenim novinama Federacije BiH i Republike Srpske) propisano je da neriješene zahtjeve Komisija prenosi općinskoj odnosno gradskoj službi za upravu nadležnoj za stambene poslove. Ti se zahtjevi rješavaju usporedo sa zahtjevima podnesenim

funkcionira, uslijed čega se svakodnevno krše ljudska prava i temeljne slobode. Stoga građani Bosne i Hercegovine trpe štetu i primorani su podnositi tužbe Sudu BiH³¹.

Sud BiH obavještava podnositelje tužbi da sudski postupci traju izvan razumnog roka iz razloga što nema pasivno legitimiranu stranku (tužena Komisija). Institucija ombudsmana otvorila je istrage u vezi sa zaprimljenim žalbama. Odgovori nadležnih (Ministarstva pravde BiH i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH) su *“da je Komisija u formiranju.”* Zadnja aktivnost Institucije ombudsmana u konkretnom slučaju rezultirala je potpunom inertnošću nadležnih institucija. Ministarstvo pravde BiH dostavilo je odgovor iz kojega proizlazi da su *“nenadležni u konkretnoj problematici.”* Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH do dana izrade Godišnjeg izvješća nije dostavilo izjašnjenje. Ombudsmeni BiH izražavaju ozbiljnu zabrinutost zbog neorganiziranosti države, velikog broja predmeta koji su *“na čekanju”* radi neuspostave Komisije, a posebno što *Aneks VII.*, s obzirom na svoje ciljeve i zadatke, podrazumijeva obvezu nadležnih državnih tijela za uspostavu sustava i procedura koji bi zadovoljili hitnost rješavanja svih predmeta koji se tiču povrata imovine i ljudi. Hitno postupanje u pogledu povrata imovine,

Problemi u ostvarivanju prava povratnika u svim sferama života zahtijevaju sveobuhvatnu analizu učinaka primjene Anexa VII. Daytonskog sporazuma.

bez obzira na to što sami postupci pozitivno-pravnim propisima nisu definirani kao takvi, mogu se promatrati kao takve okolnosti na koje je ukazivao i Ustavni sud BiH (*U 22/00 od 22. i 23. lipnja 2001. godine*).

Unatoč povratu stambenih jedinica prijeratnim vlasnicima i značajnim sredstvima za rekonstrukciju uništenih stambenih jedinica, mnoge izbjeglice i interno raseljene osobe još se nisu u punom kapacitetu vratile u svoja prijeratna mjesta prebivališta ili su ih nakon povratka ponovno napustile. Razlog za ovakvo stanje stvari je neusklađenost entitetskog zakonodavstva tako da povratak ne prati prava stečena u mjestu, na teritoriju na kojem je povratnik prebivao za vrijeme izbjeglištva, raseljenosti. Neuspostavljanjem normativno pravnog okvira u sferi osiguranja uživanja prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i prava na obrazovanje na način da su ta prava prenosiva iz jednog entiteta u drugi, ima za posljedicu umanjivanje postignutih rezultata održivog povratka. Ombudsmeni BiH su u svojim godišnjim izvješćima za 2010., 2011. i 2012. ukazali na ovu negativnu pojavu. Mađutim, stanje povratničke populacije u segmentu ostvarivanja prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i prava na obrazovanje u mjestu povratka nije se značajnije poboljšalo. Stoga, kako bi zadržali ostvarena prava povratnici su prisiljeni, naročito zbog teške ekonomsko-socijalne situacije, odustati od povratka. Ovakva pojava naročito je zastupljena među povratničkom populacijom u ruralnim (seoskim) područjima.

Imovinskopravne predmete koji su bili i/ili su razmatrani u Instituciji ombudsmana karakterizira kršenje standarda iz članka 6. Europske konvencije a u vezi s člankom 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju. U konkretnim slučajevima žalbeni navodi građana odnosili su se na: neprimjerenu dužinu postupka, pri čemu u pojedinim slučajevima tijela uprave i sudovi i po više godina ne donose odluke, neprimjerene zahtjeve za dostavu dodatne dokumentacije na način kojim se građani izlažu nepotrebnom trošku, povrede postupovnih i materijalnih zakona, pristranost u donošenju odluka, neodgovorno ponašanje postupajućeg službenika u predmetu, nezakazivanje ročišta, izbjegavanje rješavanja osnovanosti predmeta i na temelju stanja u spisu, povrede odredaba o pravu na pravni lijek, neučinkovite reakcije inspekcijskih službi, nepostupanje po predstavkama građana i dr. Primjeri ovakvog postupanja naročito su vidljivi u predmetima iz

nadležnoj službi u skladu sa Zakonom o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima i Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenoj imovini u vlasništvu građana. Nakon zaprimanja ovih zahtjeva nadležna tijela ih rješavaju po kronološkom redu po kojemu su zaprimljeni od Komisije.

³¹ Tužba Sudu BiH br. U-216/08 i U-90/08

područja stambene politike, premjera i katastra nekretnina, izgradnje nekretnina, legalizacije, bespravne gradnje, nadogradnje, ostvarivanja prava služnosti, prava pristupa javnom putu i uzurpacije vlasništva.

Veliki broj žalbi koji se odnose na povredu imovinskih prava u smislu izdavanja/neizdavanja zahtjeva za legalizaciju, nadogradnju, bespravne gradnje i rušenja nalaze se u potkategoriji uprave (odugovlačenje postupka).

3.1.6. Sloboda pristupa informacijama

Sloboda pristupa informacijama je *uvjet bez kojega ne funkcioniraju* demokratski procesi i predstavlja ustavnu kategoriju koja se javlja kao samostalno pravo, odnosno kao sastavni dio prava na slobodno izražavanje utvrđeno člankom 10. EKLJP-a. Ovo pravo je temeljno demokratsko pravo građana i veoma važno sredstvo u osiguravanju vladavine zakona i dobrog upravljanja. Pristup informacijama omogućuje građanima kontrolu svojih izabranih predstavnika i štiti od zlouporabe, ali također omogućuje participaciju građana u određivanju prioriteta vlasti i veže se uz koncepciju dobre vlade, što podrazumijeva otvorenu vladu koja funkcionira na načelima učinkovitosti, transparentnosti i zakonitosti. U cilju osiguranja ostvarivanja koncepcije dobre vlade, vladine institucije obvezne su osigurati javnost rada na način da pravovremeno i opširno informiraju javnost o svojim aktivnostima, odgovore na potrebe građana, osiguraju pristupačnost i transparentnost. Pravo na pristup informacijama uključuje pristup korisnika informacijama, odnosno dostupnost informacija, te pravo na daljnje širenje dostupnih informacija. Ono što se posebno mora naglasiti jest da pravo na pristup informacijama nije "protiv" vlasti, već za "građane" i za "vlast". Sloboda pristupa informacijama kao takva propisana je u brojnim međunarodnim dokumentima, uključujući: Opću deklaraciju o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda (članak 19.); Pakt o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih naroda (članak 19.); Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (članak 10.); preporuke Vijeća Europe; Arhušku konvenciju i dr.

Bosna i Hercegovina, kao demokratska zemlja koja teži k članstvu u Europskoj uniji i NATO-u, prva je zemlja u regiji koja je 2000. godine dobila Zakon o slobodi pristupa informacijama (ZoSPI), prvo na državnoj razini, a zatim 2001. godine i u oba entiteta.³² Prema navedenim zakonima, ombudsmeni će obavljati svoje funkcije u skladu sa svojim mandatom i odgovornostima, kako je to utvrđeno člankom II. stavak 1. Ustava BiH i Aneksom 6. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, kao i u skladu sa svim kasnije donesenim propisima kojima se uređuju nadležnosti i odgovornosti ombudsmana. U cilju realizacije svoje nadležnosti utvrđene ZoSPI-jem, Institucija ombudsmana uspostavila je mehanizam za praćenje stanja u ovome području tako što prati ispunjava li javno tijelo obveze utvrđene ZoSPI-jem, te postupa li po žalbama koje stranke upućuju Instituciji ombudsmana.

Javna tijela još uvijek u potpunosti ne ispunjavaju svoje obveze utvrđene ZPSPI-jem. Tako od 61 javnog tijela na državnoj razini, njih 27 redovito dostavlja statistička izvješća ombudsmanima, od 72 institucije samo su tri imenovala službenika za informiranje i dostavile vodič i indeks registar informacija

Vezano uz ispunjavanje obveza iz članaka 19. i 20. ZoSPI-ja, podatci kojima Institucija ombudsmana raspolaže ukazuju na to da od 61 javnog tijela na državnoj razini (vidjeti Aneks na kraju Izvješća), 27 tijela redovito dostavlja statistička izvješća, a od 72

³² Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH („Sl. glasnik BiH“, broj 28/00), Zakon o izmjenama Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH („Sl. Glasnik BiH“, br. 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13), Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH („Sl. novine FBiH“, broj 32/01), Zakon o izmjenama Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH („Sl. novine FBiH“, broj 48/11), Zakon o slobodi pristupa informacijama RS („Sl. glasnik RS“, broj 20/01).

institucije samo su njih tri imenovala službenika za informiranje i dostavile vodič i indeks registar informacija.

Kada govorimo o entitetskoj razini, u Federaciji Bosne i Hercegovine je 2011. godine usvojen Zakon o izmjenama Zakona o slobodi pristupa informacijama³³ s ciljem usklađivanja sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama BiH, osobito u smislu izmjene nadležnosti federalne Institucije ombudsmana s obzirom na njen prestanak rada. Ovom intervencijom u zakonodavstvu FBiH stvorene su pretpostavke da javna tijela na razini FBiH, u skladu s postojećim izmjenama zakona, dostave ažurirane podatke o službeniku za informiranje, vodiču i indeksu registru Instituciji ombudsmana za ljudska prava BiH. Ovu obvezu da sada je ispunilo 17 javnih tijela u FBiH, dok u RS-u nije obavljeno usklađivanje ZOSPI-ja, te je Instituciji ombudsmana BiH ove podatke dostavilo devet javnih tijela³⁴ s područja RS-a.

Ombudsmeni izražavaju zabrinutost činjenicom da obveze iz ZOSPI-ja ne ispunjavaju i sva javna tijela koja obavljaju javnu funkciju, kao i pravne osobe koje su u vlasništvu ili koje nadzire javno tijelo, kao što su: bolnice, škole, javna poduzeća, sveučilišta, domovi zdravlja, javni servisi, centri za socijalni rad itd.

U skladu sa stavkom (c) članka 20. ZOSPI-ja, javna tijela obvezna su dostavljati statističke podatke po tromjesečnom prikazu, koji trebaju sadržavati podatak o broju zaprimljenih zahtjeva, vrsti traženih informacija, utvrđene iznimke, te odluke koje su donesene tijekom postupka i konačne odluke.

Javna tijela ne samo da ne dostavljaju statističke podatke o zahtjevima vezanim uz pristup informacijama nego praksa ukazuje na to da često ne vode zasebne evidencije o ovim zahtjevima, već su oni registrirani u općem prijamnom protokolu javnog tijela.

Međutim, javna tijela ne dostavljaju statističke podatke redovito niti u obliku propisanom ZOSPI-jem, vrlo često dostavljaju samo godišnja ili polugodišnja izvješća, dok informaciju o pojedinim kvartalima u kojima nisu imali zahtjeva u skladu sa ZOSPI-jem uopće ne dostavljaju.

Analizirajući dostavljene statističke podatke uočeno je da većina javnih tijela ne vodi odvojenu statistiku o zahtjevima koji se isključivo pozivaju na ZOSPI nego ovakve zahtjeve objedinjavaju sa svakodnevnim zahtjevima medija za izjavu i/ili telefonskim zahtjevima fizičkih osoba obavijesne naravi. Kvartalna izvješća nemaju sve elemente propisane zakonom nego, primjerice, daju podatak o broju zahtjeva, pri čemu javno tijelo konstatira da je odgovorilo na sve zahtjeve, ali se ne navodi koje su odluke donesene tijekom postupka i jesu li to konačne odluke, tj. je li bilo žalbi na dostavljena rješenja. Neredovita dostava statističkih podataka, koji ne sadrže sve elemente i parametre, onemogućava Instituciju ombudsmana da sustavno prati stanje u ovome području i djeluje preventivno ili po službenoj dužnosti, a kako bi unaprijedila stupanj implementacije ZOSPI-ja na području cijele Bosne i Hercegovine.

U odnosu na postupanje po individualnim žalbama, Institucija ombudsmana je u 2013. godini registrirala 228³⁵ žalbi koji se odnose na slobodu pristupa informacijama, a što je u odnosu na

³³ "Sl. novine FBiH", broj 48/11.

³⁴ Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske, Okružni sud Banja Luka, JU Centar za socijalni rad Banja Luka, Općina Teslić i Osnovna škola Sokolac.

³⁵ Neki predmeti iz područja slobode pristupa informacijama: Ž-MO-05-1/13, Ž-BL-05-18/13, Ž-SA-05-6/13, Ž-SA-05-59/13, Ž-BL-05-58/13, Ž-SA-05-90/13, Ž-BR-05-68/13, Ž-MO-05-32/13, Ž-SA-05-239/13, Ž-BR-05-94/13, Ž-SA-05-286/13, Ž-BL-05-249/13, Ž-BR-05-173/13, Ž-SA-05-696/13, Ž-SA-05-944/13, Ž-BL-05-232/13, Ž-BR-05-243/13, Ž-LI-05-235/13, Ž-LI-05-198/13 i Ž-BL-05-600/13.

2012. godinu, kada je zaprimljeno 225 žalbu, neznatno povećanje za tri žalbe. Prikaz zaprimljenih žalbi vezanih za slobodu pristupa informacijama po uredima ukazuje na to da je najveći broj žalbi zaprimljen u Područnom uredu Sarajevo - 124, zatim Središnjem uredu Banja Luka - 77, Područnom uredu Mostar - 10, Područnom uredu Brčko - 11, te Terenskom uredu Livno - 6.

Uredi	Broj žalbi prema uredima
Ured Banja Luka	77
Ured Brčko	11
Ured Mostar	10
Ured Sarajevo	124
Ured Livno	6
Ukupno:	228

Tablica 9. Prikaz zaprimljenih žalbi u 2013. godini vezanih uz pristup informacijama

Analiza zaprimljenih žalbi i dalje ukazuje na to da su prisutne iste slabosti u primjeni ZoSPI-ja na koje je Institucija ombudsmana ukazala u svojim prijašnjim godišnjim izvješćima, a što se prije svega odnosi na: nedosljednu primjenu instrumenata prava kojima se uređuje područje „slobode pristupa informacijama u BiH, a što se prvenstveno manifestira odugovlačenjem postupka donošenja odluke u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku, a nakon

Slabosti u osiguravanju prava na pristup informacijama na koje ombudsmeni ukazuju već duži niz godina bitan su pokazatelj potrebe za poduzimanjem izvanrednih mjera, a koje nadilaze redovite aktivnosti Institucije ombudsmana i zahtijevaju dodatna sredstva.

podnošenja zahtjeva za pristup informacijama ili ulaganja žalbe; odlukama nadležnih tijela koje nisu propisno sastavljene, kako formalno tako i suštinski (formalno i suštinski), te nerijetko ne sadrže obrazloženje i pouku o pravnom lijeku.

Institucija ombudsmana je u 2013. godini zaprimila i veliki broj žalbi od organizacija civilnog društva u kojima je istaknuto da im nadležna tijela nisu dala tražene informacije, što se ni na koji način ne može dovesti u vezu s djelovanjem organizacije, odnosno javna tijela smatraju da podnositelji takvih zahtjeva trebaju obrazložiti razloge traženja takvih informacija, iako je to u suprotnosti sa striktnim zakonskim odredbama. Naime ZoSPI upravo sadrži odredbe u kojima se izričito naglašava da podnositelji zahtjeva ne trebaju navoditi niti objašnjavati razloge i povode traženja informacija, što ukazuje na intenciju zakonodavca da olakša i otkloni sve eventualne probleme koji bi mogli dovesti do uskraćivanja informacija.

Zabrinjava prisutna praksa prema kojoj se od tražitelja informacije traži da dokaže postojanje legitimnog interesa, iako je ovakav zahtjev u suprotnosti s načelima na kojima je ZOSPI utemeljen.

Iako ZoSPI isključuje sva ograničenja u pristupu informacija sa stajališta da podnositelj zahtjeva mora dokazati legitimni interes za ostvarivanje prava na informaciju, stječe se dojam da određene organizacije civilnog društva prikupljanjem informacija iz područja u kojima ne djeluju

nastoje dokazati postojanje nezakonitih ili koruptivnih radnji. U takvim slučajevima prisutna je i praksa da se stranke obraćaju Instituciji ombudsmana i prije nego što se obratile nadležnom tijelu.

I u 2013. godini je kao poseban problem vezan za slobodu pristupa informacijama otvoreno pitanje pristupa informacijama ako te informacije sadrže neki osobni podatak, pri čemu se zanemaruje činjenica da je u Zakonu o slobodi pristupa informacijama kao iznimka za odbijanje davanja informacije utvrđena i zaštita prava na privatnost, a ne zaštita osobnog podatka, ali tek nakon što se provede test javnog interesa. Naime, Zakonom o slobodi pristupa informacijama utvrđeno je: „*da svaka osoba ima pravo na pristup informacijama u najvećoj mogućoj mjeri sukladno javnom interesu, te da javna tijela imaju odgovarajuću obvezu objavljivanja informacije*“. U Zakonu se osobnom informacijom smatra „*informaciju koja se odnosi na fizičku osobu koja se može izravno ili posredno identificirati činjenicama kao što su, ali nije ograničeno, identifikacijski broj ili fizički, mentalni, ekonomski, etnički, vjerski, kulturni ili socijalni identitet te osobe*.“

Zabrinjava praksa da određena javna tijela odbijaju pristup informacijam pravdajući to zaštitom osobnih podataka, a pritom ne provode test javnog interesa, kako je utvrđeno ZOSPI-jem.

Prema ZoSPI-ju, svaka fizička i pravna osoba ima pravo na pristup informacijama koje su pod nadzorom javnoga tijela, a svako javno tijelo ima odgovarajuću obvezu objaviti takve informacije. To pravo pristupa podliježe *samo formalnim radnjama i ograničenjima koja su kao takva zakonom utvrđena*. Dakle, nadležno tijelo može utvrditi iznimke od objave tražene informacije, i to *na osnovi ispitivanja svakog pojedinačnog slučaja* u vezi s funkcijama javnih tijela, u pogledu povjerljivih komercijalnih informacija i u slučaju zaštite privatnosti, a što podrazumijeva da tražena informacija uključuje osobne informacije koje se odnose na privatnost treće osobe. Prije donošenja konačne odluke na razini javnog tijela, kada se utvrdi da neka informacija spada u kategoriju iznimka od slobodnog pristupa informacijama, kako bi se spriječilo da se te iznimke koriste i kada nije opravdano, Zakonom o slobodi pristupa informacijama nalaže se da u svakom pojedinačnom slučaju bude proveden "test javnog interesa".

Bez obzira na ovo ograničenje, zakonodavac je, cijeneći značaj i dimenziju prava na slobodu pristupa informacijama, propisao da u slučaju kada javno tijelo utvrdi da informacija može spadati u moguće iznimke i da može nastati određena šteta njenim objavljivanjem – treba objaviti informaciju *ukoliko ocijeni da bi se njenim objavljivanjem postigla veća društvena korist*. Pri određivanju je li objavljivanje opravdano javnim interesom javna tijela obvezno uzimaju u obzir činjenice i okolnosti o tome sadrži li informacija bilo kakve dokaze koji ukazuju na nepoštivanje zakonske obveze, neovlašteno trošenje javnih sredstava, opasnost po zdravlje ili sigurnost pojedinca, društva i čovjekove okoline, te prisutnost ovih činitelja tretiraju na način da preferiraju objavljivanje takvih informacija.

Do donošenja Zakona o zaštiti osobnih podataka u praksi nisu registrirani problemi vezani uz primjenu ZoSPI-ja, te ako je informacija sadržavala neki osobni podatak, a koji bi mogao ugroziti privatnost građanina, javno tijelo je provođenjem testa javnog interesa moglo donijeti odluku o iznimci.

Budući da je pravo na pristup informacijama zaštićeno Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, kojom se štite i druga prava, znači da mora postojati ravnoteža između pristupa informacijama i prava na privatnost, i to naročito iz razloga što danas u BiH imamo primjenu i Zakona o zaštiti osobnih podataka i ZoSPI-ja, a to znači da svaki pojedinačni slučaj treba posebno cijiniti, jer ne postoji prioritet u primjeni određenog zakona.

Stoga je potrebna edukacija što većega broja službenika koji u djelokrugu posla primjenjuju ove zakone.

Bez obzira na ove odredbe i mogućnost provđenja testa javnog interesa koji su javna tijela dužna provoditi, Agencija za zaštitu osobnih podataka BiH (AZOP) je u svome godišnjem izvješću za 2011. upućenom *Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine inicirala izmjene i dopune ZOSPI-ja. Vijeće ministara BiH je, postupajući prema zaključku Parlamentarne skupštine BiH kojim je usvojeno Godišnje izvješće AZOP-a zajedno s inicijativom za izmjenu i dopunu ZOSPI-ja, donijelo zaključak o pokretanju postupka izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini s ciljem usuglašavanja s Konvencijom Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima (CETS 205). Nakon formiranja radne skupine, u kojoj je trebao biti i predstavnik Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH, Ministarstvo pravde BiH je*

Inicijativa za izmjenu ZOSPI-ja rezultirala je time da je Ministarstvu pravde BiH u postupku javne rasprave dostavljeno više od 200 amandmana na Nacrt ZOSPI-ja. Ova činjenica ukazuje na potrebu sveobuhvatne analize primjene ZOSPI-ja, ali i drugih zakona kojima se uređuje pitanje javnosti i transparentnosti rada javnih tijela, te potrebu održavanja širih konzultacija u traženju ravnoteže između slobode pristupa informacijama i zaštite osobnih podataka.

izradilo Nacrt izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama, na koji je dostavljeno više od 200 primjedbi nevladinih organizacija, ali i međunarodnih organizacija koje djeluju na području Bosne i Hercegovine. Nije provedena rasprava o dostavljenim primjedbama niti je od svibnja 2013. godine nastavljen rad radne skupine, a razlozi za to nam nisu poznati.

Žalbe koje je Institucija ombudsmana zaprimila vezane za slobodu pristupa informacijama i zaštitu osobnih podataka ponovno ukazuju na potrebu održavanja širih konzultativnih sastanaka u koje bi bili uključeni predstavnici zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, neovisni regulatori i civilni sektor. Veoma je važno osigurati da sloboda pristupa informacijama bude ograničena samo u slučaju ako je ograničenje zakonom propisano kao takvo, ako postoji razmjernost u odnosu na cilj koji se želi postići i da je potrebno u demokratskom društvu, pri čemu svakako treba uzeti u obzir praksu Europskog suda za ljudska prava.

Također je uočeno da institucije vlasti koje ne postupaju u skladu sa zakonskim odredbama i u slučaju izdavanja preporuke Institucije ombudsmana da postupe u skladu sa ZoSPI-jem ne realiziraju preporuku³⁶, Instituciji jedino preostaje da navedene povrede Zakona i prava građana evidentira u svome godišnjem izvješću o radu, koji će razmatrati Parlamentarna skupština BiH, Parlament FBiH i Narodna skupština RS-a.

Želimo naglasiti da je Parlamentarna skupština BiH u prosincu 2013. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini³⁷, kojim je propisano da se žalba protiv rješenja podnosi voditelju nadležnog drugostupanjskog javnog tijela, da su povećane novčane kazne za odgovornu osobu u javnom tijelu u slučajevima povrede ZoSPI-ja, pa je propisana visina novčane kazne od 1.000 KM do 10.000 KM.

³⁶ Ž-Sa-05-533/13,P-101/13

³⁷ Sl. glasnik BiH, br.100/13

Također su uvedene odredbe o inspekcijskom nadzoru nad provedbom toga zakona, koji provodi Upravni inspektorat Ministarstva pravde BiH uz odgovarajuće nadležnosti i ovlasti za pokretanje prekršajnog postupka po službenoj dužnosti.

Iako su donesene odredbe na razini BiH prema kojima se žalba podnosi voditelju tijela (istovjetno rješenje sadržano je i u izmjenama ZoSPI-ja na razini FBiH iz 2011. godine), smatramo da takvo rješenje nije primjereno, jer je smisao dvostupnosti da žalbu razmatra drugo neovisno tijelo, a ne organ unutar istog tijela. Ovo ističemo iz razloga što smo tijekom postupaka vođenih povodom pojedinačnih žalbi na povrede prava već imali primjere da tijelo

Ombudsmeni primjećuju da izmjene i dopune ZOSPI-ja BiH uvođenjem dvostupnosti postupka nisu doprinijele smanjenju sudskih postupaka u ovome području, jer prvostupanjsku i drugostupanjsku odluku donosi isto javno tijelo koje nije spremno promijeniti svoju prvostupanjsku odluku.

odnosno voditelj tijela neće promijeniti odluku³⁸, zbog čega podnositelji zahtjeva moraju pokretati sudske postupke, izlagati se dodatnim troškovima odvjetnika, pristojbi i sl., te čekati duže vrijeme da sudovi donesu odluke u upravnom sporu, što nije ni cilj ni svrha u ostvarivanju prava građana.

3.1.7. Vladina i ministarska imenovanja

Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima BiH, Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije BiH i Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske³⁹ (u daljnjem tekstu: zakoni), ombudsmanima je dana ovlast za neovisno praćenje primjene načela vladavine zakona u ovome području.

Institucija ombudsmana je, u skladu s ovim zakonima, u 2013. godini zaprimila 111 prigovora na postupke imenovanja na pozicije u propisanim tijelima i 14 na postupak razrješenja.

Postupajući po navedenim prigovorima, ombudsmeni su utvrdili kako je i dalje prisutna praksa da se pri imenovanju na pozicije u propisanim tijelima ne primjenjuju načela utvrđena zakonima, a najčešći razlozi za podnošenje prigovora su: propusti u oglašavanju upražnjenih

Ombudsmeni primjećuju da se vladina i ministarska imenovanja u znatnoj mjeri negativno odražavaju na ostvarivanje prava, osobito iz područja obrazovanja, školstva i socijalne sigurnosti, jer se nepoštivaju načela utvrđena zakonom.

Prisutna je i praksa da se upravo u ovim procedurama uvećavaju prava osnivača, a umanjuju prava korisnika servisa i predstavnika zaposlenika, tako da u praksi osnivači imaju većinu članova upravnih i/ili nadzornih tijela.

mjesta, nejasni kriteriji za imenovanje, nepoštivanje utvrđenog redoslijeda na rang-listi, neimenovanje članova iz ustanova čiji se upravni odnosno nadzorni odbor imenuje, nepoštivanje načela kvalitete odnosno izbor kandidata s nižim kvalifikacijama, imenovanje na temelju nacionalne i političke pripadnost kandidata i dr.

Ombudsmeni su u 2013. godini povodom zaprimljenih prigovora donijeli 21 nalaz i zaključak uz preporuku da provedena imenovanja ili razrješenja budu poništena, te 12 nalaza i zaključaka u

³⁸ Ž-SA-05-933/12, Ž-SA-05-733/13 i Ž-SA-05-1043/13

³⁹ "Službeni glasnik BiH", broj 7/03, "Službene novine FBiH", broj 34/03, "Službeni glasnik RS", broj 25/03.

kojima su utvrdili neosnovanost navoda iznesenih u prigovorima ili propuste u proceduri koji nisu mogli utjecati na konačno imenovanje, odnosno primjenu članka 17. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima.

Tako ombudsmeni, postupajući povodom više prigovora upućenih na imenovanje upravnih i nadzornih odbora javnih zdravstvenih ustanova čiji je osnivač Kanton Sarajevo, nisu mogli prihvatiti tumačenje ministra da u sastav upravnih i nadzornih odbora zdravstvenih ustanova ulaze predstavnici stručnih djelatnika zdravstvenih ustanova koji ne moraju biti zaposleni u konkretnoj zdravstvenoj ustanovi, pa su izdali preporuku da se ponište osporena imenovanja, a ponovno provede postupak⁴⁰.

Povodom prigovora na postupak imenovanja direktora Narodne biblioteke u Gacku u kojemu podnositeljica prigovora ističe da nije izabrana iako je bila prva kandidatkinja na rang-listi, Institucija ombudsmana uputila je preporuku Skupštini općine Gacko da preispita provedeni postupak i provede ga u skladu sa zakonom⁴¹.

Povodom prigovora na razrješenje Školskog odbora JU Osnovna škola "Cazin II" ombudsmeni su utvrdili da nije proveden pravičan i propisan postupak u smislu članka 14. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije BiH, jer su razlozi za razrješenje nejasni, podnositeljici prigovora nije dana mogućnost izjašnjavanja o bitnim okolnostima niti je utvrđena njena pojedinačna odgovornost, a rješenje o razrješenju ne poziva se na zakonske odredbe ili Pravila Škole kojima se utvrđuju slučajevi u kojima članovi Školskog odbora mogu biti razrješeni dužnosti⁴². Preporukom je Vladi Unsko-sanskog kantona i Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona naloženo preispitivanje konkretnog razrješenja.

Imajući u vidu društveni značaj vladinih i ministarskih imenovanja, ombudsmeni ukazuju na znatna financijska sredstva koja se izdvajaju na financiranje upravnih i rukovodnih tijela u kojima vlada, kantonalni, gradska ili općinska tijela vlasti imaju pravni interes a opravdana su samo ukoliko su osobe imenovane u skladu sa zakonom, odnosno na osnovi svojih kvalifikacija, i usmjerena samo na dobrobit i prosperitet ustanove. Ombudsmeni su, međutim, postupajući u predmetima vladinih i ministarskih imenovanja, uočili da se promjene u strukturama vlasti automatski odražavaju i na promjenu upravljačke strukture u propisanim tijelima. Iako je visoki predstavnik u BiH nametanjem zakona želio ukloniti praksu da članovima upravnih i nadzornih

Ombudsmeni primjećuju da se promjena političke opcije automatski odražava i na promjenu upravljačke strukture u propisanim tijelima, što dovodi do povećanja privremenih tijela i pokretanja postupaka preispitivanja zakonitosti ne samo u odnosu na imenovanja, već i na razrješenja, te imenovanja privremenih upravljačkih struktura. Znatno broj ovih slučajeva završava na sudu.

odbora u javnim poduzećima i ustanovama budu imenovane osobe za bez odgovarajućih kvalifikacija, kao i osobe u sukobu interesa, u ovome je području i dalje prisutna korupcija, te brojne afere zbog postavljanja nekompetentnih ljudi "po stranačkoj liniji".

3.1.8. Javne isprave

Javna isprava je isprava koju je u propisanom obliku izdalo ili potvrdilo državno ili drugo ovlašteno tijelo iz svoje nadležnosti, kao što su izvadci iz matičnih knjiga, školske svjedodžbe, razna uvjerenja, izvadci iz trgovačkog registra, izvadci iz zemljišnih knjiga i dr.

⁴⁰ Ž-SA-05-308/13, Ž-SA-05-372/13, Ž-SA-05-354/13, Ž-SA-05-378/13, Ž-SA-05-387/13, Ž-SA-05-480/13 i Ž-SA-05-389/13

⁴¹ Ž-BL-05-722/13

⁴² Ž-SA-05-433/13

U Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava tijekom 2013. godine zaprimljeno je 29 žalbi u vezi s problematikom javnih isprava, što je u odnosu na 2012. godinu (26 žalbi) porast za 11,54% ili 3 žalbe više.

U dva predmeta koji se odnose na problematiku javnih isprava ombudsmeni BiH donijeli su preporuke⁴³.

U predmetu broj: *Ž-SA-05-224/13* navodi žalbe su vezani su uz problem primjene *Zakona o jedinstvenom matičnom broju*. Odlukom Ustavnog suda BiH broj: U 3/11, objavljenom u "Službenom glasniku BiH", broj 63/11, stavljaju se izvan snage odredbe članka 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju BiH. Svjesni nastalog problema, ombudsmeni BiH su dana 25. 2. 2013. uputili preporuku Vijeću ministara BiH i Ministarstvu civilnih poslova BiH da odmah, u skladu sa zakonom propisanim nadležnostima, a uvažavajući Odluku Ustavnog suda BiH broj: U 3/11, upute u parlamentarnu proceduru Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o jedinstvenom matičnom broju. Također je preporučeno Ministarstvu civilnih poslova BiH da odmah dostavi odgovor na akt Federalnog ministarstva zdravstva⁴⁴, kojim je zatražena uputa za to kako će se resorno ministarstvo ponašati u slučaju osiguranja zdravstvene zaštite djece kojoj nije određen matični broj.

Iz svega iznesenoga nesporno proizlazi da su odredbe članka 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju suspendirane, da prestaju važiti. Na taj način bilo je dovedeno u pitanje određivanje matičnog broja državljanima Bosne i Hercegovine kojima on nije određen.

U vezi s navedenim su ombudsmeni BiH izrazili zabrinutost zbog kršenja međunarodnih standarda, a prije svega odredaba članaka 3 i 7. Konvencije o pravima djeteta, kojima se u prioritet stavlja najbolji interes djeteta, te članka 12. Pakta o građanskim i političkim pravima i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ombudsmeni BiH cijene važnim ukazati na činjenicu da je odsutnost vladavine zakona jedno od najvećih prepreka u primjeni ljudskih prava. Načelo vladavine zakona ukazuje na dužnost tijela vlasti da postupaju na način propisan zakonom i međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te da u slučaju povrede prava građana mehanizmi sudske zaštite moraju biti dostupni građanima i moraju biti dovoljno učinkoviti kako bi se ostvarila prava zajamčena međunarodnim standardima, a prije svega Ustavom BiH.

Ombudsmeni BiH svojim su aktivnostima, a naročito istupima u javnosti, nastojali podići svijest građana o njihovu pravu na zaštitu prava na identitet, koristeći mehanizme sudske zaštite. Ombudsmeni BiH izrazili su i spremnost za sudjelovanje, u granicama svojih kapaciteta, u svim aktivnostima koje mogu doprinijeti rješavanju nastalog problema.

Na temelju članka IV.4. a) Ustava BiH, Parlamentarna skupština BiH je, na 50. sjednici Zastupničkog doma održanoj 18. srpnja 2013. i na 33. sjednici Doma naroda održanoj 5. studenoga 2013., donijela Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o jedinstvenom matičnom broju, objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 87/13, te je time preporuka Institucije ombudsmana ispoštovana i predmet okončan.

U predmetu broj: *Ž-SA-05-768/13* navodi žalbe podnositelja odnose se na zahtjev Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu za pojašnjenje u vezi s izdavanjem diplome osobi koja je

⁴³ *Ž-SA-05-224/13* preporuka P-22/13 i *Ž-SA-05-768/13* preporuka P-169/13

⁴⁴ Akt broj: 01-37-1012/13 od 22. 2. 2013.

promijenila osobno ime i spol, a prethodno je upisala fakultet, položila sve ispite i završni ispit s osobnim imenom i drugim spolom. Budući da je pred nadležnim tijelom uprave bio u tijeku postupak promjene osobnog imena i spola, osoba (student/studentica) zatražila je odgodu izdavanja diplome do okončanja postupka pokrenutog kod nadležnih tijela uprave.

Ombudsmeni su istaknuli da osobe koje su promijenila osobno ime i spol imaju opravdan interes za korištenjem javne isprave u pravnom prometu, uključujući i diplomu o stečenoj naobrazbi, koja glasi na njihovo novo ime usklađeno s novim spolnim identitetom jer se time osigurava da promjenu spola potpuno ugrade u svoj osobni i profesionalni život. Pritom valja imati u vidu da samo ime redovito nosi obilježje spola, tako da nepodudarnost u imenu naznačenom u diplomi i javnoj ispravi kojom se u pravnom prometu dokazuje identitet objektivno može dovesti do povrede prava na privatnost i diskriminaciju u svim onim situacijama u kojima osoba podnosi diplomu kao dokaz svog obrazovanja, kao što je zapošljavanje, nastavak školovanja i sl.

Imajući u vidu činjenicu da su nadležno ministarstvo i matični ured odobrili odnosno obavili upis promjene spola u osobnim ispravama, Univerzitet u Sarajevu dužan je poštivati novonastalu pravnu situaciju, jer bi svako drukčije postupanje predstavljalo ne samo povredu odluka tijela zaduženih za pitanja registracije identiteta nego i povredu temeljnih prava građana po osnovi spola i spolnog izražavanja, prema članku 2. stavak 1. Zakona o zabrani diskriminacije. Ombudsmeni su izdali preporuku⁴⁵ Univerzitetu u Sarajevu da osobi koja je promijenila spol i osobno imen izdaju diplomu u kojoj će podatci o studentu biti u suglasnosti s podacima upisanim u MKR. Preporuka ombudsmana BiH ispoštovana je u konkretnoj pravnoj stvari.

Institucija ombudsmana zaprimala je žalbe koje su vezane uz ostvarivanje prava na stjecanje državljanstva BiH, te po toj osnovi izdavanja javnih isprava. Državljanstvo je poseban pravni odnos, trajan po svome karakteru, koji postoji između države i pojedinca. Svaka država propisuje svoja pravila kojima uređuje pitanja državljanstva, a naročito ona o kojima ovisi koje će osobe i pod kojim uvjetima smatrati svojim državljanima, odnosno pod kojim uvjetima pojedine osobe prestaju biti njezini državljani. Pa tako je i *člankom 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1997.) propisano da će svaka država svojim pravnim propisom odrediti tko su njezini državljani*. U predmetu broj: Ž-SA-05-320/12 podnositelj žalbe stekao je pravo na državljanstvo BiH odlukom Vijeća ministara BiH, u skladu s odredbama članka 13. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine. Pritom žalitelj navodi da je to bio lakši način stjecanja bh. državljanstva, iako je njegov djed bio državljanin BiH, rođen u Krehinom Gradcu u Hercegovini. Žalitelj je započeo proces stjecanja državljanstva 1990. godine, a putovnica mu je izdana 2003. godine. Problem s kojim se žalitelj suočio bila je nemogućnost dobivanja nove putne isprave. Navodi da se obratio Veleposlanstvu BiH u Ottawi, ali da mu nisu mogli izdati novu bh. putovnicu niti učiniti potrebne korake s Ministarstvom unutarnjih poslova Sarajevo. Tijekom provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana zaprimila je izjašnjenje Ministarstva vanjskih poslova BiH u kojemu se, među ostalim, navodi da je aktom Ministarstva vanjskih poslova BiH od 20. 6. 2012. godine MUP-u Kantona Sarajevo proslijeđena dokumentacija na ime podnositelja žalbe. Nakon provođenja istražnog postupka dostavljeno je izjašnjenje MUP-a Kantona Sarajevo u kojemu se, među ostalim, navodi da se Rješenjem Službe za opću upravu - Matični ured Općine Centar⁴⁶ odobrava ispravak i dopuna podataka u matičnoj knjizi rođenih Općine Centar Sarajevo, koja se vodi za mjesto Sarajevo pod rednim brojem 255

⁴⁵ P-162/13

⁴⁶ Akt broj: 08-13-681/12 od 24. 12. 2012.

za 2004. godinu za podnositelja žalbe. U odgovoru se navodi da je dana 22. 1. 2013. P.J.-u izdana putna isprava u Veleposlanstvu BiH u Ottawi.

3.1.9. Izorno pravo

Izborni zakon Bosne i Hercegovine donesen je 2001 godine. Izborni zakon Bosne i Hercegovine pretrpio je niz izmjena, međutim nije odgovorio zahtjevima demokratskih načela i standarda ljudskih prava i temeljnih sloboda propisanih međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda prema kojima je Bosna i Hercegovina obvezna postupati. Izgradnja demokratskih struktura vlasti u Bosni i Hercegovini jamstvo je i preduvjet poštivanja ljudskih prava. Zasigurno je zakonodavna vlast, kao donositelj zakona, najodgovornija, pa u vezi s tim i najveća prepreka za primjenu ljudskih prava, jer nedonošenjem ili donošenjem diskriminirajućih i neprovodivih zakona proizvodi povrede ljudskih prava. U prilog toj tvrdnji, najblaže rečeno, ide i "spora provedba" presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Sejdić i Finci protiv BiH*. Iz navedene presude nesporno proizlazi da normativno-pravni okvir BiH u danim okolnostima "nije omogućio izorno pravo svakom građaninu pod jednakim uvjetima".

Prema informaciji Središnjeg izbornog povjerenstva, može se zaključiti da je udjel žena u parlamentima na svim razinama u BiH znatno smanjen u odnosu na izborne rezultate iz 2006. godine, iako su žene bile više zastupljene na izbornim listama. Rezultati posljednjih izbora pokazuju da su žene zastupljene samo na 83 mjesta ili 17,01% u odnosu na 488 za koje su izbori organizirani. U Parlamentarnoj skupštini BiH žene su zastupljene s 11 mjesta ili 19,2%. U Narosnoj skupštini RS-a žene nakon posljednjih izbora imaju 16 od 83 mjesta ili 19,2%, dok u Parlamentu Federacije BiH žene imaju 17 od 81 mjesta. Čak i Središnje izorno povjerenstvo BiH nije imenovano u skladu s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova, jer je od sedam članova samo jedna žena.⁴⁷

Treba naglasiti da je Institucija ombudsmana zaprimila više žalbi u kojima je ukazivano na to kako u jednom broju općinskih vijeća vijećnici nisu ispoštovali zakonske odredbe kojima je propisano da u jedinicama lokalne samouprave u kojima, prema popisu iz 1991. godine, jedan konstitutivni narod ne čini više od 80% stanovnika jedinice lokalne samouprave načelnik općine i predsjedatelj općinskog vijeća ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda, odnosno da načelnik općine i predsjedatelj općinskog vijeća moraju biti iz drugog konstitutivnog naroda ili iz reda ostalih.

Tako je Institucija ombudsmana zaprimila žalbu na izbor predsjedatelja Općinskog vijeća Lukavac⁴⁸, čiji su se navodi odnosili na činjenicu da su načelnik općine i predsjedatelj općinskog vijeća iz istog konstitutivnog naroda, odnosno da su vijećnici općinskog vijeća izabrali predsjedatelja općinskog vijeća iz istog konstitutivnog naroda kao i načelnika općine. Nakon provođenja istrage Institucija ombudsmana uputila je preporuku⁴⁹ Općinskom vijeću Lukavac da poduzme mjere u svrhu ispunjavanja zakonskih obveza. Preporuku je razmotrilo Općinsko

⁴⁷ "Opservacije Ombudsmana za ljudska prava BiH o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima u BiH, str. 6; U 2010. godini donesen je *Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH* („Sl. glasnik BiH“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 52/02, 4/04, 24/04, 25/05, 528/05, 62/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08 i 32/10), kojim je izmijenjen članak 4.19. stavak (4) koji glasi: „... Svaka kandidacijska lista uključuje kandidate muškog i ženskog spola. Kandidati spola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidacijskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog spola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata itd. Broj kandidata manje zastupljenog spola mora biti najmanje jednak ukupnome broju kandidata na listi podijeljenom s tri, zaokruženim na prvi viši cijeli broj.“

⁴⁸ Predmet registriran pod brojem: Ž-BR-03-30/13

⁴⁹ P-71/13

vijeće Lukavac na 8. redovitoj sjednici, održanoj 27. 6. 2013., ali prijedlog za postupanje po ovoj preporuci nije dobio potrebnu većinu.

Institucija ombudsmana zaprimila je u proteklom razdoblju žalbe sa sličnim navodima⁵⁰, u kojima je jedina razlika bila to što podnositelji žalbe nisu pripadnici konstitutivnih naroda.

Činjenice koje je Institucija ombudsmana dosad prikupila radom na ovim predmetima upućuju na potrebu razmatranja zakonskih odredaba kojim se uređuje izbor i rad predstavničkih tijela pri jedinicama lokalne samouprave.

Naime, dosadašnja praksa ukazuje na više slučajeva u kojima je došlo do odstupanja od zakonskih odredaba prilikom izbora predsjedatelja općinskih vijeća, odnosno predstavničkih tijela pri jedinicama lokalne samouprave, te pitanja provedbe konkretnih odredaba u praksi.

Među ostalim, javnost je upoznata sa slučajem izbora predsjedatelja Općinskog vijeća Foča-Ustikolina iz srpskog naroda, koji je naknadno dobio i sudski epilog u postupcima pred Kantonalnim sudom u Goraždu i Vrhovnim sudom Federacije BiH.

Tako je Vrhovni sud Federacije BiH u presudi broj: 05 0 U 000265 11 UVP⁵¹, odlučujući povodom zahtjeva za zaštitu sloboda i prava zajamčenih Ustavom Federacije BiH⁵², istaknuo: *"Općinsko vijeće Općine Foča-Ustikolina je u roku predviđenom rješenjem suda zakazalo sjednicu za izbor predsjedatelja vijeća iz kruga osoba vijećnika srpske nacionalnosti, ali do izbora podnositelja zahtjeva nije došlo, budući da potreban broj članova Općinskog vijeća nije glasovao za njega. Stoga je pravilno prvostupanjski sud poprimio da je Općinsko vijeće poduzelo sve moguće korake za izvršenje rješenja suda od 5. 11. 2010. godine, ali da nije moglo utjecati na glasačku volju vijećnika."*

Naprijed navedene činjenice ukazuju na potrebu razmatranja u idućem razdoblju odredaba Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, entitetskih zakona o načelima lokalne samouprave i drugih zakona, kao i rada s izabranim predstavnicima, u svrhu podizanja svijesti o navedenom pitanju i provedbe zakonskih odredaba u praksi.

Uzimajući u obzir navedene mjerodavne pokazatelje te izvješća domaćih i međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija, nužna je temeljita analiza izbornog zakonodavstva radi provođenja kvalitetne reforme u ovome području, a koja bi prioritetno imala za cilj stvoriti pretpostavke za prosperitet zemlje i njezinih građana, jačati demokratsko društvo a sve radi održavanja fer, slobodnih i poštenih izbora na cijelome teritoriju države Bosne i Hercegovine i ravnopravnosti svih.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-05-484/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmana žaleći se na sporost u radu Kantonalnog suda u Bihaću⁵³. Podnositeljica žalbe se povodom iste osnove i ranije obraćala Instituciji (predmeti registrirani u Instituciji pod brojevima Ž-BL-05-517/12 i Ž-BL-05-133/13). U tim predmetima proveli smo istrage i dobili obavijesti da će predmet podnositeljice žalbe biti riješen do kraja svibnja 2013. godine. Budući da sud nije ispoštovao navedeni rok, podnositeljica žalbe obratila se Instituciji i treći put. Uzimajući u obzir odgovor suda a posebice činjenicu da je to već treće obraćanje podnositeljice i da sud nije donio odluku u njezinom predmetu, Institucija ombudsmana uputila je preporuku sudu tražeći da sud bez odgode odluči o žalbi

⁵⁰ Predmet registriran pod brojem: Ž-SA-05-1358/12, a odnosi se na izbor predsjedatelja Općinskog vijeća Bosanska Krupa

⁵¹ Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH broj: 05 0 U 000265 11 Uvp od dana 11. 10. 2012. godine

⁵² Podnositelj zahtjeva u međuvremenu je izabran za predsjedatelja Općinskog vijeća Foča-Ustikolina

⁵³ Žalba je podnesena sudu dana 16. 7. 2010. na presudu Općinskog suda Bihać, broj: 170 0 P O 1177409 P od 8. 7. 2010. godine.

podnositeljice. Sud nam je dostavio odgovor u kojem smo obaviješteni da je postupio prema preporuci i donio presudu u navedenom predmetu.

Predmet Ž-BL-05-454/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana jer Osnovni sud u Banjoj Luci od 26. 9. 2008., kada je podnio tužbu, ne zakazuje pripremno ročište. Institucija je izdala preporuku Osnovnom sudu da odmah poduzme sve mjere radi zakazivanja ročišta u navedenom predmetu. Na navedenu preporuku nije odgovoreno.

Predmet Ž-BL-05-560/12

Podnositelj žalbe žalio se na rad Okružnog tužilaštva Banja Luka zbog nedonošenja odluke u predmetu povodom njegove pritužbe. Nakon intervenkcije Institucije ombudsmana, Okružno tužilaštvo obavijestilo je Instituciju da je donesena odluka u predmetu podnosioca žalbe.

Predmet Ž-SA-05-679/13

Podnositelj žalbe je dana 19. 12. 2011. Kantonalnom tužilaštvu u Sarajevu podnio zahtjev za pristup informacijama kojim je tražio dostavu informacija o predmetu. Na zahtjev nije odgovoreno. Nakon provođenja istražnog postupka dostavljeno je izjašnjenje Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo, u kojemu se navodi da se predmet nalazi u istražnoj fazi postupka, odnosno da je nakon prikupljanja dokumentacije od Uprave za neizravno oporezivanje i Porezne uprave FBiH postupajući tužitelj naredio finansijsko vještačenje, nakon čega će se donijeti konačna tužiteljska odluka.

Predmet Ž-BL-05-76/12

Podnositelj žalbe obratio se žalbom na rad Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, jer na njegov zahtjev za pristup informacijama nije odgovoreno. Nakon preporuke Institucije ombudsmana odgovoreno je na navedeni zahtjev, čime je preporuka ispoštovana.

Predmet Ž-BL-05-311/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana jer je Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna, odlučujući o zahtjevu za pristup informacijama, od podnosioca žalbe tražilo plaćanje administrativne pristojbe. Ombudsmani su izdali preporuku nadležnom ministarstvu da se prilikom obrade i donošenja zahtjeva za pristup informacijama u smislu Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH ne naplaćuje administrativna pristojba. Nadležno ministarstvo dostavilo je obavijest u kojoj se navodi da je preporuka ispoštovana, odnosno da od stranke neće biti naplaćena administrativna pristojba.

Predmet Ž-BL-05-471/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana žalbom na rad Skupštine općine Pale, kao odgovornog javnog službenika, navodeći da provedni natječaj za izbor i imenovanje članova Upravnog odbora JU Centar za socijalni rad Pale nije sukladan sa Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Nakon provođenja postupka ombudsmani su donijeli Nalaz, zaključak i preporuku, kojima su utvrđene ukazane nepravilnosti, odnosno naloženo je poništavanje rješenja o imenovanju i poduzimanje svih potrebnih mjera kojima će se osigurati imenovanje Upravnog odbora uz puno poštivanje postupka i načela utvrđenih pozitivnim zakonom. Dana 7. 10. 2013. zaprimljen je odgovor na preporuku u kojemu se navodi

da je doneseno Rješenje o razrješenju članova Upravnog odbora JU Centar za socijalni rad Pale i raspisan ponovni natječaj, koji će se provesti uz uvažavanje nalaza i zaključka ombudsmana.

Predmet Ž-BL-05-722/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmana kao prva na rang-listi za izbor direktora Narodne biblioteke Gacko te kandidatkinja koju je predložila Komisija za izbor što nije provedeno konačno imenovanje. Institucija ombudsmana utvrdila je povredu prava podnositeljice žalbe te izdala preporuku u kojoj je naložila Skupštini općine Gacko da ponovno preispita provedeni postupak i da ga ponovno provede sukladno Zakonu o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima. Nije odgovoreno na navedenu preporuku.

Predmet Ž-BL-05-94/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana žalbom na rad Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite, jer nije odlučeno o njegovoj žalbi. Nakon što je Institucija ombudsmana uputila akt, Ministarstvo je obavijestilo da je doneseno rješenje kojim je odlučeno o žalbi imenovanog.

Predmet Ž-SA-05-522/13

Podnositeljica žalbe je dana 28. 4. 2013. uložila žalbu Policijskoj stanici Centar Sarajevo na postupak policijskog službenika pri kontroli u prometu, jer je policijski službenik nasilnički krenuo prema njoj tražeći osobnu iskaznicu i prijeteći da će je lišiti slobode.

Nakon provođenja istražnog postupka dostavljeno je izjašnjenje MUP-a KS, u kojemu se navodi da je nakon razmatranja predmetne žalbe Ured na redovitoj sjednici donio zaključak da će provesti unurnu istragu o navodima žalbe. Budući da istraga nije završena, nakon obavještanja stranke o tome ona je pokrenula sudski postupak.

Predmet Ž-BL-05-706/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana radi zaštite njegove majke koja je verbalno vrijeđana i fizički napadnuta, a inače je stara i nemoćna osoba. Nakon što je Institucija ombudsmana uputila akt policiji, podnositelj žalbe izrazio je zadovoljstvo jer je poduzeto sve iz nadležnosti policije kako bi se njegova majka zaštitila, a ispitane su činjenice na okolnosti prijave i o navedenom događaju je obaviješten nadležni tužitelj.

Predmet Ž-BL-05-150/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmana zbog toga što je Općina Gradiška povrijedila njezina imovinska prava, jer joj je uslijed elementarnih nepogoda 2010. godine poplavljen objekt nakon čega su općinska povjerenstva izašla na teren, procijenila štetu i sastavila zapisnike u kojima je procijenjena šteta na stambenom poslovnom objektu u iznosu od 11.860,00 KM. Podnositeljici žalbe nije isplaćen utvrđeni iznos, iako se više puta i pismenim putem obraćala općini tražeći naknadu štete. Tijekom istražnog postupka utvrđeno je da su točni navodi iz žalbe te da općina nije izvršila svoju obvezu i nadoknadila štetu (obrazloženje općine je da do danas nijednim proračunom nisu planirana sredstva za ovu namjenu). Institucija ombudsmana izdala je preporuku načelniku da poduzme sve potrebne mjere i radnje radi izvršavanja svojih obveza, odnosno da u što kraćem roku u proračunu općine budu planirana i osigurana novčana sredstva za isplatu utvrđene štete podnositeljici žalbe. Preporuka nije ispoštovana uz obrazloženje da u proračunu za 2011., 2012., 2013. niti u nacrtu proračuna za 2014. godinu nisu predviđena financijska sredstva za štete proizašle zbog djelovanja elementarnih nepogoda i da se zbog neodgovarajućeg punjenja općina bori da održi likvidnost, da na vrijeme izmiri kreditne i obveze prema proračunskim korisnicima i plaće zaposlenima.

Predmet Ž-SA-05-244/13

Podnositelj žalbe navodi da je njegov susjed postavio betonski zid uz seoski put i time suzio prohodnost kamionima. Nadalje ističe da se s druge strane puta nalazi parcela podnositelja žalbe i da spomenuti susjed uz pomoć općinskog geometra zapravo želi proširiti svoju parcelu na uštrb podnositelja žalbe.

Podnositelj žalbe u prilogu je dostavio obavijest koju je dobio od Općine Zavidovići - Službe za upravu ekonomskih poslova i poduzetništvo - Građevinske inspekcije i inspekcija za nove ceste. U obavijesti se navodi da je na temelju zahtjeva od 30. 1. 2013. ostvaren uvid na licu mjesta u prisutnosti podnositelja žalbe, te da inspekcija nije našla osnovu za poduzimanje upravnih mjera, jer se ne izvode radovi kako je navedeno u žalbi. Nadalje se navodi da je pokrenut postupak rješavanja moguće uzurpacije puta, gdje će se katastarski snimiti postojeće ograde, obostrano, te da će podnositelj žalbe u slučaju uzurpacije biti pravovremeno obaviješten.

Predmet Ž-BL-05-253/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana žalbom na Službu za inspekcijske poslove i komunalnu policiju Općine Kotor Varoš i JP "Šume Republike Srpske", jer nije postupljeno prema rješenju Službe kojim je naloženo da "spriječi iznošenje blata prilikom izvoza drvnih sortimenata na javni put Šiprage–Demići, te da javni put i objekte puta vrati u prvobitno stanje". Nakon intervencije Institucije ombudsmana poduzete su mjere i aktivnosti za sanaciju spornog puta.

Predmet Ž-SA-05-780/13

Ovaj predmet prvi put je registriran u 2011. godini radi rušenja bespravno izgrađenog objekta. Nakon više puta ponovljene korespondencije, zaprimljen je odgovor da je pristupljeno rušenju i da je to djelomično završeno, a kada budu povoljnije klimatske prilike, rušenje će biti privedeno kraju, slijedom čega je predmet zatvoren. Međutim, podnositelj žalbe ponovno se obratio u 2013. godini i obavijestio Instituciju ombudsmana da rušenje nije provedeno do kraja. Nakon ponovne registracije žalbe i upita, okončano je rušenje i žalba je okončana.

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana jer je na parkirališnom prostoru ispod njegovog stana, uključujući dijelove nogostupa, bespravno izgrađen objekt i otvorena privatna mesnica, te kako nadležni nisu ništa poduzeli na uklanjanju bespravo podignutog objekta, vlasnik objekta nastavio je uzurpirati i okupirati čak i zračni prostor podigavši novi i viši krov, koji zaklanja vidik s terase podnositelja žalbe i u velikoj mjeri zaklanja prirodnu svjetlost na terasi i u stanu. Podnositelj žalbe istaknuo je da je po saznanju dana 16. 5. 2011. predao podnesak Službi za prostorno uređenje, građenje i zaštitu okoliša Općine Bosanska Krupa, upisan pod brojem: 04-23-2447/11, ali da do dana obraćanja Instituciji ombudsmana nije dobio odgovor.

Tijekom istražnog postupka Institucija ombudsmana je nekoliko puta tražila izjašnjenja od nadležnih službi Općine Bosanska Krupa, te kako nije bilo odgovora, izdala je i preporuku⁵⁴ da uspostave suradnju s Institucijom ombudsmana na način propisan Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i dostave tražena izjašnjenja.

Urbanističko-građevinski inspektor dostavio je izjašnjenje Instituciji ombudsmana u aktu broj: 05-23-4147-4/13 od 24. 1. 2013., u kojem se, među ostalim, navodi da je kontrolom inspekcije utvrđeno da je imenovani započeo uklanjati predmetni objekt tako što je skinuo krovšte, te kako je izjavio da će sam nastaviti rušenje. Nadalje je istaknuto da u slučaju da imenovani ne završi rušenje do trenutka kada klimatske prilike to budu dozvoljavale, ova inspekcija će pristupiti prisilnom izvršenju donesenog rješanja. Nadalje je istaknuto da inspekcija trenutačno

⁵⁴ P-196/11 od 22. 11. 2011.

nema tehničkih mogućnosti za pristupanje rušenju zbog klimatskih uvjeta i iz razloga što nije izabran izvođač radova za rušenje objekta za tekuću godinu.

Slijedom svega navedenog, ombudsmeni su odlučili zatvoriti predmet, jer je postupljeno prema preporuci.

Međutim, žalitelj se ponovno obratio Instituciji ombudsmana u srpnju 2013. godine, navodeći da sporni objekt nije uklonjen, te da je predmet ponovno otvoren i registriran pod brojem: Ž-SA-05-780/13, te je aktom od 25. 7. 2013. zatraženo izjašnjenje u vezi s prethodno navedenim.

Institucija ombudsmana je u aktu broj: 05-23-3776/13 od 29. 7. 2013. zaprimila izjašnjenje urbanističko-građevinskog inspektora Općine Bosanska Krupa, u kojemu se navodi da je osoba iz Bosanske Krupe porušila svoj poslovni objekt, a za dokaz su priloženi fotografija s terena i zapisnik o kontroli izvršenja rješenja od 23. 7. 2013. godine.

Predmeti Ž-SA-05-1011/13, Ž-SA-05-915/13, Ž-SA-05-1083/13, Ž-SA-05-1300/13 i Ž-SA-05-331/13

U postupku povodom žalbe žalitelja, koji se obratio općinskom sudu zahtjevom za pristup informacijama, a kojim je tražena sljedeća informacija: *“...u kojoj je fazi predmetni likvidacijski postupak, kada se može očekivati njegovo okončanje, jesu li likvidacijskim vjerovnicima vršene ikakve isplate do sada...”*, žalba nije prihvaćena. Ombudsmeni su ukazali na to da je, sukladno članku 3. ZoSPI-ja, informacija *„svaki materijal kojim se prenose činjenice, mišljenja, podatci ili bilo koji drugi sadržaj, uključujući svaku presliku ili njen dio, bez obzira na oblik, značajke, vrijeme kada je sastavljena i kako je klasificirana“*. ZoSPI-je je propisano da su tražene informacije, u smislu tog zakona, informacije koje nadležno javno tijelo posjeduje i priopćava u izvornom obliku, te da se traženje informacija u obliku pitanja javnom tijelu ne može smatrati informacijom u smislu ZoSPI-ja.

Predmet Ž-SA-05-1043/13

U postupku u kojemu se žalitelj obratio nadležnom ministarstvu zahtjevom za pristup informacijama uočeno je da je ministar donio rješenje kojim odobrava pristup informacijama. Nakon uvida u rješenje utvrđeno je da njega nije donio službenik za informiranje, kako je propisano člankom 19. ZoSPI-ja, kao i da rješenje ne sadrži pouku o pravnom lijeku, što žalitelja onemogućava u korištenju redovnih pravnih lijekova. U odgovoru Ministarstva navodi se da je: *„...službenik za informiranje nadležan za obradu zahtjeva koji su sastavljeni u smislu navedenog zakona, a ne za donošenje rješenja kojim se odlučuje o zahtjevu“*. Preporukom Institucije ombudsmana⁵⁵ preporučeno je Ministarstvu pravde FBiH da poduzme potrebne mjere kako bi se žalitelju omogućilo korištenje redovnih pravnih lijekova. U izjašnjenju o realizaciji preporuke navedeno je da preporuka ne može biti realizirana, ali nisu navedeni razlozi za to.

Predmet Ž-SA-05-176/13

U ovome predmetu su žalitelji tražili od nadležnog tijela presliku ugovora (okvirnog sporazuma) sklopljenog u 2012. godini za izvođenje radova i održavanje i zaštitu magistralnih, regionalnih i lokalnih cesta od općeg značaja te održavanje i zaštitu objekata na cestama u Republici Srpskoj. Nakon utvrđivanja da je došlo do povrede prava na pristup informacijama, izdana je preporuka broj: P-62/13, u kojoj je sugerirano postupanje u skladu s člankom 14. ZoSPI-ja, ali ni nakon više požurnica nije dostavljeno bilo kavo izjašnjenje niti je ostvarena suradnja s javnim tijelom.

Predmet Ž-SA-05-533/13

U predmetu žalitelja nadležno tijelo je dopisom obavijestilo podnositelja zahtjeva o traženim informacijama. Nakon provođenja istražnog postupka izdana je preporuka broj: P-101/13,

⁵⁵ P-292/13

kojom je sugerirano donošenje rješenja sukladno Zakonu o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine i Zakona o upravnom postupku. U izjašnjenju o realizaciji preporuke Institucija ombudsmana obaviještena je da je doneseno rješenje kojim je djelomično odobren pristup informacijama, a žalitelju je omogućeno pravo na ulaganje žalbe.

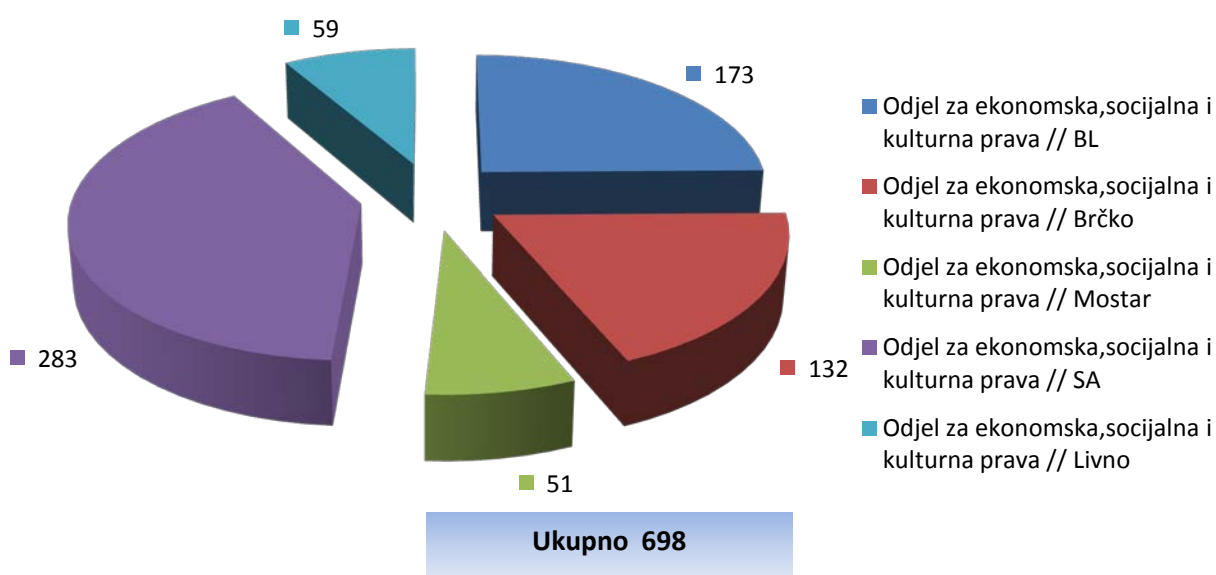
Predmeti Ž-SA-05-429/13, Ž-SA-05-430/13, Ž-SA-05-547/13 i Ž-SA-05-640/13

Podnositelji žalbi ukazuju na povrede ljudskih prava utvrđenih nizom međunarodnih dokumenata, a koji se nalaze u Aneksu I. Ustava BiH, prije svega Konvencije o pravima djeteta. U obrazloženju žalbe ukazuje se na to da je povreda prava uzrokovana nedonošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jedinstvenom matičnom broju, čime se onemogućava ostvarivanje prava građana na identitet, te zaštita najboljeg interesa djeteta.

Ombudsmani za ljudska prava BiH su, postupajući u skladu s odredbama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava i Pravilima postupka po službenoj dužnosti, otvorili istragu vezanu uz pitanje određivanja matičnog broja, a imajući u vidu upravo odluku Ustavnog suda BiH broj: U 3/11, kojom su izvan snage stavljene odredbe članka 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju, te činjenicu da je Ustavni sud BiH, na sjednici održanoj 16. siječnja 2013., donio rješenje u navedenom predmetu kojim se utvrđuje da "Parlamentarna skupština BiH nije provela Odluku Ustavnog suda BiH, broj: U 3/11 od 27. svibnja 2011. u ostavljenom roku od šest mjeseci od dana njene objave u "Službenom glasniku BiH", zbog čega je utvrđeno da odredbe članka 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju prestaju važiti iduerga dana od dana objave te odluke u "Službenom glasniku BiH..."

3.2. ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava (u daljnjem tekstu: Odjel) Institucije ombudsmana zaprima žalbe i *ex officio* pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi povrede ljudskih prava zajamčenih pozitivnim domaćim normama, kao i međunarodnim standardima, posebice u ostvarivanju prava proizašlih iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i revidirane Europske socijalne povelje. Odjel treba informirati nadležna tijela i institucije, kao i javnost, o povredama počinjenim iz područja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Odjel obrađuje pitanja koja se odnose na radne odnose, obrazovanje, ekologiju i zaštitu okoliša, komunalne usluge, zdravstvo, socijalnu sigurnost, mirovine, ratne štete i javne prihode. Dakle, u odnosu na navedeno može se zaključiti da su nadležnosti Odjela različita područja i pitanja, a što u odnosu na broj zaprimljenih žalbi i njihovu raznolikost prema kojima se postupa zahtijeva poznavanje brojnih propisa iz različitih pravnih područja.

Dijagram 11. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava u 2013. godini po uredima

3.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Tijekom izvještajnog razdoblja Odjel je zaprimio **698 žalbi**. Od toga je broj riješeno 488 žalbi, a u radu je ostalo još 210 žalbi. Iz prethodnih godina Odjel je postupao po 483 žalbe, od kojih je okončan postupak povodom 361 žalbe. Sukladno navedenom, iz ranijih godina ostale su u radu još 122 žalbe.

Dakle, u 2013. godine Odjel je vodio postupak povodom 1.181 žalbi građana, od čega je

Ombudsmani primjećuju da se iz područja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava povređuju sva prava građana koja na neki način predstavljaju egzistencijalna prava. Tako je najveći broj žalbi zaprimljen zbog povrede prava iz radnog odnosa, prava na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu.

okončan postupak po 849 žalbi, a u radu su ostale 332 žalbe.

S obzirom na kategoriju povreda prava, ističemo da je po osnovi povrede prava iz radnih odnosa zaprimljeno 318 žalbi, prava na mirovinu 176,

socijalnu sigurnost 70, komunalne usluge 66, zdravstvo 43, obrazovanje 27, ratne štete 10, ekologiju i zaštitu okoliša 6, te 3 žalbe iz područja javnih prihoda.

U usporedbi s prethodnim izvještajnim razdobljem (2012.), u 2013. godini zaprimljeno je 44 žalbe manje, što predstavlja razliku izraženu u postocima od nepunih 6%. U usporedbi s brojem zaprimljenih žalbi u drugim odjelima, ovaj odjel je na drugom mjestu iza Odjela za praćenje političkih i građanskih prava.

Iz djelokruga ovoga odjela u Područnom uredu u Sarajevu zaprimljene su 283 žalbe, Banjoj Luci 173, Brčkom 132, Livnu 59 i Mostaru 51 žalba.

U strukturi zaprimljenih žalbi najveći broj žalbi odnosi se na povrede prava iz područja radnih odnosa 318, ali u usporedbi s proteklom godinom, u ovoj godini zaprimljeno je 44 žalbi manje. Po osnovi povrede prava na mirovinu zaprimljeno je 9 žalbi manje (176) nego u prethodnoj

Ombudsmeni su posebno zabrinuti zbog porasta broja žalbi koje se odnose na socijalnu zaštitu građana, što je pokazatelj usložnjavanja socijalnog stanja u zemlji.

godini (185). Međutim, u ovoj godini bilježi se porast broja žalbi po osnovi povrede prava na socijalnu zaštitu (70) u odnosu na prethodnu godinu

(53). Što se tiče ostalih povreda prava iz djelokruga Odjela, nisu zabilježena znatnija odstupanja u usporedbi s brojem zaprimljenih žalbi u prethodnoj izvještajnoj godini.

Kada je riječ o žalbama podnesenim zbog povrede prava iz radnih odnosa, inače najzastupljenije kategorije u strukturi povreda prava iz djelokruga Odjela, riješena je 221 žalba, 185 žalbi je riješeno iz ranijih godina, što je ukupno 406 riješenih žalbi. Po osnovi povreda prava na mirovinu, kao druge najzastupljenije kategorije u strukturi povreda prava, riješeno je 127 žalbi podnesenih u 2013. godini, te 70 žalbi iz ranijih godina, što je ukupno 197 riješenih žalbi.

Odjel je, postupajući po žalbama u 2013. godini, izdao 64 preporuke. Daleko najveći broj preporuka odnosi se na područje iz radnih odnosa (44), zatim slijede preporuke iz područja obrazovanja (7), te povrede prava na mirovinu (6).

Od 64 izdane preporuke, realizirano je 26 preporuka, u 16 žalbi ostvarena je suradnja, 7 preporuka nije realizirano, a u 15 žalbi nije dostavljen odgovor nakon izdavanja preporuke.

Socijalno stanje građana najviše je vidljivo u neposrednim kontaktima građana koji se svakodnevno obraćaju ovoj instituciji jer nemaju nikakvih primanja i pitajući „kako preživjeti“.

Građani traže pravo na odgovarajući životni standard, što podrazumijeva odgovarajuću ishranu, odijevanje, stanovanje, kao i stalno poboljšanje životnih uvjeta zajamčenih temeljnim međunarodnim dokumentima kojima su uređena socioekonomska prava.

3.2.2. Pravo na mirovinu

U Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava u 2013. godini zaprimljeno je 176 žalbi koje se odnose na prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja. Usporedbom broja žalbi zaprimljenih u proteklom razdoblju i tijekom 2013. godine može se uočiti da je broj žalbi neznatno manji (- 4,86%). U 2012. godini zaprimljeno je 185 žalbi, dok je u 2011. godini zaprimljeno 189 žalbi, te se može zaključiti da je kvantitativni priljev ove vrste žalbi stalan i bez većih promjena.

Kako je uređenje mirovinskog sustava u Bosni i Hercegovini kompleksno, te uređeno putem dva fonda i entitetska zakonodavstva, ostvarivanje prava iz ovoga područja često je otežano i dugotrajno. Podsjećamo da je Institucija ombudsmana u 2010. godini izradila Posebno izvješće o pravu na mirovinu s ciljem ukazivanja na potrebe uspostave učinkovitijeg mirovinskog

sustava, te da se u godišnjim izvješćima redovito osvrta na provedbu konkretnih izdanih preporuka. Kao što je i poznato, upravo radi neučinkovitog mirovinskog i invalidskog sustava, kao i općenito teške ekonomske situacije u BiH, u tijeku su izmjene Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju FBiH⁵⁶, kao i reforma mirovinskog sustava. Osnovni cilj reforme je osigurati dugoročnu održivost i financijsku stabilnost mirovinskog sustava, te smanjiti siromaštvo osiguranjem odgovarajuće razine prihoda građanima u njihovoj starosti. U konačnici, reforma ima cilj uspostaviti pravedniji mirovinski sustav jačim vezivanjem mirovina za uplaćene doprinose, visinu plaća i dužinu staža osiguranja. Strategija Vlade FBiH za reformu mirovinskog sustava usvojena u studenome 2013. godine, a njome se nalaže donošenje zakona u ovoj godini, čime će se reforma praktično provoditi.

U Republici Srpskoj je Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju donesen 2011. godine⁵⁷, te je izmijenjen 2013. godine⁵⁸. Izmjene i dopune Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske uglavnom su se odnosile na usklađivanje mirovina, pri čemu je utvrđeno da se vrijednost općeg boda i mirovina ne usklađuje ako je postotak promjene prosječne neto plaće u Republici Srpskoj u prethodnoj godini negativan i ako je postotak koji predstavlja polovicu zbroja postotka promjene prosječne neto plaće i postotka promjene potrošačkih cijena na godišnjoj razini u Republici Srpskoj u prethodnoj godini negativan. Također je dana mogućnost da Vlada RS izvanredno uskladi opći broj i mirovine. Korisnicima mirovina dana je izvjesna pogodnost načinom određivanja najniže mirovine, jer je, za razliku od izvornog teksta zakona, utvrđeno da najniži iznos starosne i invalidske mirovine ne može biti niži od postotka koji ovisi o dužini mirovinskog staža.

Analizom žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmana u vezi s pravom na mirovinu može se konstatirati da se najveći broj odnosi na dužinu postupka nakon podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava na mirovinu⁵⁹. Dakle, najveći broj žalbi odnosio se na nepostupanje fondova po zahtjevima stranaka za ostvarivanje prava na mirovinu u zakonom propisanim rokovima (odugovlačenje donošenja rješenja). Određeni broj žalbi odnosio se na postupanje drugostupanjskog tijela, odnosno neodlučivanje u rokovima o žalbama na rješenja prvostupanjskog tijela. U manjem broju žalbi primijećeno je da se građani obraćaju zbog sporosti drugostupanjskog tijela u fondu za mirovinsko i invalidsko osiguranje. Međutim, nakon

Ombudsmeni primjećuju za potrebno da mirovinski fondovi preuzmu dodatne mjere u cilju rješavanja zahtjeva za mirovinu u što kraćem roku i ubrzavanja rocedure.

obraćanja Institucije ombudsmana zabilježeno je uspješno okončanje, odnosno donošenje rješenja na žalbu/prigovor na prvostupanjsko rješenje⁶⁰.

U radu na predmetima uočeno je da su razlozi zbog kojih postupci dugo traju različiti i mogu se svrstati u više kategorija. Jedan od razloga je nedostavljanje potrebne dokumentacije (M4 obrasca) od poslodavaca⁶¹. Također, određeni broj žalbi odnosi se na sporost u proceduri donošenja rješenja u slučajevima određivanja razmjernog dijela mirovine koji pada na teret različitih nositelja osiguranja sukladno sporazumima o socijalnom osiguranju koje je BiH potpisala s različitim državama. Ova vrsta žalbi najčešće se odnosi na zemlje regije u kojima su građani BiH proveli dio svoga radnog vijeka. Radeći sa žalbama koje spadaju u ovu kategoriju,

⁵⁶ "Službene novine FBiH", br. 29/98, 49/00, 32/01, 73/05, 59/06 i 04/09

⁵⁷ „Službeni glasnik RS“, broj 134/11

⁵⁸ „Službeni glasnik RS“, broj 82/13

⁵⁹ Ž-BL-04-625/13, Ž-BL-04-468/13 i Ž-BL-04-762/13

⁶⁰ Ž-SA-04-203/13 i Ž-LI-04-82/13

⁶¹ Ž-BL-04-86/13

Institucija ombudsmana je tijekom godina ostvarila uspješnu suradnju s ombudsmanima zemalja regije, a nakon komunikacije s fondovima, žalbe su uspješno okončane i donesena su rješenja⁶².

Istodobno, u Bosni i Hercegovini posljedice ratnih događanja još i danas se mogu osjetiti, a u slučaju prava na ostvarivanje mirovina manifestiraju se otežanim i ponekad nemogućim prikupljanjem dokumentacije koja je uništena u ratu.⁶³

Valja istaknuti i predmete u kojima se prilikom ostvarivanja prava na mirovinu tretira i **poseban staž**⁶⁴. U tim predmetima podnositelji žalbi imaju u radnu knjižicu upisan poseban staž po osnovi sudjelovanja u pripremama za obranu ili u obrani Bosne i Hercegovine, međutim istodobno su vjerovali da se taj posebni staž, bez obzira na to je li upisan ili ne u radnu knjižicu, uračunava u mirovinski staž u dvostrukom trajanju samo ukoliko žalitelji sami izjave želju za tim.

Radeći na konkretnim predmetima, Institucija ombudsmana uzela je u obzir odluku Ustavnog suda BiH⁶⁵ i stav koji je zauzet prema odredbama članka 82. stavak 1. točka 1. Zakona "Mirovinski staž, u smislu ovog Zakona, temeljem kojega se stječu i stvaruju prava iz mirovinskog i invalidskog staža, obuhvaća: vrijeme provedeno u osiguranju od dana stupanja na snagu ovoga Zakona koji se računa u staž osiguranja po odredbama čl. 83. do 93. i poseban staž ovoga Zakona". Iz navedenog proizlazi da je odredbama članka 82. stavak 1. točka 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju propisano da mirovinski staž obuhvaća (i) poseban staž iz članka 94. toga zakona, te ne postoji bilo kakva mogućnost izbora hoće li (ili neće) mirovinski staž obuhvaćati i poseban staž iz članka 94. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju. ... Stoga, imajući u vidu odredbe članka 82. stavka 1. točke 1., kao članka 94. stavka 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju, Ustavni sud smatra da tim zakonom nije propisana mogućnost zainteresiranim osobama da odluče hoće li im se u mirovinski staž uračunati (i) poseban staž iz članka 94. toga zakona, što onda znači da je mjerodavnim odredbama tog zakona propisano obvezno uračunavanje posebnog staža u mirovinski staž onim osobama koje su u mjerodavnom razdoblju sudjelovale u pripremama za obranu ili u obrani BiH. ... Naprijed navedeno vrijedi ako je staž upisan u radnu knjižicu na temelju uvjerenja odjela za obranu općine u kojem se vodi evidencija o sudjelovanju u obrani BiH za određenu osobu, a upis se obavlja na temelju osobnog zahtjeva te osobe.

Prema primjerima s kojima se susretala Institucija ombudsmana, pravo ostvarivanja mirovine može se dovesti i u vezu s nepoštivanjem pravomoćnih sudskih odluka⁶⁶, čija se neprovedba pravda teškim ekonomskim i finansijskim stanjem i nedovoljnim proračunskim sredstvima koja se dodjeljuju za isplate plaća, doprinosa i drugih potraživanja iz radnog odnosa.

Nerijetki su i slučajevi kada se građani obraćaju žalbom na rad fondova zbog toga što ne mogu ostvariti pravo na mirovinu. Nažalost, nakon istražnog postupka Institucije ombudsmana ispostavlja se da su žalbe neosnovane, jer nisu uplaćeni potrebni doprinosi, te stranke ne ispunjavaju uvjete za ostvarivanje konkretnog prava⁶⁷. Obično je u toj vrsti žalbe riječ o privatnim poduzećima koja nisu uplaćivala doprinose za mirovinsko i invalidsko osiguranje svojim radnicima⁶⁸. Jedina mogućnost podnositelja žalbe u takvim slučajevima jest podnošenje

⁶² Ž-SA-04-1132/13 i Ž-SA-04-1364/13

⁶³ Ž-BL-04-781/12 i P-150/13

⁶⁴ Ž-SA-05-896/13 i Ž-SA-05-864/13

⁶⁵ AP-2184/08 od 13. 7.2 012.godine

⁶⁶ Ž-SA-04-1317/13

⁶⁷ Ž-MO-04-131/13

⁶⁸ Ž-SA-04-1163/13

tužbe radi ostvarivanja svojih potraživanja. Neka od poduzeća koja svojim zaposlenicima nisu uplatila doprinose za mirovinsko i invalidsko osiguranje, kao i druga potraživanja, pod stečajem

Posebno zabrinjava sve veći broj žalbi građana koji su ispunili uvjete za mirovinu, ali zbog neuplaćenih doprinosa nisu u mogućnosti uživati to pravo. Ovo pitanje traži da vlasti u BiH poduzmu dodatne mjere.

su, te su građani izloženi dugodišnjem čekanju kako bi ostvarili svoja prava.

Obraćaju nam se i građani nezadovoljni visinom određene mirovine, pri čemu Institucija

ombudsmana obavještava građane da nije u mogućnosti mijenjati rješenja upravnih tijela. Međutim, nakon što zatraži izjašnjenje od FZ PIO/MIO ili Fonda RS-a, Institucija ombudsmana eventualno upućuje podnositelje žalbe na zakonske mogućnosti u svrhu ostvarivanja njihovih prava.

3.2.3. Pravo na rad

U Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava najveći broj žalbi odnosi se na povrede prava na rad i prava iz radnog odnosa. Tijekom 2013. godine u Instituciji ombudsmana zaprimljeno je 318 žalbi. U ovom izvještajnom razdoblju broj žalbi je smanjen u odnosu na 2012. godinu⁶⁹ za 44 žalbe ili za 12,15%.

Kao najčešći razlozi obraćanja građana uočene su povrede pozitivnih zakonskih propisa prilikom zasnivanja i prestanka radnog odnosa, kao i uskraćivanja prava radnika koja im pripadaju po

Ombudsmeni ukazuju na to da reforma mirovinskog sustava u dijelu kontrole uplate doprinosa, na način da su ovlasti mirovinskih fondova prenesene na porezne uprave, nije doprinijela boljoj i učinkovitijoj kontroli, jer su porezne uprave prije svega usmjerene na kontrolu izravnih poreza, a nisu ni kadrovski ojačane za obavljanje ovog dodatnog posla.

osnovi radnog odnosa. Osim toga, kao stalni problemi javljaju se žalbe u kojima se zaposlenicima ne uplaćuju doprinosi, zbog čega ne mogu ostvariti pravo na zdravstveno i socijalno osiguranje te i je, naposljetku, upitno i pravo na ostvarivanje mirovine.

Bitno je i istaknuti da je stanje po pitanju reguliranja otpremnina sukladno članku (152.) 182. Zakona o radu RS-a i članka 143. Zakona o radu u FBiH, u odnosu na protekle godine, neznatno promijenjena, odnosno nisu registrirani veći pozitivni pomaci u radu povjerenstava za provedbu. Postupajući povodom žalbi koje se odnose na Komisiju za implementaciju člana 152. Zakona o radu RS-a, Institucija ombudsmana došla je do saznanja da je donesen određeni broj⁷⁰ rješenja o isplati otpremnina, te je podnositeljima žalbe priznato pravo na isplatu otpremnine, međutim podnositelje žalbe ponovno trebaju čekati kako bi konačno ostvarili isplatu doznačene otpremnine. Zbog toga Institucija ombudsmana i dalje postupa te traži od nadležnih okvirni pregled i redoslijed isplate otpremnina. Institucija ombudsmana zabilježila je i predmete podnositelja žalbe⁷¹ u kojima je nakon istražnog postupka utvrđeno da podnositelj žalbe nije ni evidentiran u bazi podataka, odnosno u evidenciji Ministarstva/Komisije RS-a, te je podnositelj žalbe ponovno pozvan da dostavi potrebnu dokumentaciju. U određenim slučajevima, postupajući po žalbama⁷², upućene su preporuke Ministarstvu rada i boračko- invalidske zaštite

⁶⁹ 362 žalbe iz radnih odnosa

⁷⁰ Ž-SA-04-1281/13, Ž-SA-04-1214/13, Ž-SA-04-77/13 i Ž-SA-04-76/13

⁷¹ Ž-SA-04-632/13

⁷² Ž-BL-04-89/13 P-33/13 i Ž-BL-04-309/13 P-104/13, Ž-BL-04-228/13 i Ž-BL-04/42/13

RS-a kako bi odmah poduzeli potrebne mjere u cilju učinkovitijeg rada Komisije i da u što kraćem roku odluče o zahtjevu stranaka. Navedene preporuke su ispoštovane. Prema posljednjim informacijama do kojih je Institucija ombudsmana došla⁷³, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite, Komisija za implementaciju člana 152. Zakona o radu, *zbog velikog broja prispjelih zahtjeva, oko 60.000, i ograničenih sredstava za te namjene, nije u mogućnosti sve riješiti i isplatiti u razumnom roku*. U aktu Ministarstva⁷⁴ kazano je da, što se tiče *dinamike isplate, prema posljednjem spoisu za isplatu od prosinca 2013. godine, na red za isplatu došla su rješenja iz prosinca 2010. godine*. Institucija ombudsmana nema precizne podatke o stanju reguliranja radnopravnog statusa, određivanja i isplata otpremnina koje se odnose na Federaciju BiH. Međutim, prema pojedinim registriranim žalbama⁷⁵, zapažena je sporost u radu i nesuradnja s Institucijom ombudsmana. Za očit primjer može se navesti slučaj podnositelja žalbe⁷⁶ koji se obratio Povjerenstvu za provedbu članka 143. Zakona o radu FBiH u Unsko-sanskom kantonu zbog nerješavanja radnopravnog statusa kod poslodavca ŠIP Ključ "Prerada" dana 5. 12. 2000. godine. Radeći na predmetu, Institucija ombudsmana više puta se obraćala Povjerenstvu, te sukladno svojim zakonskim nadležnostima sastavila preporuku i obavijestila neposredno više tijelo – međutim, bez odgovora. Za pozitivan primjer suradnje može se navesti predmet⁷⁷ podnositeljice žalbe kojoj je nakon upućivanja preporuke Federalnom povjerenstvu za provedbu članka 143. Zakona o radu žalba usvojena i poništeno rješenje Povjerenstva za provedbu članka 143. Tuzlanskog kantona.

Podnositelji žalbi upućuju veliki broj žalbi iz područja radnih odnosa zbog natječajnih procedura⁷⁸ za prijam u radni odnos. Kao i proteklih godina, žalitelji ukazuju na netransparentnost zapošljavanja, nezakonitosti procedura, nedefiniranost kriterija za zapošljavanje i favoriziranje već zaposlenih kandidata. Postupajući po žalbi kojom se ukazuje na neregularnost natječajne procedure zapošljavanja u Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu, Institucija ombudsmana izradila je preporuku⁷⁹ kojom je ukazala na potrebu preciznijeg utvrđivanja kriterija koje kandidati trebaju ispunjavati, kao i mogućnost ulaganja žalbe drugostupanjskom tijelu pri KCUS-u. U odgovoru na preporuku KCUS je izvijestio Instituciju

Ombudsmani izražavaju zabrinutost zbog čestog raspisivanja natječaja za popunu upražnjenih mjesta, pri čemu nisu usuglašeni uvjeti s unutarnjim aktima, često se traže dokumenti koji služe isključivo za osnovu za odbacivanje prijave iz formalnih razloga ili za otežavanje prijavljivanja na natječaj. U posljednje vrijeme prisutna je praksa traženja ovjerene preslike diplome, pri čemu ovjera ne smije biti starija od šest mjeseci.

ombudsmana da i dalje ostaje pri odabiru već zaposlene kandidatkinje, je dok u dijelu preporuke kojim je ukazano na obvezu uspostave drugostupanjskog tijela preporuka ombudsmana ispoštovana. U konkretnom slučaju podnositeljica žalbe izvijestila je Instituciju ombudsmana da je pokrenula tužbu pred nadležnim sudom.

Zanimljiv primjer koji ilustrira odnos rukovoditelja prema postupku zapošljavanja što ga je provela Agencija za državnu službu FBiH jest predmet u kojemu je sastavljena preporuka⁸⁰, a odnosi se na proceduru zapošljavanja tajnika Ministarstva privrede Kantona Sarajevo. Naime, u konkretnom slučaju je raspisan

⁷³ Akt Komisije za implementaciju člana 152. Zakona o radu, broj: 16-126-313/13/VN od 27. 12. 2013.

⁷⁴ Akt Komisije za implementaciju člana 152. Zakona o radu, broj: 16-126-313/13/VN od 27. 12. 2013.

⁷⁵ Ž-SA-04-1128/13

⁷⁶ Ž-SA-04-594/10 P-122/13

⁷⁷ Ž-SA-041175/12 P-112/13

⁷⁸ Ž-SA-04-999/13, Ž-SA-04-800/13, Ž-SA-04-1025/13, Ž-SA-04-1073/13, Ž-SA-04-1051, Ž-SA-04-1174/13 i Ž-SA-04-1295/13

⁷⁹ P-232/13

⁸⁰ P-7/14

natječaj za prijam tajnik dana 5. 12. 2012. godine. Agencija za državnu službu FBiH sastavila je listu uspješnih kandidata, na kojoj je jedini uspješni kandidat bio podnositelj žalbe. Međutim, ministar se očitovao da ne želi zaposliti podnositelja žalbe, jer nema mogućnost izbora između više kandidata. U sastavljenoj preporuci Institucija ombudsmana ukazala je na učinkovitost i ekonomičnost u postupku zapošljavanja državnih službenika, te zauzela stav da se pod diskrecijskim pravom podrazumijeva odabir između više kandidata koji ispunjavanju uvjete natječaja i nalaze se na listi uspješnih koju sastavlja Agencija nakon okončanja natječajne procedure, dok ne opravdava nezapošljavanje kandidata ako je jedini kandidat. Još nije zaprimljen odgovor.

U pojedinim predmetima⁸¹ vezanim za zapošljavanje u prosvjeti, odnosno u osmogodišnjim i srednjim školama, uočeno je da ravnatelj škole zapošljavaju osobe po osnovi ugovora o radu na tri mjeseca, što je sukladno njihovim ovlastima. Međutim, naknadno pri provođenju natječajnih procedura dolazi do favoriziranja i zapošljavanja tih osoba.

Podnositeljica žalbe⁸² navodi da su joj ugrožena prava jer u natječajnom postupku za mjesto ravnatelja pedagoške institucije njezino uvjerenje o osposobljenosti pripravnika za samostalan odgojno-obrazovni rad nije tretirano kao dokaz o položenom stručnom ispitu za nastavnika. Nakon istražnog postupka upućena je preporuka Skupštini i Vladi Brčko Distrikta da poduzmu mjere iz svoje nadležnosti radi pravilnog tumačenja Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta, konkretnije dokazivanja uvjeta stručnog ispita za rad u nastavi. Preporuka je ispoštovana nakon što je Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH usvojilo zaključak kojim zahtijeva provedbu preporuke ombudsmana u ovome predmetu.

Među brojnim žalbama što ih je Institucija ombudsmana zaprimila, može se izdvojiti i predmet⁸³ u kojemu je došlo do povrede prava na zapošljavanje pod jednakim uvjetima, jer žalitelj nije primljen u državnu službu unatoč tome što je bio najuspješniji kandidat na natječaju za prijam državnih službenika u Općini Srebrenik. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija je izdala preporuku kojom je sporučeno da u roku od 15 dana budu poduzete sve potrebne mjere kako bi se žalitelju omogućio prijam u državnu službu i zasnivanje radnog odnos u skladu s provedenom natječajnom procedurom. U vezi s tim je zaprimljena obavijest Općine Srebrenik da je doneseno rješenje o prijamu žalitelja u državnu službu.

Institucija ombudsmana registrirala je i žalbe koje se odnose na poslovanje službi za zapošljavanje. U konkretnom slučaju⁸⁴ podnositelj žalbe bio je prijavljen kao nezaposlena osoba na JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo od 2005. godine. Međutim, od trenutka prijave na nadležni biro podnositelj žalbe nije bio pozvan niti mu je ponuđen bilo kakav posao. Nakon provođenja istražnog postupka dostavljeno je izjašnjenje JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo u kojemu se navodi da je dana 15. 1. 2013. sa žaliteljem održan sastanak na kojemu je zaključeno da mu se pokuša pomoći putem Programa financiranja zapošljavanja "300". Tako bi se njegovo statusno pitanje riješilo barem na dva mjeseca, s čime se žalitelj suglasio. Također je upućena pisana preporuka za žalitelja u četiri tvrke koje su se prijavile za Program zapošljavanja "300", kao i da se žalitelj javi voditelju Odjela za posredovanje u zapošljavanju kako bi se "pojačalo" posredovanje za podnositelja žalbe.

⁸¹ Ž-LI-04-174/13 i Ž-SA-04-1073/13

⁸² Ž-BL-04-95/13 P-91/13

⁸³ Ž-BR-04-26/13 P-43/13

⁸⁴ Ž-SA-04-4/13

Žaliteljica⁸⁵ se obratila Instituciji ombudsmana smatrajući da pojedine odredbe Pravilnika o kriterijima za prijam zaposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Pravilnik) iz siječnja 2013. godine nisu sukladne Zakonu o pravima branitelja i članova njihovih obitelji⁸⁶ (u daljnjem tekstu: Zakon o pravima branitelja), Zakonu o posebnim pravima dobitnika ratnih priznanja i odličja i članova njihovih obitelji⁸⁷ (u daljnjem tekstu: Zakon o posebnim pravima), Zakonu o pravima razvojačenih branitelja i članova njihovih obitelji⁸⁸ (u daljnjem tekstu: Zakon o pravima razvojačenih branitelja), te Zakonu o dopunskim pravima boraca-branitelja BiH⁸⁹ (u daljnjem tekstu: Zakon o dopunskim pravima). Uvidom u žalbene navode i priloženu dokumentaciju odlučeno je da je u konkretnom slučaju došlo do povrede ljudskih prava, odnosno povrede prava iz radnih odnosa, točnije prava na zapošljavanje pod jednakim uvjetima. Izdana je preporuka Ministarstvu da razmotri mogućnost izmjene članaka 8. i 12. Pravilnika i njihovo usklađivanje s nabrojanim zakonima, a u cilju omogućavanja jednakog postupanja prema svim sudionicima na natječajima za prijam u ustanove osnovnog i srednjeg obrazovanja. Ministarstvo je dostavilo odgovor iz kojega proizlazi da je preporuka realizirana i da će se pristupiti izmjenama Pravilnika, pri čemu će se uzeti obzir preporuka. Radi boljeg razumijevanja, valja napomenuti da su se žalbeni navodi prvenstveno odnosili na odredbe Pravilnika kojima se osobama koje se vode u evidenciji nezaposlenih izvan Kantona Sarajevo daje prednost, odnosno veći broj bodova u odnosu na osobe koje se također vode u evidenciji nezaposlenih ali u nekom drugom kantonu. Također, osobe koje se kandidiraju po osnovi spomenutih zakona imaju pravo apsolutne prednosti pri zapošljavanju u odnosu na ostale kandidate ako se na konačnoj bodovnoj rang-listi kandidata nalaze među tri najbolje rangirana kandidata. Usporedbom zakonskih propisa i članaka Pravilnika zaključeno je da je u konkretnom slučaju došlo do povrede prava iz radnog odnosa.

Određeni broj žalbi odnosi se na povrede prava iz radnih odnosa koji pripadaju zaposlenim osobama. Za jedan od primjera⁹⁰ može se navesti slučaj podnositeljice žalbe koja nije ostvarila pravo na regres kod poslodavca. U konkretnom slučaju, a nakon istražnog postupka i reagiranja prema nadležnom tijelu, podnositeljica žalbe obavijestila je Instituciju ombudsmana da je ostvarila uskraćeno pravo.

I u 2013. godini je bilo aktualno Posebno izvješće upućeno Upravi za neizravno oporezivanje BiH povodom žalbi bivših radnika Republičke uprave carina Republike Srpske i Carinske službe Brčko Distrikta, kojim je preporučeno da Uprava razmotri status zaposlenih radnika na rapolaganju u sklopu organizacijskog restrukturiranja, s obzirom na presude Suda BiH kojima su poništena rješenja Uprave o njihovom radnopravnom statusu, ali navedene presude nisu imale dovoljnu zakonsku podobnost za prisilno sudsko izvršenje. U ovome je slučaju postupala i Parlamentarna skupština BiH, koja je prihvatila Posebno izvješće i unutar svojih nadležnosti poduzela mjere kako bi se ispoštovale preporuke ombudsmana iz izvješća.

3.2.4. Ekologija i zaštita okoliša

⁸⁵ Ž-SA-04-913/13, P-192/13

⁸⁶ „Službene novine FBiH“, br. 33/04 i 56/05

⁸⁷ „Službene novine FBiH“, br. 70/05 i 61/06

⁸⁸ „Službene novine FBiH“, broj 61/06

⁸⁹ „Službene novine KS“, br. 2/02, 28/03, 15/05, 22/05 i 17/06

⁹⁰ Ž-BL-04-816/13

Kako je Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava obavezan pratiti stanje na području ekologije i zaštite okoliša, Institucija ombudsmana bavila se i ovom tematikom radeći na pojedinim predmetima, ali i sudjelovanjem u izradi Drugog nacionalnog izvješća o provedbi Aarhuške konvencije u BiH. Kako u BiH svaki građanin, sukladno Zakonu o slobodi pristupa informacijama, ima pravo stjecati i unaprijediti saznanja iz područja okoliša, Institucija ombudsmana dala je svoj doprinos u izradi Drugog nacionalnog izvješća o provedbi Aarhuške konvencije u BiH koji je dopuna izvješća koje je BiH podnijela 2010. godine.

U Odjelu je tijekom 2013. godine zaprimljeno šest žalbi koje se odnose na ekologiju i zaštitu okoliša, što je za tri žalbe manje u odnosu na 2012. godinu.

Za primjere u kojima je postupala Institucija ombudsmana mogu se navesti obraćanja građana u Mostaru u predmetu⁹¹ koji tretira problematiku onečišćenja gradskog naselja gomilanjem otpada/ostataka od konzumiranja narkotika. U konkretnom predmetu Institucija ombudsmana

Ombudsmeni ukazuju na to da se loše funkcioniranje lokalne administracije u znatnoj mjeri odražava i na pitanja okoliša i ekologije.

još poduzima aktivnosti u cilju postizanja zadovoljavajućeg rješenja za građane i Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti.

Ombudsmeni su zaprimili žalbu⁹² stanara zgrade u općini Novo Sarajevo kojom ukazuju na problem s kojim se godinama suočavaju, a koji se odnosi na ugrožavanje njihovog okoliša bukom i emisijom neprijatnih mirisa i dima iz ugostiteljskog objekta u podrumskim prostorijama njihove zgrade. Podnositelji žalbe su za povreditelja svojih prava i prava članova njihovih obitelji označili Općinu Novo Sarajevo koja je izdala odobrenje za rad ugostiteljske radnje, iako ne ispunjava ni temeljne zakonske uvjete za rad, te ugrožava zdravlje stanara i njihovu imovinu. Ombudsmeni su nakon utvrđivanja činjeničnog stanja uputili preporuku Općini Novo Sarajevo prema kojoj treba, među ostalim, osigurati da zakupac koristi poslovni prostor sukladno ugovoru o zakupu i zakonima kojima je propisana obveza poštivanja javnog reda i mira, kao i sukladno dobrim običajima, ali i preispitati namjenu poslovnog prostora, kao i podobnost zakupca, s obzirom na evidentno kršenje zakona i prava stanara koji nisu dali suglasnost za navedenu namjenu. U vezi s danom preporukom Institucija ombudsmana zaprimila je odgovor Općine Novo Sarajevo u kojemu se, među ostalim, navodi da je vlasnik ugostiteljskog objekta podnio zahtjev za trajni prestanak rada, kojemu je i udovoljeno.

Tijekom 2013. godine u jednoj od podnesenih žalbi⁹³ Institucija ombudsmana pratila je provedbu rješenja koje je donio nadležni veterinarski inspektor u vezi s farmom za uzgoj životinja koje se koriste u krznarskoj industriji, a nakon zaprimanja žalbi građana na štetne emisije (smrad, buka i slično). Institucija ombudsmana poduzimala je aktivnosti dok navedena farma nije preselila na novu lokaciju, izvan naseljenog mjesta.

U jednoj od žalbi⁹⁴ žalitelj se obratio jer mu nije odgovoreno na zahtjev za pristup informacijama koji je uputio Ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva RS-a, Resor šumarstva i lovstva, u vezi s „nezakonitim odstrelom mrkog medvjeda na teritoriju općine Gacko“. Naveo je da nije dobio povratnu informaciju o prikupljenim podacima o uzroku,

⁹¹ Ž-MO-04-18/13

⁹² Ž-SA-05-494/13 P-155/13

⁹³ Ž-SA-04-1231/12

⁹⁴ Ž-BI-05-627/13

načinu i razlogu događaja na lovištu „Vranjača.“ Nakon što je Institucija ombudsmana uputila prvi dopis, Ministarstvo je dostavilo tražene informacije žalitelju.

3.2.5. Pravo na socijalnu sigurnost

Statistički pokazatelji kazuju da je Institucija ombudsmana u 2013. u odnosu na prošlu godinu zaprimila veći broj žalbi iz domena socijalne skrbi (70 žalbi). Iza ove „hladne“ konstatacije krije se činjenica da je u tijeku veliko socijalno raslojavanje u Bosni i Hercegovini, odnosno veliko siromašenje društva. Zbog toga je sustav socijalne skrbi na velikim kušnjama - nema novca za ostvarivanje temeljnih prava, kao što su dječiji dodatci, materijalno osiguranje, tuđa njega i pomoć, mirovine. Pogođene su osobe koje iz različitih razloga nisu u stanju financirati vlastite egzistencijalne potrebe - nezaposleni, bolesni, invalidne i starije osobe, obitelji s velikim brojem djece, branitelji. Mnogi će s pravom kazati da je 2013. godina bila jedna od najgorih, a Bosna i

Obmudsmeni žele ukazati na to da veći broj žalbi iz područja socijalne skrbi u znatnoj mjeri ukazuje na loše životne uvjete u kojima žive građani i zahtijeva širu elaobraciju uzroka koji su doveli do ovakvog stanja.

Hercegovina daleko od zemlje blagostanja, a socijalnoj skrbi najprikladniji je kolektivni i pomalo ponižavajući izraz *socijala*.

Istodobno broj konkretnih žalbi Instituciji ombudsmana ne odgovara stvarnom stanju - daleko je veći broj građana koji se neposredno obraćaju. Statistički pokazatelji ne daju cjelovitu sliku vrlo teškog socijalnog stanja građana kao što to ilustriraju svakodnevni kontakti ombudsmana i građana, koji traže ostvarenje prava na odgovarajući životni standard. Nerijetko je to minimalna prehrana, odijevanje, stanovanje odnosno zaposlenje, a tek potom poboljšanje životnih uvjeta zajamčenih temeljnim međunarodnim dokumentima kojima su uređena socio-ekonomska prava. I dalje je aktualan problem stambenog zbrinjavanja, te nedostatak raspoloživih stambenih jedinica. Tako je među socijalno ugroženim građanima koji traže pomoć ove institucije veliki broj samaca koji nemaju vlastiti stan ili kuću, a ne ostvaruju prihode⁹⁵, ali i višečlanih obitelji koje imaju veći broj djece, žive u privremenom smještaju ili objektima koji ne ispunjavaju sanitarne i druge uvjete za stanovanje⁹⁶. Jedan od takvih primjera je obraćanje samohrane majke dvoje djece, inače osobe s invaliditetom bez riješenog stambenog pitanja i bez osnovnih sredstva za život.⁹⁷

Sadržaj žalbi građana ukazuje na to da su visine naknada za socijalnu potporu simbolične i ne mogu osigurati najpotrebnije prehrambene artikle niti podmiriti osnovne životne potrebe. Analizom jednoga broja žalbi iz područja socijalne skrbi⁹⁸ ombudsmeni su došli do zaključka da je najveći broj uložen jer nadležne općinske službe nisu udovoljile zahtjevima stranaka za pružanje jednokratne ili stalne novčane potpore. S jedne strane, to je pokazatelj da se uistinu znatan broj građana nalazi u stanju socijalne potrebe, a sa druge strane da su odredbe pozitivnih zakonskih propisa kojima je uređeno ovo područje takve da centri za socijalni rad nisu u mogućnosti donijeti pozitivne odluke u korist podnositelja zahtjeva, iako su ubijeđeni u postojanje socijalne potrebe. Koliko je situacija bolna, ilustriraju slučajevi u kojima se roditelji upućuju na pokretanje sudskih postupaka radi uzdržavanja, a djeca, odnosno osobe koje su po zakonu dužne uzdržavati roditelje, također su u stanju socijalne potrebe.

⁹⁵ Ž-SA-04-874/13

⁹⁶ Ž-SA-05-343/13

⁹⁷ Ž-SA-04-1324/13

⁹⁸ Ž-BR-04-365/13 i Ž-BR-04-364/13

Ombudsmanima se najčešće obraćaju najugroženije kategorije građana: osobe s invaliditetom, nezaposleni (iznimno visoka stopa registrirane nezaposlenosti jedan od najznačajnijih

Ombudsmani posebno žele ukazati na povećan broj obraćanja građana zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na jednokratnu novčanu potporu. Ombudsmani ukazuju na to da se građani obraćaju i zbog: traženja pomoći od centra za socijalni rad za kupovinu lijekova; nepostupanje po zahtjevu za produljenje boravka psihički bolesne osobe na liječenju; žalba zbog neredovnog plaćanja troškova zakupa stana raseljenoj osobi; nerješavanja zahtjeva za novčanu potporu; neredovne isplate invalidnine i dodatka za njegu; traženje sufinanciranja troškova smještaja bliskog srodnika u zdravstvenu ustanovu. Ovo su pokazatelji porasta broja građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe.

ekonomskih i socijalnih problema), stare i nemoćne osobe, umirovljenici (čija su primanja ispod ljudskog dostojanstva), manjine, kao i osobe sa smanjenim tjelesnim sposobnostima iz braniteljske populacije čije su socijalne potrebe veće, a povrede prava teže. Ove kategorije imaju smanjene šanse za zapošljavanje, prilike za obrazovanje, često su bespomoćne i ne mogu utjecati na odluke koje se tiču njihovih svakodnevnih života

Razlozi za žalbe su različiti: traženje pomoći od centra za socijalni rad za kupovinu lijekova; nepostupanje po zahtjevu za produljenje boravka psihički bolesne osobe na liječenju; žalba zbog neredovnog plaćanja troškova zakupa stana raseljenoj osobi; nerješavanje zahtjeva za novčanu potporu; žalba zbog neredovne isplate invalidnine i dodatka za njegu; traženje sufinanciranja troškova smještaja bliskog srodnika u zdravstvenu ustanovu.⁹⁹

Svaku intervenciju ombudsmana u slučajevima u kojima bude otklonjena povreda prava smatramo iznimno velikom s obzirom na težinu situacije.

Ombudsmani posebno žele ukazati na potrebu rješavanja statusa civilnih žrtava rata, posebno uključujući žene žrtve seksualnog zlostavljanja koje u zakonodavstvu RS-a nisu ni prepoznate kao žrtve.

Institucija ombudsmana je krajem 2013. godine otvorila *ex officio* predmet¹⁰⁰ koji se odnosi na položaj žena žrtava ratnih silovanja i prava koje one (ne)ostvaruju.

Najkraće, teško materijalno i socijalno stanje ne prate djelotvorne mjere mjerodavnih tijela vlasti na svima razinama. A visoke pristojbe i razni drugi troškovi nisu primjereni materijalnom stanju i platnoj sposobnosti građana, zbog čega nisu u mogućnosti tražiti zaštitu pred sudovima ili tijelima uprave.

Opća preporuka Institucije ombudsmana svim razinama vlasti i nevladinom sektoru jest daljnje promicanje promjena, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba, podrška pojedincu, obitelji i skupinama u cilju unaprjeđenja kvalitete života i zadovoljenja životnih potreba, kako bi bilo manje *socijale*.

3.2.6. Pravo na zdravstvenu zaštitu

Institucija ombudsmana je tijekom 2013. godine registrirala 43 žalbe koje se odnose na zdravstvenu zaštitu. Neredovite uplate doprinosa za PIO/MIO, na osnovi čega zaposlenici ne mogu ostvariti važna životna prava kao što je i zdravstvena zaštita, najčešći su razlozi brojnih nezadovoljstava i obraćanja građana.

⁹⁹ Ž-LI-04-94/13, Ž-LI-04-302/13, Ž-LI-04-303/13, Ž-MO-04-6/13, Ž-MO-04-98/13, Ž-MO-04-94/13 i Ž-MO-04-106/13

¹⁰⁰ Ž-SA-04-1236/13

Bosna i Hercegovina ima 13 ministarstava zdravstva, 13 zdravstvenih fondova i brojne institute, pa opet veliki broj njenih državljana „nije pokriven zdravstvenim osiguranjem“ i samim time ne

Ombudsmeni posebno žele ukazati na smanjenje razine zdravstvene zaštite za građane zbog: reduciranja lista esencijalnih lijekova, povećanja broja medicinskih intervencija za koje građani moraju platiti participaciju, nejednake razine zdravstvene zaštite s obzirom na teritorij na kojemu građanin živi, dugih lista čekanja za veliki broj medicinskih usluga, nepostojanja stateškog pristupa u zdravstvu što rezultira plaćanjem određenih medicinskih usluga privatnim tvrtkama kao što je slučaj s patohistološkim nalazima u Kantonu Sarajevsko i Zeničko-dobojskom kantonu, te kemodijalize u RS-u. Uspostavlja se model javno-privatnog partnerstva, u kojemu javni sektor plaća uslugu koju obavlja privatni sektor, a prito je nejasnoš zašto se ne jačaju vlastiti kapaciteti, naročito kada je riječ o ustanovama tercijalne zaštite.

može ostvarivati pravo na zdravstvenu zaštitu. Znači, ne može ovjeriti zdravstvenu knjižicu, što je preduvjet za primarnu zdravstvenu zaštitu, kao i za specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu skrb, odnosno bolničku zdravstvenu skrb. Prisutni su i problemi u korištenju lijekova utvrđenih na osnovnoj i dopunskoj listi, ostvarivanju prava na stomatološko-protetsku pomoć i stomatološko-protetske nadomjestke, prava na ortopedsku i druga pomagala, a samo zahvaljujući humanitarnim akcijama pojedinci mogu ostvariti pravo na zdravstvenu skrb u inozemstvu - najčešće se radi o djeci i transplantacijama bez kojih bi se njihov život ugasio¹⁰¹.

Čekaonice su mjesta eventualnog negodovanja i građani imaju mogućnost ostvariti prava na primarnu zdravstvenu skrb - kod izabranog liječnika primarne zdravstvene skrbi, obiteljske (opće) medicine, ginekologa, stomatologa, pedijatra i stoga nema velikog priljeva žalbi iz ovoga područja.

Uzimajući u obzir pažnju medija u BiH u protekloj godini koju su posvetili temama u vezi sa zdravstvenom skrbi bubrežnih bolesnika¹⁰², te činjenicu da je Federalno ministarstvo zdravstva nakon zaprimanja inicijative Udruženja dijaliznih bolesnika Zeničko-dobojskog kantona uputilo izmjene i dopune Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja¹⁰³, Institucija ombudsmana prepoznala je potrebu za provođenjem istrage o zdravstvenoj skrbi bubrežnih bolesnika sa stajališta organizacijskih prepreka i mogućnosti pristupa. Stoga je otvoren predmet¹⁰⁴ po službenoj dužnosti u kojemu će biti donesena odluka nakon analize istraživanja.

Jedna od žalbi iz područja zdravstvene skrbi je predmet iz Livna¹⁰⁵. Žalitelj se obraćao Zavodu za zdravstveno osiguranje Kantona 10 zahtjevom za produljenje suglasnosti za liječenje na teret Zavoda, ali bezuspješno. Dobio je usmeni odgovor da je na sjednici Upravnog vijeća Zavoda donesena odluka prema kojoj se ne može davati suglasnost za liječenje na teret Zavoda izvan Kantona 10 ukoliko poslodavac kod kojeg je podnositelj zahtjeva zaposlen nije izmirio obveze uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje. Žalitelju je Povjerenstvo dalo suglasnost s rokom valjanosti do 8. 6. 2013., ali ga Sveučilišna klinička bolnica u Mostaru nije mogla primiti do 3. 7. 2013. U istražnom postupku je utvrđeno da je žalitelju određen termin izvan danog roka, dakle nije njegovim propustom, te je odgovorna strana produljila danu suglasnost, nakon čega je žalitelj obavio zakazani pregled.

¹⁰¹ Ž-MO-04-9/13, Ž-MO-192/13, Ž-LI-04-219/13 i Ž-SA-04-994/13

¹⁰² Mediji su u više navrata izvještavali o prosvjedima osoba koje idu na dijalizu u Republici Srpskoj.

¹⁰³ Prijedlog utvrđen na 88. sjednici Vlade FBiH, održanoj 19. 11. 2013. godine. Ovom prilikom želimo naglasiti da Institucija ombudsmana nije sudjelovala u postupku izrade izmjena.

¹⁰⁴ Ž-SA-04-962/13

¹⁰⁵ Ž-LI-04-150/13

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine razmatrala je žalbu¹⁰⁶ zbog neodgovarajuće primjene Zakona o pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata FBiH¹⁰⁷, jer je podnesen prigovor žalitelja na pružanje zdravstvenih usluga njegovom umrlom bratu. Ombudsmani su uputili preporuku¹⁰⁸ kojom je ravnatelju bolnice sugerirano da, sukladno članku 41. Zakona o obvezama, pravima i odgovornostima pacijenata FBiH, provede internu istragu povodom prigovora žalitelja, te nakon istrage donese konačnu odluku s poukom o mogućnosti ulaganja žalbe nadležnom ministarstvu. U ovom predmetu preporuka je realizirana.

Razmatrana je žalba¹⁰⁹ osobe koja je tijekom boravka u inozemstvu doživjela nesreću - prijelom kuka, gdje je imala i operativni zahvat. Nakon povratka u BiH i obraćanja nadležnom zavodu zdravstvenog osiguranja za refundaciju troškova liječenja sukladno Sporazumu o socijalnom osiguranju sa SR Jugoslavijom¹¹⁰, zahtjev je odbijen, jer žalitelj nije posjedovao dokaz o pravu na korištenje zdravstvene zaštite u inozemstvu, sukladno odredbama članaka 4. i 5. Pravilnika o uvjetima, načinu i postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite za vrijeme boravka u inozemstvu. Nakon što je uložena žalba na odluku, o njoj nije odlučivano, ali je nakon obraćanja Instituciji ombudsmana BiH i tijekom intervencije Institucije zavod donio drugostupanjsko rješenje. Također zbog iznenadne bolesti (teški infarkt u inozemstvu), žalitelj¹¹¹ se obratio Instituciji ombudsmana jer Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske nije postupio, odnosno nije odgovorio na zahtjev o preuzimanju troškova liječenja. Po provođenju istražnog postupka ombudsmani su uputili preporuku Fondu zdravstvenog osiguranja Republike Srpske da postupi sukladno zakonu i ovlastima, te prizna žalitelju pravo na zdravstvenu skrb u inozemstvu.

U predmetu¹¹² žaliteljica se nalazi na izdržavanju zatvorske kazne, a budući da se liječenje pokazalo učinkovitim, zatražila je produljenje boravka u bolnici u Sokocu dok se njezino zdravstveno stanje ne popravi. U nekoliko navrata obraćala se Centru za socijalni rad Livno zahtjevom za produljenje boravka na psihijatrijskom liječenju u Sokocu. Naime, zatraženo je obavljanje socijalne anamneze u obitelji u koju bi se ona trebala vratiti. Nakon pokretanja istrage Centar za socijalni rad uputio je socijalnu djelatnicu, koja je sastavila traženu anamnezu. Nakon što je utvrđeno da bi se žaliteljica trebala vratiti u obitelj u kojoj bi živjela s nepokretnom majkom, zadržana je na psihijatrijskom liječenju do daljnjega.

Instituciji ombudsmana obratio se podnositelj žalbe odnosno v.d. direktora građevinske tvrtke iz Zenice¹¹³. Odgovornom stranom podnositelj žalbe označio je Ministarstvo zdravstva Zeničko-dobojskog kantona, a zbog uspostavljanja zdravstvenog osiguranja za zaposlenike tvrtke i njihove obitelji. Naime, Ministarstvo je zaprimilo akt tvrtke kojim se predlaže sklapanje sporazuma o izmirenju duga. Navedenim sporazumom tvrtka je predložila Ministarstvu kompenzaciju navedenog duga, i to tako da se ukupan dug pretvori u obveze koje će tvrtka imati prema Zavodu za zdravstveno osiguranje Zeničko-dobojskog kantona u 2013. godini. Nadalje, podnositelj žalbe navodi kako je predloženo da ugovoreni iznos mjesečne uplate za zdravstveno osiguranje bude kompenzacija i da se na taj način omogući liječenje zaposlenicima tvrtke tijekom 2013. godine. Nakon istražnog postupka Institucije ombudsmana dostavljen je

¹⁰⁶ Ž-SA-04-1297/12

¹⁰⁷ „Službene novine FBiH“, broj 40/10

¹⁰⁸ P-109/13

¹⁰⁹ Ž-SA-04-220/13

¹¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 16/03

¹¹¹ Ž-BL-04-390/13, P-227/13

¹¹² Ž-LI-04-94/13

¹¹³ Ž-SA-04-986/13

odgovor Ministarstva Zeničko-dobojskog kantona u kojemu se, među ostalim, ističe da Zavod zdravstvenog osiguranja Zeničko-dobojskog kantona nije u mogućnosti prihvatiti sklapanje navedenog sporazuma jer za to nema zakonske osnove. Navedeni primjer prikazuje jedan od načina na koji poslodavci pokušavaju ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu zaposlenika u slučaju postojanja dugovanja za ovu vrstu doprinosa.

3.2.7. Komunalne usluge

U protekloj godini Institucija ombudsman zaprimila je 66 žalbi koje su se odnosile na komunalne usluge i djelatnosti. Zabilježen je veći broj neposrednih kontakata s građanima koji se odnose na ovo područje, ali, s obzirom na nadležnosti Institucije ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH, njihove žalbe bile su predmetom postupanja navedenog ombudsmana.

Žalbe građana, kao i proteklih godina, najviše su se odnosile na neredovito obavljanje usluga javnih poduzeća, obustave usluga ili povećanja cijena. Građani nemaju mogućnost odbiti ponude i uvjete za pružanje usluga javnih poduzeća, odnosno obratiti se drugim subjektima za pružanje usluga, te se na ovaj način ogleda monopolsko ponašanje.

Zbog teškog socijalnog stanja, građani često nisu u mogućnosti podmirivati svoje obveze za potrebne komunalne usluge. Cijene usluga isporuke električne energije, vode, plina i telefona su sve više, uz stalnu prijetnju njihovog povećanja, bez uzimanja u obzir stvarnih socijalnih prilika u kojima jedna zaposlena osoba uzdržava više članova obitelji.

Jedan od primjera je žalba na poskupljenje usluge KJKP-a Vodovod i kanalizacija, jer je novim obračunom, kako navodi podnositelj žalbe, utvrđeno da u zgradama svako kućanstvo prvih pet kubika potrošene vode plaća po cijeni od 1,00 KM, zatim od 5 do 10 kubika po cijeni 1,50 KM i iznad 10 kubika po cijeni od 1,67 KM bez PDV-a. Problem se ogleda u nejednakom tretmanu višechanih i jednočanih kućanstava, s obzirom na obračunsko povećanje po potrošnji većeg broja kubika vode, čija je potrošnja veća s obzirom na veći broj članova kućanstva.¹¹⁴ Institucija ombudsmana će u idućem razdoblju poduzimati radnje iz svoje nadležnosti u vezi s konkretnim problemom.

Drugi primjer je obraćanje podnositelja žalbe zbog isključenja struje od strane Elektroprivrede BiH d.d.. Nakon traženja izjašnjenja ispostavilo se da je protiv podnositelja žalbe pokrenuto više sudskih postpaka, te je isključenje provedeno na temelju zakonskih propisa prema kojima je propisano da opskrba električnom energijom može biti obustavljena *"ako krajnji kupac ne izvršava obveze plaćanja za isporučenu električnu energiju u propisanom odnosno ugovorenom roku"*.¹¹⁵

Za primjer može se navesti predmet u kojemu je žalitelj isključen s vodovodne mreže zbog dugovanja, tj. neplaćanja obveza po računima za vodu, a za što je pokrenut sudski postupak. U konkretnom slučaju je izdana preporuka javnom komunalnom poduzeću da kućanstvo podnositelja žalbe odmah priključe na vodovodnu mrežu.¹¹⁶

U jednoj od žalbi Javno komunalno poduzeće „Vodovod i Kanalizacija“ Tuzla nije uvažavalo činjenicu da podnositeljica žalbe živi sama, a da se na računu za vodu neprestano vode dva člana u stanu, prema čemu se i paušalno obračunava utrošena voda. Žaliteljica se obraćala

¹¹⁴ Ž-SA-04-1070/13

¹¹⁵ Ž-SA-04-1065/13

¹¹⁶ Ž-LI-04-87/13

nadležnom poduzeću zahtjevom za promjenu brojnog stanja, ali joj nije udovoljeno. Nakon intervencije ombudsmana JKP je postupio prema zahtjevu podnositeljice.¹¹⁷

Povećan broj žalbi u odnosu na javna poduzeća ukazuje na potrebu analiziranja koliko su javna poduzeća orijentirana prema potrebama građana i, s obzirom na njihovu funkciju da u ime građana upravljaju povjerenim javnim dobrima, mora se postići ravnoteža između potreba građana i tržišnih načela.

Nije zanemarljiv ni broj obraćanja proizašlih iz prava građana na kvalitetu pružanja usluga javnih poduzeća (redovita opskrba strujom i vodom). Nažalost, predmeti po kojima je postupano uglavnom su bili neosnovani, a česta posljedica je isključenje kućanstava s električne i

vodovodne mreže. Istodobno smo svjesni da je zaštita potrošača dovedena u pitanje ne zbog građanskog neposluha, već prije zbog činjenice da se radi o kroničnom nedostatku novca za plaćanje komunalija.

3.2.8. Pravo na obrazovanje

Osim što se Odjel za praćenje prava djece bavi i pitanjem obrazovanja, u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja registrirani su predmeti koji se odnose na obrazovanje. Institucija ombudsmana radila je na predmetima iz područja osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja. U 2013. godini zaprimljeno je 27 žalbi iz područja obrazovanja, dok je broj ovih žalbi u 2012. godini bio neznatno viši¹¹⁸.

Međunarodnim standardima definirano je pravo na obrazovanje tako što je utvrđeno da države članice priznaju *svakoj osobi pravo na obrazovanje* i da obrazovanje treba *imati za cilj pun razvoj ljudske ličnosti i dostojanstva* te jačati poštivanje prava čovjeka i temeljnih sloboda. Nažalost, Institucija ombudsmana registrira sve veći broj žalbi koje se odnose na obrazovanja zbog povrede prava djece ili se žalitelji pozivaju na diskriminaciju. Takve žalbe registriraju se u različitim odjelima. Posebno zabrinjava porast broja žalbi vezanih uz osnovno obrazovanje, koje je, prema međunarodnim standardima, obvezno, za razliku od srednjeg i visokog obrazovanja. Ombudsmani žele podsjetiti na Opći komentar br. 13 Odbora Ujedinjenih naroda o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, prema kojemu je obrazovanje ljudsko pravo koje je nužno sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava. Obrazovanje je primarno sredstvo kojim se ekonomski i društveno marginalizirane osobe mogu dizati iz siromaštva i osigurati sredstva za puno sudjelovanje u svojim zajednicama, pri čemu ono ima ključnu ulogu u osnaživanju žena, sprječavanju iskorištavanja djece, promicanju ljudskih prava i demokracije, zaštiti okoliša i kontroli rasta stanovništva. Obrazovanje je prepoznato kao jedno od najboljih financijskih ulaganja koje država može poduzeti.

Na razini BiH usvojeno je pet okvirnih zakona: Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH, Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, Okvirni zakon o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u BiH, Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH, te Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

U izvještajnom razdoblju Institucija ombudsmana zaprimila je određeni broj žalbi u kojim se ukazuje na nepravilnosti i povrede prava u obrazovnom procesu. Jedan od primjera je predmet¹¹⁹ žaliteljice koja se obratila stoga što smatra da je trebala biti proglašena studentom generacije na Visokoj zdravstvenoj školi Univerziteta u Bihaću. Naime, tijekom istražnog

¹¹⁷ Ž-BR-04-108/13

¹¹⁸ 32 predmeta

¹¹⁹ Ž-SA-04-1416/12 P-113/13

postupka Institucija ombudsmana utvrdila je da je u studentskoj službi fakulteta došlo do omaške koja se odnosila na pogrešno utvrđivanje visine prosjeka nakon završenog studija, te je zbog toga druga studentica, s nižim prosjekom, dobila priznanje studenta generacije. Žaliteljica se obraćala nadležnima na Univerzitetu i ukazivala na pogrešku, međutim odlukom o dodjeli posebnog priznanja i novčanoj nagradi za postignuti uspjeh tijekom studija odlučeno je žaliteljici dodijeliti priznanje/zahvalnicu za postignuti uspjeh tijekom školovanja i novčanu nagradu u visini od 100,00 KM. Međutim, žaliteljica je i dalje inzistirala na vođenju postupka pred Institucijom ombudsmana, što je rezultirao preporukom Institucije u smislu da Univerzitet u Bihaću donese podzakonske akte odnosno pravilnike i ustanovi procedure kojima će urediti nagrađivanje najboljih studenata, te da rektor Univerziteta razmotri mogućnost dodjele priznanja naslova najboljeg studenta Visoke zdravstvene škole. Preporuka Institucije ombudsmana djelomično je ispoštovana, odnosno rektor Univerziteta smatra da je dodjela priznanja i novčane naknade žaliteljici primjeren način valoriziranja uspjeha žaliteljice, dok je usvojena preporuka u dijelu boljeg uređivanja podzakonskim aktima pravila i procedura.

Zaprimljen je i predmet¹²⁰ u kojemu se ukazuje na neujednačenost po pitanju ostvarivanja prava studenata u javnom prijevozu. U konkretnom slučaju Institucija ombudsmana uputila je preporuku kojom je Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo pozvano da pristupi izmjenama postojećih podzakonskih akata kojima se propisuju prava u vezi s korištenjem javnog prijevoza za redovne i redovne samofinancirajuće studente na način da omoguće jednak status studentima koji imaju prebivalište u Kantonu Sarajevo, a studiraju u Istočnom Sarajevu sa studentima koji studiraju na visokoškolskim ustanovama u Kantonu Sarajevo. Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo dostavilo je odgovor na preporuku u kojemu je, među ostalim, navedeno da će se pristupiti izradi jedinstvenog propisa za sve subvencionirane kategorije korisnika, a da će se preporuka Institucije ombudsmana uzeti u razmatranje pri izradi navedenog propisa.

U radu na predmetima zapaženi su problemi prilikom imenovanja školskih odbora u osnovnim i srednjim školama, a što posljedično utječe na nastavni proces i obrazovanje učenika. Takva je i žalba¹²¹ podnositelja iz O.Š. „Marko Marulić“ iz Prozora, u kojoj je Institucija ombudsmana registrala ozbiljne poteškoće glede imenovanja Školskog odbora u Osnovnoj školi „Marko Marulić“, Prozor. Naime postupak imenovanja traje dulje od tri godine, te je Škola u više navrata dostavljala Općinskom vijeću Prozor-Rama listu kandidata za članove Školskog odbora koje su predložili djelatnici Škole i Vijeće roditelja, a s kojom nije suglasna Općina (u svojstvu osnivača škole), zbog čega Općinsko vijeće uporno odbija donijeti valjanu odluku o imenovanju u konkretnom slučaju. Nakon intervencije Institucije ombudsmana, kao i medijskih izvještaja, konačno je donesena odluka.

Specifičan predmet¹²² je žalba podnositeljice kojoj se osporava edukacija odnosno specijalizacija iz interne medicine, a kojom je ukazano na nedostatke pravnih propisa zbog nedefiniranosti kriterija za prijam specijalizanata. Nakon provođenja postupka Institucija ombudsmana izradila je preporuku kojom je ukazala na potrebu donošenja novog pravilnika kojim će biti utvrđeni kriteriji za dodjelu specijalizacija i subspecijalizacija ili na potrebu izmjene postojećeg Pravilnika o specijalizacijama i subspecijalizacijama doktora medicine, doktora stomatologije i magistara farmacije u tome dijelu. Navedena preporuka je ispoštovana, te je Institucija ombudsmana obaviještena da je Federalno ministarstvo zdravstva postupilo prema navedenoj preporuci i donijelo Pravilnik o kriterijima za prijam specijalizanata, kao i Pravilnik o kriterijima za prijam subspecijalizanata.

¹²⁰ Ž-SA-05-1206/13, P-297/13

¹²¹ Ž-MO-04-119/13

¹²² Ž-SA-06-1257/12, P-171/13

ILUSTRATIVNI PRIMJERI**Predmet Ž-BL-04-781/12, P-150/13**

Žalba se odnosi na priznavanje prava iz mirovinskog osiguranja. U konkretnom slučaju, podnositelj žalbe nije u stanju dokumentirati svoja potraživanja iz mirovinskog osiguranja iz opravdanih razloga - ratna zbivanja. Institucija ombudsmana je dana 7. 7. 2013. izdala preporuku entitetskim zavodima MIO da uspostave izravnu komunikaciju radi rješavanja mirovine za žalitelja. U postupku povodom (usvojene) žalbe, od žalitelja se traže dokumenti koji su uništeni bez njegove krivnje (radna knjižica, matična knjiga poduzeća Kajak-POOL itd. Preporuka je djelomično ispoštovana, jer je drugostupanjsko tijelo usvojilo žalbu stranke od, ali još nije priznato pravo na mirovinu.

Predmet Ž-LI-04-1/13

Žaliteljica se obratila našem uredu jer je dana 18. 7. 2012. putem Federalnog zavoda MIO/PIO, Ispostava Glamoč, poslije suprugove smrti podnijela zahtjev za obiteljsku mirovinu Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Nakon što je naš ured ponovno poslao požurnicu, odgovorna strana donijela je rješenje u predmetu.

Predmet Ž-LI-04-68/13

Žalitelj se obratio našem uredu dana 19. 3. 2013. nakon što se bezuspješno obraćao Županijskoj administrativnoj službi MIO/PIO Livno, Ispostavi Glamoč, zahtjevom za objedinjavanje radnog staža. Naime, 1983. godine žalitelj je imao samostalnu trgovačku radnju, ali mu u listingu o stanju uplaćenih doprinosa nije uvedeno to razdoblje. Pošto je odgovorna strana žalitelju krajem 2012. godine donijela rješenje o mirovini kojim nije bio zadovoljan (zbog spomenutog razdoblja, za koje ima potvrde kojima dokazuje da je sam uplaćivao doprinose), uložio je žalbu. Nakon upućivanja požurnice odgovorna strana postupila je prema žalbi žalitelja, te od MIO Travnik zatražila dostavu mikrofilma s podacima koji nisu uneseni u računalo.

Predmet Ž-LI-04-82/13

Žalitelj se obratio našem uredu jer je dana 23. 11. 2012 uložio žalbu Federalnom zavodu za MIO/PIO Mostar na rješenje Županijske administrativne službe MIO/PIO Livno, a odluka nije donesena. Pokretanjem istražnog postupka odgovorna strana odlučila je prema žalbi, te donijela rješenje u ovom predmetu.

Predmet Ž-BL-04-205/13, P-231/13

Institucija ombudsmana postupala je povodom žalbe zaposlenika O.Š. „Kamenica“ iz Bihaća zbog neisplaćivanja materijalnih troškova iz radnog odnosa. Nakon istražnog postupka i uvrđivanja povrede prava iz radnog odnosa izdana je preporuka Ministarstvu obrazovanja USK da, u skladu s proračunskim kapacitetima, pronađe način za trajnije rješavanje pitanja naknade putnih troškova za zaposlenike O.Š. „Kamenica“ Bihać, bilo podjednako uštedom putnih troškova u drugim tijelima vlasti podnošenjem prijedloga Vladi ili nabavom kombija za prijevoz učenika i planiranjem proračuna za iduću godinu. Preporuka je bezuvjetno prihvaćena, odnosno troškovi su djelomično isplaćeni od dana obraćanja Instituciji ombudsmana, a preostali dio dugovanja ovisi o objektivnim okolnostima kao što je dinamika punjenja proračuna.

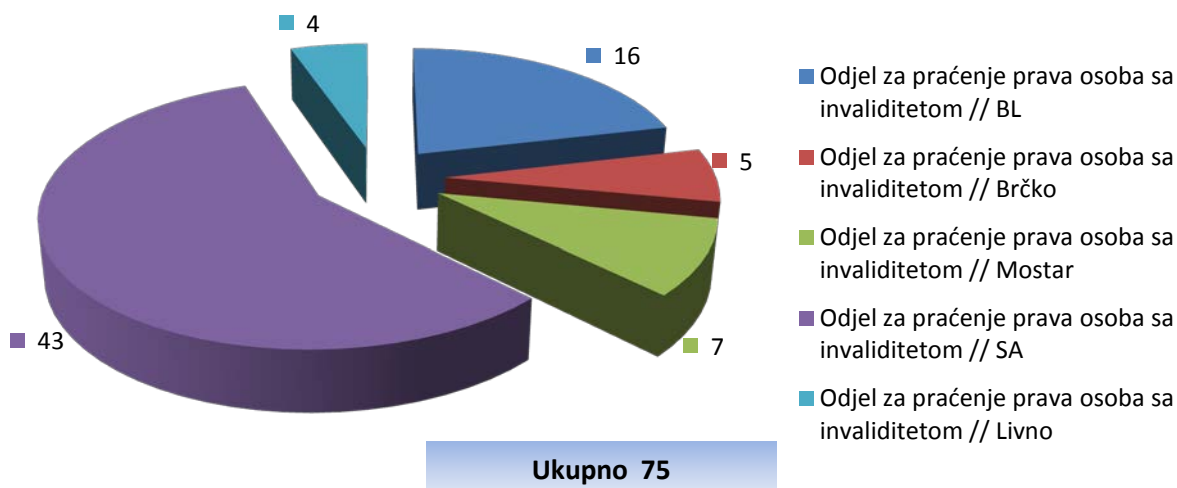
Predmet Ž-LI-05-117/13

Podnositeljica žalbe je u 2008. godini kod Općinskog suda u Bihaću ishodila pravomoćnu sudsku presudu vezanu uz naplatu svojih potraživanja od poslodavca DD „Kombiteks“ Bihać. Tijekom 2009. godine zaprimila je rješenje suda o prekidu pokrenutog ovršnog postupka, jer je nad

poslodavcem u međuvremenu otvoren stečajni postupak. Zbog bolesti i nezaposlenosti, zatražila je isplatu svojih potraživanja bez obzira na isplatni red, ali ju je sud obavijestio da Odbor vjerovnika nije udovoljio njezinoj molbi. Stečajni postupak vodi se već pet godina, a žaliteljica nije ostvarila svoje pravo.

3.3. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: Odjel) Institucije ombudsmana rješava individualne i grupne žalbe u vezi s povredom prava osoba s invaliditetom, pokreće i rješava po službenoj dužnosti uočene povrede prava osoba s invaliditetom te, u cilju osiguranja njihove zaštite, donosi preporuke kojima ukazuje domaćim tijelima vlasti na obvezu poštivanja svih obveza utvrđenih zakonodavstvom u BiH, kao i obveza koje je BiH preuzela ratifikacijom Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom s Fakultativnim protokolom, Standardnim pravilima za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom, Akcijskim planom Vijeća Europe za promicanje i puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu, na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Dijagram 12. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za praćenje osoba s invaliditetom u 2013. godini po uredima

3.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi

U odnosu na ukupan broj žalbi koji su bili u radu u Odjelu, na povrede prava osoba s invaliditetom odnosi se 119 žalbi, od kojih je iz ranijih godina preneseno 44 žalbe, a tijekom 2013. godine zaprimljeno je ukupno 75 žalbi, pri čemu 16 žalbi u Glavnom uredu Banja Luka, 5 u Uredu Brčko, 4 u Uredu Livno, 7 u Uredu Mostar i 43 u Uredu Sarajevo.

R.br.	Način okončanja	Predmeti iz 2013.	Predmeti iz ranijih godina	Ukupno
1	Tijekom intervencije ombudsmana	16	7	23
2	Preporukom ombudsmana	3	6	9
3	Nezainteresiranost stranke za dalje vođenje postupka	4	3	7
4	Neprihvatljiva žalba	13	3	16
5	Na drugi način	6	11	17
6	Nenadležnost i ustupanje žalbe nadležnom tijelu	0	0	0
7	Proslijeđeno drugom uredu ombudsmana	1	0	1
8	Posebnim izvješćem	0	0	0
9	Ukupno	43	30	73

Tablica 9. Prikaz postupanja ombudsmana povodom žalbi u Odjelu za praćenje prava osoba s invaliditetom prema načinu okončanja žalbi

U 2013. godini ukupno su riješene 73 žalbe, a ostalo je neriješeno 46 žalbi, od čega 14 iz ranijih godina i 32 žalbe iz 2013. godine.

Od 119 žalbi koje su bile u radu, tijekom 2013. godine arhivirano je ukupno 73 žalbi, pri čemu je iz ranijih godina arhivirano 30 žalbi, a iz 2013. godine 43 žalbe.

Tijekom intervencije i preporukom ombudsmena riješena su 32 slučaja povrede ljudskih prava, dakle 1/4 predmeta zaprimljenih u 2013. godini riješena je na ovaj način, a bitno je kazati da je realizirano čak 50% izdanih preporuka u 2013. godini iz nadležnosti Odjela.

U Odjelu je u 2013. godini izdano ukupno 12 preporuka, od toga je 6 preporuka realizirano, u 3 slučaja je s odgovornim tijelima uspostavljena suradnja, dok za 3 preporuke nije dostavljeno izjašnjenje - odgovor.

Usporedbom broja predmeta/žalbi zaprimljenih u 2013. godini može se konstatirati da je u odnosu na 2012. godinu došlo do smanjenja broja žalbi za 3,95%.

Najveći broj zaprimljenih žalbi odnosio se na: problem uklanjanja arhitektonskih barijera¹²³, dužinu trajanja postupka odlučivanja po žalbi pred drugostupanjskim tijelom¹²⁴, pravo na socijalnu zaštitu¹²⁵, ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu¹²⁶, kao i drugih prava po osnovi invalidnosti¹²⁷, zaštita osoba s invaliditetom od svih oblika diskriminacije¹²⁸.

Ovim putem ističemo da je Bosna i Hercegovina potpisnica niza međunarodnih dokumenata

Iako je BiH prihvatila niz međunarodnih dokumenata kojima se obvezala da će osigurati uživanje prava osoba s invaliditetom, nažalost registrirane žalbe ukazuju na to probleme ove kategorije građana u vezi s pristupom zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, veoma dugotrajnim procedurama za ostvarivanje prava, a i dalje je najizraženiji problem u vezi s fizičkim barijerama.

Ombudsmeni primjećuju kako se ovom problemu ne posvećuje dovoljna pozornost čak ni pri izgradnji novih objekata, pa ombudsmeni ocjenjuju da bi ovo pitanje trebalo biti predmetom posebnog izvješća.

kojima se štite prava osoba s invaliditetom, a od 2010. godine i potpisnica UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, kojom jedrжава obvezana na uspostavu standarda i pravila za dostupnost javnih institucija i privatnih objekata namjenjenih za javnu upotrebu, rokove i postupni napredak k njihovom uklanjanju, a zatim i nadgledanje primjenjivosti te uvođenje sankcija zbog neprimjenjivosti ovih pravila.

Iako je Bosna i Hercegovina svojim entitetskim propisima i podzakonskim aktima uspostavila standarde i pravila za dostupnost javnih institucija i privatnih objekata, ponašanja resornih ministarstava, tijela i donositelja zakona i odluka, zbog neusklađenosti s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom i uskim tumačenjem pozitivnih propisa, ukazuju na zanemarivanje najboljeg interesa osoba s invaliditetom.

Za razliku od proteklih godina u kojima je spominjana problematika pristupačnosti, u 2013. godini žalbeni razlozi ukazali su na problem nemogućnosti tijela da donesu odluke kojima će osigurati mehanizam i omogućiti podnositeljima žalbe ugradnju liftova u objektima kolektivnog stanovanja, jer vlasnici stanova/etažni vlasnici nisu htjeli dati svoje suglasnosti, zbog čega tijela nisu mogla izdati građevinske dozvole¹²⁹.

U vezi s tim je Institucija ombudsmena izdavanjem preporuka jedinicama lokalne samouprave nastojala ukazati na obvezu svih razina vlasti u postupcima donošenja odluka da postupaju u skladu s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom¹³⁰. Primjenom načela najboljeg

¹²³ Ž-BL-02-701/13, Ž-BL-02-507/13, Ž-BL-02-437/12 i Ž-BL-02-81/12

¹²⁴ Ž-MO-02-19/13, Ž-LI-02-7/13, Ž-LI-02-164/13, Ž-BL-02-362/13 i Ž-BL-02-783/13

¹²⁵ Ž-MO-02-77/13, Ž-MO-02-108/13 i Ž-BR-02-237/13

¹²⁶ Ž-MO-02-87/13

¹²⁷ Ž-MO-02-173/13, Ž-LI-02-7/13, Ž-LI-02-215/13 i Ž-SA-02-467/13

¹²⁸ Ž-BR-02-237/11

¹²⁹ Ž-BL-02-701/13, Ž-BL-02-507/13 i Ž-BL-02-437/12

¹³⁰ Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH je na 65. sjednici, održanoj 7. 12. 2009., dao suglasnost za ratificiranje UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Opcionalnog protokola

interesa osoba s invaliditetom ne doprinose njihovom isključivanju iz društvenih tokova u najširem smislu jer, sukladno članku 19. Konvencije (Samostalan život i uključenost u zajednicu) „država priznaje jednako pravo svim osobama s invaliditetom na život u zajednici, s pravom izbora jednakim kao i za druge osobe, te poduzima djelotvorne i odgovarajuće mjere kako bi olakšale osobama s invaliditetom potpuno uživanje ovog prava i njihovo puno uključivanje i sudjelovanje u zajednici“.

Ombudsmani su u svojim aktivnostima naglašavali da pojedinci ne mogu snositi posljedice nesavjesnog postupanja trećih osoba u postupcima pred domaćim državnim tijelima nego državna tijela trebaju poduzeti odgovarajuće mjere kojima se sprječava, ali i mjere kojima se otklanjanja posljedica nesavjesnog ponašanja trećih osoba, te osigurati dostupnost svih prava što ih država jamči. U vezi s tim je naglašena potreba educiranja svih građana, ali i zaposlenika

Ombudsmani ukazuju na potrebu organiziranja edukativnih sadržaja za zaposlenike institucija vlasti o pravima osoba s invaliditetom, a naročito u službama za urbanizam i prostorno uređenje.

institucija vlasti, kao i potreba podizanja svijesti svih o pravima osoba s invaliditetom i obvezama države u vezi s tim pravima, što bi trebalo biti dijelom svakodnevnih aktivnosti, ali i medijskih oglašavanja.

Osiguranje pristupačnosti stalni je zadatak i obveza tijela vlasti na svim razinama, jer je Bosna i Hercegovina tek započela aktivnosti na primjeni UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

I dalje je aktuelan problem, naznačen u ranijim izvješćama, koji se odnosi na rad Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u FBiH, koji još nikada Instituciji ombudsmana BiH

Izostanak suradnje Instituta za medicinsko vještačenje FBiH s Institucijom ombudsmana i neprestano obraćanje invalida žalbama vezanim uz funkcioniranje ove ustanove ukazuje na to da institucije vlasti, a prije svega Parlament FBiH, trebaju razmotriti stanje u ovoj ustanovi.

nije dostavio izjašnjenja o razlozima i okolnostima zbog kojih u slučajevima revizije zdravstvenih stanja korisnika, a nakon donošenja novih nalaza i mišljenja, dolazi do umanjenja postotka invaliditeta u odnosu na prvobitni nalaz, što za posljedicu ima gubitak ranije stečenih prava.

Institucija ombudsmana samo na osnovi žalbenih navoda i iz razgovora s klijentima – osobama s invaliditetom može zaključiti da je evidentan visok stupanj nezadovoljstva odnosom stručnih timova Instituta za vještačenje FBiH koji revidiraju ocjene zdravstvenog stanja, a koji prema navodima korisnika rade površno, ne obavlja sve potrebne provjere, zbog čega nemaju ni objektivnu sliku zdravstvenog stanja, ne tretiraju odgovarajuće i jednako sve osobe s invaliditetom, a često i ne rade kao timovi nego u ime tima jedan liječnik obavlja reviziju i ocjenu stanja. Tijekom godine bio je obustavljen rad svih povjerenstava za ocjenu na određeno razdoblje, što je izazvalo veliko nezadovoljstvo te veliki broj telefonskih poziva i negativnih reakcija osoba koje su čekale ocjenu povjerenstva kao dokaz i nužno rješavanje prethodnog pitanja, što je preduvjet za rješavanje određenih statusnih i drugih prava.

Također se nastavlja praksa Instituta da ne provodi vještačenja zdravstvenog stanja sve dok se ne izvrši uplata troškova vještačenja, iako o tome postoji presuda Ustavnog suda Federacije BiH¹³¹ kojom je utvrđeno da je Uredba o plaćanju troškova medicinskog vještačenja u

¹³¹ U-33/10 od 5. 4. 2011.

Ombudsmeni ukazuju i na činjenicu da Institut za medicinsko vještačenje FBiH svojim postupanjem kršio presudu Ustavnog suda FBiH kojom je utvrđeno da je Uredba o plaćanju troškova medicinskog vještačenja u nesuglasju s Ustavom FBiH.

Sarajevu, ali do danas ništa nije poduzeto u tom pogledu.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u 2012. godini svojom spremnošću, suradnjom i određenim finansijskim sredstvima pomoglo u organizaciji i realizaciji projekata koje su provodile nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini, među ostalim, i projekta „Stanovanje u lokalnoj zajednici uz podršku“. Na taj način potaklo je odnose suradnje i stvaranje partnerstava među postojećim udrugama osoba s invaliditetom i ublažilo posljedice socijalne isključenosti, te doprinijelo senzibiliziranju javnosti na prisutnost osoba s invaliditetom u zajednici. Tjekom 2013. godine razmatrane su žalbe koje ukazuju na narušavanje i povrede prava osoba s invaliditetom na nezavisnost, socijalnu integraciju i sudjelovanje u životu iz članka 15. UN-ove Konvencije o osobama s invaliditetom¹³², kojim se država obvezala, u cilju

Ombudsmeni primjećuju da je djelovanje Federalnog ministarstva rada i socijalne politike u znatnoj mjeri unaprijeđeno u 2013. godini, što je rezultiralo bilo mogućnošću uspostavljanja konstruktivnog dijaloga u mnogim pitanjima.

nesuglasju s Ustavom FBiH, o čemu su ombudsmeni još 9. 12. 2011. uputili preporuku Vladi Federacije BiH, Federalnom zavodu za PIO/MIO osiguranje Mostar i Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u

osiguranja efektivnog ostvarivanja nezavisnosti, socijalne integracije i sudjelovanja u životu zajednice, da će posebnim mjerama omogućiti pristup stambenom smještaju.

Instituciji ombudsmana obratile su

se dvije osobe s invaliditetom zbog zakonskog nereguliranja modela stanovanja u lokalnoj zajednici uz podršku. S obzirom na činjenicu da su se već obraćale raznim institucijama, jedini prijedlog bio je da se korisnici stambenih jedinica smjeste u neku od ustanova zavodskog tipa. Čak je Kantonalnom centru za socijalni rad Sarajevo - Služba socijalne zaštite Stari Grad podnesen zahtjev za smještaj u NVO-u „Sumero centar za podršku osobama s invaliditetom u zajednici“ (u daljnjem tekstu: Sumero), ali je Centar za socijalni rad obavijestio žalitelje da nije moguć smještaj u Sumero, jer za to nema zakonske mogućnosti.

Institucija ombudsmana donijela je preporuku¹³³ kojom je Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo preporučila da zakone o socijalnoj skrbi, skrbi za civilne žrtve rata i skrbi za obitelji s djecom na federalnoj i kantonalnoj razini usklade s člancima 9. i 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u smislu propisivanja mogućnosti da stanu u lokalnoj zajednici uz podršku, kao i uređivanja socijalnih usluga koje pružaju nevladine organizacije.

U prošloj godini imali smo i žalbu Federalnog ministarstva rada i socijalne politike¹³⁴ zbog donošenja Odluke Vlade Hercegovačko neretvanskog kantona, koja je osnovala ustanovu Dom za socijalno i zdravstveno zbrinjavanje osoba s invaliditetom i drugih osoba Stolac, te poduzela radnje izmiještanja svih korisnika iz postojećih ustanova na području FBiH čiji je osnivač Parlament FBiH, jednostranim raskidanjem svih ugovora o smještaju u ustanove. Pri odabiru korisnika nije vođeno računa o najboljem interesu korisnika, jer je pravo na izbor kvalitete života jedan od preduvjeta u ostvarivanju i zaštiti prava osoba s invaliditetom. Također nije vođeno računa o udaljenosti korisnika od obitelji i srodnika, o njihovoj povezanosti s drugim korisnicima s obzirom na dugogodišnji boravak u ustanovi, kao ni o njihovim potrebama i

¹³² Ž-SA-02-467/13 i Ž-SA-02-697/13

¹³³ P-3/14

¹³⁴ Ž-SA-02-697/13

željama, jer je za određeni broj korisnika za koje je tražen premještaj prilagođen na život u lokalnoj zajednici, odnosno na život izvan institucije, i vraćanje takvih korisnika u drugu ustanovu zatvorenog tipa korak unazad i u suprotnosti je s međunarodnim dokumentima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina, prvenstveno s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta, Europskom socijalnom poveljom, Politikom iz područja invaliditeta Bosne i Hercegovine, Strategijom za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom u FBiH 2010.-2014., te Europskom strategijom podrške osobama s invaliditetom 2010.-2020.

Ombudsmeni BiH su proveli postupak povodom žalbe i izrazili zabrinutost, naglasivši da nove ustanove treba otvarati u cilju racionalnijeg korištenja sredstava namijenjenih za socijalnu skrb, te da svako parcijalno i nekoordinirano djelovanje u ovome području može proizvesti društvenu štetu i rezultirati povredom ljudskih prava iz ovoga područja.

Nakon izdavanje preporuke Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike HNŽ-a obavijestilo je Instituciju da ne može realizirati preporuku jer su iz svih ustanova u FBiH preuzeli sve korisnike, kao i da su otklonili sve uočene nedostatke prema nalazu federalnog inspektora.

U 2013. godini rješavana je i žalba koja se odnosila na rad i funkcioniranje Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.¹³⁵

U žalbi je navedeno da je Privremeni upravni odbor Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: UO Fond) imenovan odlukom Vlade FBiH broj: 1371/2011 od 7. 1. 2012. na razdoblje od najviše dva mjeseca, da je 6. 1. 2012. raspisan natječaj za izbor predsjednika i članova UO Fonda, te da se žalitelj, kao osoba sa 100%-tnim invaliditetom, paraplegičar, kandidirao na navedeni natječaj. Ukazano je na to da su pojedini članovi navedenog odbora istodobno i članovi Povjerenstva za izbor članova koje je, neslužbeno, bodovalo kandidate za članove UO Fonda, ali je imenovanje članova u zastoju već godinu dana, pri čemu odluke donose osobe koje nemaju za to legitimitet, jer im je privremeno imenovanje isteklo u veljači 2012. godine. Tijekom postupka Institucija ombudsmana je obaviještena da je Fedearalno ministarstvo rada i socijalne politike dostavilo Vladi FBiH izvješće o radu Povjerenstva za izbor članova Upravnog odbora Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom s prijedlogom Rješenja o imenovanju članova UO Fonda i životopisom kandidata kako bi bio uvršten u dnevni red i razmatranje na prvoj sjednici Vlade, ali nije donesena odluka. Institucija ombudsmana donijela je preporuku¹³⁶ kojom je Vladi Federacije BiH naložila da u okviru svojih nadležnosti poduzme sve potrebne mjere kojima će se osigurati konačno imenovanje UO Fonda u skladu s odredbama Zakona o ministarskim, vladinim

Neimenovanje članova upravnih i nadzornih tijela u ustanovama socijalne skrbi često se odražava na njihov rad i u visokom stupnju ugrožava ljudska prava.

i drugim imenovanjima FBiH uz puno poštivanje načela utvrđenih tim zakonom. Preporuka Institucije nije ispoštovana.

Zabrinjavajuća je činjenica što se obitelji osoba s invaliditetom ne tretiraju kao dio pokreta osoba s invaliditetom niti kao korisnici usluga za osobe s invaliditetom¹³⁷. Primjerice, u slučaju kada osoba s invaliditetom ima automobil u vlasništvu i dobije dozvolu za oznaku "osoba s invaliditetom I. kategorija", a taj status treba joj osigurati pristup, parkiranje na rezerviranim mjestima itd., pri čemu vozilom upravlja član obitelji, policija ne smatra da se ta povlastica odnosi na cijelu obitelj, već samo na osobu s invaliditetom ako se u tom trenutku zatekne u automobilu. Ovo je potpuno suprotno svrsi takvih povlastica, jer članovi obitelji osobe s

¹³⁵ Ž-SA-02-1409/12

¹³⁶ P-111/13

¹³⁷ Ž-SA-01-1199/13

invaliditetom i kada obavljaju kupovinu na pijaci ili plaćaju račune to rade i za potrebe člana obitelji koji je osoba s invaliditetom. Sve to govori o potrebi educiranja i upoznavanja svih, kako zaposlenih u nadležnim institucijama tako i javnosti o istim pravima koja pripadaju ovoj kategoriji građana.

Predmetom razmatranja bila je i žalba zbog diskriminacije građana oštećenog vida iz Brčko Distrikta BiH, te nemogućnosti da ostvare građanska i socijalna prava.¹³⁸ Podnositelji žalbe nezadovoljni su politikom socijalne zaštite slijepih i slabovidnih osoba na području Brčko Distrikta BiH, kao i time što dodatak za pomoć i njegu druge osobe iznosi oko 50 KM, što je nedovoljno za zadovoljenje minimuma svih potreba korisnika. Također su kazali da u mjerodavno zakonodavstvo nisu uvrštena tiflo tehnička pomagala koja su potrebna ovoj kategoriji stanovništva za lakše uključivanje u društvene tokove, te da Centar za socijalni rad ne posreduje u distribuciji tiflo tehničkih pomagala. Stalno primaju obećanja da će se njihova prava znatno poboljšati, ali se po tom pitanju ništa ne mijenja. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana donijela je preporuku¹³⁹ Skupštini Brčko Distrikta BiH, Vladi Brčko Distrikta BiH - Odjelu za zdravstvo i ostale usluge i gradonačelniku Brčko Distrikta BiH da poduzmu sve mjere iz svoje nadležnosti, u smislu donošenja zakona i podzakonskih akata, kako bi se slijepim i osobama oštećenog vida osigurao primjeren novčani iznos doplatka za njegu i pomoć od druge osobe, potrebna tiflo tehnička pomagala, kao i da poduzmu sve mjere kako bi osobama s invaliditetom, slijepim i osobama oštećenog vida osigurali odgovarajući životni standard, nezavisan život i uključenost u zajednicu.

Skupština Brčko Distrikta BiH obavijestila je Instituciju ombudsmana da Skupština Brčko distrikta BiH nije donosila nikakve akte u cilju realizacije navedenih preporuka.

Potrebno je naglasiti i pohvaliti rad postojećih organizacija i udruga koje okupljaju osobe s invaliditetom, koje svojim projektima doprinose sagledavanju postojećeg stanja i okruženja u kojemu žive osobe s invaliditetom, te svojim aktivnostima ukazuju na stanje iz područja zakonodavstva, njegove primjene, predlaganju mjera i izmjena zakona, te doprinose unaprjeđenju stanja u svim segmentima, od inkluzije u obrazovanju, socijalne uključenosti, zapošljavanja i stambenog zbrinjavanja do ukazivanja na barijere i potrebu njihovog otklanjanja. Navedene organizacije su uz financijsku potporu Predstavništva organizacije *My Right - Empowers People with Disabilities* u BiH, u sklopu projekta "K implementaciji Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda – osnaživanje osoba s invaliditetom u BiH"¹⁴⁰ sastavile Alternativno izvješće, koje će, uz Izvješće o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini biti razmatrano pred UN-ovim tijelima 2014. godine.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet: Ž-BL-02-437/12

U cilju uklanjanja arhitektonskih barijera, upućena je preporuka Gradu Banjoj Luci. Glavni razlog za upućivanje preporuke bila je nesuglasnost zajednice etažnih vlasnika u zgradi u kojoj živi podnositeljica žalbe i nedostavljanje ogovarajućeg zahtjeva za pokretanje postupka pred nadležnim tijelima. Nadležni odjel administrativne službe Grada Banje Luke je na sastancima sa zajednicom etažnih vlasnika i izlaskom na lice mjesta uspio osigurati potrebnu suglasnost. Očekuje se daljnja realizacija izgradnje pristupne rampe.

¹³⁸ Ž-BR-02-237/11

¹³⁹ P-20/13

¹⁴⁰ "Towards the implementation of the UN-Convention – empowerment of persons with disabilities in Bosnia Herzegovina" (Project number 00866) financiran od strane Light of the World i Austrian Development Cooperation.

Predmet: Ž-MO-02-19/13

Podnositeljica žalbe nezadovoljna je statusom: nema sredstava za život, kraće vrijeme radila je i ostvarila nedovoljno godina mirovinskog staža, a prisutne su realne poteškoće vezane uz odlazak u invalidsku mirovinu. Tijekom postupka u Instituciji ombudsmana ostavarena je suradnja s Centrom za socijalni rad u Visokom, koji je obavio kućni posjet podnositeljici žalbe. Nakon toga joj je dodijeljen veći iznos novčane potpore i obavljen ponovni pregled podnositeljice žalbe radi procjene zdravstvene sposobnosti. Centar za socijalni rad aktivno je sudjelovao i u kompletiranju zahtjeva/dokumentacije za umirovljenje.

Predmet: Ž-LI-02-7/13

Podnositelj žalbe nezadovoljan je dužinom trajanja postupka odlučivanja o žalbi na prvostupanjsko rješenje. Nakon intervencije ombudsmana Federalno ministarstvo rada i socijalne politike donijelo je drugostupanjsko rješenje kojim je utvrđeno da je podnositelj žalbe osoba s invaliditetom I. skupine, sa 100%-tnim oštećenjem organizma, te mu je priznato pravo na osobnu invalidninu i ortopedski dodatak.

Predmet: Ž-SA-02-796/13

Žalitelj se 8. 7. 2013. obratio Zavodu zdravstvenog osiguranja – Ortopedskoj komisiji - zahtjevom za dodjelu novih invalidskih kolica, jer je od ZZO dobio rabljena i oštećena kolica koja ne može koristiti i s kojima je nekoliko puta pao i ozljeđivao se, a kolica su mu potrebna jer svakodnevno odlazi s Dobrinje u Klinički centar na terapiju. Nakon intervencije Institucije ombudsmana podnositelj žalbe je 22. 7. 2013. obavijestio Instituciju da je ostvario svoje pravo.

3.4. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA

Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina (u daljnjem tekstu: Odjel) osnovan je 2009. godine radi zaštite prava pripadnika nacionalnih, vjerskih i drugih manjina.

U nadležnost Odjela spada zaprimanje i razmatranje žalbi u kojima podnositelji navode da su im povrijeđena prava kao pripadnicima manjina. Među ostalim, Odjel u ime Institucije ombudsmana priprema izvješća koja se odnose na provedbu Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima¹⁴¹, kao i različite dokumente i upitnike proslijedene od tijela vlasti u Bosni i Hercegovini a koji se odnose na pitanja manjina. Isto tako, Odjel po uputama ombudsmana sudjeluje u izradi odgovora na pitanja medija i drugih zainteresiranih osoba o pravima manjina, u suradnju sa službenicima za informiranje Institucije ombudsmana.

U 2013. godini Odjel je zaprimio 13 žalbi. Kao što je već istaknuto u godišnjim izvješćima Institucije ombudsmana iz proteklih godina, navedeni broj ne iskazuje ukupan broj pripadnika manjina koji se obraćaju Instituciji ombudsmana.

Naime, određeni broj žalbi, s obzirom na navode pripadnika manjina da su izloženi diskriminaciji, registriran je u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije¹⁴², jedan broj žalbi koji se odnose na ekonomsko-socijalna prava u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava, a jedan dio žalbi u Odjelu za politička i građanska prava¹⁴³ prema njihovoj nadležnosti.

Uvidom u žalbe evidentno je da je smanjen broj žalbi koje su se odnosile na politička i građanska prava u odnosu na 2012. godinu, kada su u radu bila tri predmeta što su ih uputila savjetodavna tijela pri zakonodavnim tijelima ili su se odnosila na izbor u savjetodavna tijela¹⁴⁴. Tako je u 2013. godini u Odjelu registrirana jedna žalba koja se odnosi na izbor predsjedatelja predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave.

U 2013. godini Institucija ombudsmana razmatrala je i probleme vezane za stambeno zbrinjavanje romske populacije¹⁴⁵.

Instituciji ombudsmana žalbu je uložila udruga Roma „Romski san“ iz Brčkog zbog povrede prava na imovinu i nerealizacije projekta za stambeno zbrinjavanje pripadnika romske nacionalne manjine u naselju Prutače. Nakon provođenja istrage povodom žalbe Institucija ombudsmana uputila je preporuku nadležnim tijelima da bez odgode poduzmu potrebne mjere u cilju provođenja projekta stambenog zbrinjavanja Roma na području Brčko Distrikta BiH te da djelovanjem nadležnih odjela u Vladi Brčko Distrikta osiguraju nesmetanu provedbu *Akcijskog plana za rješavanje problema Roma iz područja zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite Roma* na području Brčko Distrikta BiH.

U 2013. godini Institucija ombudsmana zaprimila je dvije žalbe koje su povezane s održavanjem groblja. U prvom predmetu¹⁴⁶ Instituciji ombudsmana obratila se je udruga Roma koja je, među ostalim, navela moguće skrnavljenje romskog groblja. Nakon uvida u navode žalbe Institucija ombudsmana odlučila je pomno pratiti navedeni predmet, uzimajući u obzir značaj koji se u našem i drugim društvima daje posmrtnim ostacima i obilježavanju grobnih mjesta.

¹⁴¹ U 2012. godini Institucija ombudsmana sudjelovala je u izradi periodičnih izvješća koje Bosne i Hercegovine dostavlja Vijeću Europe.

¹⁴² Za primjer možemo navesti predmet broj: Ž-BR-06-356/13

¹⁴³ Za primjer možemo navesti predmet broj: Ž-SA-05-162/13

¹⁴⁴ Tako je u 2012. godini Institucija ombudsmana razmatrala žalbe upućene od Vijeća nacionalnih manjina Federacije BiH, Savjeta nacionalnih manjina Republike Srpske, kao i žalbu o načinu izbora u Vijeće nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine.

¹⁴⁵ Ž-BR-03-249/13, preporuka broj: P-248/13

¹⁴⁶ Registriran pod brojem: Ž-BL-03-372/13

Na važnost obilježavanja grobnih mjesta i njihovu povezanost s ljudskim pravima ukazano je u dokumentu *'Last Rites and Human Rights: Funeral Pyres and Religious Freedom in the United Kingdom'*¹⁴⁷ ("Posljednji rituali i ljudska prava: Pogrebne lomače i vjerske slobode u Ujedinjenom Kraljevstvu") u kojemu se autori osvrću na presude sudova i sudski postupak u predmetu *Ghai protiv Newcastle City Council (Gradsko vijeće Newcastlea)* u vezi sa zakonitošću pogrebnih lomača i eventualne povrede članka 9. EKLJP-a. U uvodu autori među ostalim ističu: *"(...) rituali povezani sa smrću služe mnogim drugim funkcijama. Oni obuhvaćaju komemoraciju svršetka ljudskog života i omogućavanja javnog očitovanja žalosti, utjecaj na grupni identitet i izražavanje uvjerenja u život poslije smrti."*

Na osnovi činjenice da Institucija ombudsmana u proteklom razdoblju nije zaprimala žalbe pripadnika romske nacionalne manjine zbog problema s kojima se suočava navedena populacija, Institucija ombudsmana je u 2013. godini, u suradnji s OESS-om, pristupila izradi Posebnog izvješća o položaju Roma u Bosni i Hercegovini¹⁴⁸. Pri izradi Posebnog izvješća Institucija ombudsmana kontaktirala je veliki broj udruga koje okupljaju Rome, kako bi se i na taj način povećao stupanj suradnje i uspostavili kontakti s Institucijom ombudsmana.

Postupajući po žalbi udruge „Vaša prava BiH“, kojoj se obratila za pomoć skupina Roma iz Čapljine (10 osoba s članovima njihovih obitelji), Institucija ombudsmana provela je istražni postupak te utvrdila da su ishitrenim i nesmotrenim izjavama relevantnog predstavnika Općine Čapljina Romi s deponije smeća Ada u Čapljini dovedeni u ponižavajući položaj, zbog čega je izdana preporuka Općini Čapljina da osigura potrebne preduvjete kako bi u javnim istupima lokalnih dužnosnika etničke skupine s području te općine bile ravnopravno tretirane u svim sferama života te da pruži podršku romskoj populaciji, na način primjeren stvarnim egzistencijalnim potrebama i u cilju poboljšanja statusa svakog člana ove zajednice.¹⁴⁹

Žalitelj R.DŽ., pripadnik albanske nacionalne manjine, obratio se žalbom Instituciji ombudsmana jer mu je kao povratniku Brčko Distrikt BiH odobrio financijska sredstva za sanaciju porušenog stambenog objekta, ali mu pojedine službe iste političke zajednice onemogućavaju tu sanaciju.¹⁵⁰

Polazeći od svoje uloge nacionalnog mehanizma za osiguranje dobre uprave i vladavine prava, a u cilju zaštite sloboda i prava nacionalnih manjina, Institucija ombudsmana ukazala je na apsurdnost situacije koja se ogleda u tome da različita tijela, odjeli, Vlade Brčko Distrikta BiH imaju različita viđenja i tumačenja propisa kojima je uređena ista problematika¹⁵¹, što je očito sustavna greška i neusklađenost postupanja nadležnih tijela u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, a što u konačnici ide na štetu građana. Izdana je preporuka nadležnim tijelima da bez odgode preispitaju postupak i odluke vezane za sanaciju stambenog objekta žalitelja, kao i da pokrenu sve postupke koji će osigurati zaštitu prava na dom i prava vlasništva žalitelja, pravnu sigurnost građana spram postupanja nadležnih tijela Brčko Distrikta BiH u skladu s pozitivnim zakonskim propisima.

Tijekom 2013. godine predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali su na više skupova i konferencija posvećenih pitanjima prava manjina, među kojih bismo posebno izdvojili aktivnosti koje provode Vijeće Europe, Misija OESS-a u BiH¹⁵², kao i SCOPES-ove konferencije: „Etnodemokracija u srcu Europe: politička mobilizacija i predstavljanje etničkih skupina u Bosni i Hercegovini u komparativnoj perspektivi“¹⁵³.

¹⁴⁷ Ecclesiastical Law Journal, 12, 2010, stranica 131-151, Cambridge University Press, autori Peter Cumper i Tom Lewis

¹⁴⁸ Dostupno na internetskoj stranici Institucije ombudsmana, a predstavljeno 10. 12. 2013. u hotelu "Europa", u Sarajevu.

¹⁴⁹ Ž-MO-06-114/12, preporuka broj : P-77/13

¹⁵⁰ Ž-BR-03-176/12, preporuka broj: P-164/13

¹⁵¹ "Službeni glasnik BDBiH", broj 29/08

¹⁵² U sklopu projekta „Najbolje prakse za integraciju Roma u zemljama Zapadnog Balkana“

¹⁵³ U organizaciji Centra za demokraciju Sveučilišta u Cirihi, Švicarska Konfederacija, i Centra za društvena istraživanja Analitika, Sarajevo, a uz potporu Švicarske nacionalne zaklade za znanost i Švicarske agencije za razvoj i suradnju, a u sklopu projekta "Etničke kvote i predstavljanje manjina u lokalnoj politici u Bosni i Hercegovini."

Isto tako, predstavnici Odjela su u 2013. godini sudjelovali u projektu: "Zajedno za inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje romske djece u Kantonu Sarajevo"¹⁵⁴, koji je dobar model prema kojemu bi slični programi usmjereni na otklanjanje diskriminacije mogli biti usvojeni i u ostalim osnovnim školama u Bosni i Hercegovini¹⁵⁵.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Sejdić i Finci* najviše je spominjana tema u javnosti tijekom 2013. godini o manjinama u BiH, a odnosi se na provođenje presude vezane uz uklanjanje diskriminacije u ostvarivanju građanskih i političkih prava manjina.

Ombudsmeni BiH zalažu se za poštivanje i provođenje presuda svih sudova, te je za očekivati da će biti provedena u 2014. godini.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-03-226/13

Predmet se odnosi na nepravilnosti u vezi s korištenjem i raspolaganjem sredstava romske udruge za stambeno zbrinjavanje socijalnog korisnika. Sukladno Zakonu o udruženjima i fondacijama, Zakonu o socijalnoj zaštiti i Zakonu o izvršenju budžeta, od Ministarstva lokalne uprave i samouprave RS-a, Centra za socijalni rad Banja Luka i uprave Grada Banja Luka zatraženo je provođenje nadzora nad zakonitošću rada udruge Roma, Komisije za raspodjelu stanova za socijalno ugrožena lica. Utvrđeno je da udruga raspolaže bazom podataka, da su dodijeljena sredstva korištena u skladu s programom rada, pravilnikom i odlukama davatelja sredstava, a pritom u najvećem dijelu za obrazovanje mladih Roma i zatim za zbrinjavanje socijalno ugroženih te da se žalitelj nalazi na listi na osnovi koje je utvrđeno da ima pravo na stambeno zbrinjavanje, a zbog nedostajućih sredstava čeka na ostvarenje prava.

Predmet Ž-BL-03-257/13

Predmet se odnosi na povredu prava na državljanstvo pripadnika nacionalne manjine od veleposlanstva susjedne države u BiH. Nadležnost Institucije ombudsmana usmjerena je prema tijelima i organima BiH i nema mandat djelovati prema tijelima i organima drugih zemalja. Predmet je ustupljen na rad i postupanje instituciji za zaštitu ljudskih prava susjedne zemlje kao nadležnoj instituciji za zaštitu prava ovog žalitelja.

Predmet Ž-BR-03-287/13

Predmet se odnosi na povredu prava na zapošljavanje pripadnika nacionalne manjine, uz ukazivanje na diskriminaciju kao pripadnika nacionalne manjine pri zapošljavanju. U postupku utvrđivanja činjenica utvrđeno je da je žalitelj bio uključen u proceduru izbora između većega broja kandidata, ispunjavao je uvjete oglasa, ali je nakon bodovanja zauzeo mjesto koje nije omogućilo izbor. Žalba na odluku o izboru je odbijena, a nakon dostave dobivenih obavijesti u kojima je isticano da je sve provedeno prema važećem pravilniku o zapošljavanju, žalitelj nije imao komentara.

Predmet Ž-BR-03-249/13

Predmet se odnosi na povredu prava na imovinu skupine pripadnika nacionalne manjine u vezi s njihovim stambenim zbrinjavanjem. Nakon provođenja postupka i utvrđivanja povrede ovog

¹⁵⁴ Projekt "Zajedno za inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje romske djece u Kantonu Sarajevo" provodi udruga "Kali Sara - Romski informativni centar" u partnerstvu s COI *Step by Step* i pridruženim partnerima, Federalnim ministarstvom obrazovanja i znanosti i Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo te finansijsku potporu Delegacije EU u BiH.

¹⁵⁵ U trenutku pisanja godišnjeg izvješća Institucije ombudsmana navedeni antidiskriminacijski program još uvijek nije usvojen u Kantonu Sarajevo, ali je primjer dobrog modela suradnje nevladinog sektora, ministarstava, škola i predstavnika roditelja.

prava izdana je preporuka nadležnim tijelima, koji su je prihvatili i poduzeli mjere za realizaciju preporuke i ostvarivanje imovinskih prava pripadnika nacionalne manjine.

Predmet Ž-SA-03-1335/13

Predmet se odnosi na žalbu udruge građana pripadnika nacionalne manjine u vezi sa stambenim zbrinjavanjem u zgradama kolektivnog smještaja, a u pogledu uvjeta stanovanja, realizacije programa zbrinjavanja i legalizacije objekata. Nakon traženja obavijesti o žalbi nadležna tijela pristupila su istraživanju urbanističkih i građevinskih uvjeta za stanovanje, te su poduzeli mjere za otklanjanje loših uvjeta i legalizaciju bespravno sagrađenih objekata na dijelovima na kojima su postojali uvjeti, a za druge neuvjetne prostore – mjere za pronalaženje uvjetnog prostora i izgradnju novih objekata, a nakon toga uklanjanje neuvjetnih i nelegalnih objekata.

3.5. ODJEL ZA ZAŠTITU PRAVA PRITVORENIH/ZATVORENIH OSOBA

Odjel za zaštitu prava pritvorenih/zatvorenih osoba razmatra pritužbe i žalbe pritvorenika i zatvorenika, te *ex officio* pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi povrede i probleme u ostvarivanju prava proizašlih iz Europskih zatvorskih pravila, Minimalnih pravila UN-a za postupanje s osuđenima, Europske konvencije o sprječavanju mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka i Europske konvencije o ljudskim pravima i slobodama.

Ratifikacijom Opcionalnog protokola uz UN-ovu Konvenciju o sprječavanju mučenja i drugih svirepih, nečovječnih i ponižavajućih postupaka ili kazni u listopadu 2008. godine vlasti Bosne i Hercegovine preuzele su odgovornost za uspostavu nacionalnog preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja. Međutim, iako svjesni značaja uspostave NPM-a, u Bosni i Hercegovini još uvijek nije došlo do njegove uspostave i pored uloženi napora domaćih vlasti i OEES-a, s obzirom na to da je u razdoblju 2009.-2013. godine održano više okruglih stolova i tematskih

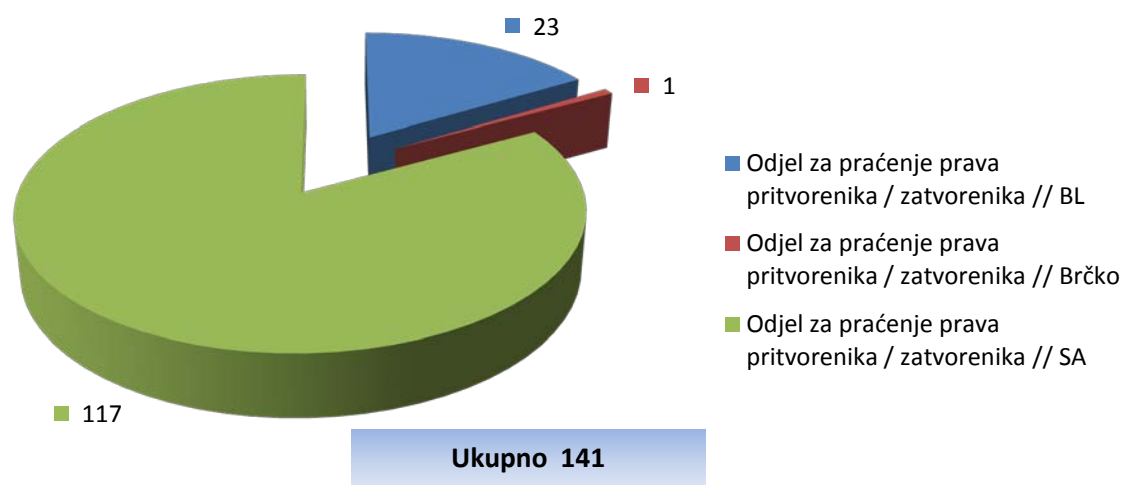
U BiH još uvijek nije uspostavljen nacionalni preventivni mehanizam (NPM), iako je ta međunarodna obveza preuzeta ratifikacijom Opcionalnog protokola uz Konvenciju o sprječavanju mučenja 2008. godine.

konferencija s ciljem uspostavljanja neovisnog mehanizma za prevenciju u skladu s člancima 17.-23. OPCAT-a (čl. 2., 11. i 16.).

Trenutačno su u tijeku zakonodavne aktivnosti na uspostavi neovisnog preventivnog mehanizma, za koji je predloženo da bude stavljen u mandat Instituciji ombudsmana. Međutim, još nije zakonski uređen ovaj mandat. Poslije zakonskog uređivanja treba osigurati proračunska sredstva, materijalne i ljudske resurse, kao potrebne pretpostavke za uspostavu i funkcioniranje NPM-a za prevenciju mučenja i drugih svirepih, nečovječnih i ponižavajućih kazni i postupaka.

Ombudsmani cijene da uzrok traženju zaštite prava pritvorenika/zatvorenika, među ostalim, leži u čestom obilasku ustanova u zatvorskom sustavu, te sve većoj informiranosti osoba lišenih slobode o ovlastima ombudsmana za zaštitu ljudskih prava, a u tu svrhu je Institucija ombudsmana tiskala i Vodič, s ciljem zaštite ove kategorije osoba.

Usporede li se razlozi obraćanja ombudsmanima BiH, nema znatnijih odstupanja u odnosu na protekle godine. U 2013. godini zaprimljena je 141 žalba, od kojih je 117 zaprimljeno u Uredu u Sarajevu, 23 u Uredu u Banjoj Luci i 1 žalba u Uredu u Brčkom. Od ukupnoga broja zaprimljenih žalbi, u izvještajnom razdoblju arhivirano je 70 predmeta.

Dijagram 12.a. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za zaštitu prava pritvorenika/zatvorenika u 2013. godini po uredima

Iz analize strukture podnesenih žalbi evidentno je da se najveći broj odnosi na nezadovoljstvo pruženom kvalitetom zdravstvene zaštite, uvjetima smještaja, neodobravanje korištenja izvanzavodskih pogodnosti, premještaja i slično.

Ombudsmeni su obavili posjete kazneno-popravnim zavodima u Zenici, Foči, Mostaru, Orašju i Banjoj Luci i provodili ispitne postupke povodom podnesenih žalbi u drugim kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini.

Ombudsmeni žele ukazati a to da je, promatrajući zatvorski sustav u cjelini, moguće registrirati *određeni napredak u pojedinim segmentima sustava*, a posebice po pitanju kvalitetnije suradnje između ministarstava pravde i ustanova za izvršenje kaznenih sankcija. Primjetno je da entitetska ministarstva pravde posvećuju veću pozornost mjerama nadzora u ustanovama.

3.5.1. Zakonodavstvo

Ombudsmeni su posebnu pozornost posvetili pitanju zakonodavstva, s obzirom na to da je u Instituciji ombudsmana zaprimljen znatan broj žalbi u kojima osuđenici navode da je *zakonodavstvo izvor povrede njihovih prava*, te da stvara uvjete za različit tretman osuđenih osoba. Ovakvom pristupu ombudsmana ide u prilog i činjenica da je problem u segmentu izvršenja kaznenih sankcija prepoznalo i Vijeće ministara BiH usvajanjem Strategije za reformu sektora pravde u BiH¹⁵⁶. Njome se problemi vezani uz izvršavanje kaznenih sankcija razvrstavaju u tri podskupine, od kojih se prva odnosi na neusklađen pravni okvir kojim je utvrđen sustav izvršenja kaznenih sankcija, što dovodi do nedosljednosti u provedbi propisa i zakona u BiH.

Analizom mjerodavnog zakonodavstva o izvršenju kaznenih sankcija u BiH¹⁵⁷, uključujući i pravila o kriterijima za upućivanje osuđenih osoba u kazneno-popravne zavode,¹⁵⁸ uočeno je da

I dalje je prisutna neusuglašenost odredaba unutar zakonodavstva o izvršenju kaznenih sankcija u dijelu upućivanja na izdržavanje kazne zatvora, premještaja osuđenika, korištenja izvanzavodskih pogodnosti i uvjetnog otpusta.

postoji neusuglašenost odredaba unutar navedenog zakonodavstva u dijelu *upućivanja na izdržavanje kazne zatvora, premještaja osuđenih osoba, korištenja izvanzavodskih pogodnosti i uvjetnog otpusta*.

Ombudsmeni primjećuju da su u Republici Srpskoj usvojena tri temeljna zakona kojima se uređuje sustav izvršenja kaznenih sankcija, i to: Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske, Zakon o posebnom režimu izvršenja kazne zatvora i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Na temelju sporazuma potpisanog između Ministarstva pravde Republike Srpske s jedne strane i Ministarstva pravde BiH i Pravosudnog povjerenstva Vlade Brčko Distrikta s druge strane, u svim kazneno-popravnim ustanovama Republike Srpske izvršavaju se kazne zatvora i mjere pritvora koje su izrekli Sud BiH i sudovi u Brčko Distriktu.

¹⁵⁶ Strategija za reformu sektora pravde u BiH za razdoblje od 2008-2012, Stub 2: Izvršenje kaznenih sankcija, strana 24

¹⁵⁷ Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik BiH", br. 12/10 - prečišćeni tekst), Zakon o izvršenju kaznenih sankcija Republike Srpske ("Sl. glasnik RS", br. 12/10 i 117/11), Zakon o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 44/98, 42/99, 12/09, 42/11), Zakon o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta" BiH 31/11)

¹⁵⁸ Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora («Službene novine Federacije BiH», broj 34/11), Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora («Službeni glasnik Republike Srpske», broj 34/11), Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora ("Službeni glasnik BiH", broj 47/09 - prečišćeni tekst, 37/11)

U Federaciji BiH došlo je do izmjene Zakona o izvršenju kaznenih sankcija 2011. godine, a vezano uz uvjetni otpust i elektronički nadzor osuđenika.

Ombudsmeni, nadalje, bilježe da je u Federaciji BiH u postupku donošenje novog zakona o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, kojim se, među ostalim, predviđa uspostava federalne uprave za izvršenje kaznenih sankcija, mogućnost premještaja osuđenika, kako iz sigurnosnih i drugih razloga tako i iz zavoda u jednom u zavode u drugom entitetu.

Ombudsmeni su mišljenja da i treba nastaviti aktivnosti vezane uz usuglašavanje zakona o izvršenju kaznenih sankcija na državnoj i na entitetskoj razini s međunarodnim i regionalnim standardima, kako bi se otklonio utjecaj njihovih neusuglašenosti na prava zatvorenika i kako bi bili jednako tretirani. Svakako, važno je istaknuti značaj daljnje koordinacije između ministarstava koju treba obavljati Ministarstvo pravde BiH, s ciljem otlanjanja bilo koje mogućnosti za različit tretman osuđenika, naročito kada je uzrokovan različitim zakonskim odredbama.

3.5.2. Sigurnost u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija

Sigurnost u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija promatrana je u dva segmenta: u *segmentu opće sigurnosti*, što uključuje postojanje i provođenje mjera, sprječavanje bjekstva osuđenika, sprječavanje ozljeđivanja, postojanje posebnih mjera za smanjenje rizika od bjekstva i opasnosti po druge; te *segmentu individualne sigurnosti* kojom se zahtijeva da osuđenici ne smiju biti izloženi zlostavljanju osoblja u ustanovama i drugih osuđenika. Obveza ustanova za izvršenje kaznenih sankcija jest omogućiti punu sigurnost svakom osuđeniku i svako narušavanje sigurnosti treba biti odmah istraženo, procesuirano i sankcionirano.

Ombudsmeni su konstatirali da postoji izvjestan napredak u segmentu opće sigurnosti, te da je u odnosu na ranije razdoblje evidentan drastičan pad broja bjekstava i zlouporaba pogodnosti izvan ustanove. Svakako je to rezultat boljeg i savjesnijeg rada svih službi, posebice službi tretmana i osiguranja u procjenama rizika pri odlučivanju o odobravanju pogodnosti, te bolje sigurnosne procjene. U proteklih šest godina u kazneno-popravnim zavodima u Republici Srpskoj nije zabilježena niti jedna pobuna, obustava rada ili bilo kakvo destruktivno izražavanje nezadovoljstva osuđenika.

U Federaciji BiH krajem 2013. godine zabilježena je pobuna osuđenika u KPZ-u Orašje.

Ombudsmeni bilježe da se osoblje u zatvorima još odnosi prema zatvorenicima na način koji se može opisati kao: arogantno ponašanje, nepoštivanje, psihološki pritisak i ponižavajuće postupanje.

Sigurnost zatvorenika naročito ugrožavaju drugi zatvorenici.

I u segmentu osobne sigurnosti osuđenika ombudsmeni bilježe napredak – osuđenici se rijetko žale da su izloženi zlostavljanju osoblja zatvora. Uglavnom iznose žalbe na arogantno ponašanje, nepoštivanje, psihološki pritisak i ponižavajuće postupanje usmjereno prema zatvorenicima.

Žalbe osuđenika najčešće se odnose na ugrožavanje njihove sigurnosti od drugih osuđenika, a što se manifestira ucjenama, obvezom obavljanja određenih poslova za druge osuđenike, verbalnim uvredama, prijetnjama i slično. U ustanovama su registrirani slučajevi fizičkog zlostavljanja osuđenika od drugih osuđenika¹⁵⁹ te su ombudsmeni posebnu pozornost posvetili provjeri poduzima li uprava ustanova mjere u slučaju da je došlo do kršenja pravila discipline.

¹⁵⁹ Slučaj osuđenika A.Š.-a osumnjičenog za nanošenje teških tjelesnih ozljeda sa smrtnim ishodom osuđeniku Dž.Dž.-u.

Ombudsmeni su zaprimili žalbe osuđenika zbog straha za sigurnost, zbog toga što se nalaze na izdržavanju kazne zajedno s drugim osuđenima s kojima su sudjelovali u izvršenju kaznenog djela ili imaju neke druge „neraščišćene“ odnose (KPZ Mostar) ili zbog toga što su druge nacionalnosti u odnosu na većinu osuđenika u toj ustanovi (KPZ Zenica, KPZ Foča, KPZ Dobo, KPZ Banja Luka). U ovakvim situacijama ustanove nastoje reagirati u skladu s ovlastima koje imaju, i to najčešće tako što izdvajaju ugroženog osuđenika u cilju zaštite njegove sigurnosti i smještaju ga u jedinice s visokom sigurnosnom zaštitom (Paviljon VI. u KPZ-u Zenica). Na taj način osuđenici dolaze u situaciju da su ograničeni u uživanju svojih prava, jer ne postoji jasna pravna osnova za stavljanje ove kategorije osuđenika u visokosigurnosnu jedinicu. Posebno treba ukazati na to da nisu uspostavljeni jasni mehanizmi za ocjenu uvjeta stavljanja u ovaj režim, kao i na sam način provođenja ove mjere, s posebnim osvrtom na aktivnosti tretmana periodičnog revidiranja opravdanosti ove mjere, te pitanje suglasnosti osuđenika, s obzirom na to da takve osobe najčešće nemaju ponuđenu alternativu te su zbog vlastite sigurnosti prisiljene prihvatiti ovakav oblik zaštite.

Posebno pitanje u konkretnim slučajevima jest načelo razmjernosti, tj. uspostave ravnoteže između onoga što iziskuje konkretan slučaj i primjene konkretne režimske mjere, a s obzirom na činjenicu da primijenjena mjera može imati vrlo štetne posljedice za osuđenu osobu, te u konačnici može predstavljati neljudski ili ponižavajući način postupanja.

Jedna od mjera koja se može primijeniti prema osuđenima kod kojih postoji stalna opasnost od bjekstva, nasilničkog ponašanja prema drugim osobama i stvarima, kao i ugrožavanje discipline i reda, a što se ne može otkloniti na drugi način, jest i mjera upućivanja u Odjel pojačanog nadzora i programa postupanja u KPZ-u Foča. Broj upućivanja u Odjel u odnosu na ukupan broj i strukturu osuđenika je zanemariv. Izgradnja i stavljanje u funkciju odjela visoke sigurnosti u KPZ-u Foča i KPZ-u Zenica u koje su smješteni visoko rizični osuđenici skloni bjekstvu i fizičkim obračunima sa službenim osobama i drugim osuđenima u znatnoj je mjeri doprinijelo sigurnosti zatvorskog sustava u cjelini.

Valja istaknuti i da su, prema utvrđenim pravilnicima, pripadnici službi osiguranja ovlašteni pretažiti osobu i stvari radi pronalaženja nedozvoljenih predmeta koje bi mogli koristiti za napad na drugu osobu ili za samoozljeđivanje. U sklopu svakodnevnih i posebno plairanih aktivnosti obavljaju se obvezne osobne, ali i pretrage pojedinih prostorija i objekata u kazneno-popravnim ustanovama.

3.5.3. Upućivanje na izdržavanje kazne zatvora i premještaj osuđenih osoba

Druga mogućnost koju ustanove koriste u cilju pružanja sobne sigurnosti osuđenoj osobi jeste premještaj iz jedne u drugu ustanovu unutar entiteta. Nažalost, ova mogućnost je ograničena u situacijama kada se radi o osuđenima smještenim u ustanove zatvorenog tipa, a to je posebno karakteristično za Federaciju BiH, jer ima jednu ustanovu zatvorenog tipa – KPZ Zenica. Posljedica toga je u praksi ministar pravde, a na prijedlog upravnika ustanove, donosi odluke o premještaju osuđenika iz ustanova zatvorenog tipa u ustanove polutovorenog tipa, pozivajući se na pružanje osobne sigurnosti osuđenoj osobi, bez konkretiziranja ugroženosti sigurnosti osuđenika u samoj odluci. Simptomatično je da se ovakav premještaj uvijek odvija iz KPZ-a Zenica, kao ustanove zatvorenog tipa, u KPZ Mostar, kao ustanove poluotvorenog tipa. Istodobno osoblje u KPZ-u Mostar, ali i osuđenici, izražavaju svoje nezadovoljstvo ovakvim postupanjima zato što su premještene osobe najčešće osuđene za najteže oblike kaznenih djela kao što su ratni zločini, organizirani kriminal i slično, a prema kojima treba provoditi mjere

karakteristične za ustanove zatvorenog tipa, dok je ustanova u koju se premiješta osuđenik poluotvorenog tipa s posve drugim režimom funkcioniranja. Na taj se način dolazi u situaciju da se ograničavaju prava osuđenika koji su smješteni u ovaj tip ustanove, a u skladu sa ZIKS-om.

Ombudsmeni žele posebno ukazati na problem upućivanja na izdržavnje kazne osoba osuđenih za ratne zločine, pri čemu je zakonodavstvo uzrok problema na terenu, a što se ogleda u tome da se osuđenici često upućuju na izdržavanje kazne u ustanove koje su udaljene od njihova mjesta prebivališta odnosno boravišta. Situacija se dodatno usložnjava ako je osuđenik upućen na izdržavanje kazne u kazneno-popravni zavod u drugom entitetu, te dolazi do toga da izdržava kaznu zajedno s osuđenicima koji su tijekom rata izgubili nekog srodnika. Ovakva situacija stvara mogućnost za netoleranciju i netrpeljivost među samim osuđenicima, što se u konačnici manifestira verbalnim, a nekad i fizičkim nasiljem.

Uprave zatvora su, nažalost, u rješavanju navedenih problema uglavnom prepuštene same sebi, a instrumenti koje imaju na raspolaganju također su usmjereni na trenutačnu intervenciju u cilju zaustavljanja povrede prava osuđenika od drugih osuđenika i nisu predviđene za dugotrajnije djelovanje. Istodobno, sukobi između osuđenika različitih nacionalnosti traže dugotrajnije mehanizme kojima će se onemogućiti ponavljanje radnji u kojima je jedan osuđenik ugrožen od drugoga. Izmještanje osuđenika u jedinice s visokim mjerama sigurnosti, a u cilju osiguranja njegove zaštite, daje samo privremene učinke i svaka dugotrajnost ove mjere dovodi do povrede prava osuđenika koji je izmješten. Istodobno, kažnjavanje inicijatora nasilja odvajanjem u samicu samo ponekad ima efekta, u smislu sprječavanja ponavljanja istih radnji.

Pitanje premještaja u izravnoj je vezi s pitanjem upućivanja osuđenika na izdržavanje kazne, pri čemu, nažalost, nije osigurano poštivanje načela prema kojem se prilikom upućivanja, ali i premještaja, nastoji osigurati upućivanje osuđenika u ustanovu koja je bliža njegovu prebivalištu ili boravištu. Na taj način se krše Europska zatvorska pravila, koja se odnose na raspored i smještaj osuđenika, što za posljedicu ima otežan kontakt osuđenika s obitelji, što se odražava i na socijalnu rehabilitaciju.

Posebno je izražena intencija osuđenika da kaznu zatvora izdržavaju u ustanovi na teritoriju entiteta u kojem imaju prebivalište, kako iz sigurnosnih razloga tako i da bi bili bliže obitelji.

U Republici Srpskoj je u 2013. godini ministarstvo donijelo 168 rješenja o premještaju osuđenika i 12 suglasnosti za premještaj pritvorenika. Najveći broj premještaja osuđenika obavljen je zbog popunjenosti kapaciteta određene ustanove, kao i zbog toga što je nadležni sud pogrešno uputio osuđenika.

Izgradnja i stavljanje u funkciju odela visoke sigurnosti u KPZ-u Foča i KPZ-u Zenica u koje su smješteni visokorizični osuđenici skloni bjekstvu i fizičkim obračunima sa službenim osobama i drugim osuđenicima u znatnoj je mjeri doprinijelo sigurnosti zatvorskog sustava u cjelini.

3.5.4. Zdravstvena zaštita i higijena

Kao što je prethodno navedeno, u 2013. godini i nadalje je kvaliteta zdravstvene zaštite koja se osigurava u zatvorskom sustavu najčešći razlog obraćanja osoba lišenih slobode Instituciji ombudsmena. Žalbe osuđenih osoba pretežno se odnose na kvalitetu zdravstvene usluge, a u izvjesnoj mjeri i na njenu dostupnost, te se izjašnjenja ustanova, u kojima se inzistira na brojčanim pokazateljima obavljenih zdravstvenih pregleda i pruženih usluga, ne mogu uzeti za mjerilo pružene kvalitete zdravstvene zaštite. Također su brojne žalbe na dugotrajno čekanje na obavljanje specijalističkih pregleda izvan kazneno-popravne ustanove.

Pitanju zdravstvene zaštite posvećena je velika pozornost Europskim zatvorskim pravilima, pa su njima uređena sljedeća pitanja: organiziranje zdravstvene zaštite u ustanovi, medicinsko i osoblje zdravstvene zaštite, dužnosti liječnika opće prakse, pružanje zdravstvene zaštite,

mentalno zdravlje te druga pitanja.¹⁶⁰ U Europskim zatvorskim pravilima polazi se od toga da zdravstvenu zaštitu u zatvoru treba organizirati uz izravnu suradnju s općom zdravstvenom upravom u zajednici ili zemlji; da je zdravstvena politika integrirana ili spojiva s državnim zdravstvenom politikom; te da će zatvorenicima biti omogućena zdravstvena zaštita bez diskriminacije po osnovi njihovog pravnog statusa¹⁶¹.

Europskim zatvorskim pravilima naloženo je da u zatvoru mora biti angažiran najmanje jedan kvalificirani liječnik opće prakse i da on treba biti na raspolaganju u hitnim slučajevima. Pravilima je utvrđeno da u slučaju kada liječnik opće prakse nije zaposlen na neodređeno i puno radno vrijeme, liječnik treba biti honorarno zaposlen, odnosno po ugovoru o djelu obavezan je redovito dolaziti u ustanovu. Osim liječnika opće prakse, u zatvoru treba biti zaposleno odgovarajuće obučeno osoblje za pružanje zdravstvene zaštite, a zatvoreniku trebaju biti na raspolaganju usluge stomatologa i oftamologa.

Veoma je važno istaknuti da je, prema Europskim zatvorskim pravilima, liječnik opće prakse ili drugo nadležno tijelo dužan redovito obavljati inspekciju, odnosno prikupljati informacije drugim putem i upravniku davati savjete vezane uz higijenu ustanove i zatvorenika, sanitarne uređaje, grijanje, osvjetljenje i prozračenost zavoda, te prikladnost i čistoću odjeće koju zatvorenici nose, kao i posteljine¹⁶².

Koristeći standarde utvrđene Europskim zatvorskim pravilima, stječe se dojam da u Bosni i Hercegovini u zatvorima nije postignuta potpuna spojivost i integriranost zdravstvene politike s državnim zdravstvenom politikom, te nadležnost za zatvore unutar ministarstva pravde, a za zdravstvo unutar ministarstva zdravlja.

Ne postoji zdravstvena politika u zatvorima u BiH, te se pitanja vezana za zdravstvenu zaštitu zatvorenika tretiraju samo kao jedno od pitanja unutar zatvorskog sustava, koje je praktično prepušteno upravama kazneno-popravnih zavoda, što rezultira različitim razinama zdravstvene zaštite koja je osigurana zatvorenicima. Nadalje, u veoma malome broju kazneno-popravnih zavoda osiguran je standard u pogledu zapošljavanja kvalificiranog liječnika opće prakse (KPZ Banja Luka, KPZ Zenica, KPZ Bijeljina, KPZ Tuzla), već je uglavnom korištena mogućnost, utvrđena Europskim zatvorskim pravilima, honorarnog angažiranja liječnika opće prakse, uz uvjet dolaska u ustanovu¹⁶³. Upravo su na takav način organiziranja zdravstvene zaštite zatvorenici imali najviše žalbi, ukazujući na to da takav angažman liječnika nije dovoljan s obzirom na broj zatvorenika, a događa se i da liječnici uopće ne izvršavaju svoje obveze (KPZ Orašje).

Ombudsmani primjećuju da je problem angažiranja liječnika u stalni radni odnos u kazneno-popravnim zavodima povezan i s činjenicom da liječnici ne iskazuju interes za takvim angažmanom (KPZ Trebinje, KPZ Kula i KPZ Foča) ili pak da za njihovo zapošljavanje nema dovoljno financijskih sredstava.

Ombudsmani su prilikom posjeta bezuspješno pokušavali provjeriti navode vezane uz izvršavanje ugovorenih obveza liječnika, jer nema evidencije o tome, uključujući i dolaske u ustanovu po ugovorom utvrđenom terminu, a što bi trebalo biti osnovom za plaćanje naknade. Ovakav oblik angažmana onemogućava prisutnost liječnika u svakom hitnom slučaju, zbog čega se onda, uglavnom, koriste službe hitne pomoći u općinama u kojima je smještena ustanova.

U zavodima je prisutan i problem nedostatka drugog medicinskog osoblja, pa tako KPZ Orašje ima dva medicinska tehničara, zbog čega zatvorenici noću ostaju bez ijednog zdravstvenog djelatnika, a u Odjelu Igman uopće nema medicinskog djelatnika, već ordiniranu terapiju dijele zaposlenici službe osiguranja. Ombudsmani također konstatiraju da liječnik ne posjećuje ovaj

¹⁶⁰ Europska zatvorska pravila, Dio III. *Zdravstvo*.

¹⁶¹ *Idem*, točke 40.1. - 40.5.

¹⁶² *Idem*, točka 41.3.

¹⁶³ Po osnovi ugovora o djelu liječnici su angažirani u KPZ-u Doboj, KPZ-u Foča, KPZ-u Istočno Sarajevo, KPZ-u Trebinje, KPZ-u Bihać, KPZ-u Mostar, KPZ-u Sarajevo, KPZ-u Busovača i KPZ-u Orašje.

odjel na način kako je to utvrđeno Europskim zatvorskim pravilima, već medicinski tehničar dolazi samo jedan dan u tjednu. Prisutna je praksa da terapiju dijeli stražarsko osoblje, a ne stručno medicinsko osoblje (KPZ Mostar i KPZ Orašje).

U nekim kazneno-popravnim zavodima angažiran je stomatolog po ugovoru o djelu, kao i liječnici određenih specijalnosti.

U svim kazneno-popravnim zavodima, osim KPZ-a Busovača, uspostavljena je ambulanta i ombudsmeni primjećuju značajan napredak u njihovom materijalno-tehničkom opremanju, posebice u dijelu nabave laboratorijske opreme za manje zahtjevne laboratorijske pretrage, čime se prevenira izvođenje zatvorenika iz kruga zatvora (KPZ Banja Luka, KPZ Zenica i KPZ Foča).

Uprave ustanova ističu problem razine zdravstvene zaštite koja treba biti osigurana zatvorenicima, s obzirom na to da su česti zahtjevi osuđenika za specijalističke preglede i druge medicinske intervencije (magnetna rezonanca, CT i dr.), a koji zahtijevaju izdvajanje znatnih finansijskih sredstava, a ustanove ne raspolažu njima. Istodobno se otvara pitanje ostvarivanja zdravstvene zaštite zatvorenika pod jednakim uvjetima u odnosu na druge građane. Postojanje dvojbi glede razine zdravstvene zaštite koja treba biti osigurana zatvorenicima u odnosu na druge građane nameće potrebu uređivanja ovog pitanja posebnim aktom.

Slijedom Europskih zatvorskih pravila, uočen je nedostatak angažmana liječnika u dijelu koji se odnosi na pružanje savjeta upravi o pitanjima ishrane i okruženja u kojemu zatvorenici borave, savjeta o higijenskim i sanitarnim uvjetima, te o pružanju zdravstvene obuke kada je potrebna. Naime, ombudsmeni su prilikom posjeta ustanovama konstatirali da liječnici ne obraćaju dovoljnu pozornost na pitanje higijene, posebice osobne higijene zatvorenika, održavanja sanitarnih uređaja, čistoće i prikladne odjeće zatvorenika.

Ombudsmeni primjećuju da nadležna tijela trebaju posvetiti veću pozornost potrebama žena koje se nalaze na izdržavanju kazni zatvora.

U KPZ-u Tuzla primjetan je i izostanak pažnje koja se odnosi na žene lišene slobode, čije se potrebe uvelike razlikuju od potreba muškaraca zatvorenika, te ih treba rješavati uz poduzimanje dodatnih mjera.

U sklopu razmatranja pitanja zdravstvene zaštite zatvorenika, ombudsmeni konstatiraju da je među zatvorenicima nizak stupanj znanja o zaraznim bolestima, što je često razlog nerazumijevanja i sukoba unutar zatvorske populacije, posebice u slučajevima HIV pozitivnih zatvorenika i zatvorenika koji boluju od hepatitisa. Istodobno je u zavodima primijećeno djelovanje nevladinih organizacija koja se bave pitanjima ovisnosti, HIV-a/AIDS-a i spolno prenosivih bolesti: Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje "XY", Asocijacija "Margina" i Udruženje „Viktorija“, koje su i uprave zatvora i osuđenici prepoznali kao bitan činitelj u procesu edukacije. Ombudsmeni su uočili da su liječnici angažirani u zatvorima promijenili postupanje sa zatvorenicima ovisnicima o narkoticima, tako da je, uglavnom, u svim ustanovama prestala primjena metadonske terapije, uz obrazloženje da ona produžava ovisnost.

Ombudsmeni na kraju konstatiraju da u nekim zatvorima nije ispoštovano Europsko zatvorsko pravilo broj 19.3., prema kojemu se zatvorenicima treba osigurati slobodan pristup čistim sanitarnim prostorijama, uz poštivanje njihove privatnosti i osiguranje sredstava za održavanje higijene, uključujući i toaletne potrepštine, opći pribor i sredstva za čišćenje

3.5.5. Ishrana

Europskim zatvorskim pravilima naloženo je da osuđenima treba biti osigurana *ishrana prema njihovoj dobi, zdravstvenom stanju, fizičkoj kondiciji, vjerskim i kulturnim potrebama, te prirodi rada u ustanovi*, a standardi ishrane trebaju biti utvrđeni domaćim zakonom. Ustanove trebaju

osigurati da se hrana pripravlja i servira u higijenskim uvjetima i da je osuđeniciima dostupna čista voda za piće.¹⁶⁴ Prilikom posjeta ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija, ombudsmani su posebnu pozornost posvetili pitanju kvalitete hrane i higijenskim uvjetima u kojim se ona pripravlja i servira.

Europski zatvorski standard vezan uz ishranu posebno je kvalitetno ispoštovan u KPZ-u Kula, dok nisu primijećena znatnija odstupanja ni u ostalim kazneno-popravnim zavodima, naročito u pogledu pripreme hrane za različite kategorije osuđenika.

Uglavnom je u svim ustanovama u kuhinji angažirano profesionalno osoblje, a neke, kao KPZ Bijeljina, KPZ Busovača i KPZ Zenica, imaju mogućnost korištenja vlastitih proizvoda dobivenih proizvodnjom organiziranom u sklopu radnog angažmana osuđenika.

Ombudsmani su unutar pitanja ishrane razmatrali i pitanje prava na pristup pitkoj vodi, koje su postavili osuđenici iz KPZ-a Orašje. Međutim, KPZ Orašje opskrbljuje se vodom iz gradskog vodovoda, što znači da osuđenici imaju jednaku razinu prava na pristup pitkoj vodi kao i bilo koji građanin Orašja. Uprava je poduzela dodatne provjere, te je obavljena analiza vode i potvrđena njezina ispravnost za piće.

3.5.6. Radne i druge aktivnosti

Zadovoljavajući program aktivnosti (rad, obrazovanje, sport i slično) nesporno je od ključne dobrobiti za svakog zatvorenika, ali organiziranje tih aktivnosti nije jednostavno. Istodobno je jasno da se zatvorenike ne može jednostavno ostavljati dulje vrijeme da "čame", zatvoreni u svojim ćelijama, bez obzira na to koliko bili dobri uvjeti u tim ćelijama.

Uočeno je da je u određenim ustanovama, natočito gdje to omogućavaju uvjeti, postignut napredak u radnom angažmanu osuđenika radom na poljoprivrednim dobrima (KPZ Bijeljina, KPZ Busovača, KPZ Doboje, KPZ Bihać, KPZ Tuzla, a u manjem dijelu i u KPZ-u Orašje, KPZ-u Zenica, KPZ-u Sarajevo - Odjel Ustikolina i Odjel Igman). U KPZ-u Foča radni angažman organiziran je proizvodnjom namještaja, a u KPZ-u Zenica radom u livnici i radom u radionicama, kao što je slučaj u KPZ-u Banja Luka. U svim ustanovama osuđenici su uglavnom radno angažirani na obavljanju uslužnih poslova u kuhinji, vešernici ili knjižnici, na održavanju čistoće i sl. Naknade za obavljanje poslova razlikuju se od ustanove do ustanove, kao i sam režim obavljanja poslova, tako da je u nekim ustanovama radni angažman organiziran po danima, a u nekim po mjesecima. Općenito, manje je mogućnosti za radnu okupacijsku terapiju od potreba. Posebno je zabrinjavajući nedostatak radnog angažmana osuđenika u KPZ-u Sarajevo i KPZ-u Mostar, jer se ustanove nalaze u središtu grada, što ograničava mogućnosti kvalitetnijeg radnog angažiranja osuđenika. Radno angažiranje na poljoprivrednim dobrima na neki je način sezonski posao, pa je otvoreno pitanje radnog angažmana osuđenika tijekom zime.

Nemogućnost zapošljavanja većeg broja osuđenika vodi u dokolicu i neorganizirano korištenje slobodnog vremena, a svakako ima negativne posljedice na podnošenje deprivacije zatvorske sredine, a krajnji rezultat je neostvarivanje potpunog programa tretmana.

U većini ustanova sportske aktivnosti uglavnom su osigurane postavljanjem sprava za tjelovježbu, dok samo neke od ustanova imaju i prostor predviđen za vježbanje na otvorenome. Ograničenost prostora za boravak na otvorenome posebno je izražena u ustanovama smještenim u središtu grada (KPZ Doboje, KPZ Sarajevo, KPZ Tuzla, KPZ Mostar i KPZ Trebinje). Ombudsmani primjećuju da, iako je Odjel Igman smješten u prirodi, osuđenici imaju primjedbe na način organiziranja aktivnosti. Nekolicina njih obavlja poljoprivredne radove i pomoćne poslove, dok dane tijekom ljeta uglavnom provode ispred objekta, sjedeći, bez ikakve

¹⁶⁴ Europska zatvorska pravila od 22.1. do 22.6.

aktivnosti. Objekt ima sportske terene za nogomet i košarku. Zatvorenici su iznijeli problem kućnog reda, prema kojem do 15 sati ne mogu biti u sobama, a dnevni boravak je skučen, što je poseban problem za lošeg vremena.

3.5.7. Obrazovanje

Prema Europskim zatvorskim pravilima, svaka ustanova treba nastojati da zatvorenicima omogući pristup sveobuhvatnim obrazovnim programima koji su sukladni s njihovim potrebama, pri čemu se uzimaju u obzir njihove aspiracije¹⁶⁵. Prednost treba dati zatvorenicima koji bi se trebali opismeniti i ovladati osnovnim računskim radnjama, kao i onima koji nemaju ni osnovno ni strukovno obrazovanje, te posebnu pozornost treba posvetiti obrazovanju mlađih osuđenika, kao i onih koji imaju posebne potrebe¹⁶⁶. U segmentu obrazovanja svakako je važno i otvoriti knjižnicu za zatvorenike, koja mora biti popunjena raznovrsnim zabavnim i obrazovnim izvorima, knjigama i medijima.

Ombudsmani su konstatali da oblici obrazovanja u znatnoj mjeri ovise o broju potencijalnih korisnika, a najčešće su integrirani u sustav obrazovanja i stručne obuke u zajednici, zbog čega većina ustanova zaključuje ugovore s osnovnim i srednjim školama. Ovisno o mogućnostima, u ustanovama su uspostavljene i informatičke sekcije, u kojima se osuđenici računalno opismenjuju. U svim ustanovama uspostavljene su knjižnice, međutim osuđenici u KPZ-u Orašje žalili su se na nedovoljan broj knjiga (knjižnica ima oko 300 knjiga), te nespremnost uprave da u sklopu radnog angažmana iskoristi obrazovni potencijal nekih osuđenika, među kojima ima i sveučilišnih profesora, kako bi se unaprijedio rad knjižnice, što uključuje i promicnje čitanja među osuđenima.

3.5.8. Kontakt s vanjskim svijetom

Europskim zatvorskim pravilima određeno je da će osuđenima biti dopušteno što češće komuniciranje pismom, telefonom ili drugim oblikom komunikacije s njihovim obiteljima, a bit će im omogućeno i da ih posjećuju i druge osobe i predstavnici vanjskih organizacija.

Kada je riječ o dopisivanju, pojedini osuđenici tvrde da se kontroliraju pisma upućena nadležnim institucijama (ministrstvima, organizacijama za zaštitu ljudskih prava, ombudsmanima itd.). Zbog toga neki od njih pisma predaju osobama koja im dolaze u posjet kako bi ih poslale. Oni tvrde kako se na takav način izbjegavaju „osvete“ odgajatelja i službenika osiguranja, na koje se najčešće žale. Također je uočeno da se žalbe koje osuđenici upućuju ombudsmanima (iz kazneno-popravnih zavoda u Republici Srpskoj) dostavljaju u otvorenim kuvertama, na što su ombudsmani reagirali u smislu obveze osiguravanja tajnosti pismenih pošiljaka, naročito kada je riječ o komunikaciji s državnim institucijama za zaštitu ljudskih prava, zbog čega uprava mora jamčiti ovo pravo, a osmisliti kontrolu zbog mogućih zlouporaba na drugi način.

Također je uprava obvezna, kad god to okolnosti dopuštaju, osuđeniku odobriti izlazak iz zatvora, uz sprovođenje ili bez njega, radi posjeta bolesnom članu obitelji, nazočenju ukupu člana obitelji ili iz humanitarnih razloga.

Ombudsmani su utvrdili da je ostvarivanje prava osuđenika na posjete članova obitelji i odvjetnika u većini ustanova na zadovoljavajućoj razini. Međutim, u praksi se različito odvijaju posjeti u kazneno-popravnim ustanovama, te je u nekim za vrijeme posjeta obvezna prisutnost straže, što otvara pitanje kriterija za restrikciju komunikacija i posjeta, dok je u drugima prostorija prilagođena za posjete djece osuđenima.

¹⁶⁵ Europsko zatvorsko pravilo 28.1.

¹⁶⁶ *Idem*, 28.2 i 28. 3.

Ombudsmeni primjećuju da u praksi nije dovoljno zaživjelo pravilo omogućavanja zatvoreniku izlaska iz zatvora, uz sprovođenje ili bez njega, zbog bolesti člana obitelji ili iz humanitarnih razloga, a uprava zatvora kao osnovni razlog za to navodi strah od mogućeg bjekstva, kao i ograničena financijska sredstva, osobito kada treba osigurati izlazak iz ustanove uz sprovođenje, što je dodatna teškoća u slučaju kad je osuđenik iz drugog entiteta. Ipak, ombudsmeni na osnovi žalbe osuđenika konstatiraju da se u nekim slučajevima ovo pravo olako odobrava (KPZ Mostar), tako da je nejasno što su zajednička načela pri donošenju ovakvih odluka.

Jedan od načina ostvarivanja kontakta osuđenika s vanjskim svijetom jest osiguranje mogućnosti obavljanja telefonskih razgovora, koji su prema novom sustavu uređeni tako da svaki osuđenik ima pravo pozivati sedam brojeva. Ovako uspostavljen sustav predmetom je stalnog nezadovoljstva osuđenika u svim kazneno-popravnim zavodima u BiH. Osuđenici tvrde da je zbog monopola operatera posredstvom kojeg se obavlja telefonska komunikacija ova usluga mnogo skuplja, a i onemogućava mijenjanje brojeva prije isteka određenog razdoblja. Ombudsmeni su došli do saznanja da je cijena znatno viša ako se obavljaju razgovori unutar mobilne telefonije, dok su razgovori unutar fiksne telefonije povoljniji.

Ombudsmeni primjećuju da i pitanje pristupa informacijama putem televizije različito riješeno te da je u nekim ustanovama pristup ograničen, dok je u drugim ustanovama osiguran pristup kabelskoj televiziji. Različita je praksa i s mogućnošću da osuđenici donesu vlastiti radio i televizijski prijamnik.

3.5.9. Vjerske potrebe

Ustanove su dužne *osigurati poštivanje slobode mišljenja, svijesti i vjere osuđenika*, a zatvorski režim treba biti ustrojen na takav način, koliko je to praktično moguće, da se zatvorenicima omogući obavljanje vjerskih obreda, nazočenje vjerskim službama ili skupovima koje predvode ovlašteni vjerski službenici, kao i da uza se imaju knjige koje se odnose na njihovo vjerovanje.¹⁶⁷

Pitanje angažmana vjerskih službenika u cilju zadovoljavanja vjerskih potreba osuđenika uređeno je na različitim načelima: u nekim se ustanovama usluge vjerskih službenika plaćaju i zaključuju se ugovori, dok u drugima vjerski službenici to čine bez naknade.

Ombudsmeni također primjećuju različite prakse u ustanovama vezane uz posjedovanje obilježja, amblema: u nekim slučajevima osuđenici oduzimaju takve predmete ili preporučaju da ih pošalju kući, dok im u drugima omogućavaju da ih zadrže.

3.5.10. Postupanje po žalbama

Pitanje nezadovoljstva osuđenika najčešće se iskazuje žalbama koje osuđene osobe upućuju različitim institucijama. Uglavnom se žalbe mogu svrstati u dvije skupine, i to na one koje se odnose na sam sustav izvršenja kaznenih sankcija unutar zavoda, u što spada: pravo na sigurnost, pravo na zdravstvenu zaštitu, ishrana, tretman i resocijalizacija, radno angažiranje, obrazovanje, unutarne zavodske pogodnosti, zadovoljavanje vjerskih potreba i sl., te na drugu skupinu žalbi koja se odnosi na prava o kojima se odlučuje izvan zavoda, kao što je pitanje uvjetnog otpusta i premještanja u drugi zavod. Razmatranje žalbi osuđenika, uz kvalitetu procedura, povlači odnosno nameće i pitanje odgovornosti nadležnih tijela, zbog čega je pitanje odgovornosti za eventualne povrede prava pritvorenika i osuđenika važno usmjeriti prema zakonom propisanom stvarnom nositelju te odgovornosti. Ovo je osobito bitno uzme li se u obzir kome osuđenik upućuje žalbu, jer se u praksi žalbe najčešće upućuju zavodu, iako, prema

¹⁶⁷ Europska zatvorska pravila 29.1 i 29.2

zakonodavstvu kojim je propisano izvršenje kaznenih sankcija u BiH, postoje različiti subjekti odgovorni za ovo područje.

Ombudsmani su konstatirali da postoje različiti načini evidentiranja žalbi osuđenika unutar samih ustanova, od toga da se u nekim ustanovama vode evidencije o žalbama u sklopu zamolbenih raporta koji se upućuju upravniku ustanove, što je osobeno karakteristično za ustanove u Republici Srpskoj i pojedine u Federaciji (KPZ Bihać). Ovakvo evidentiranje žalbi otežava njihovo selektiranje po povredama prava na koja se osuđenici žale, jer je nesporno da postoji pravna razlika između zamolbe i žalbe, uključujući i zakonsku osnovu za to. Neke ustanove u Republici Srpskoj uvele su praksu organiziranja osuđeničkih savjeta (vijeća) putem kojih osuđenici mogu artikulirati svoje žalbe. Podržavajući organiziranje osuđeničkih savjeta, posebice u dijelu razmatranja pitanja koja se odnose na njihova prava, potrebno je ukazati na nužnost postojanja i žalbenog mehanizma za osuđenike koji nisu spremni raspravljati o svojim zahtjevima za uživanje prava unutar osuđeničkih kolektiva.

Nepostojanje odvojene evidencije žalbi otvara i pitanje jasnih procedura po kojima se postupa povodom žalbi. U nekim ustanovama uopće nema sustava registracije ni zamolbi ni žalbi (KPZ Orašje, KPZ Mostar, KPZ Bihać, KPZ Busovača), već upravnik ustanove obavlja razgovore s osuđenicima, a na njihov zahtjev. Osuđenici u KPZ-u Orašje kazali su da njihove pritužbe često ne dolaze do upravnika, te se povodom njih ne reagira na odgovarajući način.

U KPZ-u Mostar žalbe se, u pisanom obliku, dostavljaju upravniku i zamjeniku upravnika, koji poduzimaju potrebne aktivnosti na njihovom ispitivanju i rješavanju. Nisu uspostavljene evidencije o žalbama, a ukinuta je praksa održavanja zamolbenih raporta jer je utvrđeno da ovako uspostavljen mehanizam nije djelotvoran.

U KPZ-u Zenica je način postupanja povodom pritužbi osuđenika uređen Naputkom o postupanju po pritužbama osuđenih osoba, koji je donio upravnik Zavoda, a kojim su predviđena tri stupnja u rješavanja pritužbi. Prvi stupanj rješava službeno osoblje, u drugom stupnju to čine pomoćnici upravnika, dok u trećem stupnju povodom žalbe odlučuje upravnik Zavoda. Međutim, navedena procedura podnošenja pritužbi osuđenika najčešće se ne poštuje, jer se najveći broj osuđenika izravno obraća upravniku ustanove. Broj žalbi upućenih upravniku nametnuo je potrebu uspostave evidencije, iako kao takva nije propisana niti Naputkom niti bilo kojim drugim aktom.

Ombudsmani primjećuju potrebu unificiranja načina registracije žalbi osuđenika i pritovrenika te uspostave izravne veze s resornim ministarstvima u cilju učinkovitijeg praćenja i postupanja povodom žalbi.

Ombudsmani primjećuju da u nekim ustanovama upravnici prakticiraju izravno obraćanje osuđenika, odnosno mogućnost izravne komunikacije osuđenika s upravnikom, dok se istodobno u drugim ustanovama smatra da komunikacija s osuđenicima treba biti u domeni

zatvorskog osoblja, prije svega službe tretmana.

Osim obraćanja ustanovama u kojima izdržavaju kaznu, osuđenici se obraćaju i ministarstvima pravde, ombudsmanima i drugim institucijama. U nekim ustanovama osuđenici se mogu obraćati ombudsmanima putem otvorenih pisama, koja ustanove registriraju u svojoj evidenciji, pri čemu ustanova zadržava presliku žalbe i dodaje svoje izjašnjenje u odnosu na žalbene navode. Obrazloženje uprave za takvo postupanje je da nastoje spriječiti pojave zbog kojih osuđenici podnose žalbe. U nekim su se ustanovama osuđenici žalili da im se osoblje obraća riječima: "Džabe se vi obraćate ombudsmanima, oni vam ne mogu pomoći". Prilikom posjeta ustanovama stječe se dojam da u pisanoj korespondenciji osuđenika nije osiguran minimum privatnosti i da je u nekim ustanovama ova korespondencija potpuno pod nadzorom uprave zatvora. Zabilježeni su i slučajevi da pismena koja su osuđenici uputila drugim institucijama,

Ombudsmeni ističu zabrinutost zbog upornog zadržavanja prakse u nekim ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija i pored izdane preporuke ombudsmana da trebaju poštivati načelo zaštite prava na privatnost korespondencije, već otvaraju poštu zatvorenika upućenu Instituciji ombudsmana.

prvenstveno Instituciji ombudsmana, uopće nisu izašla iz KPZ-a. Nesporno je, u cilju osiguranja pristupa Instituciji ombudsmana, potrebno uspostaviti ormariće za žalbe kojima će imati pristup isključivo ombudsmeni, te da takve ormariće treba postaviti na mjesta koja nisu pod videonadzorom.

Nažalost, osuđenici i dalje smatraju da su žalbeni mehanizmi nedjelotvorni i nepravedni. Ombudsmeni konstatiraju da u sustavu izvršenja kaznenih sankcija nije unificirano postupanje povodom žalbi osuđenika, te su prisutne sljedeće prakse:

- a) *tretiranje žalbi kao zamolbenih raporta;*
- b) *trostupnost u žalbama, s tim što se negdje evidentiraju (KPZ Zenica), a negdje ne;*
- c) *žalbe se upućuju izravno upravniku, što je u praksi najzastupljeniji oblik, a uz nepostojanje evidencije o žalbama.*

Ombudsmeni su nakon posjeta svim kazneno-popravnima zavodima došli do zaključka da ne postoji ujednačen sustav zaprimanja, evidentiranja i rješavanja pritužbi osuđenika, odnosno da postupak po njihovim žalbama uglavnom ovisi o domišljatosti zatvorskih uprava. Istodobno je u člankom 80. stavak (3) ZIKS-a BiH propisano da će Ministarstvo pravde BiH donijeti pravilnik kojim se uređuje unutarnje razmatranje zamolbi, žalbi i drugih podnesaka koje podnose pritvorenici i zatvorenici u cilju zaštite svojih prava.

3.5.11. Osoblje

U svim institucijama za izvršenje kaznenih sankcija prisutan je problem nedostatka osoblja u odnosu na broj osuđenika. Posebno je zabrinjavajuće stanje iz područja preodgojne službe i tretmana, a što dovodi u pitanje cilj koji se želi ostvariti izvršenjem kaznene sankcije. U nekim ustanovama nema pravnika, socijalnog djelatnika, pedagoga. Problem je i činjenica što se mali broj radno angažiranog stručnog kadra u ustanovama u odnosu na broj osuđenika odražava na nemogućnost kvalitetnog rada s osuđenikom i često dovodi do „profesionalnog sagorijevanja“ osoblja.

Nažalost, iz područja edukacije, a posebice supervizije osoblja u ustanovama, nisu učinjeni značajniji pomaci. Osoblje u ustanovama ima djelomičnu podršku resornih ministarstava, koja i sama imaju problem s nedostatkom stručnog kadra. Situacija je dodatno usložnjena financijskim ograničenjima i restrikcijama, tako da se smanjuju svi troškovi unutar proračuna za ustanove.

Permanentno se zaboravlja činjenica da dužnost zatvorskih službenika nadilazi dužnost puke straže te je nužno osigurati da zatvorski službenici djeluju na način koji će omogućiti zatvoreniku, koji je izdržao kaznu zatvora, lakšu integraciju u društvo.

Položaj osoblja može se sagledati i s aspekta restrikcija vezanih uz osiguranje uniforme, koja bi po kvaliteti i vrsti trebala doprinijeti izgradnji poštovanja osuđenika prema osobama u uniformi. Nažalost, u nekim ustanovama osoblje nije mijenjalo uniformu više od tri godine, nema posebne ljetne i zimske uniforme, a osoblje nerijetko vlastitim sredstvima boji uniformu kako bi prikrilo njenu starost i dotrajalost. Ombudsmeni podsjećaju da je CPT u svome Općem izvješću¹⁶⁸ ukazao na to da „osnova humanog zatvorskog sustava uvijek će biti primjereno odabrano i obučeno zatvorsko osoblje, koje zna kako zauzeti odgovarajući stav u odnosima sa

¹⁶⁸ Izvadak iz 11. općeg izvješća (CPT/inf (2001) 16)

zatvorenicima i koje svoj posao smatra više pozivom nego pukim poslom. Uspostavu dobrih odnosa sa zatvorenicima treba promatrati kao ključnu odliku tog poziva“.

3.5.12. Institucije za izvršenje kaznenih sankcija i smještaj osoba s mentalnim invaliditetom

I dalje zabrinjava nedostatak ustanova za smještaj osoba koje su počinile kazneno djelo u stanju mentalne neubrojivosti. Iako su obavljene određene konzultacije između entitetskih ministarstava pravde i Ministarstva pravde BiH, to nije rezultiralo promjenom stanja u praksi.

Dugogodišnji problem u vezi sa smještajem zatvorenika koji su kaznena djela počinili u stanjima smanjene ili bitno smanjene ubrojivosti, kao i neubrojivih osoba, konačno bi se trebao riješiti adaptacijom zgrade nekadašnje Psihijatrijske klinike na Sokocu u objekt u kojemu bi kazne izdržavali tzv. forenzički bolesnici. Međutim, ovaj objekat još uvijek nije pušten u funkciju, a prema saznanjima kojim Institucija ombudsmana raspolaze, za osnovni razlog navodi se nedostatak sredstava za zapošljavanje kadra, što za posljedicu ima svjesno povređivanje ljudskih prava tih osoba.

Istodobno su tijekom posjeta zatvorima ombudsmeni utvrdili slučajeve u kojima, zbog promjene mentalnog stanja osuđenika, daljnje izdržavanje kazne nema smisla, a zakonom nije određeno tko pokreće postupak za upućivanje takve osobe u ustanovu za smještaj osoba s duševnim smetnjama. Najčešće ove osobe ostaju u zatvoru do isteka kazne kada se puštaju na slobodu, bez osiguranja bilo kakve daljnje društvene brige.

Ombudsmeni bilježe da je osnovna odlika prenapučenost, što se izravno odražava na kvalitetu smještaja, s jedne strane, i odsutnost odgovarajuće brige nadležnih tijela za stanje ove kategorije osoba, s druge strane. Ombudsmeni zaključuju da su mentalno invalidne osobe smještene u lošijim uvjetima od zatvorenika osuđenih za kaznena djela. Ombudsmeni izražavaju bojazan da takvi uvjeti smještaja narušavaju pravo na privatnost korisnika/ca i stvaraju uvjete za eventualne povrede ljudskih prava.

U vezi s tim, ombudsmeni BiH zapažaju da je funkcioniranje i dugogodišnja opstojnost ovih ustanova rezultat korištenja vlastitih kapaciteta zaposlenika i njihove profesionalne posvećenosti, te da izostaje potpora vlasti ovim ustanovama.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-SA-07-797/13

Prilikom nenajavljenog posjeta predstavnika Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine Kazneno-popravnog zavodu Mostar, dana 16. 7. 2013. obavljen je razgovor s osuđenikom. Podnositelj žalbe ističe da kaznu zatvora izdržava u Kazneno-popravnog zavodu Mostar prema izrečenoj presudi Suda BiH. Žali se na nehumane uvjete boravka u samici, koja ne pruža niti minimalne uvjete u pogledu prostora, higijene, opremljenosti i dr.

Odmah po zaprimanju navedene pritužbe, a kako bi ispitali njenu osnovanost, ombudsmeni su uz pratnju nadzornika straže obavili neposredno promatranje dvije prostorije (samice). Tom prilikom su ombudsmeni utvrdili da su navodi osuđenika osnovani, jer su samice smještene u vlažnom podrumu i ispod svakog civiliziranog standarda. Ombudsmeni su zapazili da su to skućene prostorije, prljavih i išaranih zidova, loše osvijetljene. Naime, samo prva samica ima malo dnevnog svjetla koje dopire kroz mali rešetkama zatvoreni prozor, dok druga samica uopće nema nikakvo osvijetljenje. Od namještaja u njima je samo krevet, preko kojega je prostrta prljava spužva na kojoj nema posteljine. Ombudsmeni su uočili da su prostorije

zagušljive (neprozračene), da se ne posvećuje ni minimalna pozornost njihovom održavanju, nema sanitarnih uređaja ni grijanja. Osim kreveta, u sobi su toaleti (čučavci) i nekoliko boca vode. I na kraju, opći dojam koji ove dvije prostorije ostavljaju više je nego sumoran i težak.

Polazeći od iznesenih ocjena da su uvjeti u kojima zatvorenici u Kazneno-popravnog zavodu Mostar izdržavaju disciplinsku mjeru upućivanja u samicu ispod svakog ljudskog dostojanstva, a u cilju otklanjanja uočenih slabosti i nepravilnosti te sprječavanja daljnje povrede prava zatvorenika, ombudsmani BiH, postupajući povodom žalbe zatvorenika, donijeli su *preporuku* upravniku KPZ-a Mostar da poduzme sve potrebne mjere u cilju stvaranja pozitivnih uvjeta za život u prostorijama u kojima zatvorenici izdržavaju izrečenu disciplinsku mjeru upućivanja u samicu, što prije svega znači osigurati osvjetljenje, grijanje, prozračivanje, pristup pitkoj vodi, kao i održavanje ovih prostorija u zadovoljavajućem stanju i ispunjavanje zahtjeva zatvorske higijene, te da ove prostorije (samice) u podrumu Zavoda budu stavljene izvan funkcije do stvaranja naprijed navedenih uvjeta.

Dana 14. 11. 2013. ombudsmani su obavili nenajavljeni posjetu KPZ-u Mostar i tom prilikom su se uvjerali da je dana preporuka u cijelosti poštovana.

Predmet Ž-SA-07-1251/13

Podnositelj žalbe ističe da je smješten u IV. paviljon iz neopravdanih razloga. Navodi da je osuđenik primjernog vladanja, radno angažiran na najtežim poslovima, klasificiran u skupinu A, pa smatra da se neosnovano nalazi u disciplinskom paviljonu već četiri mjeseca. Ombudsmani su obaviješteni da je navedena osoba vraćena u matični kolektiv I-7, gdje je nastavila izdržavati zatvorsku kaznu.

Predmet Ž-SA-07-1104/13

Razlog za žalbu su negativne provjere Policijske uprave Centar Tuzla, od koje je žalitelj četiri puta dobio negativno mišljenje o korištenju izvanzavodskih pogodnosti. Naime, žalitelj ističe da je primjeren osuđenik, radno angažiran u KPZ-u Zenica na poslovima frizera, nalazi se u V. paviljonu u kojem su smješteni uzorni osuđenici, raspoređen je u klasifikacijsku skupinu A. Prema mišljenju uprave KPZ-a Zenica, dosadašnji preodgojni rad pokazao je odlične rezultate.

Na traženje ombudsmana, PU Tuzla - Policijska stanica Centar Tuzla dostavila je izjašnjenje, akt broj: 08-05/4-4-101-934/13 od 8. 11. 2013., u kojemu ističe da je PU Tuzla nakon provjera na terenu dala pozitivno mišljenje o korištenju izvanzavodskih pogodnosti za osuđenika.

Predmet Ž-SA-07-899/13

Podnositelj žalbe navodi da mu zavodska uprava nije odobrila odlazak na sahranu svoje sestre, iako je dostavljen smrtni list i obavijest obitelji. Također ističe da je ponovno podnio zamolbu za posjet mjesta na kojemu je sahranjena njegova sestra uz pratnju zavodske straže, ali o tome nije odlučeno.

Nakon intervencije ombudsmani su obaviješteni da je udovoljeno zamolbi osuđenika da uz pratnju straže bude odvezen na sestrin grob i da posjeti majku.

3.6. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA DJECE

Ombudsmeni su, u skladu s izrađenom Strategijom djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH za razdoblje 2010.-2014. godine, u organizaciji *Save the Children* imali strateškog partnera u ostvarivanju veoma važnog cilja, a to je izgradnja i jačanje kapaciteta Odjela za praćenje prava djece. Od početka rada¹⁶⁹ do danas Odjel je, osim postupanja po pojedinačnim žalbama, uspješno poduzimao brojne aktivnosti u praćenju ostvarivanja prava djeteta, jačanju suradnje s civilnim društvom i podizanju svijesti o UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta.

3.6.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Odjel je pri Instituciji ombudsmana počeo raditi polovicom 2009. godine i u odnosu na prethodne izvještajne godine, nije bilo velikih odstupanja, odnosno i dalje se najveći broj žalbi u Odjelu tiče prava djece na obrazovanje, prava na zdravstvenu zaštitu, prava na načine održavanja osobnih odnosa i kontakata s drugim roditeljem s kojim dijete ne živi i a njegovim bližim srođnicima, prava na zaštitu od nasilja, osobito zapuštanja i zanemarivanja djeteta, a za odgovorna tijela u žalbama navode se centri za socijalni rad, sudovi, škole, rjeđe prosvjetne/obrazovne inspekcije, nadležna resorna ministarstva iz područja socijalne skrbi i obrazovanja itd. Svakako treba naglasiti da ombudsmeni često u postupanjima po žalbama iz drugih odjela dođu do saznanja o povredi/ugrožavanju prava djeteta. Dakle, analiziramo li

Najčešće se povređuju prava djece na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, održavanje osobnih odnosa i kontakata s drugim roditeljem s kojim dijete ne živi i s njegovim bližim srođnicima, prava na život bez nasilja. Za odgovorna tijela u žalbama se navode centri za socijalni rad, sudovi, škole, nadležna resorna ministarstva iz područja socijalne skrbi i obrazovanja itd.

zaprimljene žalbe, nije bilo velikih odstupanja, ali je, u odnosu na 2012. godinu, u 2013. godini povećan broj žalbi. Naime, u Odjelu su u 2012. godini zaprimljene 124 žalbe, uz koje je uslijedilo osam preporuka, dok je taj broj u 2013. godini iznosio 165 i uz koje su uslijedile 22 preporuke. Također je bitno napomenuti da je bilo više evidentiranih žalbi i utvrđenih povreda prava djece na privatnost.

3.6.2. Obrazovanje

Instituciji ombudsmana su se zahtjevom za intervenciju obratili predstavnici Neovisnog sindikata zaposlenih u osnovnim školama Zapadnohercegovačke županije¹⁷⁰, zbog donošenja skupštinske odluke da se u prvom razredu osnovne škole nastava „skrati“ na samo tri mjeseca, u odnosu na cijelu školsku godinu. Iz nadležne skupštine i resornog ministarstva potvrđeno je da je nastava u prvom razredu osnovne škole organizirana po skraćenom programu, te su odmah ukazali na to da postoji zakonska mogućnost i opravdanje da to učine, u skladu s Ustavom Županije i Zakonom o osnovnom školstvu. Također je istaknuto da ministar donosi podzakonske akte u smislu organizacije, tako da ne vide bilo kakve nezakonitosti u takvim odlukama. Tijekom istražnog postupka nadležno resorno ministarstvo je za jedan od osnovnih problema u radu škola općenito na području te županije istaknuo prenapučenost prostora, jer su u više slučajeva u istoj zgradi smještene po dvije ili čak tri škole (Široki Brijeg, Ljubuški i

¹⁶⁹ Lipanj 2009. godine

¹⁷⁰ Predmet Ž-BL-01-331/12

Posušje). Uvažavajući navode ministarstva, a imajući u vidu nadležnosti Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH, posebice iz područja uspostave standarda u obrazovanju te standarda znanja i ocjenjivanja, a cijeneći iskustva Agencije u razvoju zajedničke jezgre nastavnih planova i programa, Institucija ombudsmana pozvala je Agenciju da, u najboljem interesu djece, razmotri cjelokupno stanje odnosno problem i eventualno preporuči ili sugerira nadležnim obrazovnim vlastima u toj županiji na koji način riješiti nastale probleme. Naime, zbog nepostojanja pedagoškog zavoda na području ove županije, ombudsmeni su ocijenili

Ombudsmeni primjećuju da je sve više prisutna praksa nekoordiniranog djelovanja nadležnih institucija iz područja obrazovanja te postupanja suprotno Okvirnom zakonu o osnovnom obrazovanju, što rezultira neosiguravanjem minimalne razine standarda u obrazovanju i dovodi do različitog tretmana djece.

Posebno je zabrinjavajuće što tijela odlučivanja donose odluke bez konzultacija sa stručnim kadrom i roditeljima.

potrebnim da stručno tijelo razmotri cjelokupno stanje, ali isključivo s aspekta zaštite prava djeteta, kako bi se zauzelo stajalište o tome je li i u kojoj mjeri narušeno ili ugroženo pravo djece na obrazovanje. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH obavijestila je Instituciju ombudsmana da nije nadležna i da nema mogućnost utjecati na odluke ministarstva. Ombudsmeni su, razmatrajući žalbene

navode i rezultate postupka istraživanja, a imajući u vidu mjerodavno zakonodavstvo, ustanovili da u konkretnom slučaju uopće nije sporno to da su nadležna županijska tijela postupila sukladno Ustavu i zakonima, odnosno da nema povrede ustavnih i zakonskih propisa, ali ostaje sporno povređuju li se ovakvim postupanjem nadležnih prava djece na obrazovanje. Ombudsmeni nisu mogli ustanoviti jesu li uopće na bilo koji način u vezi sa skraćivanjem nastave u prvom razredu osnovne škole konzultirani učitelji/prosvjetni djelatnici škole, roditelji djece učenika prvog razreda ili sama djeca, npr. putem vijeća roditelja i vijeća učenika u osnovnim školama na području županije, a svakako nedostatak novca, jer sindikat sumnja na to da su uštede/financijske poteškoće osnovni motiv skraćivanju nastave u prvom razredu osnovne škole, nikada ne može biti izgovor govorimo li o minimalnim i suštinskim obvezama države. Ovakvim postupanjem nadležna tijela su „pogoršala“ i umanjila razinu ostvarivanja prava, s tim što apsolutno ničim nisu „opravdala“ umanjenje prava odnosno smanjenje proračuna. Nakon sumiranja svih rezultata istraživanja ombudsmeni su, sukladno članku 32. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH, preporučili¹⁷¹ Skupštini Zapadnohercegovačke županije i Ministarstvu obrazovanja, znanosti, kulture i športa da u najboljem interesu djece, zajednički poduzmu aktivnosti i mjere u cilju potpune realizacije prava učenika prvog razreda osnovne škole na području svoje županije na obrazovanje. Ombudsmeni su istodobno pozvali nadležne da, radi ostvarivanja navedenog cilja, izrade kvalitetnu analizu kako bi se sagledali svi pozitivni, ali i negativni aspekti skraćivanja nastave u prvom razredu osnovne škole, uvažavajući stavove i mišljenje ombudsmana, a posebice uvažavajući nezadovoljstvo građana i prosvjetnih djelatnika. Istodobno je naglašeno kako se ombudsmeni ne žele miješati u način na koji će se postići kvalitetna analiza, s obzirom na nadležnosti ministarstva i obvezu, u cilju rješavanja ovoga problema, stručno angažiranje i konzultiranje po mogućnosti i neovisnog tijela ili stručnjaka, poštujući sva stručna i pedagoška načela i standarde, te da razmotre i obrazlože sve navode Neovisnog sindikata zaposlenih u osnovnim školama koji iznosi brojne argumente protiv skraćivanja nastave u prvom razredu osnovne škole, a naročito na navode kojima se ukazuje na to da su djeca-učenici prvog razreda s područja županije diskriminirana u odnosu na svoje vršnjake iz drugih dijelova BiH, kao i da o svim poduzetim mjerama i radnjama obavijeste ombudsmane u roku od 60 dana od dana zaprimanja preporuke. Povodom preporuke

¹⁷¹ Preporuka broj: P-123/13 od 6. 6. 2013.

ombudsmana nadležna tijela podnijela su izvješće ombudsmanima ostajući pri svome stajalištu iznesenom tijekom istrage da su imali ustavne i zakonske ovlasti za organiziranje skraćene nastave u prvom razredu osnovne škole po devetogodišnjem sustavu obrazovanja. Dakle, preporuke ombudsmana nisu ispoštovane.

Ombudsmani koriste priliku da spomenu i nesuradnju s Vladom Unsko-sanskog kantona¹⁷². Koristeći zakonske ovlasti, ombudsmani su otvorili predmete po službenoj dužnosti, izražavajući veliku zabrinutost zbog loših uvjeta u kojima djeca pohađaju nastavu u područnoj školi u Stabandži na području Unsko-sanskog kantona. Naime, pojedini mediji prenijeli su informaciju da djeca pohađaju nastavu u objektu koji se svakog trenutka može urušiti, čime je ugrožena sigurnost učenika i nastavnika. Školu, navodno, pohađa 56 učenika raspoređenih u dvije smjene, dijelom zbog nedostatka prostora, a dijelom zbog dotrajalosti objekta. K tome, skoro je nezamislivo za današnje vrijeme da škola uopće nema priključenu vodu, odnosno da učenici i nastavnici koriste vanjske toalete. Nakon obraćanja ombudsmana, O.Š. „Crvarevac“ obavještava Instituciju ombudsmana da je škola upoznala kantonalnu vladu, Federalno ministarstvo obrazovanja i Općinu Velika Kladuša o svim problemima i lošem stanju objekta u Stabandži. Dodali su kako su u cijeli slučaj uključili i medije, te da nastoje pronaći donatorska sredstva. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta je aktom broj: 10-10-2266-2/2013 od 18. 3. 2013. obavijestilo, među ostalim, Instituciju ombudsmana da je u proračunu Unsko-sanskog kantona za 2013. godinu planirano 900.000 KM za rekonstrukciju i investicijsko održavanje školskih objekata, a što nije dostatno za realizaciju svih zahtjeva proračunskih korisnika iz područja odgoja i obrazovanja, među kojima je i zahtjev navedene škole za rekonstrukciju PŠ Stabandža. Nadalje ističu kako će analizirati sve zahtjeve iz ovoga područja i predložiti kantonalnoj vladi da sredstva budu raspoređena školama kojima je najpotrebnija potpora za rekonstrukciju. Ombudsmani su pozvali premijera Vlade Unsko-sanskog kantona da, prilikom razmatranja prijedloga Ministarstva u vezi s podjelom sredstava, u 2013. godini svakako odredi prioritete, ali da u konkretnom slučaju u što većoj mjeri zaštiti djecu u PŠ Stabandža i omogućiti im ostvarivanje prava na obrazovanje, slobodno vrijeme, igru itd. Međutim, ombudsmani ni nakon upućene preporuke zbog nesuradnje nisu dobili tražene povratne informacije i nisu upoznati s time jesu li poboljšani uvjeti u kojima djeca pohađaju školu.

Dimenzija prisutnih problema iz područja obrazovanja zahtjeva da nadležna tijela poduzmu dodatne mjere, te ombudsmani posebno ukazuju na potrebu da Ministarstvo civilnih poslova, u skladu sa svojim mandatom, poduzme koordinirajuće aktivnosti na ovome području.

U 2013. godini Institucija ombudsmana zaprimila je veći broj žalbi i apela građana koji su se odnosili na prava djeteta na obrazovanje¹⁷³. S obzirom na ozbiljnost nastale situacije i imajući u vidu negativne posljedice koje će snositi isključivo djeca, ombudsmani su odmah reagirali i pozvali nadležna tijela da postupaju u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i da treba

svakom djetetu osigurati pravo na obrazovanje. Ombudsmani konstatiraju da se, promatrano isključivo s aspekta prava djeteta, povređuje pravo djece na obrazovanje, jer djeca ne pohađaju školu. Ostaju otvorena brojna pitanja¹⁷⁴, poput pitanja jesu li djeca diskriminirana po nacionalnoj osnovi, imaju li pravo na uporabu svoga jezika/jezika konsitutivnog naroda kome pripadaju itd., što općenito otvara pitanje osiguranja primjene svih načela Konvencije o pravima

¹⁷² Predmet Ž-BL-01-105/13

¹⁷³ Djeca iz Konjević Polja i Vrbanjaca kod Kotor Varoši

¹⁷⁴ Ombudsmani će povodom spornih pitanja odlučivati i poduzimati aktivnosti unutar Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije

djeteta, uključujući nediskriminaciju po bilo kojoj osnovi, najbolji interes djeteta i pravo na uvažavanje mišljenja djeteta. Ombudsmeni ukazuju na to da su međunarodnim standardima propisane obveze vlasti države članice da osiguraju osnovno obrazovanje svakom djetetu, pri čemu je država članica dužna, prema članku 13. stavku 3. Pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima: „poštivati slobodu roditelja i, u danom slučaju zakonskih skrbnika, da izaberu za svoju djecu i druge ustanove koje države mogu propisati ili usvojiti po pitanju školovanja te osigurati vjerski i moralni odgoj svoje djece prema svojim vlastitim uvjerenjima”, te je država obvezna, u skladu s odredbom članka 8. Konvencije o pravima djeteta, osigurati “pravo na očuvanje identiteta”.

„Naime, pravo na obrazovanje nalaže državi da vodi računa o poštivanju svakog uvjerenja roditelja, makar se ono ticalo samo određenog pitanja i spektra života. To, naravno, ne znači da država mora omogućiti djetetu obrazovanje u skladu sa željama roditelja, već se država mora držati neutralnom naspram djece, bez bilo kakve indoktrinacije i na nediskriminatorni način”¹⁷⁵. Dakle, nadležna tijela dužna su osigurati pristup obrazovanju svakome djetetu pod jednakim uvjetima i bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi uz puno uvažavanje Okvirnog zakona o osnovnom obrazovanju, dok je Ministarstvo civilnih poslova dužno postupiti u skladu s odredbom članka 56. navedenog zakona.

Uz obveze države i školskih ustanova u pogledu ostvarivanja prava djece na obrazovanje, a polazeći od aspekta „najboljeg interesa djeteta,” i „roditelji su dužni doprinositi ostvarivanju prava na obrazovanje djeteta” prema Konvenciji o pravima djeteta.

Uvažavajući i Okvirni zakon o osnovnom obrazovanju u BiH, „roditelji su obvezni svojoj djeci osigurati redovito pohađanje škole za vrijeme obveznog školovanja. U slučaju neodgovornog odnosa prema ovoj obvezi, roditelji podliježu sankcijama sukladno zakonu”.

3.6.3. Zdravstvena zaštita djece

Instituciji ombudsmana obratila se majka maloljetne djevojčice žalbom na rad Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu¹⁷⁶. Podnositeljica žalbe u žalbi i tijekom postupka navodi da je njezino dijete pregledano u ambulanti, ustanovljena je dijagnoza, te je uz sve potrebne suglasnosti primljeno na odjel Klinike za maksiofacijalnu kirurgiju radi kirurške intervencije. Majka je bila nazočna predaji djeteta kod glavne sestre, koja je tom prilikom pokazala djetetu bolesnički krevet i posteljenu. Međutim, nakon toga su glavna sestra i doktor pozvali majku i priopćili joj da im je ostavila psihički labilno dijete. Majka potom dolazi po kćerku, ne obavlja se kirurška intervencija, a u otpusnom pismu je, među ostalim, navodeno kako se zbog „nemogućnosti uspostavljanja normalne komunikacije s djetetom odustaje od planiranog op. Zahvata, pacijent se otpušta kući...U slučaju nove hospitalizacije, a zbog izuzetno zahtjevnog kirurškog zahvata, nakon kojeg može slijediti promjena osobnog opisa, molim obvezno pregled i mišljenje psihijatra”. Majka je uputila pritužbu na ovakvo ponašanje. Ombudsmeni su, prvenstveno u najboljem interesu djeteta, tijekom postupka nastojali sporazumno riješiti nastalu situaciju, odnosno težilo se posredovanju među strankama, a sve s ciljem sporazumnog rješavanja sporne situacije na koju je ukazano žalbom. Kako se nije uspjelo u tome, ombudsmeni su od nadležne zdravstvene ustanove zatražili da odmah odluči o prigovoru, te nakon toga cijene da prigovor nije osnovan. Radi zaštite prava djeteta, podnositeljica žalbe je, shodno uputama o pravnom lijeku, zatražila kod nadležnog ministarstva zaštitu prava svoga djeteta. U konkretnom slučaju, nije sporno to što je podnositeljica žalbe, radi zaštite prava svoga djeteta, koristila postojeće zakonske mehanizme, ali su se oni, prema ocjeni ombudsmana, pokazali doista neučinkovitim. U pitanju je dugotrajno razdoblje u kojemu je podnositeljica žalbe pokušavala zaštititi prava

¹⁷⁵ „Ljudska prava i slobode“, Nedim Ademović

¹⁷⁶ Ž-BL-01-562/12

svoga djeteta kao pacijenta. Naime, mjesecima nadležno Federalno ministarstvo zdravstva odnosno federalni ministar ne odlučuje o interesima i pravima djeteta, a potom svojim aktom

Ombudsmeni su radeći na individualnim žalbama utvrdili da dostupni pravni mehanizmi za zaštitu prava pacijenata nisu učinkoviti.

vraća odlučivanje o prigovoru KCUS-u koji, postupajući u skladu s uputama Federalnog ministarstva zdravstva, donosi odluku kojom ponovno odbija prigovor podnositeljice žalbe (cijeli postupak trajao

otprilike jednu godinu). Podnositeljica žalbe nije zatražila zaštitu svojih odnosno zaštitu prava djeteta u skladu s poukom o pravnom lijeku. U korespondenciji s podnositeljicom žalbe Institucija ombudsmana došla je do saznanja da će se podnositeljica žalbe sa svojom kćerkom uputiti u Tuzlu u odgovarajuću zdravstvenu uslugu na liječenje i kiruršku intervenciju.

U predmetu registriranom u Odjelu za praćenje prava pritvorenika i zatovrenika¹⁷⁷ podnositeljica žalbe ističe da se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, da je samohrana majka dva maloljetna djeteta (u dobi od 12 i 16 godina) koja nisu zdravstveno osigurana. Ombudsmeni su povodom žalbenih navoda uputili akt nadležnom centru za socijalni rad, nakon čega je podnositeljica žalbe, u skladu s uputama nadležnog tijela, podnijela zahtjev za naknadu na ime

Ombudsmeni ukazuju na to da u praksi, bez obzira na izjave predstavnika nadležnih tijela, nije osigurano djeci u dobi do 18 godina uživanje prava na zdravstvenu zaštitu bez obzira na status svojih roditelja. I dalje se inzistira na tome da samo djeca roditelja koji imaju status zdravstvenog osiguranika mogu uživati ovo pravo.

obiteljskog smještaja za djecu, zahtjev za jednokratnu novčanu potporu, te su oni upoznati s činjenicom da maloljetna djeca nisu zdravstveno osigurana, odnosno da ne ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu. Podnositeljica žalbe je nakon intervencije Institucije ombudsmana ostvarila zaštitu i svojih i prava svoje djece.

Institucija ombudsmana zaprimila je anonimnu prijavu¹⁷⁸ koja se odnosi na

zaštitu prava djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje u općini Sanski Most. Njihova prava na život, zdravlje, razvoj i opstanak su izravno ugrožena. Imajući u vidu navode iz anonimne prijave, Institucija ombudsmana obratila se načelniku općine uz posebno uvažavanje činjenice da je upravo u jednoj od zgrada s azbestnim krovom smješten vrtić i da svakodnevno u taj vrtić dolazi oko 100 djece. Uvažavajući temeljna načela UN-ove Konvencije o pravima djeteta, Institucija ombudsmana podsjetila je načelnika općine, kao i nadležna inspekcijska tijela, na obvezu svih nas da u poduzimanju aktivnosti koja se tiču djece, bez obzira na to tko ih poduzima, najbolji interesi djeteta bit će od prvenstvenog značaja. Nadležna općinska tijela obavljaju provjere na terenu i uopće nije sporno što je zgrada vrtića prekrivena salonitnim (azbestnim) pločama, kao i garaže u neposrednoj blizini, ali se radi o zgradama koje su uglavnom u privatnom etažnom vlasništvu, tako da krov, koji je zajedničko vlasništvo, nije moguće obnavljati i mijenati bez sudjelovanja i suglasnosti ostalih stanara u zgradi. Također ističu da ne postoje zakonske norme kojima je zabranjeno graditi navedenim pločama ili obveza uklanjanja iz upotrebe takvih materijala. Imajući u vidu dotadašnje rezultate postupka istraživanja, Institucija ombudsmana procijenila je potrebnim ustanoviti u kojoj se mjeri navedeno trenutačno stanje odražava na zdravlje odraslih, ali prvenstveno na zdravlje i razvoj djece, zbog čega je zatraženo stručno mišljenje i procjena Federalne uprave za inspekcijske poslove. Međutim, nije uspostavljena suradnja s Federalnom upravom za inspekcijske poslove u konkretnom slučaju za vrijeme trajanja postupka istraživanja, kao niti nakon izdavanja preporuke Ombudsmana¹⁷⁹ i obavješćavanja Vlade Federacije BiH o nesuradnji.

¹⁷⁷ Ž-SA-07-846/12

¹⁷⁸ Ž-BL-01-495/12

¹⁷⁹ Preporuka broj: P-95/13 od 24. 4. 2013.

3.6.4. Socijalna zaštita djece

Instituciji ombudsmana obratio se otac petero maloljetne djece¹⁸⁰, koji navodi da je Općina Ljubinje, u skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi, donijela odluku o tzv. proširenju prava i povisila iznos naknade dodatka na djecu. Općina odnosno nadležni centar za socijalni rad je donijela rješenje, ali nakon kraćeg vremena, zbog smanjenja općinskog proračuna, na redovnoj skupštini donesena je odluka o obustavi isplate navedenog proširenog prava, ali nije doneseno rješenje kojim se obustavlja isplata prava niti su o tome obaviješteni korisnici prava. U konkretnom predmetu ombudsmeni su mišljenja da su nadležni trebali donijeti rješenje kojim se utvrđuje prestanak prava i shodno tome su preporučili općini da donese rješenje i da u njegovom obrazloženju iznese sve razloge za prestanak ostvarivanja prava, jer će samo na takav način podnositelj žalbe biti upoznat sa svim bitnim činjenicama, te ne biti prisiljen tražiti objašnjenja i od nadležnih tijela i Institucije ombudsmana. Nakon izdavanja preporuke iz općine su pojasnili kako je besmisleno da nakon četiri godine donose rješenje kojim se utvrđuje prestanak prava, s tim što je odluka o stavljanju izvan snage odluke o socijalnoj skrbi objavljena u „Službenom glasniku Općine Ljubinje“. Ombudsmeni cijene da dijelom stoje navodi općine, s obzirom na protek vremena, ali su, cijeneći svoj mandat i nadležnosti u skladu sa Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava BiH, odlučili, isključivo u cilju promicanja dobre uprave, uputiti preporuku nadležnim općinskim tijelima. Osim toga, od općine je zatraženo da u svim budućim istim ili sličnim u slučajevima prestanka ostvarivanja prava donose rješenja kojima se utvrđuje prestanak prava, a u skladu s međunarodnim standardima i domaćim pozitivnim propisima. Na taj način nadležna općinska tijela svojim će djelovanjem omogućiti zaštitu, promicanje i stvaranje uvjeta za jednako postupanje, jer u protivnome dolazi do nestabilnosti u pravnom sustavu države i vladavine prava. Načela dobre uprave zahtijevaju od tijela javne vlasti da poštuju i ostvaruju opravdana očekivanja građana koja su stvorena postupcima i radnjama samih tijela. Preporuka ombudsmana je dijelom ispoštovana, jer općina, kako navodi, uvažava

Ombudsmeni ukazuju na potrebu osiguranja pune primjene zakonodavstva kojim se uređuje upravni postupak, jer je to jamstvo osiguranja uživanja prva građana.

preporuku, naročito u dijelu koji se tiče postupanja u budućim slučajevima, odnosno svjesna je propusta, ali nije realno očekivati osiguravanje sredstava za traženu isplatu.

3.6.5. Pravo djece na privatnost

Kao i u proteklim izvještajnim godinama, Institucija ombudsmana zaprimala je žalbe roditelja na rad pojedinih medija ili su ombudsmeni, koristeći svoje zakonske ovlasti, otvarali predmete po službenoj dužnosti.

U jednom predmetu otvorenom po službenoj dužnosti¹⁸¹ ombudsmeni su jednom *online*-mediju u BiH preporučili da prije svega uspostavi suradnju s Institucijom ombudsmana, budući da nisu odgovarali i reagirali na akte ombudsmana na način kako je to propisano člankom 6. stavak 1. točka h) Zakona o zabrani diskriminacije, kao i da se prilikom budućih izvještavanja o djeci prvenstveno vodi načelima Konvencije UN-a o pravima djeteta te domaćim propisima kojima se urađuje ovo područje (Etički kodeks istraživanja o djeci i Kodeks za tisak i *online*-medije BiH). Međutim, nije uspostavljena suradnja, odnosno preporuka nije ispoštovana. Istovjetan predmet bio je povodom žalbe roditelja u vezi s neprimjerenim izvještavanjem o

¹⁸⁰ Ž-BL-01-703/12

¹⁸¹ Ž-BL-01-119/13

Izvještavanje medija o djeci i pitanjima vezanim uz djecu u BiH još uvijek nije u skladu s načelima Konvencije, ali i Etičkim kodeksom istraživanja o djeci i Kodeksom za tisak i online-medije.

maloljetnom djetetu u jednom tiskanom mediju¹⁸², odnosno s tiskanim medijem nije uspostavljena suradnja i nisu ispoštovane preporuke ombudsmana.

Nažalost, ombudsmani konstatiraju da je u 2013. godini bilo povreda prava djece na

privatnost koje su počinili mediji, što je uočeno praćenjem većih tiskanih medija u BiH, te postupanjem po žalbama građana ili reagiranjem po službenoj dužnosti¹⁸³. Ovom prilikom spomenut ćemo slučaj kada su, prije popisa stanovništva u BiH, odrasli (roditelji i okoline) iskoristili djecu u promidžbene/političke svrhe na službenoj internetskoj stranici udruge građana (NVO), čime je drastično prekršen Kodeks za tisak i online-medije, te uz osudu nadležnih, među ostalima i Institucije ombudsmana i Vijeća za tisak u BiH, nažalost u ovakvim i sličnim slučajevima nije bilo načina za učinkovitu zaštitu djece od povrede prava na privatnost.

3.6.6. Konfliktne rastave/ostvarivanje kontakata djece s roditeljima i srođnicima

S obzirom na to da se ponovno najveći broj žalbi u Odjelu tiče upravo tzv. konfliktnih rastava, iznosimo dva ilustrativna primjera¹⁸⁴. Prema navodima majke, trogodišnje dijete trpi posljedice po svoje psihofizičko zdravlje zbog reakcije i straha u kontaktima s ocem, odnosno ne želi kontakt s ocem. Prema navodima nadležnog centra za socijalni rad, majka ne surađuje u dovoljnoj mjeri s nadležnim centrom za socijalni rad i pronalazi različite načine da oteža i onemogućiti kontakte. Ono što je svakako bitno jest da je nadležni centar utvrdio postojanje emotivne veze kćerke i oca, ali je, zbog vremenske i fizičke razdvojenosti, emotivna veza oca i djeteta nepotpuna. Tijekom postupka istraživanja ustanovljena su različita/oprečna mišljenja nadležnog centra za socijalni rad i podnositeljice žalbe. Oprečna mišljenja posebice se odnose na to da majka navodno opstruira vođenje postupka u centru, što majka niječe, te na mišljenje majke o emotivnoj vezi djeteta sa ocem, kao i o njenom psihičkom stanju koje nadležni centar ne potvrđuje. U konkretnom slučaju ombudsmani su ustanovili očite nejasnoće u stavovima voditelja postupka i stranke u postupku, te su preporučili¹⁸⁵ centru da u cilju ostvarivanja najboljeg interesa djeteta donese odluka o izuzeću centra iz daljeg postupanja u predmetu, a

U slučaju da je građanin nezadovoljan radom centra za socijalni rad i traži izuzeće, posebno u slučaju postojanja sumnje u objektivnost osoblja u toj ustanovi, u FBiH ne postoji mehanizam odlučivanja po zahtjevu stranke za izuzeće.

predmet treba ustupiti na daljnje vođenje postupka centru za socijalni rad na području druge općine. Preporuka ombudsmana nije ispoštovana, o čemu je upoznat i nadležni sud koji nakon toga donosi presudu i njome detaljno utvrđuje način uspostavljanja osobnih i neposrednih kontakata između oca i djeteta.

Kada su u pitanju ostali srođnici, Institucija ombudsmana je u jednom registriranom predmetu¹⁸⁶ upoznata s time da otac povređuje prava djece, jer na brojne načine otežava i onemogućava viđanje djece s bakom po majci, uz napomenu da je majka djece umrla prije nekoliko godina i da baka predstavlja jedinu emotivnu vezu između djece i umrle majke. Bez

¹⁸² Ž-BL-01-140/13

¹⁸³ Ž-BL-01-631/13

¹⁸⁴ Ž-SA-01-589/13 i

¹⁸⁵ Preporuka broj: 153/13 od 12. 7. 2013. godine

¹⁸⁶ Ž-BL-01-651/11

obzira na brojne aktivnosti koje su poduzeli Institucija ombudsmana, centar za socijalni rad i sud, nije došlo realizacije do kontakata između djece i bake.

3.6.7. Aktivnosti Odjela

3.6.7.1. Ombudsman u vašoj školi

Kao što je u uvodu rečeno, jedan od ciljeva rada Odjela jest podići svijest o Konvenciji o pravima djeteta. Ombudsmani su i u 2013. godini, uz potporu organizacije *Save the Children*, nastavili aktivnost pod nazivom OMBUDSMAN U VAŠOJ ŠKOLI. Ombudsmani i osoblje Odjela održali su sadržajne i edukativne radionice s djecom u osnovnim i srednjim školama u Ugljiviku, Višegradu, Cazinu, Tešnju, Neumu i Čapljini. Aktivnosti u radionicama provedene su s ciljem senzibiliziranja djece za problem povrede prava djeteta i promicanje ombudsmana kao mehanizma zaštite i ostvarivanja prava djeteta, ali i istraživanja za potrebe posebnog izvješća „Djeca i slobodno vrijeme“. U cilju realizacije radionica „Ombudsman u Vašoj školi“, uz financijsku potporu *Save the Childrena*, izrađen je promidžbeni materijal koji je potpuno prilagođen djeci (UN-ove konvencije, blokovi, majice, poster i na temu zabrane diskriminacije, zdravstvene zaštite, te promicanja prava djece i najboljeg interesa djece). Posjeti školama iskorišteni su za posjete nadležnim općinskim tijelima (načelnici, službe socijalne skrbi i sl.), kao i za pojavljivanje ombudsmana u medijima posjećenih lokalnih zajednica.

Internetska stranica Institucije ombudsmana dodatno je unaprijeđena i sve aktivnosti Odjela, istraživanja, priopćenja itd. dostupna su i djeci i odraslima, uz napomenu da je internetska stranica sada bogatija, odnosno pristupačnija i zanimljivija djeci. Na internetskoj stranici postavljen je i kratki animirani film IMAŠ PRAVO ZNATI. Prema statističkim podacima Institucije ombudsmana, film je pregledan 102 puta u veoma kratkom vremenu.

Radi ostvarivanja suradnje s predstavnicima civilnog društva sa zajedničkim ciljem unaprjeđenja i zaštite prava djeteta, u 2013. godini su za potrebe izrade svih posebnih izvješća obavljani konzultativni sastanci s predstavnicima brojnih nevladinih organizacija u BiH¹⁸⁷. Također, Institucija ombudsmana je zajedno s partnerima iz nevladinog sektora¹⁸⁸ radila na promicanju i obilježavanju svih značajnih datuma iz područja prava djeteta.

3.6.7.2. Obilježavanje značajnih datuma

Obilježavanje Međunarodnog tjedna djeteta rađeno je u suradnji s nevladinim organizacijama¹⁸⁹ i posjećeni su dnevni centri za djecu zatečenu u skitnji i prosjačenju/žrtve nasilja u obitelji/ u Mostaru, Zenici i Banjoj Luci. U Banjoj Luci je istim povodom vođena radionica s djecom iz predškolske ustanove „Bambi“ na temu prava djeteta i upoznavanje djece s Institucijom ombudsmana.

U povodu Međunarodnog dana djeteta, dana 19. 11. 2013. u zgradi Parlamentarne skupštine BiH održana je tematska sjednica, čiji je organizator Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku PSBiH. Institucija ombudsmana je, u partnerstvu s mrežom „Snažniji glas za djecu“ i *Save the Childrenom*, osigurala sudjelovanje djece na tematskoj sjednici. Djeca - sudionici tematske sjednice - jasno su poručila članovima Povjerenstva kako žele da ih odrasli pitaju i čuju njihovo mišljenje. Cilj održavanja tematske

¹⁸⁷ Udruge koje se bave pružanjem besplatne pravne pomoći (Vaša prava, Fondacija lokalne demokratije), udruge tzv. samohranih roditelja, relevantne udruge iz područja zaštite prava djeteta i zaštite žena i djece od nasilja u obitelji, poput „Budućnosti“ iz Modriče ili „Udružene žene“ iz Banje Luke, „Zdravo da ste“ itd.

¹⁸⁸ Mreža nevladinih organizacija „Snažniji glas za djecu“

¹⁸⁹ „Nova generacija“ Banja Luka, „Altruist“ Mostar

sjednice bio je podići svijest o tome koliko je važno da donositelji odluka u procesima donošenja odluka za djecu i u ime djece čuju njihov glas i djeluju u njihovom najboljem interesu. Djeci su se obratili predsjednica i pojedini članovi Zajedničkog povjerenstva i ombudsmeni, pozivajući djecu na stalnu suradnju s članovima Povjerenstva, potaknuti njihovim izlaganjima, ohrabрили su djecu da izraze svoje mišljenje o pitanjima koja ih se tiču.

3.6.7.3. Članstvo i aktivnosti u mrežama

Predstavnici Institucije ombudsmana, kao članice Mreže ombudsmana za djecu Jugoistočne Europe, bili su nazočni tematskim sastancima održanim u Novom Sadu¹⁹⁰ i Zagrebu¹⁹¹. Obrađene teme, ali i drugi brojni problemi su zajednički i slični u zemljama Jugoistočne Europe. Na sastancima je zaključeno da je za rješavanje brojnih spornih pitanja potrebno koordinirano djelovanje institucija za zaštitu prava djeteta, posebice prekogranična suradnja, vodeći se najboljim interesom djeteta. Također, tema godišnje konferencije Europske mreže ombudsmana za djecu¹⁹² bila su DJECA U POKRETU¹⁹³ u 2013. godini. Upravo zbog rizičnih uvjeta u kojima ova djeca žive, nužno je prepoznati njihove potrebe i zaštititi njihova prava, a to zahtijeva odgovarajuću prekograničnu suradnju, tj. razmjenu informacija i koordinirano djelovanje državnih i drugih tijela iz raznih zemalja, te su ovi međunarodni događaji imali za cilj zainteresirati ombudsmane, nevladine organizacije i brojne druge profesionalce/stručnjake kako bi se podigla razina svijesti o potrebama ove ranjive skupine djece¹⁹⁴.

3.6.8. Istraživanja i posebna izvješća Odjela izrađena u 2013. godini

3.6.8.1. Posebno izvješće *Djeca i slobodno vrijeme*

Ombudsmeni ukazuju na to koliko je važno da nadležne institucije posvete veću ozornost pravu djece na slobodno vrijeme, čime se u znatnoj mjeri može utjecati na okolnosti koje pogoduju pojavi devijantnih ponašanja među djecom, uključujući i sve izraženiju pojavu da se djeca nalaze u sukobu sa zakonom, da je sve više izraženo vršnjačko nasilje i sl.

Ombudsmeni se dosad u svome radu nisu bavili pravima djeteta na slobodno vrijeme, igru, rekreaciju i sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu, iako se stalno naglašava kako su sva prava propisana UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta jednako značajna i važna. Člankom 31. UN-ove Konvencije propisano je pravo svakog djeteta na

odmor, slobodno vrijeme, igru, rekreaciju i sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu. Međutim, sami ombudsmeni izražavaju bojazan da ta prava nadležni ne prepoznaju kao značajna i važna. Gledajući globalno, povećan broj stanovništva u gradovima/većim sredinama, porast svih oblika i vrsta nasilja, posebice zloporabe djece i njihovog ekonomskog iskorištavanja, stalno povećanje i širenje obrazovnih zahtjeva i zadataka, kao i komercijalizacija prava djece na igru, neminovno se odražava na ostvarivanje prava iz članka 31. Konvencije. Odrasli ne smiju zaboraviti na svoju obvezu stvaranja vremena i uvjeta za spontanu igru djece, rekreaciju i zabavu. Jednostavno rečeno, pored prava na život, djeca imaju pravo na razvoj i

¹⁹⁰ Sastanak održan u Novom Sadu u travnju 2013. godine o temi: „Sprječavanje iskorištavanja djece u Jugoistočnoj Europi“.

¹⁹¹ Sastanak održan u Zagrebu u studenom o temi: „Djeca u pokretu“.

¹⁹² Mreža ENOC, konferencija održana u rujnu 2013. u Bruxellesu/Belgija.

¹⁹³ „Djeca u pokretu“ su djeca imigranti koja prate svoje roditelje ili su se samostalno uputila u inozemstvo u potrazi za zaposlenjem i boljim uvjetima života, djeca koja su raseljena zbog ratnih sukoba ili prirodnih katastrofa, djeca tražitelji azila, nerijetko i žrtve trgovanja ljudima.

¹⁹⁴ U BiH je (vladine institucije i nevladine organizacije, uz pomoć Save the Childrena) provedena sveobuhvatna analiza ove problematike pod nazivom *Hoću da budem kao druga djeca*.

opstanak, odnosno djeca se, za razliku od odraslih, razvijaju i zbog toga se kao imperativ postavlja obveza odraslih da uz hranu, smještaj i odjeću osiguraju djeci i primjeren psihofizički razvoj. Zahvaljujući suradnji Institucije ombudsmana i *Save the Childrena*, u sklopu projekta „Jačanje kapaciteta Odjela za praćenja prava djece“ ombudsmeni su izradili izvješće kojim žele ukazati na značaj prava iz članka 31. Konvencije. Ombudsmeni žele u određenoj mjeri dati jasna obrazloženja i argumente kako bi ukazali na značaj prava, a sve ne bi li potaknuli nadležne na promišljanje i poduzimanje odgovarajućih radnji isključivo u najboljem interesu djece. Ovo je posebno važno s obzirom na mandat Institucije ombudsmana koji uključuje i obvezu promicanja i zagovaranja primjene međunarodnih standarda u BiH. S obzirom na to da je UN-ov Odbor za prava djeteta na 62. sjednici¹⁹⁵ usvojio Općii komentar broj 17, kojim se detaljnije pojašnjavaju mjere koje države članice moraju poduzeti kako bi se osigurala primjena članka 31. Konvencije o pravima djeteta, ombudsmeni su ocijenili da je vrijeme za poduzimanje aktivnosti na ovome području. Stoga se u tome izvješću posebna pozornost posvećuje Općem komentaru broj 17 UN-ovog Odbora za prava djeteta. Uvažavajući rezultate istraživanja te mjerodavno međunarodno i domaće zakonodavstvo, ombudsmeni su preporučili Vladi Republike Srpske, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i vladama kantona da, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima i nadležnostima, putem svojih nadležnih ministarstava u idućem razdoblju osiguraju kontinuirano praćenje utroška novčanih sredstava koja se u općinskim proračunima izdvajaju za rad sportskih i kulturno-umjetničkih društava, potom da, u skladu sa svojim financijskim mogućnostima, osiguraju osposobljavanje parkova i igrališta u općinama za koje procijene da je to potrebno, kao i da osiguraju nužna sredstva za

Važno je osigurati da nadležna tijela vlasti na svim razinama osiguraju praćenje utroška sredstava za aktivnosti koje mogu pridonijeti tome da djeca provode kvalitetnije i sadržajnije slobodno vrijeme, što se prije svega odnosi na sredstva namijenjena za sportske i kulturne organizacije i udruge. Potrebno je pronaći mogućnost uvećanje sredstava za ovu namjenu uz uvjet većeg uključivanja djece.

osposobljavanje potrebnih fiskulturnih dvorana u svakoj školi u Bosni i Hercegovini. Također, uzimajući u obzir značaj Općeg komentara UN-ovog Odbora broj 17, trebaju uložiti dodatne napore u promicanju i realizaciji prava djeteta na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreaciju koji odgovaraju uzrastu djeteta i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnosti.

3.6.8.2. Posebno izvješće *Uloga centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta*

U ostvarivanju socijalne pravde, socijalnih prava, smanjivanju društvenih nejednakosti i općoj humanizaciji društva posebnu ulogu imaju socijalna politika i socijalni rad. Ustanove socijalne skrbi u BiH trebaju biti prepoznatljive po svojoj stručnosti, inicijativnosti, kreativnosti, razvoju usluga primjerenih potrebama korisnika, te biti nositelji istraživanja, planiranja i realiziranja socijalnih aktivnosti u lokalnim zajednicama kako bi se zadovoljile pojedinačne i zajedničke socijalne potrebe i razvijao sustav socijalne skrbi. Zagovaranje ljudskih prava sastavni je dio socijalnog rada, što ombudsmanima daje pravo na konstatiranje da je mandat Institucije ombudsmana i centara za socijalni rad u mnogo čemu istovjetan, a to je u najširem smislu riječi - poštivanje i zagovaranje ljudskih prava. Centri za socijalni rad najvažnije su ustanove u sustavu socijalne skrbi, a uvažavajući brojne međunarodne i domaće propise, zaštita prava djece u sustavu socijalne skrbi ima prioritetno mjesto.

Ombudsmeni su ocijenili potrebnim pristupiti izradi ovakve analize u cilju dobivanja podataka i informacija, s obzirom na to da ombudsmeni godinama zagovaraju jačanje kapaciteta centara za socijalni rad. U godišnjim izvješćima o aktivnostima Institucije ombudsmana i posebnim

¹⁹⁵ Od 14. siječnja do 1. veljače 2013.

izvješćima/istraživanjima iz područja prava djeteta, a polazeći od svojih saznanja, iskustava i utvrđenih povreda/ugrožavanja prava, ombudsmeni ukazuju vlastima u BiH na loš položaj centara za socijalni rad, te potrebu za većim posvećivanjem pozornosti, pridavanjem većeg značaja i finansijskih sredstava centrima za socijalni rad i općenito socijalnoj sigurnosti. Kako bi zagovaranje ombudsmana dobilo veći značaj i stvarne statističke pokazatelje, zahvaljujući suradnji s organizacijom *Save the Children*, ombudsmeni su proveli istraživanje s krajnjim ciljem upućivanja izvješća/preporuka nadležnim tijelima i time unaprjeđivanja položaja centra za

Ombudsmeni ponovo ukazuju na značaj jačanja kapaciteta centara za socijalni rad s obzirom na njihovu specifičnu ulogu ne samo u zaštiti ljudskih prava već i u sprječavanju povreda.

socijalni rad, kao i da na osnovi rezultata istraživanja budu određeni pravci i načini budućeg djelovanja ombudsmana radi zaštite prava djece. Uvažavajući rezultate istraživanja i mjerodavno međunarodno i domaće

zakonodavstvo, ombudsmeni su uputili preporuke nadležnim tijelima.

3.6.8.3. Posebno izvješće *Djeca i konfliktne rastave*

Jedan od osnovnih mehanizama rada i djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH i Odjela jest rad na pojedinačnim predmetima, žalbama roditelja nezadovoljnih radom sudova, tužiteljstava, tijela skrbi ili drugih nadležnih tijela, zbog neostvarivanja svojih roditeljskih prava. Ovom prilikom ističemo kako se ombudsmanima BiH obraćaju roditelji, a vrlo rijetko djeca, što im je dovoljan motiv za ulaganje dodatnih napora u promicanje prava djeteta i zagovaranje snažnijeg glasa djece u našem društvu, osobito stoga što se od osnivanja Odjela najveći broj žalbi tiče upravo prava djece u tzv. konfliktnim rastavama. S obzirom na učestalost ovog problema, ombudsmeni sa sigurnošću konstatiraju da su u pitanju problemi koji dovode u izrazito nepovoljan položaj veliki broj djece. Za svako je dijete rastava braka njegovih roditelja veoma stresno iskustvo koje nesumnjivo izaziva jake emocionalne reakcije, a, nažalost, često smo svjedoci da roditelji svojim ponašanjem dodatno otežavaju djeci proživljavanje tog iskustva, zbog vlastite nemogućnosti suočavanja sa situacijom u kojoj su se našli i nespremnosti da preuzmu odgovornost za razvoj odnosa s djetetom i bivšim partnerom. Višegodišnje praćenje rada i načina na koje nadležne institucije reagiraju u slučajevima povrede prava djeteta za vrijeme i nakon rastave roditelja, uključujući i prekid izvanbračne zajednice, jasno ukazuju na to da je manipulacija djecom u postupcima rastave braka veoma česta. Također je jasno uočeno da postojeća zakonska i stručna rješenja ne osiguravaju zaštitu djeteta i njegovih

Problemi u zaštiti prava djece nakon konfliktne rastave roditelja ukazuju na potrebu uspostave mehanizma koji će osigurati plaćanje alimentacije kroz ograničenja obvezniku alimentacije na pristup putnoj ispravi ili nekom drugom pravu. Posebno je potrebno uvesti predbračno savjetovalište, kao uvjet za sklapanje braka, a što je pokazala praksa.

prava, npr. kada je jedan roditelj ustrajan u namjeri da isključi drugoga roditelja iz djetetova života ili ga ometa u obavljanju roditeljskih dužnosti i slično. Imajući u vidu aktualnost i važnost problema, ombudsmeni su radeći na ovom izvješću željeli potaknuti institucije i stručnjake uključene u postupke rješavanja o zaštiti prava djeteta u

slučajevima rastava braka na bolju međusobnu povezanost i suradnju, te na promišljanje i pronalaženje djelotvornih mehanizama za zaštitu prava djece, vodeći se najboljim interesom djeteta.

Sva posebna izvješća dostupni su na internetskoj stranici Institucije ombudsmana¹⁹⁶, a u 2014. godine Odjel će pratiti realizaciju i poštivanje preporuka iz svih navedenih posebnih izvješća.

3.6.8.4. Realizacija preporuka iz posebnih izvješća sastavljenih u 2013. godini

U 2013. godini ombudsmeni su ulagali napore u dodatne promocije posebnih izvješća, i to izvješća *Mladi i djeca u sukobu sa zakonom*, *Zdravstvena zaštita djece u BiH* i izvješća *Djeca i mediji*. U vezi s tim, bilo je mnogo medijskih zahtjeva povezanih sa zdravstvenom zaštitom djece i zaštite prava djece na privatnost kada ta prava naruše mediji u BiH. Ombudsmeni su također bili pozvani na sjednicu Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH, te su tom prilikom predstavili sva posebna izvješća Institucije ombudsmana iz 2012. godine iz područja prava djeteta, nakon čega su doneseni određeni zaključci kojima se PSBiH i povjerenstva zadužuju za provedbu preporuka. Izvješće koje se tiče medija i djece distribuirano je u obliku CD-a velikom broju različitih medija.

U izvješću *Zdravstvena zaštita djece u BiH* ombudsmeni su ukazali nadležnima na slabosti sustava zdravstvene zaštite djece u BiH i izdali opće preporuke, a tema održanog okruglog stola u Mostaru¹⁹⁷ bila je njihova provedba u 2013. godini. Tom prilikom posvećena je posebna pažnja pružanju stomatoloških usluga djeci s teškoćama u razvoju. Osim toga, na tematskoj sjednici spomenutog parlamentarnog povjerenstva, u povodu obilježavanja Međunarodnog dana djeteta 20. 11. 2013., ombudsmeni su ponovno ukazali članovima Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku PSBiH na preporuke iz posebnog izvješća *Zdravstvena zaštita djece u BiH*.

U 2012. godini provedeno je istraživanje čiji je osnovni cilj bio sagledati općenito stanje prava djece iz područja maloljetničkog pravosuđa, te je shodno tome naglašena obveza poštivanja i ostvarivanja prava zajamčenih međunarodnim i domaćim propisima. Istraživanje je rezultiralo izradom posebnog izvješća *Mladi i djeca u sukobu sa zakonom*, a na osnovi rezultata dobivenih istraživanjem su nadležnim tijelima i ustanovama upućene preporuke. Cilj okruglog stola održanog u Sarajevu¹⁹⁸ bio je okupiti predstavnike nadležnih institucija¹⁹⁹ i sagledati postignute rezultate u provedbi preporuka iz izvješća. Nakon dostavljanja izjašnjenja o realizaciji preporuka izdanih u posebnom izvješću *Mladi i djeca u sukobu sa zakonom*, kao i činjenica iznesenih tijekom okruglog stola, Institucija ombudsmana konstatirala je da su ustanove za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora i odgojnih mjera u najvećoj mjeri realizirale izdane preporuke, a u raspravi koja je uslijedila nakon izlaganja predstavnika Institucije ombudsmana istaknuti su nedostaci i problemi s kojima se ustanove susreću u radu, ali i dani prijedlozi za njihovo rješavanje.

Na Vlašiću je održan okrugli stol²⁰⁰ s ciljem dodatne promocije izvješća Institucije ombudsmana o djeci i medijima u BiH iz 2012. godine i zagovaranja preporuka UN-ocog Odbora za prava djeteta na privatnost. Ovaj skup rezultat je suradnje Institucije ombudsmana, *Save the Children* i mreže *Snažniji glas za djecu*. Okruglom stolu bili su nazočni uvaženi profesori s fakulteta političkih i humanističkih znanosti, te predstavnici nevladinog sektora, a za vrijeme njegova trajanja govoreno je o problemima u izvještavanju o djeci na *online*-medijima i

¹⁹⁶ www.ombudsman.gov.ba

¹⁹⁷ 28. 11. 2013. godine

¹⁹⁸ 9. 12. 2013. godine

¹⁹⁹ Okruglom stolu bili su nazočni predstavnici Ministarstva pravde BiH, Pravosudnog povjerenstva Brčko Distrikta BiH, Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica, Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa Tuzla, Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka – odjel Vaspitno-popravni dom, JU Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum“, Sarajevo, JU Disciplinski centar za maloljetnike Sarajevo, Disciplinskog centra za maloljetnike u Tuzli, zatim predstavnici nevladinih organizacija *Save the children*, Misije OEES-a BiH, UNICEF u BiH.

²⁰⁰ 19. 12. 2013. godine

pravnom uređivanju ovih medija, kao i o položaju novinara zaposlenih u javnim RTV servisima i privatnim medijskim kućama. Ponajviše je vođena rasprava o tome kakva je današnja slika djece u medijima, s posebnim osvrtom na preporuke Odbora. Zajednička poruka s okruglog stola je da preporuke ombudsmana upućene nadležnim tijelima početkom 2013. godine jesu način na koji se može unaprijediti stanje iz područja prava djeteta na privatnost, ali također treba dodatno razmotriti kako zajedno zagovarati ispunjavanje preporuka Institucije ombudsmana i Odbora za prava djeteta u 2014. godini. Naime, u preporuci upućenoj Parlamentarnoj skupštini BiH i Vijeću ministara BiH sugerira se da oni, u okviru svojih ovlasti i nadležnosti, razmotre mogućnost donošenja i usvajanja okvirnog zakona o medijima kako bi se zakonski uredilo područje tiskanih i *online*-medija u BiH, te razmotre mogućnost da Vijeće za tisak BiH iz nevladine organizacije preraste u državni mehanizam nadzora za tiskane i *online*-medije, kao što je Regulatorna agencija za komunikacije BiH na području elektroničkih medija.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Instituciji ombudsmana obratio se roditelj djeteta zbog toga što je protiv nastavnika u školi koju dijete pohađa nadležno tužiteljstvo obustavilo istragu za kazneno djelo *spolni odnošaj s djetetom u pokušaju*²⁰¹. Roditelj je razočaran odlukom tužiteljstva, jer su u mobilnom telefonu djeteta pronađene SMS poruke kojima navedeni nastavnik navodi dijete na seksualne radnje u zamjenu za novac. Dakle, tužiteljstvo donosi odluku o neprovođenju, nadležna obrazovna tijela (škola, ministarstvo) shodno tome ne pokreću disciplinski postupak, jer, kako ističu, nemaju dovoljno dokaza (mobilni telefon nalazi se u policiji, nikada nije bio u posjedu škole, ravnatelj ili netko od stručnog osoblja nije imao uvid u sporne SMS poruke). Ombudsmani su odmah reagirali i preporučili školi da odmah pokrene i provede disciplinski postupak protiv nastavnika, a ministarstvo pruži školi svu pravnu i stručnu pomoć u prevladavanju nastalih propusta. Ombudsmani prate i sada navedeni slučaj. Još nije ispoštovana preporuka ombudsmana, a prema posljednjim informacijama, škola prati rad nastavnika, do j je tužiteljstvo ponovno pokrenulo istragu.

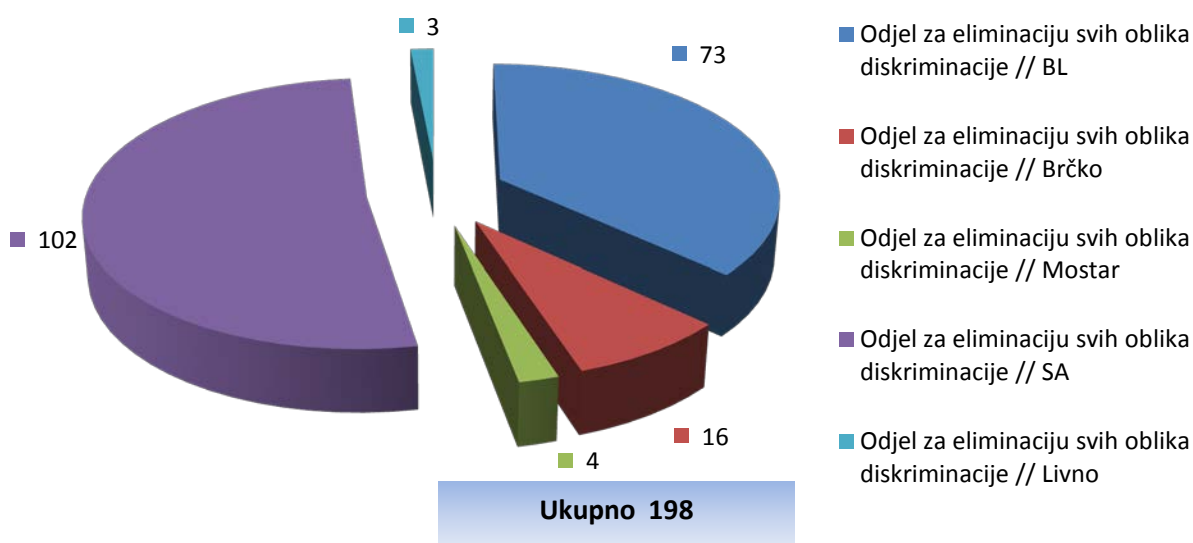
Radi ostvarivanja prava djeteta na uzdržavanje, Institucija ombudsmana ustanovila je da je sud u ovršnom postupku poduzimao radnje i aktivnosti u cilju realizacije rješenja o ovrsi, ali bez obzira na to dijete i dalje nije ostvarivalo svoje pravo²⁰². Uz to, djetetova majka podnosila je kaznene prijave zbog izbjegavanja davanja uzdržavanja, a pravomoćnom presudom sud je oca oglasio krivim i osudio na uvjetnu kaznu zatvora. Kako otac djeteta nije plaćao uzdržavanje, ombudsmani su inzistirali da sud opozove uvjetnu kaznu zatvora i uputi oca na izdržavanje kazne. Nakon toga je otac počeo plaćati alimentaciju i istodobno podnio molbu za odgodu izvršenja kazne zatvora. Otac je plaćao alimentaciju nekoliko mjeseci, te isplatio i jedan manji dio sveukupnog potraživanja, jer uzdržavanje nije uopće plaćao, a u pitanju je razdoblje od 12 godina. Sud, postupajući po jednoj optužnici za kazneno djelo izbjegavanja davanja uzdržavanja za drugo razdoblje koje nije bilo obučeno donesenom presudom, oca/optuženika je oslobodio optužbe i otac je odmah po saznanju za nepravomoćnu oslobađajuću presudu prestao plaćati uzdržavanje. Nadležno tužiteljstvo je uložilo žalbu na presudu i u tijeku je odlučivanje povodom žalbe na višem sudu.

²⁰¹ Ž-BL-01-489/13

²⁰² Ž-BL-01-630/12

3.7. ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE

Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije (u daljnjem tekstu: Odjel) uspostavljen je u siječnju 2009. godine s osnovnim ciljem da osigura ujednačavanje pristupa u ostvarivanju i zaštiti prava građana na cijelom teritoriju BiH i poduzme učinkovite mjere s radi sprječavanja bilo kojeg oblika diskriminacije. Radeći na pojedinačnim žalbama ili u postupcima istraživanja po službenoj dužnosti, ombudsmeni nastoje ukazati na značaj što dosljednije primjene zabrane diskriminacije sadržane u međunarodnim konvencijama i domaćem zakonodavstvu, kao i na značaj usklađivanja domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima ljudskih prava. U preporukama i ostalim odlukama ukazuje se odgovornim institucijama i službama na činitelje koji onemogućavaju ravnopravan zakonski tretman prema svim građanima BiH i predlažu se odgovarajuće mjere za učinkovitu pravnu intervenciju usmjerenu na zaštitu prava građana.

Dijagram 13. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. po uredima

Institucija ombudsmana je člankom 7. stavak (2) točka f. Zakona o zabrani diskriminacije obvezana na izradu posebnog izvješća o svojim aktivnostima koje se odnose na primjenu navedenog zakona. U tom su izvješću dani detaljni pokazatelji o aktivnosti Odjela.

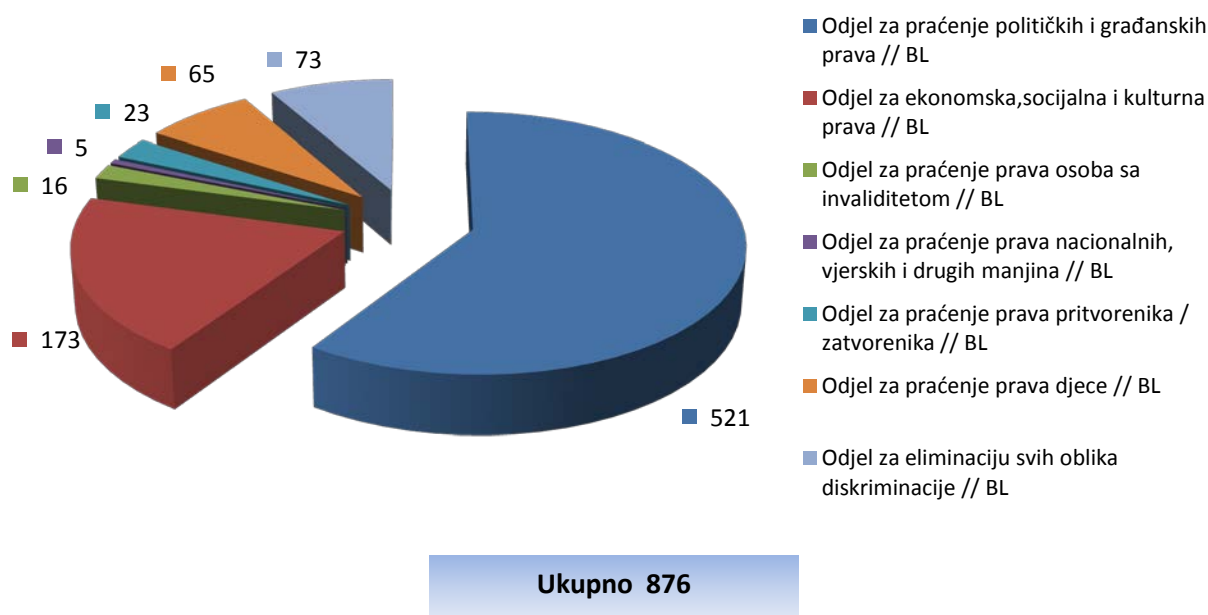
Navedeno posebno izvješće o diskriminaciji u 2013. godini²⁰³ čini sastavni dio Godišnjeg izvješća o aktivnostima Ombudsmana u 2013.

²⁰³ Godišnje izvješće o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini usvojila je Institucija ombudsmana dana 28. 2. 2014.

POGLAVLJE IV. POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO UREDIMA

4.1. GLAVNI URED BANJA LUKA

U Glavnom uredu Banja Luka, u kojem je ujedno i sjedište Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ured Banja Luka) u 2013. godini zaprimljeno je ukupno 876 žalbi, tako da je s 296 žalbi prenesenih iz prethodnih godina Ured Banja Luka u 2013. godini ukupno imao u radu 1.172 žalbe. Od toga broja, okončano je 913 žalbi i upućeno je 117 preporuka, a u 2014. godinu preneseno je 259 žalbi.

Dijagram 14. Pregled zaprimljenih žalbi u Glavnom uredu Banja Luka za 2013. godinu po odjelima

4.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Iz prikazanog dijagrama zaprimljenih žalbi može se zaključiti da je u 2013. godini najviše žalbi podneseno zbog povreda ljudskih prava iz nadležnosti Odjela za praćenje političkih i građanskih prava – 521 žalba. Daljnja analiza podnesenih žalbi u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava ukazuje na to da se građani najviše žale na rad upravnih tijela. Čak 172 podnesene žalbe, kao i prethodne godine, najčešće se odnose na sporost i neučinkovitost tijela uprave, a najviše na nepoštivanje utvrđenih zakonskih rokova i nepostupanje prema presudama sudova.²⁰⁴

Ured Banja Luka u 2013. godini zaprimio je najviše žalbi iz nadležnosti Odjela za građanska i politička prava, koje se najčešće odnose na slabo funkcioniranje uprave, pravosuđa, nemogućnost pristupa informacijama, vladinim i ministarskim imenovanjima i dr.

Što se tiče funkcioniranja pravosudnih tijela, u 2013. godini u Uredu Banja Luka podneseno je 149 žalbi koje se odnose na rad sudova (najviše žalbi, kao i prethodne godine, odnosi se na povredu prava na suđenje u razumnom roku, odnosno sporost i neučinkovitost, neprovođenje pravomoćnih sudskih presuda, kao i na rad sudaca).²⁰⁵

²⁰⁴ Ž-BL-04-576/13

²⁰⁵ Ž-BL-05-484/13

Iz Odjela za praćenje političkih i građanskih prava veliki broj žalbi upućenih Uredu Banja Luka vezan je za slobodu pristupa informacijama - čak 77 žalbi. Podnesene žalbe najčešće ukazuju na neodlučivanje javnog tijela o zahtjevu za pristup informacijama u zakonskom roku ili neodlučivanje o njemu uopće, uskraćivanje prava na pravni lijek prilikom odbijanja zahtjeva. Takođe, u radu na navedenim žalbama došlo se do zaključka da javna tijela nisu dovoljno upoznata s obvezama koje imaju u skladu s navedenim zakonom, te je primijećeno i različito postupanje tijela u tim slučajevima.

U 2013. godini u Uredu Banja Luka zaprimljeno je 45 žalbi koje se odnose na vladina i ministarska imenovanja. Podnesene žalbe uglavnom se odnose na nepravilnosti prilikom provođenja natječaja, nepoštovanje načela utvrđenih Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima, osobito načela zakonitosti i kvalitete utvrđenih člankom 3. navedenog zakona, nepostojanje rang-liste uspješnih kandidata, kao ni jasnih i preciznih kriterija na osnovi kojih se boduju kandidati. Također, većina podnositelja žalbi ističe: subjektivnost članova povjerenstva prilikom obavljanja intervjua s kandidatima tako što pristrano ocjenjuju kandidate, neodgovaranje odgovornog javnog tijela na prigovor na konačno imenovanje, kao i

Povećan broj žalbi na rad policije ukazuje na potrebu poduzimanja dodatnih mjera. Ovo je posebno bitno jer, nakon okončanja međunarodnih misija koje su nadzirale rad policije, nacionalni mehanizmi nisu potpuno preuzeli ovu dužnost. Institucija ombudsmana je, zbog ograničenih kapaciteta, posvetila veću pozornost stanju u zatvorima, tako da će i ombudsmani u 2014. godini razmotriti mogućnost većeg nadziranja rada policije.

neprihvatanje kandidata s najviše osvojenih bodova za izbor bez opravdanog razloga.²⁰⁶

U Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava u 2013. godini zaprimljeno je 35 žalbi koje se odnose na rad policije. Ove žalbe najčešće ukazuju na nepoduzimanje svih zakonom propisanih mjera u cilju ostvarivanja i zaštite prava građana, prije svega na neizlazak na lice mjesta po pozivu građana.

U izvještajnoj godini zaprimljeno je 17 žalbi koji se odnose na imovinskopravna pitanja. Navedene žalbe uglavnom se tiču dugih postupaka i neučinkovitosti prilikom odlučivanja o zahtjevima građana, i to najviše u slučajevima legalizacije i bespravne gradnje.

Na rad tužiteljstava zaprimljeno je 11 žalbi koje se obično odnose na rad pojedinih tužitelja, kao i na odugovlačenje postupka.

Iz tabličnog pregleda registriranih žalbi u 2013. godini u Uredu Banja Luka vidljivo je da se 173 žalbe odnose na Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Najviše žalbi iz ovog odjela se odnosi na povrede prava iz radnog odnosa - 90 žalbi. Podnesene žalbe ukazuju na povrede

Žalbe u Uredu Banja Luka ukazuju na to da je na području ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava najviše žalbi iz područja rada i na to se odnosi oko 50% žalbi. Žalbe su uglavnom podnesene zbog povrede prava prilikom zasnivanja radnog odnosa, neisplaćivanja plaća, neuplate doprinosa za MIO i dr. Posebno je zabrinjavajuć veliki broj žalbi koje se odnose na isplaćivanje otpremnina.

prava radnika koje počinu poslodavci tako što se povređuju prava prilikom zasnivanja radnog odnosa, neisplaćuje plaća, ne uplaćuju doprinosi za mirovinsko i invalidsko osiguranje, inspekcija utvrdi nepravilnosti i ne poduzima daljnje radnje radi njihovog otklanjanja²⁰⁷. Zatim, stranke su se žalile na neodlučivanje o zahtjevu za

otpremnine ili neisplatu, na diskriminaciju prilikom zasnivanja radnog odnosa (većinom na procedure provođenja javnih natječaja), te na nezakonito donošenje rješenja o prestanku

²⁰⁶ Ž-BL-05-722/13, Ž-BL-05-562/13

²⁰⁷ Ž-BL-04-462/13

radnog odnosa. Znatno broj žalbi iz Odjela za ekonomska, socijalna i kulturna prava odnosi se na mirovine - 57 žalbi. Zaprimljene žalbe većinom se odnose na veoma sporo postupanje povodom zahtjeva na ostvarivanje prava na mirovinu, zatim na sporost i neučinkovitost prilikom prikupljanja potrebne dokumentacije (stranke navode da se po više puta od njih traže podatci koji su već dostavljeni), predmeti dugo stoje u jednoj podružnici zbog prijevoda ili drugih formalnosti i općenito se odugovlači postupak donošenja rješenja bez opravdanih razloga.²⁰⁸

Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije Ureda Banja Luka je u 2013. godini zaprimio 73 žalbe. Najveći broj žalbi odnosi se na mobing, kao poseban oblik diskriminacije na radnom mjestu, zatim slijede žalbe na diskriminaciju po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla, po osnovi etničke pripadnosti i po osnovi obrazovanja. Ovo je rezultat teške ekonomske situacije, neuređenog tržišta rada i nedostatka kapaciteta nadležnih inspekcija.

U 2013. godini Ured Banja Luka je u Odjelu za praćenje prava djece registrirao 65 žalbi koje se, kao i proteklih godina, odnose na povrede prava djece na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, provođenje sudskih odluka u pogledu uzdržavanja djece i održavanje osobnih kontakata s djecom, te prava djece na zaštitu od zlostavljanja i zanemarivanja. Kao odgovorna tijela koja povređuju navedena prava najčešće su označeni centri za socijalni rad, škole, sudovi i inspeksijska tijela. Za razliku od proteklih godina, u 2013. godini primjetan je porast broja žalbi koje se odnose na prava djece na privatnost, te su ombudsmeni BiH uz postupanje povodom žalbi roditelja poduzimali aktivnosti i po službenoj dužnosti nakon uočavanja neprimjerenog izvještavanja o djeci u medijima. Odjel za praćenje prava djece je u 2013. godini poduzeo niz aktivnosti u cilju promicanja prava djece.

Preostali broj žalbi zaprimljen u Glavnom uredu Banja Luka u 2013. godini raspoređen je na Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika – 23. Najveći broj žalbi u Odjelu za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika odnosi se na mogućnost korištenja zavodskih pogodnosti i posjeta, kao i na ostvarivanje odgovarajuće zdravstvene zaštite.²⁰⁹

U Odjelu za praćenje prava osoba s invaliditetom u 2013. godini zaprimljeno je 16 žalbi. Najveći broj žalbi odnosi se na dužinu trajanja drugostupanjog postupka, ostvarivanja prava po osnovi invalidnosti, zdravstvene i socijalne zaštite i otklanjanje arhitektonskih barijera. Institucija ombudsmana u preporukama i svojim aktivnostima nastoji ukazati nadležnim tijelima na obveznu primjenu UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. U vezi s tim se zahtijeva aktivno djelovanje lokalnih zajednica u uklanjanju arhitektonskih barijera, posebice podizanjem svijesti građana - zajednica etažnih vlasnika u prihvatanju invaliditeta kao pitanja ljudskih prava.²¹⁰

U 2013. godini u Odjelu za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina Ureda Banja Luka zaprimljeno je 5 žalbi.

Kao i prošle godine, zapaženo je da stranke koje se obraćaju Instituciji nisu dovoljno upoznate s temeljnim ljudskim pravima, kao ni s time koja su tijela nadležna za rješavanje pojedinih problema. Građani nisu upoznati o tome kome se trebaju obratiti kada imaju pojedine probleme, tako da se veliki broj neposrednih kontakata u Glavnom uredu Banja Luka svodi na to da se građanima daju pravni savjeti i upute o tome kome se obratiti. Najčešće je riječ o socijalno ugroženim slučajevima, kao i građanima koji se nalaze u teškoj financijskoj situaciji i koji u Instituciju ombudsmana dođu kada ne znaju kome bi se obratili za zaštitu svojih prava, a često i kada su prošli sve nadležne institucije pa nisu zadovoljni ishodom postupka.

U 2013. godini u Uredu Banja Luka okončano je 913 žalbi, a iz 2013. i iz ranijih godina ostalo je u radu 259 žalbi.

²⁰⁸ Ž-BL-04-173/13, Ž-BL-04-637/13

²⁰⁹ Ž-BL-07-552/13

²¹⁰ Ž-BL-02-701/13, Ž-BL-02-507/13

U 2013. godini u Uredu Banja Luka izdano je 117 preporuka, od kojih je realizirano 33, ostvarena je suradnja u 33 žalbe, nije realizirano 6 preporuka, a uopće nije bilo odgovora za 45 preporuka.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-04-667/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmana zbog neodlučivanja Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, Filijala u Banjoj Luci, o zahtjevu za starosnu mirovinu. Nakon intervencije ombudsmana, Fond PIO obavijestio je da je doneseno rješenje povodom zahtjeva imenovane.

Predmet Ž-BL-04-412/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana nezadovoljan radom Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, koja, kao bivši poslodavac, podnositelju žalbe u zakonskom roku nije isplatila otpremninu utvrđenu rješenjem o prestanku radnog odnosa zbog odlaska u starosnu mirovinu.

U aktu nadležne uprave od 19. 7. 2013. navedeno je da je odobrena isplata otpremnine podnositelju žalbe, odnosno upućeni su zahtjev i požurnica Ministarstvu financija RS-a za plaćanje.

Predmet Ž-BL-05-311/13

Podnositelj žalbe obratio se Instituciji ombudsmana nezadovoljan radom Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Kantona Središnja Bosna, jer se od podnositelja žalbe traži plaćanje administrativne pristojbe za postupanje po zahtjevu za pristup informacijama. Postupajući po žalbi, ombudsmani su izdali preporuku nadležnom ministarstvu da prilikom obrade i donošenja zahtjeva za pristup informacijama, u smislu Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH, ne naplaćuje administrativnu pristojbu. Dana 16. 9. 2013. nadležno ministarstvo dostavilo je obavijest u kojoj se navodi da je preporuka ispoštovana, odnosno da se od stranke neće naplatiti administrativna pristojba.

4.2. PODRUČNI URED BRČKO

Područni ured u Brčkom u toku 2013. godine *zaprimio je 380 žalbi*, što je 73 žalbe više nego u prethodnoj godini (povećanje broja žalbi za 23,77%). Osim novih žalbi tokom 2013. godine radilo se i na 393 žalbe iz ranijih godina, što znači da je *u radu bilo ukupno 773 žalbi*.

Od toga je završeno 522 žalbi, i to 228 žalbi zaprimljenih u 2013. godini i 294 žalbe prenesene iz ranijih godina. Ovdje je potrebno naglasiti da je od tog broja, 507 završenih žalbi evidentirano u

elektroničkoj bazi podataka Institucije ombudsmana.

U 2013. godini u 63 predmeta izdane su preporuke nadležnim tijelima radi otklanjanja utvrđene povrede prava žalitelja.

Ured Brčko bilježi stalni porast broja žalbi, što je rezultat djelovanja Ureda u uredovnim danima u Tuzli, tako da statistiku za Brčko Distrikt BiH treba promatrati u svjetlu ove činjenice.

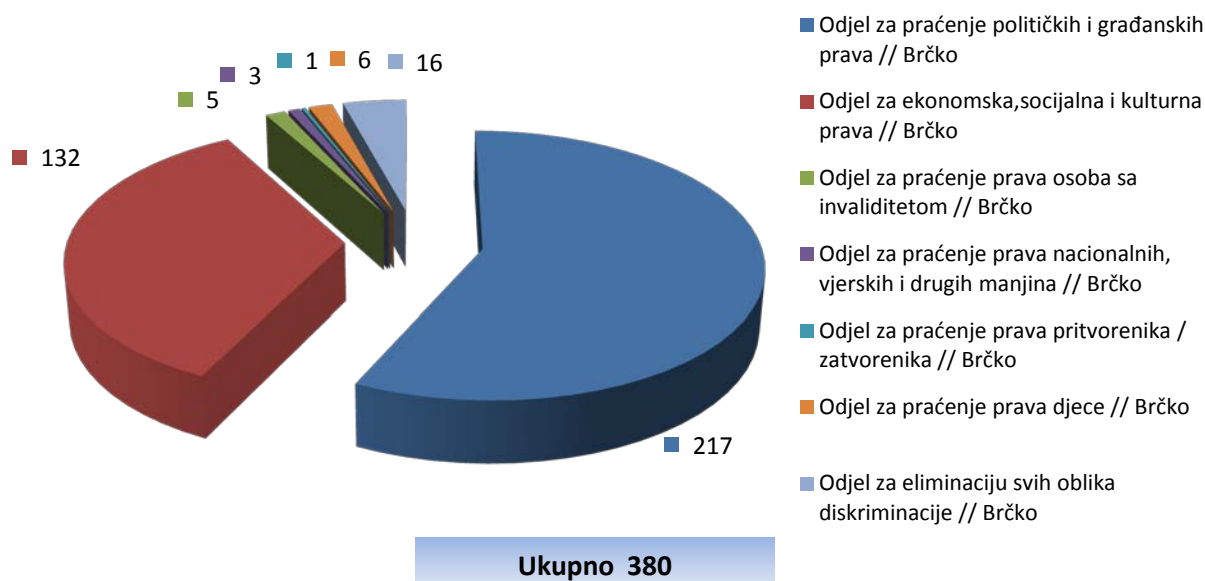
Od toga su realizirane četiri preporuke, djelomično su realizirane tri preporuke, u 30 žalbi ostvarena je suradnja, šest preporuka nisu realizirane, dok u 20 žalbi do dana izrade Nacrta godišnjeg izvješća nadležno tijelo nije dostavilo obavijest o realizaciji preporuke

Poseban problem u rješavanju žalbi je izostanak pravovremenog odgovora nadležnog tijela ili nedostavljanje traženog izjašnjenja. Među tijelima koja nisu ažurna u dostavljanju izjašnjenja

Zabrinjavajuća je nespремnost tijela na suradnju s Institucijom ombudsmana, naročito tijela uprave i pravosuđa, zbog čega su izdane preporuke o nesuradnji.

izdvajaju se tijela uprave i pravosudna tijela, zbog čega je u određenom broju žalbi bilo potrebno donijeti preporuke kojima se nalaže uspostava suradnje s Institucijom ombudsmana²¹¹.

Međutim, valja napomenuti i da je u nekim slučajevima postupanja povodom žalbe bilo dovoljno uputiti dopis nadležnom tijelu da se izjasni o žalbenim navodima, nakon čega bi ono ubrzalo rad i okončalo postupak.²¹²

Dijagram 15. Pregled zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Brčko za 2013. godinu po odjelima

²¹¹ P-313/13; P-314/13; P-321/13; P-325/13; P-320/13; P-240/13; P-319/13; P-103/13; P-315/13; P-318/13

²¹² Ž-BR-04-98/13; Ž-BR-04-177/13; Ž-BR-05-95/13; Ž-BR-05-325/13; Ž-BR-04-63/13; Ž-BR-04-93/13; Ž-BR-04-113/13

Kao i u predhodnim godinama, iz Područnog ureda Brčko organizirano je održavanje uredovnih dana u Uredu Institucije ombudsmana u Tuzli kako bi se građanima s područja Tuzlanskog kantona i sjeveroistočnog dijela Republike Srpske omogućio lakši pristup Instituciji ombudsmana za ljudska prava BiH.

4.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Analizom zaprimljenih žalbi utvrđeno je da se najveći broj žalbi (217) odnosi na povredu građanskih i političkih prava. Od toga se 100 žalbi odnosi na rad pravosudnih institucija, 44 žalbe na rad tijela uprave, 26 žalbi na rad i postupanje policije, 20 žalbi uloženo je zbog nemogućnosti uživanja nekog imovinskog prava, 11 žalbi zbog povrede Zakona o slobodi pristupa informacijama, 9 zbog povrede Zakona o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima, 4 zbog povrede prava na evidenciju i posjedovanje javnih isprava i 1 ratne štete.

Žalbe uložene na rad sudskih tijela uglavnom su podnesene zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku²¹³, neprovođenje pravomoćnih sudskih odluka i uopće dužinu trajanja izvršnog postupka²¹⁴. Osim dužine trajanja izvršnog postupka, evidentan problem je izostanak odgovora nadležnog suda Instituciji ombudsmana za ljudska prava, odnosno nedostavljanje traženog izjašnjenja o žalbenim navodima. Iz razloga nesuradnje s Institucijom ombudsmana bilo je potrebno izdati preporuke kojima se nalaže uspostava suradnje s Institucijom ombudsmana, a u skladu s člankom 25. Zakona o ombudsmanu za ljudskih prava BiH.²¹⁵

Znatan broj žalbi uloženo je na rad Kantonalnog suda u Tuzli, koji, na zahtjev Institucije ombudsmana da se izjasni o navodima žalbe prema kojima se postupak vodi u neprimjerno dugom roku, uglavnom dostavlja tipske odgovore: *da se u Kantonalnom sudu u Tuzli predmeti*

Ombudsmeni ukazuju na veliki broj žalbi koje se odnose na rad Kantonalnog suda u Tuzli, koji dostavlja tipske odgovore da će predmeti biti rješavani prema usvojenom planu, bez obzira na postojanje specifičnosti u nekim predmetima.

*rješavaju prema Planu rješavanja starih predmeta koji je sud donio 13. 1. 2013. g. u skladu s Naputkom Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća BiH, te se ne može ni okvirno odrediti vrijeme kada bi mogla biti donesena odluka suda.*²¹⁶

U najvećem broj žalbi na rad upravnih tijela u 2013. godini žalbeni razlozi odnosili su se na dužinu trajanja upravnog postupka, neučinkovitu reakciju inspekcijskih službi²¹⁷ i nepostupanje

Zabrinjava evidentno loše funkcioniranje uprave te neprofesionalno i nestručno postupanje u situacijama kada je donesena različita odluka po istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi.

tijela uprave u zakonskim rokovima prilikom odlučivanja o zahtjevima stranaka, čime ne samo da su povrijeđena prava žalitelja vezana uz vođenje upravnog postupka nego je građanima uskraćeno pravo da pravovremeno u

²¹³ Ž-BR-05-147/13; Ž-BR-05-66/13; Ž-BR-05-278/13; Ž-BR-05-63/13; Ž-BR-05-292/13; Ž-BR-05-212/13; Ž-BR-05-216/13; Ž-BR-05-349/13; Ž-BR-05-227/13

²¹⁴ Ž-BR-05-234/13; Ž-BR-05-250/13; Ž-BR-05-431/10; Ž-BR-05-211/13; Ž-BR-05-102/13; Ž-BR-05-58/13; Ž-BR-05-52/13; Ž-BR-05-87/13; Ž-BR-05-102/13; Ž-BR-05-141/13; Ž-BR-05-136/13

²¹⁵ Ž-BR-05-95/12; Ž-BR-05-212/12; Ž-BR-05-102/13; Ž-BR-05-238/13; Ž-BR-05-255/12; Ž-BR-05-302/10; Ž-BR-05-253/12; Ž-BR-05-260/10; Ž-BR-05-431/10

²¹⁶ Ž-BR-05-151/13; Ž-BR-05-320/13; Ž-BR-05-329/13; Ž-BR-05-3/13; Ž-BR-05-101/13; Ž-BR-05-151/13; Ž-BR-05-269/12; Ž-BR-05-330/13; Ž-BR-05-370/11;

²¹⁷ Ž-BR-04-235/13; Ž-BR-04-236/13; Ž-BR-05-344/13; Ž-BR-05-376/13; Ž-BR-05-236/12

upravnom sporu, eventualno, utječu na donošenje drukčije odluke.²¹⁸

Posebno je treba ukazati i na evidentno loše funkcioniranje uprave u smislu provedbe konačnih akata upravnih tijela²¹⁹, ali i neprofesionalno i nestručno postupanje u situacijama kada je po istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi donesena različita odluka.²²⁰

Primjer: Ž-BR-05-346/13, P-316/13

Predmet žalbe je povreda prava na jednako postupanje u upravnom postupku jer je žalitelju Rješenjem Vlade Brčko Distrikta BiH, Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, odbijen zahtjevom za dodjelu poticaja za unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje u 2013. godini, uz obrazloženje da mu poslodavac nije uplatio doprinose za zdravstveno osiguranje, dok je u istom slučaju njegovom kolegi iz iste tvrtke odobren poticaj za unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje za 2013. godinu. Nakon provedenog istražnog postupka i provođenja nadzora nadležne inspeksijske službe, ombudsmani BiH su donijeli preporuku Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjelu za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, da u roku od 30 dana u ponovnom postupku preispita zakonitost i pravilnost donesenih upravnih akata u postupku dodjele poticaja fizičkim osobama za unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje u 2013. godini. Tijekom praćenja realizacije izdane preporuke zaprimljena je obavijest da je nadležno tijelo izmijenilo svoju odluku u odnosu na žalitelja i odobrilo mu isplatu sredstava za poticaj poljoprivredne proizvodnje.

Uloženo je 20 žalbi zbog nemogućnosti uživanja nekog od imovinskih prava građana. Razlozi su različiti: od neprimjerene dužine postupka otkupa stana na kojemu postoji stanarsko pravo²²¹, nemogućnosti pristupa i korištenja vlastitih stambenih i poslovnih objekata uslijed administrativnih barijera²²² ili povrede prava zbog kojih su žalitelji već pokrenuli postupak pred nadležnim sudom.

Primjer: Ž-BR-05-68/12, P-19/13

Predmet žalbe je nemogućnost otkupa stana u Brčkom. Odgovornom stranom označen je Ured za upravljanje javnom imovinom Brčko Distrikta BiH koji tvrdi da stana nije moguće otkupiti jer je on u ruševnom stanju, dok istodobno nema potrebnih sredstava koja bi se uložila u njegovu sanaciju. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija je izdala preporuku kojom je preporučeno Vladi Brčko Distrikta BiH da se žaliteljici, u okviru raspoloživih ili planiranih sredstava u proračunu Brčko Distrikta BiH, omogući otkup stana bez obzira na to što je u ruševnom stanju ili da joj se osigura pravedno obeštećenje. Kako preporuka do danas nije realizirana u cijelosti, Institucija ombudsmana o tome je obavijestila gradonačelnika Brčko Distrikta BiH kao neposredno nadređeno tijelo.

Na rad policije uloženo je 26 žalbi. S jedne se strane žalbeni navodi odnose na propuštanje policije da pravovremenim i učinkovitim djelovanjem zaštititi prava građana, naročito u slučajevima nasilja u obitelji²²³, a s druge su strane žalbe uložene zbog zlouporabe položaja, prekoračenja danih ovlasti i prekomjerne uporabe sile policijskih službenika²²⁴.

Primjer 1.: Ž-BR-05-240/13, P-328/13

²¹⁸ Ž-BR-05-219/12; Ž-BR-05-90/13; Ž-BR-05-173/12; Ž-BR-05-12; Ž-BR-05-28/11; Ž-BR-05-207/13; Ž-BR-05-263/13

²¹⁹ Ž-BR-05-334/11; P-322/13

²²⁰ Ž-BR-05-346/13; P-316/13,

²²¹ Ž-BR-05-68/12; Ž-BR-05-6/13;

²²² Ž-BR-05-137/11; Ž-BR-05-73/11

²²³ Ž-BR-05-200/13; Ž-BR-05-260/13; Ž-BR-05-187/13; Ž-BR-05-171/13; Ž-BR-05-23/13; Ž-BR-05-89/13

²²⁴ Ž-BR-05-240/13, Ž-BR-05-57/13; Ž-BR-05-338/13, Ž-BR-05-305/13, Ž-BR-05-339/13

Predmet žalbe je povreda prava zajamčenih člankom 3. i člankom 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a zbog nanošenja više tjelesnih ozljeda, omalovažavanja i grubog postupanja službenika MUP-a TK, Policijske postaje Živinice, prema žalitelju prilikom lišavanja slobode zbog navodnog drskog ponašanja i ometanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti tijekom redovite kontrole prometa. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku kojom je Ministarstvu unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona i Policijskoj upravi Živinice preporučeno da u roku od 15 dana provedu neovisnu istragu o svim okolnostima događaja u kojoj će se utvrditi sve bitne činjenice, saslušati žalitelj, utvrditi elementi propuštanja postupanja ovlaštenih službenih osoba u skladu s pozitivnim pravnim normama vezanim uz opravdanost uporabe sile.

Primjer 2.: Ž-BR-05-305/13

Predmet žalbe je povreda prava koju je počinila Policija Brčko Distrikta BiH, zbog oduzimanja slobode maloljetnoj osobi bez obavještanja o razlogu za privođenje, bez naloga o provođenju istrage te uskraćivanjem prava na pravnu pomoć, kao i razgovora s roditeljima, centrom za socijalni rad ili odvjetnikom. Tijekom istražnog postupka Institucija ombudsmana informirana je da je unutarnju kontrolu pokrenula Jedinica za profesionalne standarde Policije BDBiH, te da je i Tužiteljstvo BDBiH poduzelo posebne istražne radnje. U tijeku je rad na ovome predmetu.

Uredu Brčko uloženo je 132 žalbe zbog povrede ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Najveći broj registriranih žalbi (45) *odnosi se na rad zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje FBiH i RS*. Žalbe se odnose na dužinu trajanja postupka povodom zahtjeva stranke za ostvarivanje prava po mirovinsko-invalidskoj osnovi.²²⁵ U najvećem broju slučajeva riječ je o ostvarivanju prava na razmjerni dio mirovine koji se propisan odredbama sporazuma između BiH i drugih zemalja s kojima je BiH potpisala sporazum²²⁶, kao i na samu odluku koju su donijeli zavodi za mirovinsko-invalidsko osiguranje²²⁷. Znatno broj postupaka okončan je nakon intervencije Institucije ombudsmana.²²⁸

Ukupno 35 žalbi *odnosi se na povredu prava na rad i prava iz radnih odnosa* zbog neuplaćivanja doprinosa za mirovinsko i invalidsko osiguranje²²⁹, povrede Zakona o radu prilikom zasnivanja i prestanka radnog odnosa²³⁰, uskraćivanje prava radnika koja im pripadaju po osnovi radnog odnosa²³¹, kao i prava na otpremninu na temelju članka 182. Zakona o radu RS²³².

Primjer: Ž-BR-05-377/11, P-16/13

Predmet žalbe je povreda prava na rad zbog nepostupanja poslodavca Javnog RTV Servisa BiH prema Rješenju Povjerenstva za provedbu članka 143. Zakona o radu, Rješenju Federalnog povjerenstva za provedbu članka 143. Zakona o radu i Rješenju o dozvoli izvršenja Općinskog suda u Sarajevu, a kojima je naloženo Javnom RTV servisu BiH da žalitelju u roku od 15 dana uspostavi radnopravni status za precizirano razdoblje, utvrdi prestanak radnog odnosa po sili zakona, odredi visinu otpremnine te zaključi ugovor o otpremnini. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku kojom je JRTV BiH preporučeno da u

²²⁵ Ž-BR-04-126/10; Ž-BR-04-413/11; Ž-BR-04-149/13; Ž-BR-04-150/13; Ž-BR-04-142/13;

²²⁶ Ž-BR-04-192/13; Ž-BR-04-145/13; Ž-BR-04-342/13; Ž-BR-04-215/13; Ž-BR-04-130/13;

²²⁷ Ž-BR-04-177/13; Ž-BR-04-288/13; Ž-BR-04-184/13; Ž-BR-04-148/13; Ž-BR-04-301/13; Ž-BR-04-99/13

²²⁸ Ž-BR-04-143/13; Ž-BR-04-69/12; Ž-BR-04-232/13; Ž-BR-04-179/13; Ž-BR-04-181/13; Ž-BR-04-148/13;

²²⁹ Ž-BR-04-156/13; Ž-BR-04-75/11- **P-16/13**

²³⁰ Ž-BR-04-122/13; Ž-BR-04-383/13- **P-74/13**

²³¹ Ž-BR-04-98/13; Ž-BR-04-26/13, **P-43/13**; Ž-BR-04-235/13; Ž-BR-04-236/13; Ž-BR-04-353/13; Ž-BR-04-341/13;

²³² Ž-BR-04-221/13; Ž-BR-04-73/13; Ž-BR-04-74/13

najkraćem roku postupi prema navedenim rješenjima. U vezi s tim je zaprimljena obavijest žalitelja da je poslodavcu predao radnu knjižicu i da je on pristupio izvršenju rješenja.

Valja napomenuti da je Ured zaprimio i žalbe žalitelja koje su bile uložene zbog povrede prava koju su žalitelji smatrali diskriminacijom po nekoj od zakonom²³³ predviđenih osnova. Međutim, tijekom postupka utvrđeno je da postoji povreda nekog od ekonomsko-socijalnih prava te je nakon provođenja istražnog postupka donesena preporuka nadležnom tijelu da otkloni utvrđenu povredu prava.²³⁴

Primjer: Ž-BR-06-167/13, P-133/13

Žalitelj je uložio žalbu na Školski odbor JU Mješovite srednje građevinsko-geodetske škole Tuzla zbog diskriminacije po osnovi političke neopredjeljenosti, nacionalne pripadnosti i onemogućavanja zapošljavanja pod jednakim uvjetima, jer žalitelj unatoč tome što je jedini kandidat koji je dobio suglasnost Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona nije imenovan na mjesto ravnatelja škole, već je predmetni natječaj poništen. Navodi koji ukazuju na diskriminaciju nisu dokazani, ali je nakon provođenja postupka u kojemu je utvrđena povreda pozitivnih zakonskih propisa iz područja obrazovanja na štetu žalitelja, Institucija izdala preporuku kojom je Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona i Školskom odboru JU Mješovite srednje građevinsko-geodetske škole Tuzla preporučeno da u roku od 15 dana otklone povrede Zakona o srednjem obrazovanju i odgoju Tuzlanskog kantona u postupku imenovanja ravnatelja JU Mješovita srednja građevinsko-geodetska škola Tuzla i poduzmu sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se žalitelju omogućilo ostvarivanje prava na rad. Preporuka nije ispoštovana u ovome dijelu jer "Školski odbor smatra da je stavak 1. Preporuke neosnovan".²³⁵

Tijekom praćenja realizacije preporuke Institucija je informirana da je Komisija za ustavna pitanja Skupštine Tuzlanskog kantona dana 18. 9. 2013. donijela Zaključak kojim zatraži od MONKS-a da ispoštuje preporuku Institucije ombudsmana u dijelu koji se odnosi na Ministarstvo, te da o tome izvijesti Komisiju. Osim navedenoga, u postupku koji je žalitelj tužbom od 9. 9. 2013. pokrenuo pred Općinskim sudom u Tuzli, broj: 32 0 Rs 177101 13 Rs, dana 13. 11. 2013. doneseno je rješenje kojim se određuje mjera osiguranja kojom se zabranjuje tuženoj JU Mješovita srednja građevinsko-geodetska škola Tuzla provođenje bilo kakve daljnje natječajne procedure povodom natječaja za izbor i imenovanje ravnatelja škole po predmetnom natječaju, sve do pravomoćnog okončanja sudskog postupka.

Dana 2. 11. 2013. Školski odbor JU Mješovite srednje građevinsko-geodetske škole Tuzla donio je odluku o imenovanju ravnatelja škole.

Iz područja socijalne sigurnosti registriran je 31 predmet. Najveći broj žalbu uložen je stoga što nadležne službe nisu udovoljile zahtjevima stranaka za pružanje novčane potpore, tj. izraženo je nezadovoljstvo odlukama centara za socijalni rad o dodjeli (odnosno odbijanju dodjele) novčane potpore žaliteljima²³⁶.

Primjer: Ž-BR-04/235/12, P-165/13

Udruga radnika "Glas Radnika 1992." iz Brčkog uložila je žalbu na Vladu Brčko Distrikta BiH zbog nezadovoljstva kriterijima za dodjelu, kao i samog postupka dodjele, novčanih sredstava za socijalno zbrinjavanje radnika koji su ne svojom krivnjom 1992. godine ostali bez posla. Nakon

²³³ Zakon o zaštiti od svih oblika diskriminacije ("Službeni glasnik BiH", broj 59/09)

²³⁴ Ž-BR-06-167/13- P-133/13, Ž-BR-06-383/11-P-74/13

²³⁵ Podnesak Školskog odbora broj: 1745-XXIV.2/13 od 2. 8. 2013.

²³⁶ Ž-BR-04-370/13; Ž-BR-04-237/13; Ž-BR-04-86/13; Ž-BR-04-67/13; Ž-BR-04-55/13;

provođenja istrage ombudsmeni BiH donijeli su preporuku kojom je *Vladi Brčko Distrikta, gradonačelniku i Skupštini Brčko Distrikta BiH preporučeno da bez odgode pokrenu postupak revizije cjelokupnog provedenog postupka raspodjele novčanih sredstava za 2012. godinu osobama koje su ne svojom krivnjom 1992. godine ostale bez posla, uključujući sva rješenja prema kojima su osobe ostvarile odnosno nisu ostvarile pravo na jednokratnu novčanu potporu, da pokrenu postupak izmjene Odluke o kriterijima socijalnog zbrinjavanja radnika poduzeća i institucija koji su ne svojom krivnjom ostali bez posla, broj: 34-000522/12 od 1. 10. 2012., da osiguraju pravo na dvostupanjsko odlučivanje u ovom upravnom postupku te da pokrenu zakonom propisane postupke utvrđivanja odgovornosti u slučaju kada se utvrdi neprofesionalno postupanje nadležnih tijela prilikom raspodjele javnih novčanih sredstava.*

Tijekom praćenja realizacije preporuke zaprimljena je obavijest da je *gradonačelnik Brčko Distrikta BiH imenovao tročlano radno tijelo sa zadaćom da utvrdi je li postupak proveden u skladu s Odlukom i drugim propisima, jesu li popisi sastavljeni u skladu s kriterijima iz Odluke, je li omogućen žalbeni postupak i je li u tom smislu učinjena povreda prava građana. Navedeno povjerenstvo je u postupku utvrđivanja činjenica obvezno izraditi nalaz, nakon čega će biti poduzeti daljnji koraci u pravcu rješavanja nastale situacije.*

Ured Brčko zaprimio je *šest žalbi koje se odnose na povrede prava djeteta.*

Žalbe se odnose na neodgovarajuće uvjete školovanja djece s posebnim potrebama u Brčko Distriktu BiH, neprimjerenu roditeljsku skrb i nepoduzimanje pravovremenih i učinkovitih mjera u nadležnim centrima za socijalni rad ²³⁷ u cilju zaštite prava i interesa djeteta.

Primjer: Ž-BR-01-117/13, P-131/13

Predmet žalbe je izostanak konkretnih mjera Centra za socijalni rad Kalesija u predmetu povodom prijave neprimjerenne skrbi za maloljetno dijete. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku kojom je preporučeno Centru za socijalni rad Kalesija da poduzme sve mjere kako bi se povodom prijave propusta u skrbi za dijete posvetila dužna pažnja, u smislu hitnog utvrđivanja činjeničnog stanja i pružanja usluga zaštite obitelji s djecom uz angažiranje stručnog tima, a sve kako bi se osigurali uvjeti za pravilnu skrb za dijete. U vezi s tim je Institucija ombudsmana zaprimila obavijest u kojoj se navodi da je Centar po zaprimanju preporuke poduzeo sve mjere kako bi se otklonili eventualni propusti u zaštiti prava djeteta i osigurali uvjeti za pravilnu skrb za dijete.

*Zaprimljene su tri žalbe zbog povrede prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina koje se odnose na povredu prava na prednost prilikom zapošljavanja, stambeno zbrinjavanje i ravnomjernu nacionalnu zastupljenost u tijelima uprave*²³⁸. Sve tri žalbe uložili su pripadnici romske nacionalne manjine. Cijeneći da ovaj broj ne pokazuje stvarnu sliku kada je u pitanju status romske nacionalne manjine ne samo na području Distrikta nego cijele BiH, nakon detaljnog provođenja istražnog postupka sastavljeno je Posebno izvješće o položaju Roma u BiH.

Uloženo je pet žalbi zbog povrede prava osoba s invaliditetom, koje su se odnosile na: povredu prava na odgovarajuće liječenje invalidnih osoba zbog odbijanja zahtjeva za stacionirani fizikalni tretman, a u skladu s Pravilnikom o ostvarivanju zdravstvene zaštite izvan zdravstvene ustanove na području Brčko Distrikta; ukidanje prava na subvencioniranje troškova prijevoza osobe s

²³⁷ Ž-BR-01-259/12- P-42/13; Ž-BR-01-234/10- P-243/13; Ž-BR-01-117/13- P-131/13; Ž-BR-01-97/13

²³⁸ Ž-BR-03-249/13,P-248/13; Ž-BR-03-176/12-P-164/13;Ž-BR-03-30/13,P-71/13

trajno oduzetom poslovnom sposobnošću i povredu prava na pomoć osobama s invaliditetom prilikom školovanja ili prekvalifikacije zanimanja osoba s invaliditetom²³⁹.

Primjer Ž-BR-02-209/13, P-311/13 i Ž-BR-02-225/13, P-312/13

Predmet žalbi je povreda prava na odgovarajuće liječenje zbog odluke Fonda zdravstvenog osiguranja Brčko Distrikta kojom je odbijen zahtjev žaliteljica za stacionarni fizikalni tretman u toplicama uz obrazloženje da *prema Pravilniku o stacionarnom rehabilitacijskom tretmanu, kao podzakonskom aktu donesenom na temelju Zakona o zdravstvenom osiguranju, pravo na medicinsku rehabilitaciju osiguranika oboljelih od cerebralne paralize odobrava se svake druge godine do navršanih 15 godina života djeteta, a liječnička komisija se prilikom donošenja rješenja kojim je odbijen zahtjev stranke vodila navedenim zakonskim i podzakonskim propisima.*

Budući da su žaliteljice odrasle punoljetne osobe, ne ispunjavaju uvjete zbog godina života, unatoč tome što se kod obje radi o težoj bolesti i ne uzima se u obzir stvarna potreba odgovarajućeg liječenja.

Nakon provođenja postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjelu za zdravstvo i ostale usluge, i Fondu zdravstvenog osiguranja Brčko Distrikta BiH da *u roku od 30 dana poduzmu sve potrebne mjere kako bi se Pravilnik o stacionarnom rehabilitacijskom tretmanu preispitao, usuglasio s Ustavom BiH, međunarodnim dokumentima o zaštiti prava invalidnih osoba koji se nalaze u dodatku Ustava BiH i imaju izravnu primjenu u zaštiti ljudskih prava u BiH, a sve u skladu s potrebama osoba oboljelih od cerebralne paralize, kao i da u suradnji s nadležnim tijelima Brčko Distrikta BiH osiguraju potrebna sredstva za nužni rehabilitacijski tretman osoba oboljelih od cerebralne paralize.*

U tijeku je praćenje realizacije preporuka.

Ured Brčko zaprimio je 15 žalbi na povredu odredaba Zakona o zaštiti od svih oblika diskriminacije u BiH. U najvećem broju slučajeva žalbe su uložene zbog mobinga na radnom mjestu zaposlenika javnih ustanova²⁴⁰, ali i po drugim osnovama²⁴¹.

Predmet Ž-BR-06-187/12, P-38/13

Predmet žalbe je povreda prava zbog diskriminacije, i to u obliku mobinga koji nad žaliteljicom čini nadređena osoba - voditelj Odsjeka za plaćanje rashoda proračunskih korisnika Direkcije za financije Brčko Distrikta BiH. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku kojom je Trezoru Direkcije za financije Brčko Distrikta BiH preporučeno da poduzme sve potrebne mjere kako bi prestao mobing, kako bi se uklonile nastale posljedice mobinga i spriječila daljnja pojava mobinga nad žaliteljicom, te da poduzme sve potrebne mjere kako bi se spriječila viktimizacija žaliteljice zbog prijave mobinga, kao i drugih zaposlenika, zbog sudjelovanja u bilo kakvom postupku za zaštitu od mobinga.

Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjelu za stručne i adiministrativne poslove, Pododjelu za ljske resurse - preporučeno je da, u cilju zaštite zdravlja žaliteljice, u skladu s nalazom i mišljenjem Fonda zdravstvenog osiguranja Brčko Distrikta BiH, žaliteljici omogući radno mjesto u drugoj radnoj sredini u skladu s njezinim kvalifikacijama.

U vezi s tim zaprimljen je odgovor Vlade Brčko Distrikta BiH u kojemu se navodi da je, postupajući prema preporuci, žaliteljica raspoređena na drugo radno mjesto i da su otklonjene posljedice mobinga.

²³⁹ Ž-BR-02-209/13-P-311/13, Ž-BR-02-225/13-P-312/13, Ž-BR-02-202/13, Ž-BR-02-316/13, Ž-BR-02-237/11-P-20/13.

²⁴⁰ Ž-BR-06-187/12; Ž-BR-06-167/13; Ž-BR-06-271/13; Ž-BR-06-280/13; Ž-BR-06-133/13; Ž-BR-06-91/13; Ž-BR-06-158/13; Ž-BR-06-44/13

²⁴¹ Ž-BR-06-91/13; Ž-BR-06-369/13, Ž-BR-06-230/13, Ž-BR-06-354/13

U cilju promicanja odredaba *Zakona o zaštiti od svih oblika diskriminacije BiH*, pomoćnica ombudsmana BiH i voditeljica Ureda Brčko održala je predavanja učenicima četvrtih razreda Gimnazije „Ismet Mujezinović“ u Tuzli i Gimnazije u Brčkom o temi: „Institucija ombudsmana za zaštitu ljudskih prava BiH - struktura i uloga, primjena Zakona o zaštiti od svih oblika diskriminacije u BiH“.

Isto predavanje je održano i na okruglom stolu o temi: „Uključivanje Roma u prevenciju diskriminacije“ u Brčkom i na radionici posvećenoj Zakonu o zaštiti od svih oblika diskriminacije, a koja je održana u sklopu Forumu direktora centara za socijalni rad s područja Tuzlanskog kantona.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BR-05-134/13, P-324/13

Žalitelji koji imaju armensko državljanstvo obratili su se jer ne mogu dobiti važeće osobne isprave na teritoriju BiH, unatoč tome što u BiH žive od 1998. godine, kada su kao maloljetnici ušli u BiH u pratnji svoje majke, inače državljanke BiH, te što su u BiH završili osnovnu i srednju školu a jedno od njih je zasnovalo obitelj.

Razlog tomu je propust, u to vrijeme nadležne službe, Centra javne bezbjednosti Zvornik - Službe za poslove sa strancima – da, prilikom prijave boravka ovih osoba u BiH, legitimira i evidentira ih na valjan način i da tu dokumentaciju primjereno pohrani u službenim evidencijama.

Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku Ministarstvu sigurnosti BiH, Ministarstvu sigurnosti BiH - Službi za poslove sa strancima - Terenskom centru Bijeljina, Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske - Policijskoj stanici Zvornik - da koordiniranim djelovanjem u roku od 30 dana poduzmu sve potrebne radnje kako bi se osigurao pravno uređen status žalitelja na prostoru Bosne i Hercegovine i omogućilo puno uživanje svih prava i temeljnih sloboda zajamčenih Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku Ustava. U tijeku je praćenje realizacije preporuke.

Predmet Ž-BR-05-57/13

Institucija ombudsmana zaprimila je žalbu zbog povrede prava na slobodu mirnog okupljanja, slobodu misli i govora, jer je žalitelju, zbog nošenje transparenta, dva dana nakon odražavanja mirnih prosvjeda građana uručen Prekršajni nalog broj: JSBO 101.299.505.8, koji je sastavila Policijska stanica Čelić. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona - Policijskoj stanici Čelić i načelniku Općine Čelić da građanima općine Čelić osiguraju pravo na slobodu mirnog okupljanja i pravo na slobodu mišljenja i izražavanja u skladu s Ustavom BiH, međunarodnim dokumentima koji se nalaze u dodatku Ustava te odredbama Zakona o javnom okupljanju Tuzlanskog kantona. Do dana izrade Godišnjeg izvješća nije zaprimljena obavijest nadležnog tijela o načinu provođenja ove preporuke.

Predmet Ž-BR-05-23/13, P-55/13

Iz navoda žalbe i priložene dokumentacije proizlazi da je podnositeljica žalbe izložena obiteljskom nasilju koje čini njezin bivši supružnik. Žaliteljica ističe da je žrtva zlostavljanja, prijetnji i uvreda dulje vrijeme, od 1998. godine, a posebno intenzivirano u 2012. godini. Tijekom 2001.-2002. godine bivšem suprugu podnositeljice žalbe je u više navrata utvrđena odgovornost za ometanje posjeda i prijetnje upućene njoj (pr. br. P-950/01), osuđen je za počinjenje kaznenog djela nanošenje lake tjelesne ozljede (K-170/02) i za kazneno djelo uvrede

(K 201/2001). Podnositeljica žalbe više puta se obraćala MUP-u TK, ali nisu poduzete konkretne i učinkovite mjere kako bi se ona zaštitila od nasilja. Ombudsmeni su izdali preporuku:

- Ministarstvu unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona - Policijskoj upravi Tuzla - da, u skladu sa svojim zakonskim obvezama, poduzima sve mjere kako bi se spriječilo nasilje nad žaliteljicom i osiguralo poštivanje izrečene zaštitne mjere.

- Kantonalnom tužiteljstvu Tuzlanskog kantona da, u koordiniranom radu s Ministarstvom unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona, poduzme sve potrebne radnje iz svoje nadležnosti, u

skladu s pozitivnim zakonskim propisima, a u cilju zaštite žrtve nasilja.

- Ministarstvu unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona da osigura da policija u slučajevima zaprimanja dojava o nasilju u obitelji ili zaprimanja zahtjeva za pružanje pomoći osobama izloženim bilo kojem obliku nasilja u obitelji, a

Ombudsmeni su posebno zabrinuti time što, iako su u proteklih nekoliko godina različiti subjekti u BiH poduzimali niz aktivnosti u cilju sprječavanja nasilja u obitelji, još uvijek nije postignuta učinkovitost u postupanju nadležnih tijela, naročito policije i pravosuđa, a čini se da u praksi snage za provedbu zakona ne ztretiraju ovo kazneno djelo jednako kao ostala kaznena djela.

posebice kada je žrtva nasilja žena, postupa na sljedeći način:

- hitno uputi policijske službenike na mjesto događaja radi pružanja intervencije;
- nakon analize zatečenog stanja na mjestu događaja, poduzme mjere i radnje u cilju pružanja trenutačne zaštite i pomoći osobi žrtvi nasilja, te u cilju sprječavanja počinitelja u daljnjem nasilničkom ponašanju;
- pribavi podatke potrebne za dokazivanje prekršajnog ili kaznenog djela nasilja u obitelji ili nekog drugog prekršaja odnosno kaznenog djela počinjenog u obitelji;
- ako počinitelj nasilja u obitelji legalno podsjeduje oružje, poduzme radnje radi sprječavanja moguće zlouporabe i predloži pokretanje odgovarajućeg postupka oduzimanja oružja ili oružnog lista;
- ako postoji saznanje o ilegalnom oružju, poduzme potrebne mjere radi njegovog pronalaženja, oduzimanja i prijavljivanja počinitelja za kažnjivu radnju;
- podnese zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog nasilja u obitelji sukladno Zakonu o zaštiti nasilja u obitelji, odnosno podnese kaznenu prijavu zbog kaznenog djela nasilja u obitelji sukladno Kaznenom zakonu FBiH;
- ako žrtva nasilja zatraži smještaj u sklonište, o tome odmah obavijesti nadležni centar za socijalni rad, od kojega će zatražiti da poduzme potrebne mjere s ciljem njezinog smještaja u odgovarajuće sklonište;
- u slučaju da je nasilje u obitelji počinila osoba liječena od alkoholizma ili druge ovisnosti ili osoba s duševnim smetnjama, o tome odmah obavijesti centar za socijalni rad radi poduzimanja zakonom predviđenih ovlasti;
- pravovremeno obavijesti Kantonalno tužiteljstvo Tuzlanskog kantona u cilju poduzimanja mjera u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku FBiH, Kaznenog zakona FBiH i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Predmet Ž-BR-04-98/13, P-42/13

Predmet žalbe jes povreda prava na zapošljavanje pod jednakim uvjetima, jer je žalitelje, nakon što je provedena natječajna procedura po Javnom natječaju za prijam državnih službenika u Općini Srebrenik od 5. 9. 2012., Agencija za državnu službu *pozitivno ocijenila* na listi uspješnih kandidata u aktu broj: 05-34-8-255-3/12 od 8. 11. 2012., no unatoč tome nisu primljeni u državnu službu po raspisanom javnom natječaju, budući da je u međuvremenu došlo do smjene općinskog načelnika. Odmah po preuzimanju dužnosti novoizabrani načelnik Općine Srebrenik

zatražio je od Agencije za državnu službu Federacije BiH poništenje javnog natječaja. Agencija za državnu službu FBiH odbila je zahtjev za poništenje javnog natječaja, naročito iz razloga što su neki od natječajnih kandidata već zasnovali radni odnos u Općini, na što je Općina Srebrenik dana 10. 12. 2012. uložila žalbu Odboru državne službe za žalbe Federacije Bosne i Hercegovine. Rješenjem Odbora državne službe za žalbe odbijena je žalba Općine Srebrenik kao neosnovana, ali nisu poduzete potrebne radnje na uspostavljanju radnopravnog statusa žalitelja.

Ombudsmeni BiH izdali su preporuku Općini Srebrenik, načelniku Općine Srebrenik i Općinskom vijeću Srebrenik *da u roku od 15 dana poduzmu sve potrebne mjere iz svoje nadležnosti kako bi se omogućilo primanje u državnu službu i zasnivanje radnog odnosa u Općini Srebrenik za B. M., M. V., D. A., T. N. i Š. N.* Preporuka je ispoštovana.

Predmet: Ž-BR-01-97/13, P-315/13 (Djeca s posebnim potrebama u Brčko Distriktu BiH)

Uredu Brčko uložena je žalba koja se odnosi na povrede prava djece s posebnim potrebama na području Brčko Distrikta BiH. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija ombudsmana izdala je preporuku kojom se Vladi Brčko Distrikta BiH preporuča:

- poduzimanje svih potrebnih mjera u cilju osiguranja bezuvjetnog obrazovanja učenika s posebnim potrebama u skladu s njihovim psihofizičkim mogućnostima;
- da u najkraćem roku osigura financijska sredstva za prilagodbu postojeće školske infrastrukture učenicima s posebnim potrebama;
- da angažira odgovarajući broj stručnog osoblja za rad s djecom s posebnim potrebama, razmjerno broju djece s posebnim potrebama na području Brčko Distrikta BiH, te da pronade najdjelotvorniji način na koji će se osigurati inkluzija djece u redovito obrazovanje.

Preporuka je izdana 26. 12. 2013. godine. Ured Brčko u idućem će razdoblju pratiti realizaciju preporuke.

Predmet Ž-BR-03-249/13, P-248/13

Predmet žalbe je povreda prava na imovinu i nezadovoljstvo radom Vlade Brčko Distrikta BiH zbog nerealizacije projekta za stambeno zbrinjavanje pripadnika romske nacionalne manjine u naselju Prutače. Nakon provođenja istražnog postupka Institucija je izdala preporuku kojom je preporučeno:

1. Vladi Brčko Distrikta BiH da bez odgode poduzme potrebne mjere u cilju realizacije projekta stambenog zbrinjavanja Roma na području Brčko Distrikta BiH i da djelovanjem nadležnih odjela Vlade Brčko Distrikta osigura nesmetanu provedbu Akcijskog plana za rješavanje problema Roma iz područja zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite Roma na području Brčko Distrikta BiH.
2. Policiji Brčko Distrikta BiH da poduzme potrebne mjere i aktivnosti u cilju preventivnog djelovanja i pružanja sigurne sredine svim osobama na području stambenog naselja Prutače.
3. Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH da provodi nadzor nad izvođenjem programa stambenog zbrinjavanja Roma na području Brčko distrikta BiH iz svoje nadležnosti, kao i ostalih mjera u cilju provedbe Akcijskog plana BiH za rješavanje problema Roma iz područja zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite na području Brčko Distrikta BiH.

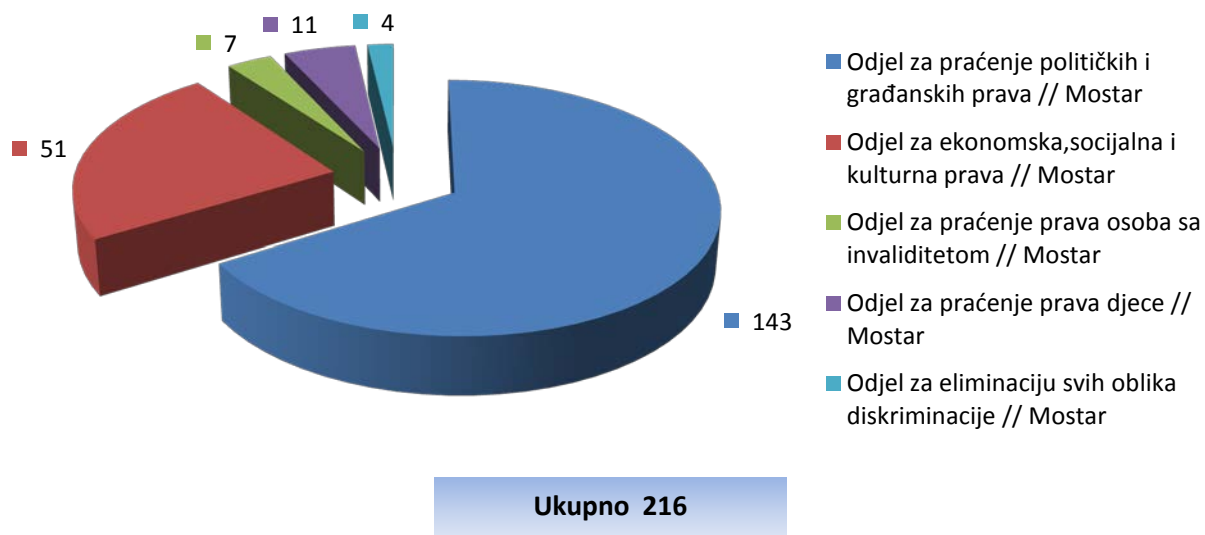
U vezi s tim je Institucija ombudsmana zaprimila obavijest Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH u kojoj se navodi da će Ministarstvo i dalje kontinuirano nadzirati provedbu programa za stambeno zbrinjavanje pripadnika romske nacionalne manjine u BiH, pa tako i u Brčko Distriktu BiH, te da resorno Ministarstvo svake godine izdvaja znatna novčana sredstva za stambeno zbrinjavanje i unaprjeđenje zapošljavanja i socijalne zaštite pripadnika romske nacionalne manjine u Brčko Distriktu BiH. Vlada Brčko Distrikta BiH dostavila je obavijest u

kojoj se navodi da je na sjednici Kolegija Vlade održanoj 13. i 16. 12. 2013. donesen zaključak *da se sagledaju sve pravne mogućnosti za rješavanje ovoga pitanja i ono je u fazi realizacije kod zaduženih osoba.*

4.3. PODRUČNI URED MOSTAR

U Područnom uredu Mostar u 2013. godini zaprimljeno je 216 žalbi, te je ukupno sa žalbama prenesenim iz prethodne godine Ured imao u radu 371 žalbu. U izvještajnom razdoblju završeno je 240 žalbi i upućeno 17 preporuka na relevantne adrese.

Najveći broj žalbi zaprimljen je u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava (143), zatim, u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava (51), te u Odjelu za praćenje prava djece (11).

Dijagram 16. Pregled zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Mostar za 2013. godinu po odjelima

4.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Broj žalbi u Područnom uredu Mostar i u ovom se izvještajnom razdoblju mora uvjetno uzeti, pošto je nastavljena praksa ulaganja i registriranja žalbi kojima su obuhvaćane veće skupine građana. Za primjer se mogu uzeti sljedeći podnositelji žalbi:

Kućni savjeti u Ulici dr. Ante Starčevića na broju 76 i 78 Mostar, učenici O.Š. „Fra Didaka Buntića“ Čitluk, Koalicija udruga invalida ŽZH, HKUD „LUKE“ Čapljina, vlasnici imanja sela Postoljani Nevesinje, sindikalni povjerenici poduzeća Željeznice FBiH, članovi Samostalnog sindikata Željeznica FBiH, članovi Udruženja izbjeglih i raseljenih lica „URIO MOJ DOM“ Mostar, O.Š. „Marko Marulić“ Prozor, Udruženje „STOP MOBBING“ Trebinje, stanari zgrade zv. Željeznička Mostar, skupina navijača Mostar, Unija civilnih žrtava rata HNK, Sindikat osnovnog obrazovanja HNK, skupina zaposlenika Raiffeisen banke, zaposlenici poduzeća „MO PARKING“ Mostar, skupina nositelja stanarskih prava na stanovima u privatnom vlasništvu, Uprava za civilnu zaštitu i vatrogastvo HNK, radnici poduzeća „Aluminij“ d.d. Mostar, „PROMINVEST“ D.O.O. Konjic i skupina zaposlenika Gradske uprave Mostar.

Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava građani su se najviše žalili na neopravdane zastoje u provođenju pojedinih postupovnih radnji u nadležnim sudovima (48), na povredu prava iz imovinskopravnih odnosa (47), na nepravilnosti u radu upravnih tijela (12), tužiteljstva (11), kao i na neprimjerena postupanja policije (7).

Od ukupnoga broja žalbi u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava, najveći broj ukazuje na povredu prava iz područja rada (29), prava na socijalnu skrb (9) i mirovinu (5).

Ombudsmeni posebno žele istaknuti problem u ostvarivanju komunikacije s gradskom upravom, što potpuno onemogućava istragu o povredi ljudskih prava. Obrazloženje da nema političkog konsenzusa o uređenju Grada Mostara ne može biti opravdanje tijelima uprave u kojima su zaposleni državni službenici za to da uopće ne komuniciraju s Institucijom ombudsmana, zbog čega su ombudsmeni bili prisiljeni izdati preporuke o nesuradnji.

I u 2013. godini nastavljena je otežana komunikacija s Gradskom upravom Grada Mostara. Gradsko vijeće Mostara uopće nije funkcioniralo iz poznatih razloga - nepostizanja dogovora o položaju Grada Mostara u političkom kontekstu države BiH. Nažalost, presuda Ustavnog suda BiH²⁴², koja se odnosi na ocjenu ustavnosti Statuta Grada Mostara, do danas nije ispoštovana, što za posljedicu ima ne

samo otežan život građana ovoga grada, već omogućava daljnje djelovanje svih onih koji neopravdano žele javnosti predstaviti ovaj grad kao „grad slučaj“.

Sumorna slika ovoga grada ogleda se i u svakodnevnom obraćanju građana Uredu ombudsmana koji traže minimum socijalno-ekonomskih prava. Velika stopa nezaposlenosti glavni je razlog zbog kojega građani traže pomoć, a teška ekonomska situacija uzrok je što gotovo i ne postoji mogućnost otvaranja novih radnih mjesta, a što bi dovelo do zapošljavanja i poboljšanja općeg standarda građana. U prilog tome govori i činjenica da je Područni ured Institucije ombudsmana u Mostaru za 2012. godinu zabilježio 1.575 neposrednih obraćanja građana. Predmeti koji su otvoreni zbog nefunkcioniranja Gradske uprave međusobno su različiti i odnose se na bespravnu gradnju²⁴³, obnovu imovine povratka²⁴⁴ te saniranje štete nastale uslijed elementarnih nepogoda²⁴⁵ i dr.

I u HNK-u su izražene poteškoće u djelovanju tijela vlasti, jer je prolongirano financiranje svih potreba/izdataka iz kantonalnog proračuna. Građani nisu upoznati s razlozima zastoja isplata naknada za koje postoji pravna osnova²⁴⁶.

Zatim, u protekloj godini “Vodovod” Mostar je prisilnim putem isključio s vodovodne mreže sva kućanstva u gradskom naselju, u kojem živi više od 20 obitelji različitih nacionalnosti (i značajan broj Roma)²⁴⁷. Na inicijativu Institucije ombudsmana, koja je također bila aktivan sudionik svih događanja povodom aktualnog problema, održan je sastanak, u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Uz ovlaštene osobe iz tog ministarstva, sastanku su bili nazočni i predstavnici Institucije ombudsmana za zaštitu potrošača BiH, direktor JP “Vodovod” Mostar i njegovi suradnici, kao i skupina žitelja naselja. Nastala sporna situacija uspješno je okončana medijacijom, tako što je naselju odmah puštena voda za redovnu upotrebu, a dogovorena su i ostala pitanja koja do tada nisu bila riješena, kako bi se osigurala normalna vodoopskrba naznačenog lokaliteta u gradu Mostaru.

²⁴² U9/09 od 26. 11. 2010.

²⁴³ Ž-MO-05-27/13

²⁴⁴ Ž-MO-05-112/11 i Ž-MO-05-113/11, Ž-MO-05-56/13, Ž-MO-05-185/13

²⁴⁵ Ž-MO-04-115/13

²⁴⁶ Civilne žrtve rata HNK, predmet broj: Ž-MO-05-144/13 i dr.

²⁴⁷ Ž-MO-04-53/13

Folklorno društvo s područja Općine Čapljine ukazalo je na problem²⁴⁸ nedostatka odgovarajućeg prostora za održavanje proba ovog društva. Budući da se ne može osigurati prostor u javnim ustanovama bez prethodno pribavljene suglasnosti Općine Čapljina, ombudsmeni su intervenirali kod načelnika Općine Čapljina, koji je udovoljio zahtjevu i omogućio rad članovima „HKUD LUKE“ u prostorijama osnovne škole u Višićima.

Vrlo često građani traže pomoć zbog dužine trajanja postupka, kako sudskih tako i upravnih tijela. Tako je u predmetu²⁴⁹ žaliteljica tražila pomoć, jer zbog nesređenih obiteljskih odnosa dulje vrijeme poslije smrti supruga trpi ozbiljne štetne posljedice i dovedena je na rub siromaštva. Kako se radi o sudskom postupku odnosno ostavinskom postupku, jer je potrebna odluka o podjeli nekretnina, u konkretnom slučaju ombudsmeni su intervenirali kod Općinskog suda u Ljubuškom. Predsjednica Općinskog suda u Ljubuškom dostavila je pozitivan odgovor i predmet je prioritetno uzet u rad. Nerijetko se događa da građani traže pomoć zbog trajanja postupka iz radnopravnih odnosa²⁵⁰, koji bi po svojoj prirodi trebali biti hitni i prioritetni.

U jednoj od žalbi podnositeljica²⁵¹ je samohrana majka, umirovljenica i osoba narušenog zdravlja, a trebala je biti deložirana iz alternativnog smještaja u kojemu je živjela dugi niz godina. Na inicijativu Institucije ombudsmana, a u suradnji s Gradom Mostarom, Federalnim zavodom PIO/MIO i Udrugom umirovljenika Mostar, konkretan predmet uspješno je završen tako što je predmetni stan dodijeljen žaliteljici na trajno korištenje.

Jedan od specifičnih predmeta²⁵² u Uredu Mostar je i žalba zbog nerada nadležne inspeksijske službe Općine Grude. Naime, podnositeljica žalbe obratila se Insituciji ombudsmana zbog nepravilno postavljene svijetleće reklame, čime je ugroženo njezino pravo na normalno stanovanje u kući uslijed ogromne količine svjetlosti koja ugrožava ljudsko zdravlje. Svjetlost također pričinjava štetu na imanju, jer uništava (spaljuje) biljke i plodove koji tu uspijevaju. Na brojne zamolbe podnositeljice žalbe, nadležna općinska služba nije pravovremeno reagirala. Na traženje Institucije ombudsmana, dostavljen je odgovor Komunalne inspekcije Općine Grude da je konstatirana situacija na terenu i utvrđena nepravilnost, te su naložene mjere s ciljem njihovog učinkovitog otklanjanja.

ILUSTROVANI PRIMJERI

Predmeti Ž-MO-05-56/13 i Ž-MO-05-185/13.

Podnositeljice žalbe iz Mostara, u svojstvu prijeratnih stanara neobnovljene, ratom porušene zgrade u Mostaru, proteklih su godina od raznih mjerodavnih adresa zahtijevale informacije o tome kada se predviđa rekonstrukcija tog stambenog objekta u središtu grada. Nemaju saznanja čak ni o planiranim aktivnostima u cilju njegove sanacije.

Institucija ombudsmana odmah je poduzela određene aktivnosti, nakon čega je došao odgovor iz Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

U odgovoru je jasno navedeno kako je nadležno ministarstvo upoznato sa stambenim potrebama prijeratnih stanara zgrade zv. Željeznička u gradu Mostaru, kao i da je, s obzirom na realne poteškoće, aktivno angažirano u postizanju pomaka u konkretnom slučaju. U odgovoru su također detaljno pojašnjena sva dosadašnja postupanja u Ministarstvu, kao i mogućnosti

²⁴⁸ Ž-MO-05-45/13

²⁴⁹ Ž-MO-05-72/13.

²⁵⁰ Ž-MO-05-85/13

²⁵¹ Ž-MO-05-132/13

²⁵² Ž-MO-05-176/13

pronalaženja potrebnih novčanih sredstava u spomenutu svrhu. O tome su upoznate podnositeljice žalbe.

Predmeti Ž-MO-05-112/11 i Ž-MO-05-113/11,

U predmetima su izdane preporuke²⁵³, jer je Grad Mostar privremeno izuzeo imovinu zbog izvođenja radova u sklopu projekta sanacije Rudnika Vihovići i obvezao se da će svim legalnim vlasnicima nekretnina/podnositeljima žalbe redovito isplaćivati utvrđeni iznos naknade, s pripadajućim povećanjem, u skladu s nagodbama/ugovorima zaključenim obostranom voljom. Projekt je realiziran, a podnositelji žalbe nisu primili naknadu za 2010., 2011., 2012. i 2013. godinu. Unatoč brojnim zahtjevima/zamolbama/požurnicama, nikada nisu dobili odgovor gradonačelnika Grada Mostara, uz objašnjenje razloga za neispunjavanje obveza iz nagodbe/ugovora.

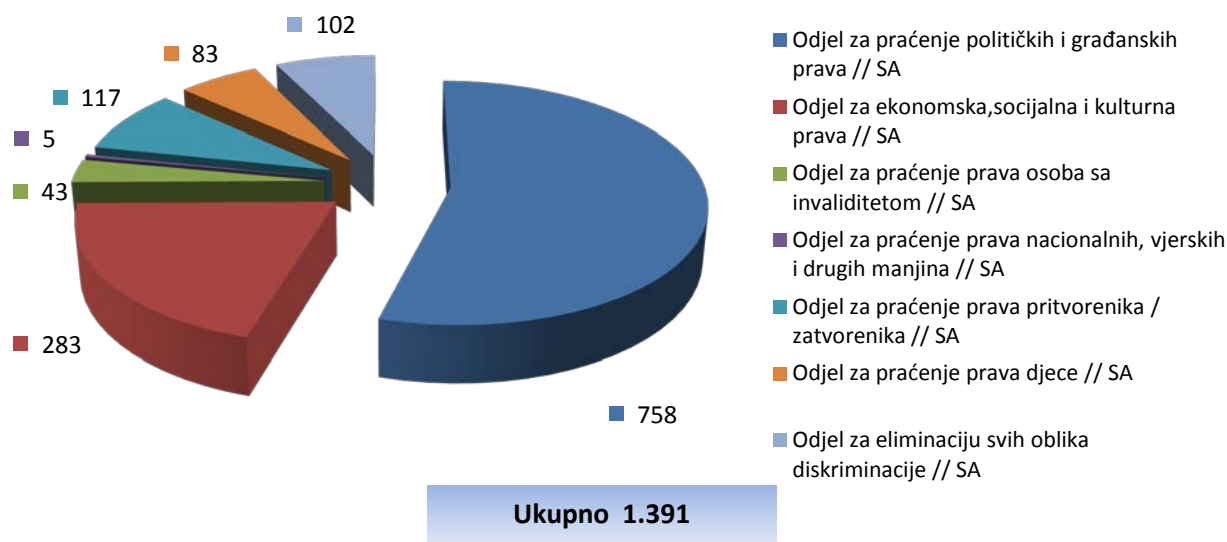
²⁵³ P-255/13 i P-256/13

4.4. PODRUČNI URED SARAJEVO

Područni Ured Sarajevo je u 2013. godini zaprimio je 1.391 žalbu, što sa žalbama prenesenim iz prethodne godine čini ukupno 2.471 predmet u radu. Tijekom 2013. godine u Područnom uredu Sarajevo okončano je 1.613 žalbi, što je porast broja riješenih žalbi u odnosu na prethodnu godinu. Od navedenoga broja riješenih žalbi, 882 riješene žalbe su zaprimljene u 2013. godini, dok se 731 riješena žalba odnosi na žalbe zaprimljene u 2012. godini i ranije.

Od ukupnoga broja riješenih žalbi u 2013. godini, tijekom intervencije ombudsmana okončano je 513 žalbi, neprihvatljivih žalbi bilo je 393, a u 229 žalbi podnositelji žalbe nisu iskazali interes za daljnje vođenje postupka. U 22 slučaja Institucija ombudsmana nije bila nadležna za postupanje, te su predmeti okončani ustupanjem žalbi nadležnom tijelu, dok je u drugim predmetima postupano u skladu sa zakonskim ovlastima ombudsmana.

U 2013. godini Ured Sarajevo izdao je 155 preporuka.

Dijagram 17. Pregled zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Sarajevo za 2013. godinu po odjelima

4.4.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Analizom zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Sarajevo vidljivo je da je najveći broj žalbi zaprimljen u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava – 758. Najveći broj žalbi zaprimljenih u ovome odjelu odnosi se na žalbe na rad pravosudnih institucija - 198, rad tijela uprave - 180, povredu Zakona o slobodi pristupa informacijama – 124, te povredu Zakona o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima - 85.

Iz analize žalbi na rad pravosudnih institucija vidljivo je da se najveći broj podnesenih žalbi odnosi na povredu prava na suđenje u razumnom roku i neprovođenje pravomoćnih sudskih presuda.

Žalbe podnesene na rad upravnih tijela u najvećem broju ukazuju na povredu postupovnih odredaba Zakona o upravnom postupku, odnosno nedonošenje odluka u zakonskim rokovima, šutnju administracije, dugotrajne postupke odlučivanja u drugom stupnju, te česta vraćanja predmeta prvostupanjskim tijelima na ponovno odlučivanje.

Što se tiče žalbi građana koje se odnose na primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama, najveći broj ih se odnosi na nedonošenje rješenja nakon zaprimanja zahtjeva za pristup informacijama, nepoštivanje zakonskog roka za njegovo donošenje, donošenje rješenja bez formalnog elementa pouke o pravnom lijeku, te dužina trajanja postupaka odlučivanja u drugom stupnju.

Institucija ombudsmana je u 2013. godini zaprimila 85 žalbi koje se odnose na područje ministarskih i vladinih imenovanja, zbog nepravilnosti procedura imenovanja i razrješenja. Kao i u prethodnoj godini, prigovori građana upućeni Instituciji ombudsmana najčešće se odnose na povrede u proceduri izbora i imenovanja upravnih odbora i nadzornih odbora u javnim poduzećima i javnim ustanovama, a manji broj se odnosi na povrede u proceduri izbora direktora za čije imenovanje treba osigurati suglasnost vlade ili resornog ministarstva. Navodi u prigovorima tiču se imenovanja privremenih upravnih i nadzornih odbora, imenovanja na osnovi političkog opredjeljenja kandidata, sastava povjerenstva za izbor, kriterija za izbor kandidata, nejasnih natječajnih odredaba i dr.

Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava Područnog ureda Sarajevo u 2013. godini zaprimio je ukupno 283 žalbi. Od navedenog broja najveći broj žalbi odnosi se na: povrede prava iz rada i u vezi sa radom -136, povrede prava na mirovinu - 58, komunalne usluge – 34, pravo na zdravstvo - 21, dok se u manjem broju žalbi odnosi na povrede prava iz povrede socijalne skrbi, obrazovanja i zaštite okoliša.

Žalbe iz područja radnih odnosa u najvećem broju slučajeva tiču se povreda prava i zakonskih propisa prilikom zasnivanja radnih odnosa, kao i povreda prava koje zaposlenici uživaju iz radnog odnosa. Određeni broj žalbi također se odnosi na neisplaćivanja doprinosa za PIO/MIO, kao i plaća ostvarenih za vrijeme rada.

U segmentu povrede prava vezanih uz mirovinsko i invalidsko osiguranje, najviše žalbi odnosi se na dužinu trajanja postupka ostvarivanja prava na mirovinu, a nakon podnošenja zahtjeva nadležnom tijelu. Manji broj žalbi ukazuje i na neodlučivanje drugostupanjskog tijela povodom žalbi na prvostupanjske odluke kantonalnih upravnih službi u zakonom predviđenim rokovima, obustavu isplate, te ukidanje prava nakon provođenja revizije.

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. godini zaprimljene su 102 žalbe. Kao i protekloj godini, najveći broj žalbi odnosi se na diskriminaciju iz područja zapošljavanja, zatim iz područja radnih odnosa (mobing ili uznemiravanje na radnom mjestu), a zabilježene su i žalbe koje se tiču diskriminacije prilikom premještaja na radna mjesta unutar radne organizacije. U segmentu diskriminacije po osnovi etničke pripadnosti, žalbe zaprimljene u Instituciji ombudsmana uglavnom se tiču neprimjene zakonom propisanih afirmativnih mjera.

U 2013. godini Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom zaprimio je 43 žalbe. Žalbe su vezane uz problem uklanjanja arhitektonskih barijera, dužinu trajanja postupka odlučivanja povodom žalbe pred drugostupanjskim tijelom, pravo na socijalnu skrb, ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu, kao i druga prava po osnovi invalidnosti te zaštitu osoba s invaliditetom od svih oblika diskriminacije.

Odjel za praćenje prava djece u 2013. godini zaprimio je 83 žalbe, što je dvostruko veći broj u odnosu protekloj godini. Najveći broj zaprimljenih žalbi tiče se prava održavanja osobnih odnosa i kontakata s drugim roditeljem s kojim dijete ne živi i s njegovim bližim srodnicima, pri

čemu se kao odgovorna strana najčešće javljaju centri za socijalni rad te sudovi u pogledu dužine trajanja sudskih postupka koji se tiču prava djece.

Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika u 2013. godini zaprimio je 117 žalbi. Pritvorenici/zatvorenici, kao i u prethodnim godinama, u najvećem broju slučajeva obraćali su se Instituciji ombudsmana zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na izvanzavodske pogodnosti, ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, te mogućnosti premještaja u drugi kazneno-popravni zavod.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-SA-01-589/13

Instituciji ombudsmana obratila se majka maloljetnog djeteta mlađeg od tri godine, prema čijim navodima i prema specijalističkim nalazima, maloljetno dijete ima reaktivni strah i reagira na objektivnu stresogenu konfliktnu situaciju vezanu uz odnos majke i oca koja bi mogla imati velike posljedice na razvoj psihičkog stanja. Podnositeljica žalbe smatra kako se odluka nadležnog centra za socijalni rad o ostvarivanju neposrednih i osobnih kontakata maloljetnog djeteta s ocem u praksi pokazala štetnom za maloljetno dijete, što se ogledalo u samovoljnom prekidanju kontakata oca s kćerkom, prekidom kontakata na više od godinu dana, nikada nije doprinio održavanju djeteta niti na bilo koji način, a što navodi za najvažnije, nikada nije ostvario emotivnu vezu s maloljetnom kćerkom. Nakon intervencije Institucije ombudsmana nadležni općinski sud donio je odluku, u kojoj je detaljno opisan način uspostavljanja osobnih i neposrednih kontakata između maloljetnog djeteta i oca, posebno uzimajući u obzir najbolji interes djeteta.

Predmet Ž-SA-06-284/13

Podnositeljica žalbe navela je da je zaposlena u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, na radnom mjestu više stručne suradnice - glasnogovornice u Uredu ravnatelja Agencije. Navodi žalbe ukazivali su na povrede odredaba Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine u smislu mobinga te na povrede prava iz radnog odnosa. Nakon okončanja istražnog postupka Institucija ombudsmana uputila je preporuku²⁵⁴ od 5. 6. 2013. ravnatelju Državne Agencije za istrage i zaštitu: da osigura jednako postupanje prema svim zaposlenicima Agencije te priznavanje, uživanje i ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda iz područja rada; da poduzme mjere u cilju sprječavanja uznemiravanja, mobinga i viktimizacije podnositeljice žalbe od drugih zaposlenika; da uspostavi mehanizam za preveniranje svih oblika diskriminacije i da osigura pridržavanje odredaba Zakona o zabrani diskriminacije BiH u radnopravnim odnosima sa zaposlenicima; da poduzme potrebne mjere zaštite zaposlenika od mobinga, koje mogu obuhvaćati edukaciju voditelja ili predstavnika kadrovske službe, uspostavu internog mehanizma žalbi i arbitraže. Institucija ombudsmana je dana 16. 9. 2013. zaprimila odgovor ravnatelja Agencije, a u kojemu se, među ostalim, navodi da je u odnosu na žaliteljicu proveden interni disciplinski postupak, te u smislu općih pravila disciplinskog postupka i zakonom propisane procedure ne znači da je prema njoj činjen bilo koji oblik diskriminacije, a činjenica da i nakon toga prema žaliteljici nisu poduzimana bilo kakva različita postupanja u odnosu na druge zaposlene ukazuje na to da je dana preporuka i *de facto* provedena.

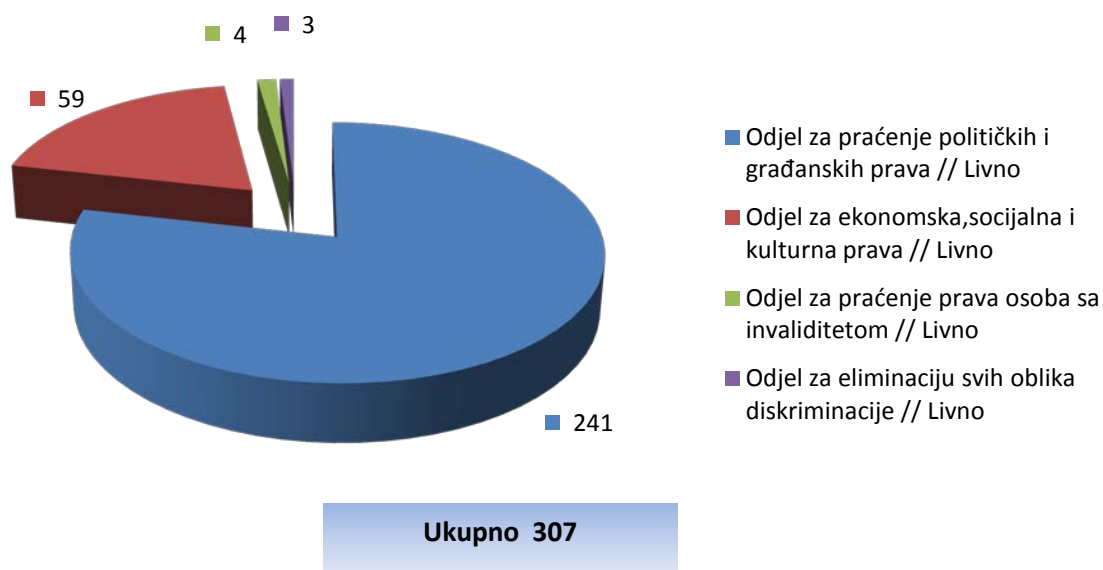
²⁵⁴ P-125/13

4.5. TERENSKI URED LIVNO

Terenski ured Livno (u daljnjem tekstu: Ured Livno) zaprimio je 307 žalbi. U odnosu na prethodno izvještajno razdoblje, u ovoj godini zabilježen je porast od 34 više zaprimljene žalbe, što je u postotcima povećanje od 12,45 %. Najviše zaprimljenih žalbi (241) imao je Odjel za praćenje političkih i građanskih prava, zatim Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava - 59. Iz djelokruga Odjela za praćenje prava osoba s invaliditetom zaprimljene su četiri žalbe, te tri žalbe iz djelokruga Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Sukladno navedenom, Ured Livno nije imao zaprimljenih žalbi iz djelokruga Odjela za praćenje prava djece, Odjela za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina te Odjela za praćenje prava pritvorenika.

Od ukupnog 307 zaprimljenih žalbi, riješeno ih je 208, dok istražni postupak nije okončan i još nije donesena odluka ombudsmana za 99 podnesenih žalbi građana. U izvještajnom razdoblju rađeno je i na 57 žalbi podnesenih u ranijim godinama, od kojih je okončano 50. Dakle, što se tiče žalbi prenesenih iz ranijih godina, u radu je ostalo još 7. Temeljem navedenog, može se konstatirati da je u 2013. godini postupano po 364 zaprimljene žalbe, završeno je 258 žalbi, a ostalo je u radu još 106 žalbi.

Što se tiče načina okončanja, 156 žalbi građana okončano je tijekom intervencije ombudsmana, evidentirano je 47 neprihvatljivih žalbi, u 32 žalbe stranke nisu pokazale interes za daljnje vođenje postupka, 15 žalbi okončano je na drugi način (podnositelj odustao od žalbe i drugo), a osam žalbi okončano je preporukom ombudsmana.

Dijagram 18. Pregled zaprimljenih žalbi u Terenskom uredu Livno za 2013. godinu po odjelima

Ured Livno je tijekom izvještajnog razdoblja izdao 15 preporuka nadležnim tijelima. U šest slučajeva nadležna su tijela postupila prema preporuci ombudsmana i realizirala izdane preporuke, dok je u četiri slučaja ostvarena suradnja s nadležnim tijelima a realizacija preporuka je u tijeku. Jedna preporuka nije realizirana, ali je otklonjena povreda prava sporazumom stranaka, dok u četiri slučaja Ured Livno nije zaprimio odgovor nadležnog tijela nakon izdavanja preporuke, ali valja naglaiti da su tri preporuke odaslane tuženoj stranci tek dana 24. 12. 2013. godine.

Tijekom 2013. godine Ured Livno imao je dobru suradnju s tijelima vlasti, ali se mora istaknuti i negativan primjer koji se odnosi na lošu suradnju s Vladom Kantona 10, odnosno s već bivšim predsjednikom navedene vlade, što se ogledalo u nedostavljanju izjašnjenja povodom zahtjeva ombudsmana. Isto tako, postojala je otežana komunikacija i sa Službom za gospodarstvo i inspekcijske poslove Općine Livno, na je čiji rad sve više građana podnosilo žalbu ombudsmanima. Navedena općinska služba često nije u ostavljenom roku dostavljala tražena izjašnjenja, zbog čega su ombudsmeni bili prisiljeni uputiti i požurnice radi dostave odgovora.

Što se tiče teritorijalne pripadnosti podnositelja žalbi u 2013. godini, daleko najviše žalbi imamo od građana s područja općine Livno – 188, zatim iz Tomislavgrada 42, iz Glamoča 36, iz Drvara 19 i iz Bosanskog Grahova 7. Sve navedene općine su u sastavu Kantona 10. Preostalih 15 zaprimljenih žalbi podnijeli su građani koji imaju prebivalište u drugim općinama u Bosni i Hercegovini.

4.5.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Najviše žalbi, kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, podneseno je protiv sudskih tijela – 119, zatim protiv tijela uprave - 76, iz područja radnih odnosa - 28, policije – 24, tužiteljstva –

Zabrinjavajući je porast broja žalbi u Uredu Livno u svim područjima, a osobito zabrinjava što se problem u komunikaciji između premjera i tajnika kantonalne vlade odrazio na nemogućnost rješavanja nekoliko sustavnih pitanja koja se odnose na funkcioniranje uprave, kako na kantonalnoj tako i na općinskoj razini.

13, mirovine – 11, socijalna skrb – 9, komunalne usluge – 7, pristup informacijama - 6, osobe s invaliditetom – 4, diskriminacije – 3, vladina i ministarska imenovanja – 2, zdravstvo – 2, obrazovanje, imovinskopравни odnosi i javne isprave po 1 zaprimljena žalba.

Najveći broj žalbi podnesen protiv sudskih tijela upućuje na nezadovoljstvo građana funkcioniranjem sudbene vlasti, a za razloge podnošenja žalbi navode se dugotrajnost sudskog postupka i neprovođenje presuda u predmetima iz radnih odnosa.

Iz područja sudstva riješeno je ukupno 97 žalbi. Od tog broja, nakon intervencije ombudsmana riješeno je 56 žalbi zaprimljenih u 2013. godini, te 21 žalba iz ranijih godina. Evidentirano je osam neprihvatljivih žalbi, šest žalbi je riješeno na drugi način, a u šest slučajeva podnositelji žalbe nisu pokazali interes za daljnje vođenje postupka nakon izjašnjenja sudskih tijela.

Ističemo primjerenu suradnju svih sudova s Uredom Livno.

Dok je broj zaprimljenih žalbi protiv sudskih tijela ostao isti kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, broj žalbi protiv tijela uprave znatno je porastao, s 53 zaprimljene žalbe u 2012. godini na 76 žalbi zaprimljenih u ovom izvještajnom razdoblju.

U posljednje vrijeme građani se sve više žale na rad inspekcijskih tijela Općine Livno, u čiji rad građani sve više gube povjerenje, jer im navedena inspekcijska tijela ne pružaju primjerenu pravnu zaštitu povodom zahtjeva za inspekcijski nadzor. To se ogleda u činjenici da su podnositelji žalbi prisiljeni u više navrata podnositi žalbu inspekciji po istoj činjeničnoj osnovi, kao i žaliti se na već donesene odluke tog tijela.

Povodom žalbi građana na rad upravnih tijela okončano je 59 žalbi, od toga je 12 žalbi iz ranijih godina i 47 žalbi iz izvještajne godine. Tijekom intervencije ombudsmana riješeno je 27 žalbi,

pet žalbi nakon izdavanja preporuke, u 13 slučajeva podnositelji žalbe nisu pokazali interes za daljnje vođenje postupka nakon izjašnjenja upravnih tijela, osam žalbi ocijenjeno je neprihvatljivim, a šest žalbi riješeno je na drugi način.

Bilježi se porast broja žalbi iz područja radnih odnosa, s 20 zaprimljenih žalbi u prethodnom izvještajnom razdoblju na 28 žalbi zaprimljenih tijekom 2013. godine. Međutim, u 17 slučajeva žalba je ocijenjena neprihvatljivom, pet žalbi riješeno je nakon intervencije ombudsmana, a jedna je žalba riješena na drugi način. Iz ranijih godina okončane su dvije žalbe.

Podnositelji žalbe obraćaju se ombudsmanima nezadovoljni izborom kandidata prema natječajnoj proceduri, zbog poništenja natječaja, načina isplate plaće, otkaza ugovora o radu, rasporeda na druge poslove suprotno zaključenom ugovoru o radu itd.

Također je zabilježen blagi porast broja žalbi na rad policijskih tijela, s 21 žalbe podnesene u 2012. godini na 24 žalbe zaprimljene u izvještajnoj godini. Riješeno je 19 žalbi, tri žalbe iz ranijih godina i 16 žalbi iz ove godine. Što se tiče načina okončanja žalbi, tijekom intervencije ombudsmana riješeno je šest žalbi, četiri su ocijenjene neprihvatljivim, u sedam slučajeva žalitelji nisu pokazali interes za daljnje vođenje postupka nakon dostavljanja odgovora policijskih tijela, jedna žalba riješena je na drugi način a jedna preporukom.

Građani podnose žalbe nezadovoljni rezultatima policijskih istraga povodom podnesenih prijava ili traže od ombudsmana da prate rad policijskih tijela povodom podnesenih prijava.

Bilježi se znatan porast broja podnesenih žalbi na rad tužiteljstva, s tri podnesene žalbe u prethodnom izvještajnom razdoblju na devet žalbi podnesenih ove godine. Žalbe se podnose zbog dugotrajnosti istražnih postupaka, ali ima žalbi koje sadrže zahtjev da ombudsmani prate rad tužiteljstva povodom podnesene prijave.

Ombudsmani su okončali devet žalbi, osam žalbi iz ove godine a jedan predmet iz ranijih godina. Podnositelji žalbe ostvarili su zaštitu prava u šest slučajeva nakon intervencije ombudsmana, jedna žalba ocijenjena je neprihvatljivom a u dva slučaja podnositelji žalbe nisu pokazali interes za daljnje vođenje postupka nakon odgovora tužiteljstva.

Broj žalbi građana zbog povrede mirovinskih prava bilježi znatan pad, sa 17 zaprimljenih žalbi u prethodnoj godini na 11 žalbi u ovoj izvještajnoj godini. Žalbe se uglavnom podnose zbog nedonošenja odluka u zakonskim rokovima.

U izvještajnoj godini okončano je 10 žalbi. Nakon intervencije ombudsmana žalitelji su ostvarili svoja prava iz devet žalbi, dok u jednom slučaju podnositelj žalbe nije pokazao interes za daljnje vođenje postupka. Devet žalbi riješeno je tijekom izvještajne godine a riješena je jedna žalba iz ranijih godina.

Također, broj žalbi podnesenih zbog povrede prava iz područja socijalne skrbi bilježi porast, sa šest zaprimljenih žalbi u prethodnom izvještajnom razdoblju na devet žalbi zaprimljenih u ovoj godini. Riješeno je pet žalbi, sve nakon intervencije ombudsmana, i to četiri žalbe iz ove godine i jedna žalba iz ranijih godina.

Broj zaprimljenih žalbi zbog povreda prava iz područja pružanja komunalnih usluga bilježi znatan pad, s 13 žalbi zaprimljenih u prethodnoj godini na sedam žalbi zaprimljenih u ovoj izvještajnoj godini. Za važan razlog podnošenja ovih žalbi navodimo isključivanje pojedinih korisnika s vodovodne mreže zbog neplaćanja komunalnih usluga. Tijekom izvještajnog

razdoblja riješeno je ukupno osam žalbi, od čega šest žalbi iz ove a dvije žalbe iz ranijih godina. U 5pet slučajeva podnositelji žalbi ostvarili su zaštitu prava nakon intervencije ombudsmana, u jednom slučaju izdana je preporuka, a dvije su žalbe ocijenjene neprihvatljivim.

Sukladno pravu građana na slobodu pristupa informacijama, podneseno je šest žalbi, dakle četiri žalbe više nego u prethodnoj godini. Riješene su četiri žalbe nakon intervencije ombudsmana kada su stranke ostvarile svoje pravo, jedna žalba ocijenjena je neprihvatljivom a po jednoj je žalbi odlučeno na drugi način. Riješene su dvije žalbe iz ranijih godina, tako da su u radu ostale dvije žalbe. Žalbe se podnose zbog nezakonitog odbijanja pristupa informacijama, kao i nerješavanja zahtjeva u zakonskom roku donošenjem odgovarajućeg rješenja.

Osobe s invaliditetom ove su godine podnijele četiri žalbe, dakle tri žalbe više nego u prethodnoj godini. Nakon intervencije ombudsmana podnositelji žalbe ostvarili su zaštitu prava u dva slučaja, dok u jednom slučaju podnositelj žalbe nije pokazao interes za daljnje vođenje postupka nakon odgovora nadležnog tijela. Jedan je predmet u fazi rješavanja kod odgovornog tijela. Žalbe se podnose uglavnom zbog odbijanja zahtjeva ili nerješavanja zahtjeva u zakonskom roku (osobna invalidnina, mirovina).

Tijekom izvještajne godine zaprimljene su tri žalbe zbog diskriminacije, odnosno jedna žalba manje nego u prethodnoj godini. Dvije žalbe podnesene su zbog navodnog mobinga i obje su ocijenjene neprihvatljivima. Jedna žalba podnesena je zbog spolne diskriminacije, predmet još nije okončan ali je tužena strana – odnosno najveći broj malonogometnih športskih saveza Lige Hercegovine je nakon intervencije ombudsmana izmijenio svoje pravilnike koji su sadržavali diskriminirajuće odredbe, tako da uskoro možemo očekivati uspješno okončanje postupka povodom žalbe. Jedna žalba podnesena u prethodnoj izvještajnoj godini, također po osnovi spolne diskriminacije, riješena je realiziranjem preporuke ombudsmana. U jednom predmetu je izdana preporuka zbog utvrđene diskriminacije po osnovi obrazovanja, ali smo zaprimili izjašnjenje odgovorne strane Doma zdravlja Tomislavgrad o poduzimanju mjera i radnji na realizaciji preporuke.

Zbog povrede Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima zaprimljene su dvije žalbe, za razliku od prethodne izvještajne godine kada nismo imali niti jednu zaprimljenu žalbu po ovoj osnovi. U jednom predmetu podnositelj žalbe ostvario je zaštitu svojih prava, jer je Općinsko vijeće Bugojno nakon provođenja istrage obavijestilo ombudsmane da je poništilo odluke o imenovanjima članova upravnih i nadzornih vijeća svih javnih ustanova. U drugom slučaju izdana je preporuka za suradnju Vladi Kantona 10, koja nije dostavila ombudsmanima izjašnjenje vezano za žalbu na imenovanje članova upravnih i nadzornih vijeća svih zdravstvenih ustanova s područja Kantona 10. Preporuka je ođasłana 24. 12. 2013., a do danas nije zaprimljena informacija odgovorne strane temeljem izdane preporuke.

Iz područja zdravstva zaprimljene su dvije žalbe, kao i prethodne godine. Nakon intervencije ombudsmana uspješno je okončana jedna žalba, koja se odnosila na neprodužavanje suglasnosti na liječenje izvan Kantona 10. U drugom je slučaju podnositeljica žalbe odustala od već podnesene žalbe, pa slijedi donošenje odluke o zatvaranju žalbe.

Ombudsmani su zaprimili po jednu žalbu iz područja obrazovanja, imovinskopравnih odnosa i javnih isprava. Žalba podnesena iz područja obrazovanja ocijenjena je neprihvatljivom, u predmetu iz imovinskopравnih odnosa žalitelj nije pokazao interes za daljnje vođenje postupka, dok u predmetu neizdavanja javne isprave u zakonskom roku (osobna iskaznica) i odbijanja

MUP-a Kantona 10 da izda potvrdu radi prelaska državne granice, nakon intervencije ombudsmana uspješno je okončan postupak povodom žalbe.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-LI-04-67/13

Sukladno pravomoćnoj sudskoj presudi, žaliteljica se obratila Federalnom zavodu MIO/PIO, Administrativnoj službi u Livnu, zahtjevom za priznavanje radnog staža, prema kojem navedena služba nije postupala. Nakon intervencije ombudsmana žaliteljica je ostvarila zaštitu svoga prava.

Predmet Ž-LI-04-174/13

Žaliteljica se prijavila na raspisani natječaj za izbor kandidata na radno mjesto učitelja hrvatskog jezika u O.Š. „Fra Miroslava Džaje“ Kupres. Primljen je kandidat koji ne ispunjava uvjete natječaja. Odbijen je prigovor žaliteljice. Nakon podnošenja žalbe ombudsmanima žaliteljica je poučena da zatraži inspekcijski nadzor, što je i učinila. Tek nakon intervencije ombudsmana obavljen je inspekcijski nadzor, temeljem kojega je Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa Kantona 10 donijelo rješenje kojim se stavlja izvan snage odluka o izabranom kandidatu.

Predmet Ž-LI-05-12/13

Više žalitelja je početkom 2013. godine zatražilo od ombudsmana poništenje odluke Vlade Kantona 10 koja se odnosi na konačno imenovanje članova upravnih i nadzornih vijeća svih zdravstvenih institucija na području Kantona 10. Vlada Kantona 10 nije dostavila ombudsmanima traženo izjašnjenje ni nakon više danih usmenih obećanja, pa je krajem prošle godine izdana preporuka za suradnju. Do sada nismo zaprimili odgovor po izdanoj preporuci.

Predmet Ž-LI-05-148/13

Podnositeljica žalbe zatražila je od Službe za gospodarstvo i inspekcijske poslove Općine Livno inspekcijski nadzor zbog nelegalne gradnje stambenog objekta njezinog susjeda, čija izgradnja ometa žaliteljicu pri korištenju svog stambenog prostora. Kako inspekcija nije obavila traženi nadzor, žaliteljica je bila primorana zatražiti zaštitu ombudsmana. Navedena općinska služba nije dostavila izjašnjenje ombudsmanima u roku niti obavila nadzor. Izvan ostavljenog roka, ombudsmani su zaprimili odgovor da građevinski inspektor već duže vrijeme ne radi, što je razlog da navedena služba ne može dostaviti svoje izjašnjenje. Međutim, načelnik Općine Livno, kao i njegov pomoćnik u Službi za gospodarstvo i inspekcijske poslove, ništa nisu učinili na pronalaženju zamjenskog rješenja, što je bio razlog da ombudsmani u ovom predmetu izdaju preporuku. Preporuka je odaslana krajem prošle godine, a do danas nismo zaprimili izjašnjenje po izdanoj preporuci.

Predmet Ž-LI-05-96/13

Povratnica u općinu Drvar obratila se nadležnom općinskom tijelu zahtjevom za obnovu neodgovarajuće izgrađenog dimnjaka u stanu, jer u sezoni grijanja dim joj stvara velike probleme. Iako su predstavnici općinske vlasti u Drvaru obećali žaliteljici i ombudsmanima riješiti ovaj problem do početka sezone grijanja, ovaj problem ipak je riješen tek sredinom siječnja 2014. godine.

POGLAVLJE V. FUNKCIONIRANJE INSTITUCIJE OMBUDSMANA

5.1. Uvod

U 2013. godini nije došlo do osiguranja proračunskih sredstava kojima bi se realiziralo otvaranje područnih i terenskih ureda Institucije ombudsmana, a koji su bili planirani i za koje je iskazan interes lokalnih zajednica na terenu. Nedostajala su sredstva potrebna za zapošljavanje osoblja u tim uredima, kao i potrebnu opremu za rad, i pored toga što su određene lokalne zajednice ustupile poslovne prostore.

Problem prisutnosti na terenu, radi što neposrednijih kontakata s građanima, nadomješten je, kao i prethodnih godina, većom neposrednom prisutnošću ombudsmana i osoblja Institucije na terenu u brojnim općinama.

Nastavljena je praksa redovitih uredovnih dana u Tuzli, realizirana uz pomoć Općine, UNDP-a i OEES-a.

5.2. Osoblje

U Instituciji ombudsmana je u 2013. godini bilo 56 zaposlenih osoba, što je dvije manje u odnosu na 2011. godinu i pet manje u odnosu na predhodne godine.

Institucija ombudsmana u kontinuitetu prima smanjena finansijska sredstva i nije u mogućnosti potpuno izvršavati svoj mandat, a upražnjene su tri mjesta pomoćnika nakon odlaska pravника, što se u znatnoj mjeri odražava na kvalitetu rada institucije.

Osim navedenih zaposlenih osoba, u Instituciji ombudsmana tijekom 2013. godine bila su zaposlena i tri vježbenika angažirana na projektu jačanja kapaciteta Odjela za praćenje prava djece, realiziranom s međunarodnom nevladinom organizacijom *Save the Children* –

Regionalniured za Jugoistočnu Europu - i Veleposlanstvom SAD-a u BiH.

I u 2013. godini nije bilo uvjeta za popunu upražnjena mjesta pomoćnika ombudsmana u Glavnom uredu u Banjoj Luci te područnim uredima u Sarajevu i Mostaru, jer su, zbog odlaska tri pomoćnika u proteklom razdoblju, ove pozicije ostale upražnjene.

5.3. Smještaj i tehnička opremljenost Institucije ombudsmana

Pored kontinuiranih pokušaja Institucije ombudsmana da pronađe trajno rješenje za smještaj Glavnog i područnih ureda, i u 2013. godini Institucija je ostala smještena u iznajmljenim prostorijama, osim u Brčkom, a za zakup se izdvajaju znatna sredstva.

Od 2010. godine Institucija ombudsmana nije nabavljala ni opremu ni vozila. Postoji potreba za tim, a posebno za nabavom vozila, koja su zbog starosti i amortizacije već dotrajala, što iziskuje velike troškove održavanja. Potrebna su određena obnavljanja, kako zbog održavanja potrebne razine informacijske tehnologije tako i zbog dotrajalosti, koja stvara naknadne izdatke za popravak i održavanje opreme.

5.4. Proračun i financije

Institucija ombudsmana je u 2013. godini funkcionirala u okviru proračunom odobrenih sredstava, koja nisu bila dostatna, te je Vijeće ministara BiH za 2013. godinu odobrilo sredstva iz rezerve proračuna BiH u iznosu 33.200 KM kako bi se financijska godina završila s izmirenim obvezama.

U razdoblju 2009.–2013. godine bilježe se stalna proračunska umanjena sredstava za funkcioniranje Institucije ombudsmana, što je svojevrsan utjecaj na funkcioniranje i rad Institucije ombudsmana, što otežava normalno funkcioniranje u svim segmentima i zahtijeva angažiranost ombudsmana na osiguranju financijskih sredstava iz drugih izvora.

Revizijska izvješća svake su godine bila pozitivna, što je ukazivalo na racionalno i zakonito izvršenje proračuna i trošenje proračunskih sredstava

5.5. Status Institucije ombudsmana

Status i učinkovitost Institucije ombudsmana kao mehanizma za zaštitu ljudskih prava, a posebice pitanje neovisnosti, podložno je provjerama u postupku ponovne akreditacije koji obavlja Međunarodni koordinacijski odbor nacionalnih institucija za promicanje i zaštitu ljudskih prava (ICC)

U postupku akreditacije i ponovne akreditacije obveza je dokazati da Institucija funkcionira u skladu s Pariškim načelima, kojima se utvrđuje neovisnost.

Pariška načela su instrument kojima su obvezane nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava na djelovanje u skladu s tim načelima, a istodobno su obvezane nadležne institucije vlasti na poduzimanje mjera za uspostavljanje nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i omogućivanje funkcioniranja u skladu s Pariškim načelima.

Instituciju ombudsmana je Pododbor za akreditacije Međunarodnog odbora nacionalnih institucija za promicanje i zaštitu ljudskih prava 2010. godine akreditirao u status A, uz preporuku da treba osigurati potpunu financijsku neovisnost Institucije.

U cilju realizacije preporuke za potpunu financijsku neovisnost Institucije ombudsmana, poduzimane su aktivnosti u smislu obavješćavanja nadležnog parlamenta i njegovih tijela za pitanja financija, u čemu je dobivana podrška na realizaciji navedenih preporuka.

POGLAVLJE VI. SURADNJA S BH. I MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA I ORGANIZACIJAMA

6.1. Suradnja s institucijama i organizacijama u BiH

Suradnja s institucijama i organizacijama u BiH podrazumijeva, s jedne strane, suradnju koja je nužna u radu po žalbama građana i zaštiti ljudskih prava, kako je propisano Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava BiH, a s druge strane, suradnju u promicanju ljudskih prava i stvaranju uvjeta za njihovo ostvarivanje, kako je propisano i Zakonom i Strategijom djelovanja Institucije ombudsmana.

Suradnja u postupcima povodom žalbi i mjera obvezuje tijela i organe vlasti na suradnju s Institucijom ombudsmana u smislu pružanja pomoći u istrazi i obavljanju kontrole, omogućavanja pristupa provjeri traženih informacija, obavljanja osobnih razgovora i razmatranja potrebnih spisa i dokumenata.

Ovu suradnju u 2013. godini ombudsmeni ocjenjuju zadovoljavajućom, ali cijene potrebnim podići je na još višu razinu, zbog potrebe učinkovitijeg i pravovremenog rješavanja po žalbama građana, što bi izravno utjecalo na veći broj riješenih žalbi, koje se često ne okončavaju pravovremeno i brzo zbog nepravovremene dostave traženih izjašnjenja i dokumentacije od institucija i tijela.

Ovaj oblik suradnje posebno je bitan za usvajanje i realizaciju preporuka po žalbama građana koje ombudsmeni upućuju institucijama i tijelima radi poduzimanja mjera na otklanjanju povreda ljudskih prava. Statistika iznesena u prethodnim dijelovima ovoga Izvješća ukazuje na polovične rezultate u prihvatanju i realizaciji preporuka (prihvaćeno 55,87% preporuka, a nije prihvaćeno 44,13%).

Međutim, preporukama su predložene mjere za otklanjanje povreda prava u 358 ili 21,72% žalbi u kojima su utvrđene povrede ljudskih prava. Važno je istaknuti da je u 1.290 ili 78,27% žalbi otklonjena povreda ljudskih prava tijekom istražnog postupka. To ukazuje na pozitivan trend, tj. daleko je veći broj slučajeva iskazane odgovornosti za otklanjanje povreda prava u odnosu na broj u kojima nisu prihvaćena otklanjanja povreda prava. U posebnom tabličnom dodatku ovoga Izvješća navedeni su primjeri i za prihvatanje i za neprihvatanje preporuka.

U jednome broju preporuka koje nisu prihvaćene, sukladno Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava BiH, obaviještena su neposredna viša tijela radi poduzimanja mjera na realizaciji preporuka, a slučajevi neprihvatanja ni neposredno viših tijela navedeni su u Godišnjem izvješću, te bi parlamenti, kao i prošle godine, trebali poduzeti mjere prema povrediteljima ljudskih prava.

U pogledu promicanja i stvaranja boljih uvjeta za zaštitu ljudskih prava, i u 2013. godini ombudsmeni su radili na intenziviranju suradnje s parlamentima na državnoj i entiteskoj razini te s njihovim tijelima. Obavljane su rasprave o godišnjem i posebnim izvješćima u vezi s razmatranjem analiza i procjenom učestalosti povreda ljudskih prava, razmatrane su i konkretne preporuke upućene tijelima i institucijama, zatim je zajednički praćena provedba preporuka, te su razmatrani uvjeti u kojima funkcionira Institucija ombudsmana.

Kao i proteklih godina, i u 2013. godini ombudsmeni su zbog procjene značaja prisutnosti u lokalnim zajednicama u kojima građani u najvećem opsegu ostvaruju svoja prava, posjetili općine Bihać, Cazin, Ugljevik, Višegrad, Čapljina, Neum, Mostar, Zenica, Tešanj, Stolac, Livno,

Brčko i Tuzla, a u kojima je razgovarano o ljudskim pravima vezanim za zapošljavanje, povratak, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, funkcioniranje uprave, prava nacionalnih manjina i dr.

Osim navedenog, kao oblici moguće suradnje korišteni su i konzultativni sastanci, posebice s izvršnim tijelima vlasti, a najviše po pitanjima realizacije i provođenja preporuka, zatim prikupljanja podataka za izradu posebnih izvješća.

Važan oblik suradnje ostvarivan je sudjelovanjem Institucije ombudsmana na brojnim skupovima iz raznih područja prava, kao i s raznim ministarstvima, tijelima i organima, kao organizatorima skupova, počevši od pružanja besplatne pravne pomoći, prava djece, prava invalida, prava umirovljenika, prava nacionalnih manjina, prava zatvorenika i pritvorenika i dr.

Iz područja zaštite od diskriminacije ostvarivana je posebno suradnja s tijelima i organima vlasti, gender centrima, organizacijama civilnoga društva, a s ciljem upoznavanja s djelovanjem Odjela za eliminiranje svih oblika diskriminacije, analize pojava diskriminacije, promicanja prava iz područja ravnopravnosti spolova, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina i sl.

Posebno se ističe suradnja ostvarena s jednim brojem fakulteta i škola, s kojima su potpisani i akti o suradnji, u cilju upoznavanja mladih koji se školuju s Institucijom ombudsmana, s područjima ljudskih prava i aktualnim mjerama na zaštiti ljudskih prava, te radi stjecanja praktičnih znanja iz ostvarivanja i zaštite ljudskih prava.

Ombudsmeni su u 2013. godini surađivali s nizom institucija i organizacija u cilju promicanja ljudskih prava i stvaranja svijesti o potrebi preveniranja njihovih povreda. Iako je institucija djelovala s ograničenim resursima, ombudsmeni su nastojali odazvati se svim pozivima upućenim od vladinih institucija, međunarodnih i nevladinih organizacija.

Suradnja s institucijama, tijelima i organizacijama u BiH ostvarena je uz očekivanje osiguranja učinkovitijeg funkcioniranja Institucije ombudsmana, postizanja veće ažurnosti u postupanju s individualnim žalbama građana, kao i ostvarivanje većeg profesionalizma u postupanjima u zaštiti i ostvarivanju ljudskih prava.

6.2. Suradnja s nevladinim i civilnim sektorom

Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH je usvajanjem Platforme za suradnju s nevladinim sektorom 2009. godine jasno se opredjelila za način i značaj suradnje s organizacijama nevladinog sektora i civilnog društva. U proteklim godinama ombudsmeni su isticali da upravo razmjena informacija i suradnja s nevladinim sektorom pridonosi kvalitetnijem radu Institucije, a ujedno je način da putem ovih organizacija građani saznaju više o mandatu i aktivnostima Institucije ombudsmana.

U 2013. godini ova suradnja ogledala se u nekoliko dominantnih područja, i to prije svega u području zaštite prava djece, s posebnim naglaskom na djecu žrtve iskorištavanja, području diskriminacije i zaštite prava manjina, s težištem na Rome i LGBT osobe, unapređenju prava osoba s invaliditetom, području transparentnosti rada javnih tijela, s posebnim težištem na slobodu pristupa informacijama i borbu protiv korupcije, prava povratnika i pristup pravdi.

Imajući u vidu činjenicu da je u 2013. godini Instituciji ombudsmana partnerska organizacija bila OEES-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), koji provodi projekt "Najbolja

iskustva iz prakse za uključenje Roma”, a u svrhu pripreme materijala za izradu Posebnog izvješća o položaju Roma u Bosni i Hercegovini, predstavnici Institucije sudjelovali su u mnogim aktivnostima koje su organizirale udruge Roma u Bosni i Hercegovine, prije svega u aktivnostima u sklopu projekta “Zajedno za inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje romske djece u Katonu Sarajevo”, koji provodi romski informativni centar *Kali Sara* te aktivno radi na izradi i provedbi Pravila za prepoznavanje oblika diskriminacije u osnovnim školama.

U fazi pripreme Posebnog izvješća o položaju Roma u BiH, osoblje Institucije ombudsmana zaduženo za ova pitanja ostvarilo je kontakt sa svim aktivnim udrugama Roma na području cijele BiH, što je bila prilika za upućivanje tih udruga u mandat Institucije i aktivnosti Odjela za prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina. Pitanjem sudjelovanja Roma u procesima donošenja odluka na lokalnoj razini se bavio i stručni skup, u organizaciji Centra za društvena istraživanja „Analitika“ i Centra za demokraciju Sveučilišta u Cirihu, na kojemu su sudjelovali predstavnici Institucije ombudsmana.

Kao središnja institucija za borbu protiv diskriminacije, i u ovoj je godini Institucija ombudsmana aktivno sudjelovala na skupovima u organizaciji Kuće ljudskih prava, Sarajevskog otvorenog centra i Helsinškog komiteta, s ciljem približavanja mandata i svojih iskustava u primjeni Zakona o zabrani diskriminacije.

S velikim zadovoljstvom Institucija ombudsmana odazvala se i pozivu kantonalnih udruga i saveza invalidnih osoba Unsko-sanskog kantona na sedmu međunarodnu konferenciju o statusu i pravima osoba s invaliditetom te tako podržala kampanju “Djelujmo zajedno”. Ostvarila je suradnju i s Koalicijom organizacija osoba s invaliditetom u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, čije su aktivnosti usredotočene prije svega na izradu lokalnih akcijskih planova za ostvarivanje ciljeva iz Strategije iz područja invalidnosti FBiH, ali i na načine postizanja kvalitetnijeg obrazovanja djece s teškoćama u radu i učenju.

Kao i proteklih godina, ombudsmani su dali prioritet u suradnji s nevladinim organizacijama onim aktivnostima koje su se prije svega odnosile na ranjive skupine stanovništva, djecu, povratnike, stare osobe i žene.

Kada govorimo o pravima djece, nastavljena je suradnja s Mrežom nevladinih organizacija iz BiH “Snažniji glas za djecu”, naročito u dijelu zajedničkog zagovaranja provedbe preporuka UN-ovog Obora za prava djeteta. U organizaciji Udruženja roditelja i prijatelja djece s posebnim potrebama “Sunce” iz Mostara, predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali su na okruglom stolu “Zaštita djece u migracijama u Bosni i Hercegovini”. Temom ranjivosti djece u pokretu bavila se i udruga građana „Budućnost“ iz Modriče uz inicijativu za uvođenje europskog broja za nestalu djecu 116000 u Bosni i Hercegovini, a na tom radnom sastanku bili su i predstavnici Institucije.

Na zahtjev povratničkih udruga “Udruženje Srba iz Mostara” i “Unija za održivi povratak”, predstavnici Institucije ombudsmana bili su na radnom sastanku na kojemu su istaknuti problemi s kojima se suočava većina povratnika u pogledu pristupa poslu, participacije u procesima donošenja odluka i lošeg ekonomskog položaja.

Kada je riječ od pravima starih osoba, Institucija ombudsmana od izrade Posebnog izvješća o stanju ljudskih prava starih osoba ulaže napore u dodatni rad na promicanju toga izvješća i uspostavi produktivnih odnosa s organizacijama koje se bave zaštitom prava ove kategorije

građana/građanki. Tako su predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali na konferenciji “Mogućnosti i izazovi njegovateljskog zanimanja”, u organizaciji Socijalno-edukativnog centra Banja Luka. Na tome je skupu istaknuto da većina domova za stare osobe radi bez posebne dozvole, s nedovoljnim brojem osoblja i često kadrom koji nije stručan, bez ikakvog nadzora ili provjere, a na što su ukazali i ombudsmeni u svome posebnom izvješću.

I u 2013. godini Institucija ombudsmana nastavila je suradnju s nevladinim organizacijama iz područja slobode pristupa informacijama, i to prije svega s organizacijama *Transparency International*, Mreža pravde, Mreža ACCOUNT, COD Luna i Centar za kulturu dijaloga. Aktivnosti ovih organizacija grupirane su po temama koje su se odnosile na:

- unicipativu za izmjenu i dopunu Zakona o slobodi pristupa informacijama,
- uspostavu pravnog okvira i procedura za zaštitu zviždača,
- služenje ZOSPI-jem u borbi protiv korupcije i u povećanju transparentnosti rada javnih tijela.

Iako u nešto manjem broju aktivnosti, Institucija ombudsmana dala je svoj doprinos u realizaciji aktivnosti nevladinih organizacija (Asocijacija za demokratske inicijative, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Vijeće za tisak, Udruženje novinara BiH, Sarajevski otvoreni centar) koje su bile vezane uz:

- govor mržnje - izazovi u reguliranju i procesuiranju,
- pristup besplatnoj pravnoj pomoći i pristup pravdi,
- slobodu medija i izražavanja.

U skladu sa svojim kapacitetima i procedurama, a imajući u vidu svoje prioritete i strateške ciljeve, Institucija ombudsmana ostvarila je zadovoljavajuću suradnju s organizacijama nevladinog sektora.

6.3. Suradnja s međunarodnim institucijama i organizacijama

Segment međunarodne suradnje Institucije ombudsmana treba posmatrati u kontekstu suradnje koju ostvaruje i razvija s predstavnicima međunarodnih institucija i organizacija u BiH i suradnje koja se ostvaruje na međunarodnom planu shodno obvezama koje sa sobom nosi ICC-ov međunarodni status A, u kojem je akreditirana Institucija ombudsmana, te u svjetlu opredjeljenja ombudsmana za jačanje regionalne suradnje i redovite aktivnosti unutar međunarodnih mreža čija je ona članica.

Zahvaljujući potpori Misije OEES-a u BiH, Institucija ombudsmana je u 2013. godine sudjelovala na 26. sastanku Međunarodnog koordinacijskog odbora nacionalnih institucija za promicanje i zaštitu ljudskih prava (ICC), održanom 6.-8. svibnja u Ženevi. Sastanak ICC-a prije svega je bio posvećen presjeku stanja u zemljama 20 godina poslije usvajanja Bečke deklaracije i Pariških načela, koji su osnova za uspostavljanje standarda za neovisan rad nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava bilo gdje u svijetu. U raspravi je dano težište na planove za budući rad ICC-a i izazove s kojima se ovo tijelo suočava, dok su tematski sastanci bili posvećeni drugom ciklusu izvješćivanja zemalja prema Univerzalnom periodičnom pregledu (UPR) i važnoj ulozi koji nacionalni mehanizmi za zaštitu ljudskih prava (NHRI) imaju u ovom procesu, kao i u procesima izvješćivanja UN-ovih odbora. Ovo je naročito važno imajući u vidu da Bosna i Hercegovina u 2014. godini podnosi drugo UPR izvješće. Na sastanku u Ženevi službeno je uspostavljeno Tajništvo Europske mreže nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava

(ENNRHI), koja je izabrala svoje predstavnike u Pododbor za akreditiranje ICC-a, Ured ICC-a i Tajništvo.

Nešto kasnije, u studenome, u Budimpešti je održan sastanak posvećen strateškom planiranju rada Europske mreže nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ENNRHI) u iduće dvije godine, na kojem je Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH i službeno postala članicom ove važne međunarodne mreže.

Institucija ombudsmana je i u ovom izvještajnom razdoblju surađivala s UN-ovim Uredom visokog povjerenika za ljudska prava (OHCHR) i drugim tijelima UN-a, a tijekom 2013. godine pružala je dodatne informacije koje su od nje tražili stručnjaci ili posebni izvjestitelji koji su posjetili Bosnu i Hercegovinu, poput Rite Iszak, neovisne stručnjakinje za nacionalne manjine, Rashide Manjo, posebne izvjestiteljice za prava žena, Faride Shadeed, posebne izvjestiteljice za pravo na obrazovanje i prava iz kulture, i Zejnebe Banguri, posebne izvjestiteljice za civilne žrtve rata.

Godišnja konferencija Europske mreže ombudsmana za djecu (ENOC), na kojoj je u svojstvu punopravne članice sudjelovala i Institucija ombudsmana, održana je 25.-27. rujna 2013. u Bruxellesu pod nazivom „Djeca u pokretu: prije svega djeca!“. Neovisne europske institucije za djecu (ICRIs), članice ENOC-a, istaknule su duboku zabrinutost položajem „djece u pokretu“ i nemogućnošću europske, nacionalnih i lokalnih politika da odgovore na njihove potrebe i interese. Posebice je istaknuta važnost usuglašavanja postojećih zakona, politika i prakse u Europi s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta (UNKPD) i drugim mjerodavnim međunarodnim instrumentima i standardima u vezi s „djecom u pokretu“.

Prioriteti na razini Europe u pogledu zaštite prava djece odrazili su se i na regionalnu razinu, tako da je tematski sastanak u Zagrebu Mreže ombudsmana za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE) bio posvećen temi: "Djeca u pokretu", održan u organizaciji pučke pravobraniteljice za djecu Republike Hrvatske i uz potporu *Save the Childrena*. Krajem godine upriličen je sličan skup i u Beogradu, u organizaciji *Save the Childrena*, na kojem su sudjelovali i predstavnici Institucije ombudsmana. Posebna pozornost posvećena je rizičnim uvjetim u kojima žive djeca u pokretu. Zaključeno je nužnim prepoznati njihove potrebe i zaštititi njihova prava, a to zahtijeva odgovarajuću prekograničnu suradnju, razmjenu informacija i koordinirano djelovanje državnih i drugih tijela iz različitih zemalja. Mreža ombudsmana za djecu Jugoistočne Europe obrađivala je i temu: „Prevencija iskorištavanja djece u Jugoistočnoj Europi“ na skupu u Novom Sadu i tom prilikom su razmijenjena iskustva iz prakse, a skup je rezultirao zaključkom da djecu treba dodatno motivirati, na odgovarajući način poticati da se obraćaju institucijama ombudsmana kako bi se informirala o svojim pravima, mogućnostima njihovog ostvarivanja i zaštititi.

U organizaciji Mreže ombudsmana Mediterana (AOM), predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali su na sedmom godišnjem sastanku u Ammanu (Jordan). Tematski sastanak bio je posvećen aktivnijoj ulozi ombudsmana u unaprjeđenju odnosa između građana i uprave, kao i jačanju odgovornosti javne uprave i njezinog transparentnog rada.

Imajući u vidu otvorenu debatu unutar Bosne i Hercegovine i prijedlog Vijeća ministara kojim bi Institucija ombudsmana preuzela ulogu nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM), u skladu s Opcionalnim protokolom o zabrani mučenja i drugih suvirepih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka, predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali su u radu nekoliko regionalnih skupova posvećenih ovoj temi. Od značajnijih izdvajamo sastanak regionalne mreže NPM-ova u Beogradu, na kojemu je potpisana Deklaracija o postignutoj suglasnosti za uspostavu formalizirane mreže NPM-a regije, kao i sastanak čiji je domaćin bila institucija Zaštitnika građana Srbije, u čijem su središtu bili modeli uključivanja nevladinih organizacija u rad NPM-a, te način procjene razine standarda zdravstvene zaštite osoba kojima je ograničeno kretanje.

Radionica na temu NPM-a održana u Skopju, u organizaciji Institucije ombudsmana Makedonije, polučila je i konkretne zaključke o potrebnim preduvjetima za uspješan rad NPM-a, a to su :

- finansijska neovisnost i odgovarajući izvor financiranja,
- neovisno imenovanje osoblja,
- sloboda poduzimanja svih radnji koje su u skladu s mandatom NPM-a,
- redovite provjere načina postupanja s osobama lišenim slobode na mjestima lišavanja slobode,
- mogućnost davanja prijedloga i primjedaba na važeće i predložene zakone.

Opredjeljenje ombudsmana BiH za jačanje kapaciteta Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, kao i dani mandat Institucije u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH, intenzivirali su i aktivnosti Institucije ombudsmana u ovome području na međunarodnom i regionalnom planu podjednako kao i u Bosni i Hercegovini. Institucija ombudsmana sudjelovala je na regionalnoj konferenciji "Posebni izazovi koji se odnose na pritužbe po osnovi etničke diskriminacije", održanoj u Ohridu, u organizaciji Institucije ombudsmana Makedonije i uz potporu Misije OEES-a i ODHIR-a, a na kojoj je zaključeno da su Romi dominantno najugroženija nacionalna manjina u pogledu diskriminacije, najviše u segmentu stanovanja, pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i pravu na rad. Kada govorimo o pravima LGBT osoba, na regionalnoj radionici "Ljudska prava LGBT populacije, ravnopravan tretman i borba protiv diskriminacije", održanoj u srpnju u Beogradu, a uz potporu Europskog instrumenta tehničke pomoći i razmjene informacija TAIEK, zaključeno je da Bosna i Hercegovina zaostaje za zemljama regije kada je u pitanju osiguranje jednakog tretmana LGBT osoba i otklanjanja diskriminacije. Na radionici su iznesena iskustava Institucije ombudsmana u ovome području. Predstavници Institucije sudjelovali su u radionici Europske komisije za borbu protiv rasne diskriminacije i netolerancije (ECRI), održanoj u Strasbourgu, s težištem na izazove s kojima se institucije suočavaju kada je u pitanju zaštita od diskriminacije u vremenu krize i siromaštva. Tijekom 2013. godine ostvarena je i značajna suradnja s Europskom mrežom institucija za zaštitu ravnopravnosti (EQUINET), iako Institucija ombudsmana nije njezina punopravna članica. Mnogobrojne međunarodne institucije i organizacije (Ured Vijeća Europe u BiH, *Minority Rights Group International* sa sjedištem u Londonu, Ministarstvo pravde i nacionalne sigurnosti Sjedinjenih Američkih Država i dr.) neizostavno su uključivale Instituciju ombudsmana u svoje aktivnosti i znanstvene skupove posvećene diskriminaciji općenito ili segmentu zaštite prava manjina. Unutar svojih mogućnosti i kapaciteta, Institucija je u većini slučajeva aktivno participirala i imala svoga predstavnika.

s Misijom OEES-a u BiH ostvarena je kontinuirana i partnerska suradnja na polju promicanja i zaštite od diskriminacije organiziranjem antidiskriminacijskih foruma u lokalnim zajednicama, promidžbenih kampanja realiziranih putem elektroničkih medija ili finansijskom potporom za izradu promidžbenih materijala kojim se želi podići svijest građanja o diskriminaciji i zaštiti koju može pružiti Institucija ombudsmana. Osim primarnog cilja jačanja Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, aktivnosti realizirane s Misijom OEES-a u BiH imale su za cilj i podizanje svijesti romske nacionalne manjine o problemu diskriminacije. U tom smislu je organizirano nekoliko radionica za romske udruge koje djeluju u BiH. Predstavници Institucije ombudsmana sudjelovali su u svojstvu predavača na radionicama u organizaciji OEES-a, a na kojim se bavilo pitanjima ravnopravnosti spolova. Ove radionice namijenjene su za edukaciju predstavnika nevladinih organizacija koje su aktivne u ovome području. Uz iskazanu podršku kvartalnim sastancima Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, Misija OEES-a u BiH omogućila je strateški pristup utvrđivanju prioriteta Odjela i izgradnji njegovog kapaciteta. U 2013. godini uloženi su napor u intenziviranje suradnje OEES-a s područnim i regionalnim uredima Institucije

ombudsmana u Brčkom, Livnu i Mostaru, pri čemu je posebna pozornost posvećena provođenju zajedničkih aktivnosti u lokalnim zajednicama.

Od značajnijih skupova na međunarodnom planu treba izdvojiti sudjelovanje ombudsmana na:

- međunarodnoj konferenciji "Glavni izazovi za ombudsmane u XXI. stoljeću" Skupine V4 i zemalja Zapadnog Balkana, održanoj 12. i 13. ožujka u Varšavi, Poljska;
- međunarodnom simpoziju institucija ombudsmana pod nazivom "Uloga ombudsmana u kontekstu ljudskih prava, demokracije i vladavine prava", održanom 3. i 4. rujna u Ankari, Turska;
- međunarodnoj konferenciji "Jačanje zaštite temeljnih prava mijenjanjem ambijenta ljudskih prava" održanoj 7. i 8. listopada u Beču, Austrija;
- međunarodnom simpoziju u povodu obilježavanja jubileja 15 godina rada Institucije ombudsmana Grčke, održanom 12. i 13. studenoga u Ateni, Grčka;
- međunarodnoj konferenciji "Nestali: plan za budućnost", održanoj od 29. listopada do 1. studenoga u Palači mira u Haagu, Nizozemska.

Na polju međunarodne suradnje unutar granica BiH, u 2013. godini Institucija ombudsmana surađivala je s partnerskim organizacijama koje po prirodi svoga djelovanja i mandata podržavaju aktivnosti i rad ombudsmana. To su u prvom redu: OEES, Vijeće Europe, agencije UN-a sa svojim predstavništvima u Bosni i Hercegovini (UNICEF, UNHCR, UNDP, UN Women), Veleposlanstvo SAD-a, Veleposlanstvo Švicarske Konfederacije, Veleposlanstvo Kraljevine Norveške, Delegacija Europske komisije u BiH, ICMP, NATO. Nastavljena je suradnja s ovim organizacijama na polju: rodne ravnopravnosti i sigurnosti (NATO, UN Women), tranzicijske pravde (UNDP, ICMP), pristupa pravdi, diskriminacije i europskih integracija (Europska komisija u BiH), prevencija nasilja nad ženama, prava žena, ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, promicanja i primjene Arhuške konvencije, provedbe Zakona o slobodi pristupa informacijama (UN Women, OEES), obrazovanja, prava LGBT osoba i govora mržnje (Vijeće Europe).

Naročito značajnu potporu pružio je Ured UNDP-a u BiH u organiziranju prezentacije o stanju ljudskih prava u BiH za velepolanike i međunarodne organizacije, održane u travnju, koja je bila posvećena izazovima s kojima se suočava Institucija ombudsmana u provođenju svoga mandata i financijskim restrikcijama s jedne strane, a očekivanjima u pogledu izvješćivanja UN-ovih odbora i aktivnog sudjelovanja u procesu UPR s druge strane.

Jednako bitna je i potpora Misije OEES-a u BiH u organizaciji konferencije "Izazovi i postignuća u provedbi Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH", održane u lipnju. Cilj održavanja konferencije bio je okupiti sve glavne dionike u primjeni, korištenju i nadzoru nad provedbom Zakona o slobodi pristupa informacijama, kako bi podijelili svoja iskustva i dali prijedloge za unaprjeđenje ostvarivanja prava u ovome području. Institucija ombudsmana ostvarila je suradnju na području provedbe ZOSPI-ja i s *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit* (GIZ) i Zakladom Konrad Adenauer.

Partnerska suradnja s organizacijom *Save the Children* nastavljena je i u 2013. godini, a bazirala se na realizaciji projektnih ciljeva i unaprjeđenju regionalne suradnje. Pružena je podrška vidljivosti Odjela za praćenje prava djece na međunarodnom planu, posebice unutar Mreže europskih ombudsmana (ENOC), zatim u izradi promidžbenih materijala prilagođenih djeci koje osoblje Odjela koristi u provođenju aktivnosti "Ombudsman u vašoj školi", izradi promidžbenog videoklipa o ulozi ombudsmana u zaštiti prava djece, podrška u organizaciji manifestacije obilježavanja Međunarodnog dana djeteta i dodatnoj promociji preporuka UN-ovog Odbora za prava djeteta.

Institucija ombudsmana za ljudska prava poklanja posebnu pozornost regionalnoj suradnji na načelima utvrđenim Izjavom o suradnji, koju su potpisali ombudsmani zemalja bivše Jugoslavije 18. svibnja 2010. u Sarajevu. U 2013. godini ova je suradnja intenzivirana a ogleda se u nizu skupova koje su inicirali i organizirali ombudsmani iz regije. Neki od značajnijih skupova već su spomenuti, a ovdje izvajamo:

- konferenciju "Regionalna suradnja između institucija ombudsmana", u organizaciji Misije OEES-a u BiH, održana 25. lipnja u Sarajevu, koja je imala za cilj osigurati forum za raspravu o daljnjem unaprjeđenju suradnje između institucija ombudsmana u regiji, razmjenu dobrih praksi kada je u pitanju jačanje mehanizama za provođenje preporuka ombudsmana i iskustva o odnosu institucija ombudsmana prema nacionalnim sudskim sustavima. Velika pažnja posvećena je pitanjima uloge ombudsmana u prevenciji i zaštiti ljudskih prava kroz promociju i edukaciju. Konferencija je rezultirala konkretnim prijedlozima i planom intenziviranja regionalne suradnje institucija ombudsmana iz regije u budućnosti;
- seminar o temi: "Odnos između institucija ombudsmana i relevantnih aktera", koji je održan 10. i 11. rujna u Danilovgradu, Crna Gora, u organizaciji Europske komisije (TAIEX), Regionalne škole za javnu upravu (ReSPA) i Regionalnog vijeća za suradnju (RCC). Sudionici seminara razmijenili su iskustva i dobre prakse po pitanju suradnje ombudsmana s civilnim društvom i medijima, kao i iskustva o odnosu institucija ombudsmana i parlamenata, a istodobno je obilježeno i 10 godina djelovanja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore;
- radionicu o temi: "Institucije ombudsmana u jugoistočnoj Europi: pristupanje EU i univerzalni periodični pregled", koja je održana 7. i 8. studenoga 2013. u Zagrebu, u organizaciji Razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP) i pučke pravobraniteljice Hrvatske. Cilj radionice bio je razmijeniti iskustva u jugoistočnoj Europi vezana uz mjere kojima bi trebalo jačati ulogu ombudsmana u provođenju danih preporuka u vezi s ljudskim pravima, posebice u kontekstu pristupanja EU.

Interes za rad i aktivnosti Institucije ombudsmana u 2013. godini iskazali su brojni međunarodni dužnosnici, pa su tako Instituciju ombudsmana posjetili: veleposlanik Sjedinjenih Američkih država N.J.E. Patrick S. Moon, veleposlanik Kraljevine Nizozemske N.J.E. Jurian Kraak, visoki predstavnik u BiH Valentin Inzko, voditeljica Ureda Vijeća Europe u BiH Mary Ann Hennessey, visoki povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe Nils Muižnieks, izaslanstva OEES-a i Ureda visokog povjerenika za nacionalne manjine, predstavnici Centra za sprječavanje sukoba Tajništva OEES-a u Beču i izaslanstvo Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost spolova Narodne skupštine Republike Srbije.

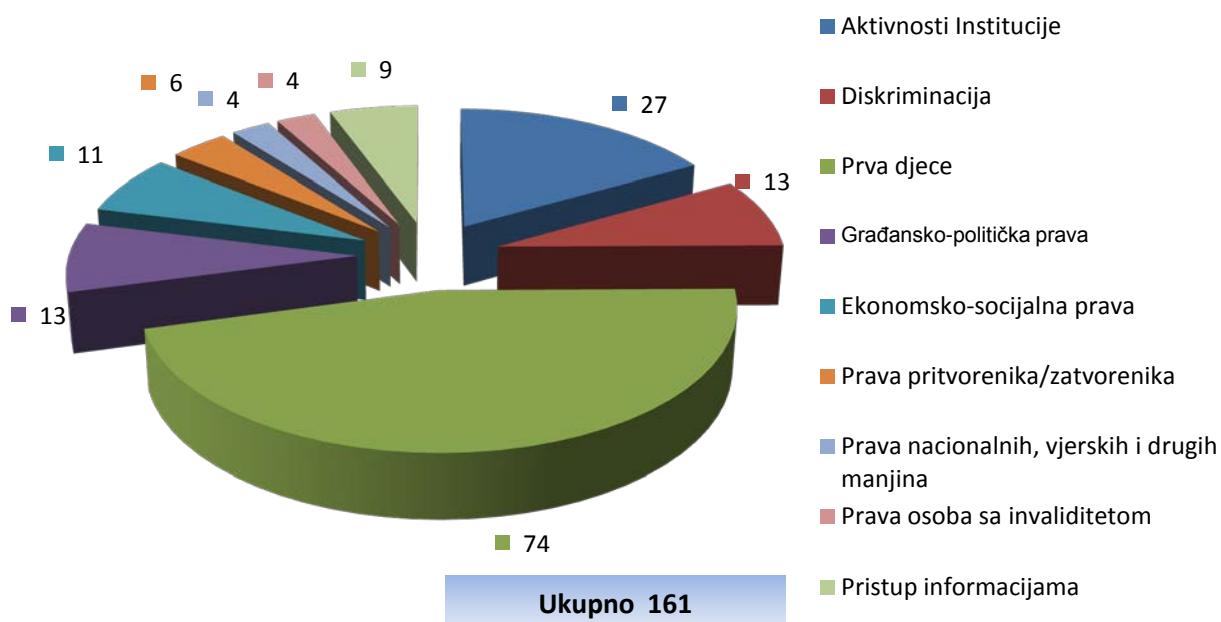
Ombudsmani BiH upućuju zahvalnost svim međunarodnim partnerima koji već godinama podržavaju rad Institucije ombudsmana, pogotovu u segmentu financijske potpore potrebne za realizaciju aktivnosti koje ombudsmani ne mogu realizirati iz proračuna Institucije. Svakako bi bez razvijenih partnerskih odnosa s nevladinim sektorom na polju zaštite ljudskih prava bilo teže postići rezultate koje postiže Institucija ombudsmana u promicanju i zaštiti ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine.

POGLAVLJE VII. SURADNJA S MEDIJIMA

Promatrajući usporedne podatke za 2012. i 2013. godinu, u 2013. godini zabilježen je blagi rast ukupne aktivnosti od 5% po pitanju suradnje medija s Institucijom ombudsmana.

U 2013. godini mediji su popratili 161 aktivnost Institucije ombudsmana na njihov zahtjev, uključujući informacije o stanju ljudskih prava, davanje izjava ombudsmana i njihovih pomoćnika, gostovanje u različitim emisijama i sl.

Analiza pokazuje da se najveći broj zahtjeva medija odnosio na zaštitu prava deteta (74), a slijede pitanja iz opće nadležnosti (27), dok su diskriminacija (13) i građanska i politička prava (13) bile u podjednakoj mjeri zastupljene u zahtjevima medija. Neznatno manji broj zahtjeva upućenih Instituciji ticao se ekonomsko-socijalnih prava građana (11). U odnosu na 2012. godinu, došlo je do porasta broja zahtjeva koji su se odnosili na slobodu pristupa informacijama (9), dok su prava pritvorenika/zatvorenika u manjoj mjeri zastupljena u 2013. godini i bila su šest puta predmetom obraćanja medijskih kuća ovoj instituciji. Najmanje zahtjeva medija zabilježeno je iz područja prava osoba s invaliditetom (4) i prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina (4).

Dijagram 19. Pregled zahtjeva medija u postotcima po područjima ljudskih prava

Promatrajući usporedne podatke za 2012. i 2013. godinu, rezultati pokazuju da je najveća aktivnost u 2013. godini, kada su u pitanju mediji, zabilježena iz područja zaštite prava djeteta. Povećan broj zahtjeva medija za ovu temu od 124% u odnosu na prethodnu godinu može se pripisati aktualnim događanjima u vezi s pravom na obrazovanje, nemogućnosti dobivanja JMB-a, zlouporabom djece u promidžbene svrhe, vršnjačkim nasiljem, narušavanjem prava na privatnost djece u medijima, te brojnim drugim problemima u ostvarivanju prava djece u BiH, ali i pojačanim aktivnostima Institucije u promicanju ovih prava u sklopu projekta „Ombudsman u vašoj školi“, te izdavanju publikacije i posebnog izvješća koji su tretirali različita područja ostvarivanja prava djeteta.

Iako je, gledajući ukupne rezultate, područje diskriminacije u manjoj mjeri obrađeno u zahtjevima medija nego 2012. godine, unutar ove teme posebna pozornost pridana je pravima LGBT osoba te mobingu kao jednom od oblika diskriminacije. Zbog nedovoljne informiranosti

građana, i u 2013. godini nastavljena je suradnja Institucije ombudsmana i Misije OEES-a u BiH u promicanju Zakona o zabrani diskriminacije, što je rezultiralo jednim brojem zapaženih gostovanja predstavnika Institucije u radijskim i televizijskim emisijama na ovu temu. Također, ombudsmeni su osobno sudjelovali u promidžbenom filmu posvećenom borbi protiv diskriminacije.

U pogođu općih nadležnosti Institucije ombudsmana, mediji su najviše zanimanja pokazali za saznanja do kojih su ombudsmeni došli postupajući po žalbama građana i mjera koje su poduzeli na otklanjanju utvrđenih povreda njihovih prava, kao i ostalih pokazatelja kojima se ocjenjuje opće stanje ljudskih prava u BiH. Na ovaj način su ombudsmeni promicali ljudska prava, samu Instituciju i njezine nadležnosti, i to razgovorom o redovitim aktivnostima i projektima, kao i o samim žalbama građana i postupanju ombudsmana BiH.

Na osnovi evidentiranih podataka, mala zastupljenost osoba s invaliditetom te pripadnika nacionalnih, vjerskih i drugih manjina ukazuje upravo na nužnost veće medijske promocije poštivanja prava ovih kategorija stanovništva. Treba imati u vidu da je način na koji mediji upoznaju javnost o problemima s kojima se suočavaju manjine, a osobito Romi, od suštinske važnosti ne samo u otklanjanju predrasuda, već i posvećivanju dovoljne pažnje javnosti problemima s kojima se susreću različite skupine, te predstavljanju brojnih drugih aktivnosti (počevši od kulturnih događaja, publicistike, različitih folklornih smotri i slično). U tom pogledu bitno je istaknuti da su ombudsmeni u prosincu 2013. godine promovirali Posebno izvješće o položaju Roma u BiH, čiji je cilj ukazati na probleme s kojima se danas susreću Romi u BiH i putem preporuka pridonijeti kvalitetnijoj primjeni usvojenih akcijskih planova i preuzetih međunarodnih obveza.

Kao što je ranije navedeno, znatan broj obraćanja medija bio je usko vezan uz postupanje specijaliziranih odjela Institucije ombudsmana. Bitno je istaknuti da navedenom statistikom nisu obuhvaćeni istupi ombudsmana i njihovih pomoćnika na javnim događajima u organizaciji domaćih i međunarodnih organizacija i institucija (radnim sastancima, konferencijama, okruglim stolovima, tribinama, seminarima, obukama i predavanjima), kao ni pojedinačne izjave za predstavnike sredstava javnog informiranja na konferencijama za medije.

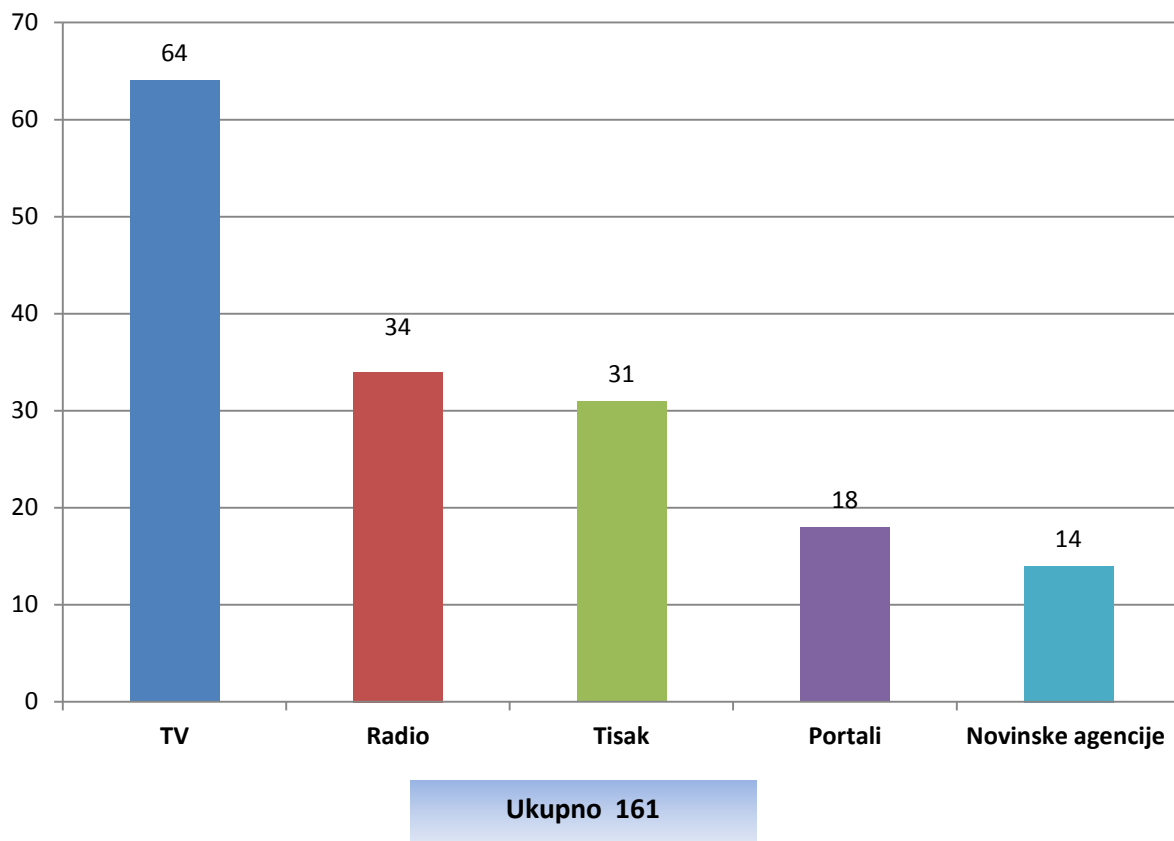
U vezi s tim valja naglasiti da je u 2013. godini Institucija ombudsmana organizirala konferencije za medije na kojima su predstavljena godišnje i posebna izvješća Institucije, i to: Posebno izvješće *Djeca u konfliktnim rastavama* i Posebno izvješće o položaju Roma u BiH.

U isto vrijeme ombudsmeni su, u obliku priopćenja za javnost, reagirali u slučaju zaštite prava djece na obrazovanje, ravnopravnog tretmana LGBT osoba, prava na slobodan pristup informacijama, te aktualizirali ostale teme koje su razmatrane sa stanovišta zaštite i unaprjeđenja ljudskih prava.

U 2013. godini ombudsmeni i njihovi pomoćnici imali su najviše istupa u elektroničkim medijima, čime je nastavljen trend iz prethodnih godina. U odnosu na 2012. godinu, došlo je do povećanog interesa televizijskih kuća, novinskih agencija i portala za aktivnosti ombudsmana, dok su radijske postaje i tiskani mediji uputili nešto manji broj zahtjeva u 2013. godini.

Kao što se u grafikonu može vidjeti, predstavnici Institucije ombudsmana dali su najviše izjava odnosno ostvarili gostovanja u televizijskim programima (64), slijede radijske postaje (34), izjave za tisak (31), portale (18) i novinske agencije (14).

Kada je riječ o medijima koji su izvještavali o radu ombudsmana, najaktivniji su BHT1, RTRS i RTVFBiH, te Radio Slobodna Europa, dok su ostali elektronički i tiskani mediji u BiH u približno jednakom omjeru kontaktirali Instituciju ombudsmana.

Dijagram 20. Medijski interes za rad Institucije ombudsmana s obzirom na vrstu medija

Također treba napomenuti da su lokalni mediji bili izuzetno zainteresirani za predstavljanje i promociju aktivnosti Institucije za vrijeme posjeta ombudsmana lokalnim zajednicama, čime su nesumnjivo doprinijeli informiranju građana o mogućnostima obraćanja ovoj instituciji, te ostalim bitnim pitanjima iz područja zaštite ljudskih prava.

U protekloj godini u rad je puštena nova internetska stranica Institucije ombudsmana, koja je, uz moderniji dizajn, udovoljila i načelu istodobne uporabe sva tri jezika konstitutivnih naroda u BiH, što je i bio povod redizajna.

Na internetskoj prezentaciji Institucije ombudsmana (www.ombudsman.gov.ba) posjetitelji mogu pronaći osnovne informacije o instituciji, preuzeti relevantnu dokumentaciju, podnijeti žalbu i informirati se o tekućim događajima i aktualnostima u Instituciji.

Internetska prezentacija redovito se ažurira novim vijestima, najavama i priopćenjima Institucije ombudsmana, novim primjerima preporuka, kao i novim dokumentima, kao što su izvešća, istraživanja i publikacije Institucije te promidžbeni videomaterijali.

U 2013. godini na internetskoj prezentaciji Institucije ombudsmana objavljene su 94 pojedinačne informacije, a posjećena je 15.787 puta i ukupno je pregledano 71.303 stranice sa sadržajima. Taj broj posjeta ostvarilo je 9.254 različitih korisnika koji su se u prosjeku zadržavali 3 minute i 53 sekunde na samoj internetskoj prezentaciji.

Najviše posjeta stranice bilo je iz Bosne i Hercegovine, zatim iz Srbije i Hrvatske, a značajan broj posjeta zabilježen je iz SAD-a, Austrije, Njemačke, Slovenije, Francuske, Belgije, Crne Gore itd.

Ombudsmeni su u 2013. godini posebnu pozornost posvetili promidžbenim aktivnostima, te su uz potporu Misije OESS-a u BiH razvijali promidžbene materijale za svih sedam odjela Institucije. Promidžbeni materijali korišteni su za vrijeme terenskih aktivnosti i na taj je način učinjen značajan pomak u podizanju svijesti građana o radu odjela i Institucije ombudsmana. Takođe, promidžbeni materijal distribuiran je za sve značajnije aktivnosti, bilo da su se odvijale unutar ili izvan Institucije ombudsmana (posjeti, okrugli stolovi, konferencije i sl.) U cilju realizacije radionica „Ombudsman u Vašoj školi“, a uz finansijsku potporu organizacije *Save the Children*, izrađen je promidžbeni materijal koji je potpuno prilagođen djeci: UN-ove konvencije, blokovi, majice, poster i na temu zabrane diskriminacije, zdravstvene zaštite te promicanja prava djece i najboljeg interesa djece

Medijima treba priznati ulogu koju su odigrali u pokretanju *ex-officio* žalbi u situacijama kada su svojim izvještavanjem ukazali na eventualna kršenja ljudskih prava. Naime, nikako ne treba zaboraviti ili osporiti doprinos medija i posebno javno otvaranje mnogih pitanja, problema koji bi ostali daleko izvan dometa zakona i javnosti da ih se upravo mediji nisu dotaknuli, iznijeli i prozvali odgovorne.

Istodobno, ombudsmeni su nastojali edukativno djelovati na novinare, naročito kada je u pitanju izvještavanje o djeci. Ombudsmeni svojim aktivnostima žele pridonijeti promjeni stanja i odnosa u korist djece, a pokušavaju pronaći način na koji bi ukazali na značaj prava djece u medijima, s ciljem boljeg sagledavanja ugrožavanja prava djeteta u medijima, kao i upoznavanja stručne i šire javnosti, osobito novinara, ali i roditelja, sa stvarnim razmjerima tog problema i spoznavanja važnosti zaštite prava djeteta.

Suradnja s medijima nastavljena je u 2013. godini organiziranjem okruglih stolova, sudjelovanjem predstavnika Institucije ombudsmana na skupovima posvećenim pitanjima iz područja medijskih sloboda, te redovitim kontaktima s medijskim kućama.

POGLAVLJE VIII . TABLIČNI PRIKAZ PREPORUKA²⁵⁵

Broj preporuke	Broj predmeta	Upućen tijelu	Povreda prava	Datum izdavanja preporuke	Realizacija	Zprimljen odgovor
P-1/13	Ž-BL-05-892/12	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	25.1.2013.	Realizirana	DA
P-2/13	Ž-LI-05-202/12	SLUŽBA ZA GOSPODARSTVO I INSPEKCIJSKE POSLOVE LIVNO	19 - Uprava	11.2.2013.	Realizirana	NE
P-3/13	Ž-BL-01-47/13	1. PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BIH 2. VIJEĆE MINISTARA BIH	13 - Prava djeteta	22.1.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-4/13	Ž-SA-06-608/12	DD BH TELECOM SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-18 - Po osnovi društvenog položaja i spola	6.2.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-5/13	Ž-SA-05-26/13	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, SARAJEVO	15 - Imovinskopravni	7.2.2013.	Nije realizirana	DA
P-6/13	Ž-SA-05-1334/12	VLADA KANTONA SARAJEVO I MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE, SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	7.2.2013.	Nema odgovora	NE
P-7/13	Ž-SA-05-457/12	OPĆINA NOVI TRAVNIK	20 - Ratne štete	8.2.2013.	Realizirana	DA
P-8/13	Ž-SA-06-48/13	AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FBIH, ODJEL KANTON 10 I UNSKO-SANSKI KANTON	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	8.2.2013.	Nije realizirana	DA
P-9/13	Ž-SA-05-271/12	OPĆINSKI SUD MOSTAR - MOSTAR	09 - Sudovi	8.2.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-10/13	Ž-SA-04-668/12	UNIVERZITET U SARAJEVU - STOMATOLOŠKI FAKULTET U SARAJEVU	10 - Radni odnosi	8.2.2013.	Realizirana	DA
P-11/13	Ž-BL-05-167/12	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE - BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama	1.3.2013.	Realizirana	DA
P-12/13	Ž-BL-04-768/12	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	25 - Mirovine	11.2.2013.	Realizirana	DA
P-13/13	Ž-BR-05-302/10	OPĆINSKI SUD U TUZLI	09 - Sudovi	6.3.2013.	Ostvarena suradnja	DA

²⁵⁵ Stanje realizacije preporuka iz 2013. godine ažurirano je neposredno pred završetak izvješća krajem veljače 2014.

P-14/13	Ž-BR-05-173/12	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA OBRAZOVANJE	19 - Uprava	6.3.2013.	Realizirana	DA
P-15/13	Ž-BR-04-100/12	1. OPĆINI TUZLA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA 2. CENTRALNO GRIJANJE D.D. TUZLA	21 - Komunalne usluge	6.3.2013.	Nije realizirana	DA
P-16/13	Ž-BR-04-75/11	JAVNI RTV SERVIS BIH	10 - Radni odnosi	6.3.2013.	Realizirana	DA
P-17/13	Ž-BR-05-73/11	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	15 - Imovinskopravni	6.3.2013.	Nije realizirana	DA
P-18/13	Ž-BR-05-137/11	1. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	15 - Imovinskopravni	6.3.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-19/13	Ž-BR-05-68/12	1. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. GRADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BIH	15 - Imovinskopravni	6.3.2013.	Nije realizirana	DA
P-20/13	Ž-BR-02-237/11	1. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH, ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE 3. GRADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BIH	12 - Osobe s invaliditetom	6.3.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-21/13	Ž-BR-06-306/11	1. NAČELNIK OPĆINE LUKAVAC 2. OPĆINA LUKAVAC 3. POLICIJSKOJ STANICI LUKAVAC	01 - Diskriminacija -- 01-13 - Po osnovi veze sa nacionalnom manjinom	6.3.2013.	Nije realizirana	DA
P-22/13	Ž-SA-05-224/13	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BIH FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVLJA	17 - Javne isprave	27.2.2013.	Realizirana	DA
P-23/13	Ž-SA-05-1341/12	KANTONALNO TUŽITELJSTVO SARAJEVO	26 - Tužiteljstva	27.2.2013.	Realizirana	DA
P-24/13	Ž-SA-05-750/12	OPĆINA VELIKA KLADUŠA -- VELIKA KLADUŠA	19 - Uprava	27.2.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-25/13	Ž-SA-05-49/13	VLADA KANTONA 10 I MINISTARSTVO RADA, ZDRAVSTVA, SOCIJALNE ZAŠTITE I PROGNAHNIH MOSTAR	22 - Vladina i ministarska imenovanja	4.3.2013.	Nema odgovora	NE
P-26/13	Ž-SA-05-1138/12	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE - BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	4.3.2013.	Realizirana	DA
P-27/13	Ž-LI-05-256/12	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA KANTONA 10	05 - Policija	30.1.2013.	Realizirana	DA
P-28/13	Ž-LI-05-143/12	TUŽITELJSTVO FEDERACIJE BIH TUŽITELJSTVO KANTONA 10	05 - Policija	20.2.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-29/13	Ž-BL-05-760/12	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	12.3.2013.	Realizirana	DA

P-30/13	Ž-BL-04-42/13	KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	7.3.2013.	Realizirana	DA
P-31/13	Ž-BL-05-130/11	OPĆINA KNEŽEVO - URED NAČELNIKA	03 - Pristup informacijama	7.3.2013.	Realizirana	DA
P-32/13	Ž-BL-05-638/12	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	7.3.2013.	Realizirana	DA
P-33/13	Ž-BL-04-89/13	KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	7.3.2013.	Realizirana	DA
P-34/13	Ž-SA-02-1384/12	KANTONALNI SUD U SARAJEVU, SARAJEVO	12 - Osobe s invaliditetom	13.3.2013.	Realizirana	DA
P-35/13	Ž-SA-05-78/13	MUP ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ODVJETNIČKA KOMORA FBIH	03 - Pristup informacijama	29.3.2013.	Nije realizirana	DA
P-36/13	Ž-LI-05-207/12	GRUPA ZA PITANJA EVIDENCIJA IZ OBLASTI VOJNE OBVEZE LIVNO	19 - Uprava	25.3.2013.	Realizirana	DA
P-37/13	Ž-LI-05-47/12	SKUPŠTINA KANTONA 10	19 - Uprava	25.3.2013.	Realizirana	DA
P-38/13	Ž-BR-06-187/12	1. DIREKCIJA ZA FINACIJE BRČKO DISTRIKTA BIH, TREZOR, ODSJEK ZA PLAĆANJE RASHODA PRORAČUNSKIH KORISNIKA 2. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH, ODJEL ZA STRUČNE I ADMINISTRATIVNE POSLOVE, PODODJEL ZA LJUSKE RESURSE	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	2.4.2013.	Realizirana	DA
P-39/13	Ž-BR-05-115/12 Ž-BR-06-165/12	1. JU OSNOVNA ŠKOLA „SIMIN HAN“ 2. PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA 3. MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	27.3.2013.	Realizirana	DA
P-39/13	Ž-BR-05-115/12 Ž-BR-06-165/12	1. JU OSNOVNA ŠKOLA „SIMIN HAN“ 2. PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA 3. MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	03 - Pristup informacijama	27.3.2013.	Realizirana	DA
P-40/13	Ž-BR-06-397/11 Ž-BR-06-404/11 Ž-BR-06-423/11 Ž-BR-06-435/11 Ž-BR-06-444/11	1. MINISTARSTVO ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 2. ZAVOD JAVNOG ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 3. UPRAVNI ODBOR ZAVODA JAVNOG ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA, 4. VLADI TUZLANSKOG KANTONA N/R PREMIJERA(NA ZNANJE)	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	27.3.2013.	Realizirana	DA

P-41/13	Ž-BR-05-255/12	OPĆINSKI SUD U TUZLI	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	27.3.2013.	Realizirana	DA
P-42/13	Ž-BR-04-98/13	1. OPĆINA SREBRENİK 2. NAČELNIKU OPĆINE SREBRENİK 3. OPĆINSKOM VIJEĆU SREBRENİK	10 - Radni odnosi	2.4.2013.	Realizirana	DA
P-43/13	Ž-BR-05-26/13	1. OPĆINA SREBRENİK 2. NAČELNIKU OPĆINE SREBRENİK 3. OPĆINSKOM VIJEĆU SREBRENİK	19 - Uprava	2.4.2013.	Realizirana	DA
P-44/13	Ž-SA-04-265/13	USTAVNI SUD BIH SARAJEVO	10 - Radni odnosi	27.3.2013.	Realizirana	DA
P-45/13	Ž-SA-06-1111/12	JU KANTONALNA BOLNICA ZENICA UPRAVNOM ODBORU	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	29.3.2013.	Realizirana	DA
P-46/13	Ž-SA-06-882/12	AGENCIJA ZA IDENTIFIKACIJSKE ISPRAVE, EVIDENCIJU I RAZMJENU PODATAKA BOSNE I HERCEGOVINE, BANJA LUKA	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	29.3.2013.	Realizirana	DA
P-47/13	Ž-SA-04-1350/12	AGENCIJA ZA RAD I ZAPOSŁJAVANJE BIH SARAJEVO	10 - Radni odnosi	29.3.2013.	Realizirana	DA
P-48/13	Ž-SA-05-555/12	SUD BOSNE I HERCEGOVINE , SARAJEVO	09 - Sudovi -- 09-3 - provođenje presuda	9.4.2013.	Realizirana	DA
P-49/13	Ž-BL-05-92/13	SNOVNI SUD BANJA LUKA	19 - Uprava	1.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-50/13	Ž-BL-06-157/13	NAJJAČI MEDIJ U HERCEGOVINI! POSKOK.INFO HERCEGO@GMAIL.COM	01 - Diskriminacija	1.4.2013.	Nema odgovora	NE
P-51/13	Ž-SA-05-1296/11	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-3 - provođenje presuda	2.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-52/13	Ž-MO-06-204/12	UNIVERZITET "DŽEMAL BIJEDIĆ" MOSTAR GRAĐEVINSKI FAKULTET UNIVERZITETA "DŽEMAL BIJEDIĆ" MOSTAR	08 - Ravnopravnost spolova	2.4.2013.	Djelomično realizirana	DA
P-53/13	Ž-SA-05-1239/12	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	05 - Policija	2.4.2013.	Realizirana	DA
P-54/13	Ž-SA-05-1034/12	KANTONALNO TUŽILAŠTVO/TUŽITELJSTVO KANTONA SARAJEVO	26 - Tužiteljstva	2.4.2013.	Realizirana	DA
P-55/13	Ž-BR-05-23/13	1. KANTONALNO TUŽILAŠTVO 2. MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA 3. POLICIJSKA UPRAVA TUZLA 4. POLICIJSKA STANICA ISTOK	05 - Policija	9.4.2013.	Realizirana	DA
P-56/13	Ž-BL-04-165/13	KOMISIJI ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	11.4.2013.	Realizirana	DA
P-57/13	Ž-BL-05-864/12	OPĆINA HAN-PIJESAK	19 - Uprava	11.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA

P-58/13	Ž-SA-06-1260/12	KJP CENTAR „SKENDERIJA“ D.O.O.	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	11.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-59/13	Ž-SA-05-724/12	SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO BIH - POVJERENSTVO ZA IZBOR I IMENOVANJE ČLANOVA SREDIŠNJEG IZBORNOG POVJERENSTVA BIH	22 - Vladina i ministarska imenovanja	11.4.2013.	Nije realizirana	DA
P-60/13	Ž-SA-05-933/12	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	11.4.2013.	Nije realizirana	DA
P-61/13	Ž-SA-05-12/13	JAVNO PODUZEĆE ŠUMARSTVA „ŠUME REPUBLIKE SRPSKE“ ŠUMSKO GAZDINSTVO „SJE MEĆ“ ROGATICA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	11.4.2013.	Realizirana	DA
P-62/13	Ž-SA-05-176/13	JAVNO PODUZEĆE „PUTEVI REPUBLIKE SRPSKE“, BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	11.4.2013.	Nema odgovora	NE
P-63/13	Ž-SA-05-266/13	MINISTARSTVO OBRANE BOSNE I HERCEGOVINE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	11.4.2013.	Nije realizirana	DA
P-64/13	Ž-BL-06-229/13	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE - ODBOR ZA ŽALBE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	01 - Diskriminacija -- 01-11 - Po osnovi etničke pripadnosti	11.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-65/13	Ž-BL-06-822/12	RAFINERIJA NAFTE BROAD	10 - Radni odnosi	11.4.2013.	Nema odgovora	NE
P-66/13	Ž-BL-01-119/13	INTERNET PORTAL "24 SATI INFO"	13 - Prava djeteta	23.4.2013.	Nema odgovora	NE
P-67/13	Ž-BL-04-48/13	FOND PIO - FILIJALA DOBOJ	25 - Mirovine	23.4.2013.	Realizirana	DA
P-68/13	Ž-BL-03-831/12	PREDsjednik REPUBLIKE SRPSKE MINISTARSTVO PROSVETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	18 - Manjine	23.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-69/13	Ž-LI-06-260/12	DOM ZDRAVLJA TOMISLAVGRAD	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Po osnovi obrazovanja	24.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-70/13	Ž-BR-01-259/12	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD KALESIJA	13 - Prava djeteta	13.5.2013.	Realizirana	DA
P-71/13	Ž-BR-03-30/13	1. OPĆINA LUKAVAC 2. OPĆINSKO VIJEĆE LUKAVAC	18 - Manjine	13.5.2013.	Nije realizirana	DA
P-72/13	Ž-BR-05-200/11	1. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA OBRAZOVANJE (OSTVARENA SURADNJA) 2. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BIH 3. GRADONAČELNIKU BRČKO DISTRIKTA BIH	19 - Uprava	13.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-73/13	Ž-SA-05-414/13	KANTONALNI SUD U MOSTARU	15 - Imovinskopravni	23.4.2013.	Realizirana	DA

P-74/13	Ž-BR-06-383/11	1. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. GRADONAČELNIKU BRČKO DISTRIKTA BIH 3. ZAVODU ZA ZAPOSŁJAVANJE BRČKO DISTRIKT BIH	01 - Diskriminacija	13.5.2013.	Djelomično realizirana	DA
P-75/13	Ž-MO-05-1/13	OSNOVNA ŠKOLA ČAPLJINA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	29.4.2013.	Nema odgovora	NE
P-76/13	Ž-MO-06-8/12	GRAD MOSTAR - ODJEL DRUŠTVENIH DJELATNOSTI	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	29.4.2013.	Nije realizirana	DA
P-77/13	Ž-MO-06-114/12	OPĆINI ČAPLJINA - OPĆINSKOM NAČELNIKU	01 - Diskriminacija -- 01-13 - Po osnovi veze s nacionalnom manjinom	29.4.2013.	Nema odgovora	NE
P-78/13	Ž-MO-05-200/11	MINISTARSTVO, ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE SKRBI ŽZH GRUDE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.4.2013.	Realizirana	DA
P-79/13	Ž-SA-05-449/12	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA, BIHAĆ	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.4.2013.	Realizirana	DA
P-80/13	Ž-SA-05-98/13	- OPĆINA TEŠANJ OPĆINSKI NAČELNIK - JP "TOPLANA" D.D. TEŠANJ SKUPŠTINA PODUZEĆA	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.4.2013.	Realizirana	DA
P-81/13	Ž-SA-01-472/13	VRHOVNI SUD FEDERACIJE BIH	13 - Prava djeteta	30.4.2013.	Realizirana	DA
P-82/13	Ž-SA-05-336/13	KJKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ D.O.O. SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	30.4.2013.	Realizirana	DA
P-83/13	Ž-SA-05-431/13	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	30.4.2013.	Realizirana	DA
P-84/13	Ž-MO-06-110/12	JP „ELEKTROPRIVREDA HZ HB“ D.D. MOSTAR	01 - Diskriminacija -- 01-14 - Po osnovi političkog ili drugog uvjerenja	30.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-85/13	Ž-LI-05-222/12	OPĆINA LIVNO -SLUŽBA ZA GOSPODARSTVO I INSPKECIJSKE POSLOVE	19 - Uprava	30.4.2013.	Realizirana	DA
P-86/13	Ž-SA-05-547/12	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	19 - Uprava	30.4.2013.	Realizirana	DA
P-87/13	Ž-SA-05-1563/10	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi	30.4.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-88/13	Ž-SA-04-427/13	UNIVERZITET U TUZLI FILOZOFSKI FAKULTET TUZLA	11 - Obrazovanje	30.4.2013.	Realizirana	DA
P-89/13	Ž-SA-05-1415/12 Ž-SA-05-8/13	OPĆINA OLOVO OPĆINSKI NAČELNIK OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	16.5.2013.	Realizirana	DA
P-90/13	Ž-SA-06-1054/12	OPĆINA KNEŽEVO	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	15.5.2013.	Realizirana	DA

P-91/13	Ž-BL-06-95/13	1. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA 2. VLADA BRČKO DISKTRIKTA	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Po osnovi obrazovanja	8.5.2013.	Realizirana	DA
P-92/13	Ž-BL-06-74/13	FOND PIO RS - SEKTOR ZA OSTVARIVANJE PRAVA BIJELENA	01 - Diskriminacija	8.5.2013.	Nije realizirana	DA
P-93/13	Ž-BL-06-297/13	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO-SANSKI KANTON, BIHAĆ	01 - Diskriminacija -- 01-11 - Po osnovi etničke pripadnosti	8.5.2013.	Nema odgovora	NE
P-94/13	Ž-BL-05-525/12	OSNOVNA ŠKOLA "SKOKOVI" SKOKOVI CAZIN	22 - Vladina i ministarska imenovanja	8.5.2013.	Realizirana	DA
P-95/13	Ž-BL-01-495/12	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	13 - Prava djeteta	7.5.2013.	Nema odgovora	NE
P-96/13	Ž-BL-04-249/12 Ž-BL-05-376/12	GRAD BANJA LUKA I SKUPŠTINA GRADA BANJA LUKA	15 - Imovinskopравни	10.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-97/13	Ž-BL-04-417/12	RADIO TELEVIZIJA REPUBLIKE SRPSKE	06 - Javni prihodi	24.4.2013.	Realizirana	DA
P-98/13	Ž-BL-01-140/13	"PR GROUP" D.O.O. BANJA LUKA	13 - Prava djeteta	10.5.2013.	Nema odgovora	NE
P-99/13	Ž-SA-05-1316/12	BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA	19 - Uprava	12.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-100/13	Ž-BL-04-228/13	KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	11.4.2013.	Realizirana	DA
P-101/13	Ž-SA-05-533/13	VIJEĆE MINISTARA BIH GENERALNO TAJNIŠTVO – URED ZA INFORMIRANJE	03 - Pristup informacijama	3.6.2013.	Realizirana	DA
P-102/13	Ž-LI-04-87/13	J.P. "KOMUNALNO" LIVNO, OPĆINSKO VIJEĆE LIVNO	21 - Komunalne usluge	3.6.2013.	Nije realizirana	DA
P-103/13	Ž-BR-05-253/12	KANTONALNI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	28.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-104/13	Ž-BL-04-309/13	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE RS, KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU RS BANJA LUKA	10 - Radni odnosi	28.5.2013.	Realizirana	DA
P-105/13	Ž-BL-05-807/12	UNIVERZITET U BIHAĆU PEDAGOŠKI FAKULTET	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	30.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-106/13	Ž-SA-04-403/13	JAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA KANTON SARAJEVO	10 - Radni odnosi	31.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA

P-107/13	Ž-BL-05-243/13	BOSNA I HERCEGOVINA MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	30.5.2013.	Nema odgovora	NE
P-108/13	Ž-SA-05-535/13	MINISTARSTVO FINACIJA I TREZORA BIH	03 - Pristup informacijama	31.5.2013.	Realizirana	DA
P-109/13	Ž-SA-04-1297/12	OPĆA BOLNICA TEŠANJ	23 - Zdravstvo	31.5.2013.	Realizirana	DA
P-110/13	Ž-SA-05-1250/12	DRUGA GIMNAZIJA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	31.5.2013.	Realizirana	DA
P-111/13	Ž-SA-05-1409/12	VLADA FEDERACIJE BIH SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	31.5.2013.	Nije realizirana	DA
P-112/13	Ž-SA-04-1175/12	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE - POVJERENSTVO ZA PROVEDBU ČLANKA 143. ZAKONA O RADU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	31.5.2013.	Realizirana	DA
P-113/13	Ž-SA-04-1416/12	UNIVERZITET U BIHAĆU	11 - Obrazovanje	31.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-114/13	Ž-BL-06-66/13 Ž-BL-06-67/13	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA KANTON 10 LIVNO	01 - Diskriminacija -- 01-11 - Po osnovi etničke pripadnosti	5.6.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-115/13	Ž-BL-05-915/12	OPĆINSKI SUD BOSANSKA KRUPA	09 - Sudovi -- 09-3 - provođenje presuda	20.6.2013.	Realizirana	DA
P-116/13	Ž-SA-04-161/13	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BIH, AGENCIJA ZA POLICIJSKU POTPORU	10 - Radni odnosi	3.6.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-117/13	Ž-SA-05-1267/12	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	5.6.2013.	Realizirana	DA
P-118/13	Ž-SA-05-478/13	MINISTARSTVO ZA GOSPODARSTVO ZENIČKO - DOBOJSKOG KANTONA	22 - Vladina i ministarska imenovanja	5.6.2013.	Realizirana	DA
P-119/13	Ž-BL-05-311/13	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA KANTONA SREDIŠNJA BOSNA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	6.6.2013.	Realizirana	DA
P-120/13	Ž-BL-04-41/13	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT TUZLANSKOG KANTONA	10 - Radni odnosi	7.6.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-121/13	Ž-BL-05-290/13	OPĆINA ŠAMAC	19 - Uprava	7.6.2013.	Realizirana	DA
P-122/13	Ž-SA-04-594/10	UNSKO-SANSKI KANTON MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE POLITIKE KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 143. ZAKONA O RADU BIHAĆ	10 - Radni odnosi	7.6.2013.	Nema odgovora	NE
P-123/13	Ž-BL-01-331/12,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA ŽZH	13 - Prava djeteta	7.6.2013.	Nije realizirana	DA

P-124/13	Ž-LI-05-61/13	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BRANITELJA I INVALIDA DOMOVINSKOG RATA SARAJEVO	19 - Uprava	29.5.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-125/13	Ž-SA-06-284/13	DRŽAVNA AGENCIJA ZA ISTRAGE I ZAŠTITU ISTOČNO SARAJEVO	01 - Diskriminacija	11.6.2013.	Realizirana	DA
P-126/13	Ž-SA-05-308/13 Ž-SA-05-354/13 Ž-SA-05-372/13 Ž-SA-05-378/13 Ž-SA-05-387/13 Ž-SA-05-389/13 Ž-SA-05-480/13	VLADA KANTONA SARAJEVO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA KANTONA SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	12.6.2013.	Nema odgovora	NE
P-127/13	Ž-SA-05-588/13	GRANIČNA POLICIJA BIH -- SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	14.6.2013.	Nije realizirana	DA
P-128/13	Ž-BR-05-90/13	1. OPĆINA TUZLA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA 2. OPĆINA TUZLA N/R NAČELNIKA	19 - Uprava	24.7.2013.	Nije realizirana	DA
P-129/13	Ž-BR-04-86/13	1. JU "CENTAR ZA SOCIJALNI RAD" ŽIVINICE 2. MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I POVRATAK TUZLANSKOG KANTONA	24 - Socijalna skrb	24.7.2013.	Realizirana	DA
P-130/13	Ž-BR-05-239/11	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	24.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-131/13	Ž-BR-01-117/13	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD KALESIJA -- KALESIJA	13 - Prava djeteta	24.7.2013.	Realizirana	DA
P-132/13	Ž-LI-05-99/13	OPĆINA LIVNO	19 - Uprava	27.6.2013.	Realizirana	DA
P-133/13	Ž-BR-06-167/13	1. MINISTARSTVO PROSVJETE, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA TUZLANSKOG KANTONA I 2. ŠKOLSKI ODBOR JU MJEŠOVITA SREDNJA GRAĐEVINSKO-GEODETSKA ŠKOLA TUZLA	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	9.7.2013.	Nije realizirana	DA
P-134/13	Ž-SA-05-1022/12	OPĆINA ZENICA UPRAVA ZA IMOVINSKOPRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	19 - Uprava	9.7.2013.	Realizirana	DA

P-135/13	Ž-SA-04-119/13	IJU „GRADSKA APOTEKA“ SREBRENİK UO OPĆINA SREBRENİK OPĆINSKO VIJEĆE	10 - Radni odnosi	10.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-136/13	Ž-SA-05-436/13	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO - SLUŽBA ZA IMOVINSKOPRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	03 - Pristup informacijama	10.7.2013.	Realizirana	DA
P-137/13	Ž-SA-05-1308/12	FEDERALNO PRAVOBRANITELJSTVO SARAJEVO	27 - Pravobraniteljstva	10.7.2013.	Realizirana	DA
P-138/13	Ž-SA-05-446/13	FEDERALNO PRAVOBRANITELJSTVO SARAJEVO	27 - Pravobraniteljstva	10.7.2013.	Nema odgovora	NE
P-139/13	Ž-SA-05-1236/12	VLADA KANTONA SARAJEVO - MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO UNIVERZITET U SARAJEVU - STUDENTSKI PARLAMENT UNIVERZITETA U SARAJEVU	11 - Obrazovanje	10.7.2013.	Nema odgovora	NE
P-140/13	Ž-SA-05-1300/12	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA - POLICIJSKA UPRAVA ŽIVINICE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	10.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-141/13	Ž-SA-05-668/13	ZU DOM ZDRAVLJA CAZIN	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	10.7.2013.	Realizirana	DA
P-142/13	Ž-SA-06-114/13 Ž-SA-06-594/13	MINISTARSTVO STAMBENE POLITIKE SARAJEVSKOG KANTONA - SARAJEVO	01 - Diskriminacija	11.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-143/13	Ž-BL-05-914/12	JU NARODNO POZORIŠTE REPUBLIKE SRPSKE - - BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	12.7.2013.	Nema odgovora	NE
P-144/13	Ž-BL-04-241/13	JU OŠ "VUK KARADŽIĆ" VLAŠENICA	10 - Radni odnosi	12.7.2013.	Ostvarena suradnja	NE
P-145/13	Ž-BL-05-159/13	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	19 - Uprava	12.7.2013.	Nije realizirana	DA
P-146/13	Ž-BL-05-150/13	OPĆINA GRADIŠKA	19 - Uprava	17.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-147/13	Ž-BL-06-145/13	UNIVERZITET U ZENICI - FILOZOFSKI FAKULTET	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Po osnovi obrazovanja	12.7.2013.	Realizirana	DA
P-148/13	Ž-BL-05-188/13	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA -- BANJA LUKA	09 - Sudovi	12.7.2013.	Nije realizirana	DA
P-149/13	Ž-BL-04-347/13	VLADA REPUBLIKE SRPSKE MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE	11 - Obrazovanje	12.7.2013.	Realizirana	DA

P-150/13	Ž-BL-04-781/12	FOND PIO - RS FILIJALA DOBOJ FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO - KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA ZENICA - ODJEL ZA RJEŠAVANJE O PRAVIMA IZ PIO-A	25 - Mirovine	12.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-151/13	Ž-BL-06-763/12	MINISTARSTVO PORODICE, OMLADINE I SPORTA RS	01 - Diskriminacija	12.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-152/13	Ž-SA-04-516/13	KANTONALNI SUD U BIHAĆU	11 - Obrazovanje	15.7.2013.	Realizirana	DA
P-153/13	Ž-SA-01-589/13	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ZENICA NA ZNANJE: CENTAR ZA SOCIJALNI RAD VISOKO, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD TRAVNIK	13 - Prava djeteta	15.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-154/13	Ž-SA-05-277/13	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO - SLUŽBA ZA URBANIZAM, IMOVINSKOPRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	15 - Imovinskopravni	15.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-155/13	Ž-SA-05-494/13	OPĆINA NOVO SARAJEVO - OPĆINSKI NAČELNIK - SLUŽBA ZA OBLAST PRIVREDE I FINANSIJA	19 - Uprava	15.7.2013.	Realizirana	DA
P-156/13	Ž-SA-05-595/13	FEDERALNO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA	15 - Imovinskopravni	15.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-157/13	Ž-SA-05-348/13	MINISTARSTVO PRAVDE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	09 - Sudovi	15.7.2013.	Realizirana	DA
P-158/13	Ž-SA-06-1344/12 Ž-SA-06-708/13	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - Diskriminacija	16.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-158/13	Ž-SA-06-1344/12 Ž-SA-06-708/13	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	16.7.2013.	Realizirana	DA
P-159/13	Ž-BL-05-484/13	KANTONALNI SUD BIHAĆ	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	17.7.2013.	Realizirana	DA

P-160/13	Ž-BL-04-585/12 Ž-BL-06-535/12 Ž-BL-06-563/12 Ž-BL-06-595/12 Ž-BL-06-799/12	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	11 - Obrazovanje	17.7.2013.	Nema odgovora	NE
P-161/13	Ž-BL-05-743/12,	OPĆINA JAJCE SABOR KANTONA - OPĆINA TRAVNIK	19 - Uprava	18.7.2013.	Realizirana	DA
P-162/13	Ž-SA-05-768/13,	UNIVERZITET U SARAJEVU -- SARAJEVO	17 - Javne isprave	24.7.2013.	Realizirana	DA
P-163/13	Ž-SA-05-651/12,	OPĆINSKI SUD TUZLA -- TUZLA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	20.8.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-164/13	Ž-BR-03-176/12,	1. GRADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BIH, 2. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH, 3. ODJEL ZA RASELJENE OSOBE, IZBJEGLICE I STAMBENA PITANJA BRČKO I 4. INSPEKTORAT BRČKO	18 - Manjine	11.9.2013.	Djelomično realizirana	DA
P-165/13	Ž-BR-04-235/12,	1. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BIH, 2. GEADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BIH I 3. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	24 - Socijalna skrb	11.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-166/13	Ž-SA-05-885/13,	MINISTARSTVO STAMBENE POLITIKE KANTONA SARAJEVO OPĆINA NOVO SARAJEVO UPRAVA ZA STAMBENA PITANJA SARAJEVO	19 - Uprava	23.8.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-167/13	Ž-BL-05-697/12,	OPĆINA GRADIŠKA -- GRADIŠKA N/R NAČELNIKA	19 - Uprava	23.8.2013.	Nema odgovora	NE
P-168/13	Ž-BL-04-78/13,	OPĆINA VLASENICA N/R NAČELNIKA	10 - Radni odnosi	23.8.2013.	Nema odgovora	NE
P-169/13	Ž-BL-01-105/13,	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA N/R PREDSEDNIKA VLADE	13 - Prava djeteta	23.8.2013.	Nema odgovora	NE
P-170/13	Ž-SA-07-797/13,	KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD POLUOTVORENOG TIPRA MOSTAR	07 - Zatvori -- 07-2 - zdravstvena zaštita i higijenski uvjeti	26.8.2013.	Realizirana	DA
P-171/13	Ž-SA-06-1402/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Po osnovi obrazovanja	27.8.2013.	Realizirana	DA
P-172/13	Ž-SA-06-1257/12,	ASOCIJACIJA PARIS-SARAJEVO EUROPE - CENTAR ANDRE MALRAUX - SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.8.2013.	Nije realizirana	DA
P-173/13	Ž-SA-05-443/13,	OPĆINA CENTAR SARAJEVO - SARAJEVO	19 - Uprava	28.8.2013.	Ostvarena suradnja	DA

P-174/13	Ž-SA-05-832/11	GRAD MOSTAR - TAJNIŠTVO GARDONAČELNIKA - ODJEL ZA URBANIZAM I GRAĐENJE - SLUŽBA ZA GRAĐENJE I OBNOVU	15 - Imovinskopравни	28.8.2013.	Nema odgovora	NE
P-175/13	Ž-SA-01-814/13	KANTON SREDIŠNJA BOSNA - JU „CENTAR ZA SOCIJALNI RAD“ BUSOVAČA	13 - Prava djeteta	28.8.2013.	Realizirana	DA
P-176/13	Ž-SA-04-830/13	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON - URED PREMIJERA -- ZENICA	10 - Radni odnosi	29.8.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-177/13	Ž-SA-02-739/13	MINISTARSTVO ZA BORAČKA PITANJA KANTONA SARAJEVO -- SARAJEVO	12 - Osobe s invaliditetom	29.8.2013.	Realizirana	DA
P-178/13	Ž-SA-05-433/13	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.8.2013.	Nema odgovora	NE
P-179/13	Ž-SA-05-373/13	OPĆINA GORAŽDE - OPĆINSKI NAČELNIK OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	28.8.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-180/13	Ž-BL-05-199/12	OPĆINA TESLIĆ	19 - Uprava	2.9.2013.	Realizirana	DA
P-181/13	Ž-SA-04-769/13 Ž-SA-05-730/13	JAVNA USTANOVA KANTONA SARAJEVO ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA STUDENATA UNIVERZITETA U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-3 - provođenje presuda	2.9.2013.	Realizirana	DA
P-182/13	Ž-BL-05-471/13	SKUPŠTINA OPĆINE PALE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	2.9.2013.	Realizirana	DA
P-183/13	Ž-SA-02-697/13	VLADA HNŽ, MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE POLITIKE HNŽ, DOM ZA SOCIJALNO I ZDRAVSTVENO ZBRINJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM I DRUGIH OSOBA STOLAC, ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH OSOBA BAKOVIĆI, ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH OSOBA DRIN FOJNICA, ZAVOD ZA ZAŠTITU DJECE I OMLADINE PAZARIĆ, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD MOSTAR, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ČAPLJINA, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ČITLUK, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD KONJIC, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD JABLANICA	12 - Osobe s invaliditetom	2.9.2013.	Realizirana	DA

P-184/13	Ž-BL-05-389/13	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE - DIREKCIJA ZA OBNOVU I IGRADNJU	19 - Uprava	5.9.2013.	Realizirana	DA
P-185/13	Ž-BL-04-485/13	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	5.9.2013.	Nije realizirana	DA
P-186/13	Ž-BL-06-446/13	BORAČKA ORGANIZACIJA REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija	3.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-187/13	Ž-SA-04-1009/12	ŠKOLSKI ODBOR JU OŠ "9. MAJ" PAZARIĆ MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE I MLADIH KANTONA SARAJEVO	10 - Radni odnosi	3.9.2013.	Nije realizirana	DA
P-188/13	Ž-SA-05-994/10	NAČELNIK OPĆINE TUZLA OPĆINSKO VIJEĆE TUZLA	19 - Uprava	3.9.2013.	Nije realizirana	DA
P-189/13	Ž-BL-05-307/13	OPĆINA ŠAMAC	22 - Vladina i ministarska imenovanja	3.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-190/13	Ž-SA-02-1296/12	JP BH AIRLINES D.O.O. SARAJEVO -- SARAJEVO	12 - Osobe s invaliditetom	19.7.2013.	Realizirana	DA
P-191/13	Ž-SA-06-594/12	JAVNA USTANOVA „SARAJEVO ART“ UPRAVNI ODBOR SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	6.9.2013.	Realizirana	DA
P-192/13	Ž-SA-04-913/13	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO	10 - Radni odnosi	9.9.2013.	Realizirana	DA
P-193/13	Ž-SA-02-1187/12	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU	12 - Osobe s invaliditetom	15.7.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-194/13	Ž-BR-05-57/13	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TK POLICIJSKA STANICA - ČELIĆ	05 - Policija	8.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-195/13	Ž-BR-05-431/11	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	8.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-196/13	Ž-BL-06-575/13	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	01 - Diskriminacija	18.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-197/13	Ž-BL-05-267/13	VLADA TUZLANSKOG KANTONA MINISTARSTVO ZDRAVLJA	19 - Uprava	18.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-198/13	Ž-BL-05-254/13	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	19 - Uprava	18.9.2013.	Nema odgovora	NE
P-199/13	Ž-BL-05-492/13	SKUPŠTINA OPĆINE HAN PIJESAK	22 - Vladina i ministarska imenovanja	18.9.2013.	Realizirana	DA
P-200/13	Ž-BL-01-703/12	OPĆINA LJUBINJE CENTAR ZA SOCIJALNI RAD LJUBINJE	13 - Prava djeteta	19.9.2013.	Realizirana	DA
P-201/13	Ž-BL-05-454/13	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	23.9.2013.	Nema odgovora	NE

P-202/13	Ž-BL-04-462/13	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE REPUBLIKE SRPSKE INSPEKCIJA RADA - PODRUČNO ODJELJENJE PRIJEDOR	10 - Radni odnosi	23.9.2013.	Realizirana	DA
P-203/13	Ž-SA-04-161/13	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BIH - AGENCIJA ZA POLICIJSKU POTPORU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	23.9.2013.	Nema odgovora	NE
P-204/13	Ž-SA-04-407/13	SREDNJA ŠKOLA METALSKIH ZANIMANJA SARAJEVO	10 - Radni odnosi	23.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-205/13	Ž-SA-05-443/11	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	23.9.2013.	Realizirana	DA
P-206/13	Ž-SA-05-914/13	TUŽITELJSTVO BIH SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	24.9.2013.	Realizirana	DA
P-207/13	Ž-SA-05-915/13	TUŽITELJSTVO BIH SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	24.9.2013.	Realizirana	DA
P-208/13	Ž-SA-05-160/12	VLADA FEDERACIJE BIH SARAJEVO FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	24.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-209/13	Ž-SA-05-1079/12	MJESNA ZAJEDNICA HAN BILA TRAVNIK	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	24.9.2013.	Nema odgovora	NE
P-210/13	Ž-SA-05-1220/12	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	05 - Policija	24.9.2013.	Realizirana	DA
P-211/13	Ž-SA-05-1421/12	„ZRAK“ DD SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	24.9.2013.	Nema odgovora	NE
P-212/13	Ž-SA-05-817/13	OPĆINA LIVNO N.R. NAČELNIKA OPĆINE LIVNO	05 - Policija	24.9.2013.	Nema odgovora	NE
P-213/13	Ž-SA-06-845/13	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON - MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT ZENICA	01 - Diskriminacija	25.9.2013.	Realizirana	DA
P-214/13	Ž-SA-04-1228/12	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE - POVJERENSTVO ZA PROVEDBU ČLANKA 143. ZAKONA O RADU FBIH SARAJEVO	10 - Radni odnosi	19.11.2013.	Realizirana	DA
P-215/13	Ž-BL-04-671/13	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU RS	14 - Ekologija zaštita okoliša	23.10.2013.	Nije realizirana	DA

P-216/13	Ž-BL-01-33/12	OPĆINA KOTOR VAROŠ	10 - Radni odnosi	25.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-217/13	Ž-BL-02-437/12	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE GRAD BANJALUKA N/R GRADONAČELNIKA	12 - Osobe s invaliditetom	28.10.2013.	Realizirana	DA
P-218/13	Ž-BL-02-701/13	MINISTARSTVO GRAĐENJA I PROSTORNOG UREĐENJA HERCEGOVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE - OPĆINA KONJIC	12 - Osobe s invaliditetom	25.10.2013.	Realizirana	DA
P-219/13	Ž-BL-04-576/13	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	25 - Mirovine	25.10.2013.	Realizirana	DA
P-220/13	Ž-BL-05-562/13	ŽUPANIJA POSAVSKA VLADA N/R PREDSEDNIKA VLADE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	25.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-221/13	Ž-BL-04-331/13	UNIVERZITET U BIHAĆU - SENAT	10 - Radni odnosi	25.10.2013.	Nije realizirana	DA
P-222/13	Ž-SA-04-1118/13	KANOTNALNI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	5.11.2013.	Realizirana	DA
P-223/13	Ž-SA-05-591/12	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - Sudovi	25.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-224/13	Ž-BL-04-501/13	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI UPRAVNI ODBOR UNIVERZITETA - SENAT UNIVERZITETA	10 - Radni odnosi	28.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-225/13	Ž-BL-05-375/13	MUP KANTONA SREDIŠNJA BOSNA TRAVNIK	05 - Policija	29.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-226/13	Ž-BL-05-597/13	OPĆINA TRAVNIK - SLUŽBA ZA URBANIZAM, GRAĐENJE, KATASTAR I IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	28.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-227/13	Ž-BL-05-761/12	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE - PODRUČNA JEDINICA GRADIŠKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	29.10.2013.	Realizirana	DA
P-228/13	Ž-BL-05-731/12	UNIVERZITET U ISTOČNOM SARAJEVU	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	28.10.2013.	Realizirana	DA
P-229/13	Ž-BL-06-340/12	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	01 - Diskriminacija -- 01-01 - Uznemiravanje	28.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-230/13	Ž-BL-06-456/13	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA USK BIHAĆ	01 - Diskriminacija	28.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-231/13	Ž-BL-04-205/13	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA USK BIHAĆ	10 - Radni odnosi	28.10.2013.	Realizirana	DA

P-232/13	Ž-SA-04-1051/13	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	29.10.2013.	Nije realizirana	DA
P-233/13	Ž-SA-05-1336/11	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA MINISTARSTVO OBRAZOVANJA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ	03 - Pristup informacijama	28.10.2013.	Nije realizirana	NE
P-234/13	Ž-SA-05-1216/11	MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	19 - Uprava	28.10.2013.	Realizirana	DA
P-235/13	Ž-SA-05-625/13	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	19 - Uprava	28.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-236/13	Ž-SA-06-469/13	JU GIMNAZIJA "BIHAĆ"	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.10.2013.	Realizirana	DA
P-237/13	Ž-SA-05-1424/12	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	19 - Uprava	28.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-238/13	Ž-SA-05-1216/12	OPĆINA VELIKA KLADUŠA	19 - Uprava	28.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-239/13	Ž-SA-05-534/13	MINISTARSTVO OBRANE BIH - URED ZA INFORMIRANJE SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	28.10.2013.	Realizirana	DA
P-240/13	Ž-BR-05-260/10	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi	31.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-241/13	Ž-BR-06-262/10	OPĆINA TUZLA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA	01 - Diskriminacija	31.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-242/13	Ž-BR-05-323/10	JU OSNOVNA ŠKOLA „LUKAVICA“ LUKAVICA – GRAČANICA	03 - Pristup informacijama	31.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-243/13	Ž-BR-01-234/10	OPĆINA BRATUNAC - MATIČNI URED BRATUNAC, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BRATUNAC	13 - Prava djeteta	31.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-244/13	Ž-BR-04-246/10	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA RASELJENE OSOBE, IZBJEGLICE I STAMBENA PITANJA BRČKO	24 - Socijalna skrb	31.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-245/13	Ž-BR-04-172/10	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA ŽUPANIJE POSAVSKE	10 - Radni odnosi	31.10.2013.	Nema odgovora	NE
P-246/13	Ž-BR-04-91/10	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE PEPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA, OŠ „MEŠA SELIMOVIĆ“ JANJA - JANJA	10 - Radni odnosi	31.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-247/13	Ž-BR-06-68/09 Ž-BR-06-71/09 Ž-BR-06-79/09	BRČKO DISTRIKT BIH – GRADONAČELNIK, ODBOR ZA ZAPOSŁJAVANJE	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	31.10.2013.	Ostvarena suradnja	DA

P-248/13	Ž-BR-03-249/13	1. VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BIH BRČKO 3. MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BIH SARAJEVO	18 - Manjine	4.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-249/13	Ž-BL-01-632/13	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, SARAJEVO	13 - Prava djeteta	30.9.2013.	Djelomično realizirana	DA
P-250/13	Ž-SA-05-1039/13	OPĆINA KREŠEVO - OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	21.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-251/13	Ž-SA-04-1100/13	HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON - MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA HNK, JU „SREDNJA ŠKOLA“ KONJIC	10 - Radni odnosi	26.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-252/13	Ž-BL-01-489/13	UNSKO-SANSKI KANTON - MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA, OSNOVNA ŠKOLA „LISKOVAC“ N/R DIREKTORA, ŠKOLSKI ODBOR LISKOVAC N/R PREDSJEDNIKA, OPĆINA CAZIN	13 - Prava djeteta	30.9.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-253/13	Ž-MO-05-173/12	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - Imovinskopravni	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-254/13	Ž-MO-05-189/11	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-255/13	Ž-MO-05-112/11	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - Imovinskopravni	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-256/13	Ž-MO-05-113/11	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - Imovinskopravni	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-257/13	Ž-MO-05-81/11	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	19 - Uprava	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-258/13	Ž-MO-05-48/11	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - Imovinskopravni	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-259/13	Ž-MO-05-118/13	OŠ „BIOGRACI“ - BIOGRACI JARE N/R RAVNATELJA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-260/13	Ž-MO-05-42/11	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - Imovinskopravni	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-261/13	Ž-MO-05-32/11	GRAD MOSTAR - MOSTAR	15 - Imovinskopravni	26.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-262/13	Ž-SA-05-849/13 Ž-SA-05-863/13	FEDERALNO PRAVOBRANITELJSTVO SARAJEVO	27 - Pravobraniteljstva	27.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-263/13	Ž-BL-04-173/13	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE - FILIJALA DOBOJ	25 - Mirovine	27.11.2013.	Nema odgovora	NE

P-264/13	Ž-BL-06-654/13 Ž-BL-06-688/13	JU OSNOVNA ŠKOLA „MILADIJE“ „SOLANA“ UL. HASANA KIKIĆA BR. 7 TUZLA N/R ŠKOLSKOG ODBORA	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-265/13	Ž-BL-06-568/13	TRIGLAV OSIGURANJE A.D. BANJA LUKA	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-266/13	Ž-SA-04-1002/10	MEDICINSKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	5.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-267/13	Ž-BL-06-646/13	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-268/13	Ž-BL-06-743/13	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE - VLADA ŽUPANIJE POSAVSKE	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-269/13	Ž-BL-05-907/12	OPĆINA GRADIŠKA N.R. NAČELNIKA OPĆINE	15 - Imovinskopravni	28.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-270/13	Ž-BL-05-380/13	JU OSNOVNA ŠKOLA "N. ŠEHER" - ŠKOLSKI ODBOR - MAGLAJ	22 - Vladina i ministarska imenovanja	27.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-271/13	Ž-BL-02-507/13	OPĆINI LUKAVAC NAČELNIKU OPĆINE PREDSJEDNIKU SKUPŠTINE OPĆINE LUKAVAC	12 - Osobe s invaliditetom	27.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-272/13	Ž-BL-05-563/13	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE INSPEKTORAT REPUBLIKE SRPSKE - INSPEKCIJA RADA	19 - Uprava	27.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-273/13	Ž-BL-04-155/13	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 152. ZAKONA O RADU	10 - Radni odnosi	27.11.2013.	Realizirana	DA
P-274/13	Ž-BL-04-479/13	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE, SOCIJALNO – GERIJATRIJSKI CENTAR BANJA LUKA	10 - Radni odnosi	28.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-275/13	Ž-BL-04-184/13	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - INSPEKCIJA RADA - SEKTOR INSPEKCIJE RADA I ZAŠTITE NA RADU	10 - Radni odnosi	28.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-276/13	Ž-BL-05-240/13	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	28.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-277/13	Ž-BL-04-390/13	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA RS- BANJA LUKA -- BANJA LUKA	23 - Zdravstvo	28.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-278/13	Ž-SA-04-712/13	JU OSNOVNA MUZIČKA ŠKOLA ILIDŽA -- ILIDŽA	10 - Radni odnosi	29.11.2013.	Ostvarena suradnja	DA

P-279/13	Ž-SA-02-357/13	OPĆINA ZENICA - UPRAVA ZA IMOVINSKOPRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	12 - Osobe s invaliditetom	29.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-280/13	Ž-SA-05-1007/13	OPĆINA CENTAR SARAJEVO - STRUČNA SLUŽBA ZA POSLOVE OPĆINSKOG VIJEĆA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	29.11.2013..	Realizirana	DA
P-281/13	Ž-SA-05-862/13	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	29.11.2013.	Nema odgovora	NE
P-282/13	Ž-SA-05-1014/13	JP CESTE FEDERACIJE BIH SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	2.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-283/13	Ž-SA-05-1101/13	JU KANTONA SARAJEVO ZAVOD ZAŠTITU ZDRAVLJA STUDENATA UNIVERZITETA U SARAJEVU, FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	09 - Sudovi -- 09-3 - provođenje presuda	2.12.2013.	Realizirana	DA
P-284/13	Ž-SA-04-237/13	FILOZOFSKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU SARAJEVO	11 - Obrazovanje	2.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-285/13	Ž-SA-05-706/13	JP „PUTEVI REPUBLIKE SRPSKE“ BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama	5.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-286/13	POSEBNO IZVJEŠĆE "DJECA U KONFLIKTNIM RASTAVAMA" <i>EX OFFICIO</i> Ž-BL-01-791/13	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA BRČKO DISTRIKTA, VISOKO SUDBENOO I TUŽITELJSKO VIJEĆE, FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE RS, CENTAR ZA EDUKACIJU SUDACA I TUŽITELJA FEDERACIJE BIH, CENTAR ZA EDUKACIJU SUDIJA I TUŽILACA RS, BESPLATNA PRAVNA POMOĆ	13 - Prava djeteta	6.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-287/13	Ž-SA-05-510/13	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA KANTONA SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	9.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-288/13	Ž-SA-05-902/13	OPĆINA Kladanj - OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	9.12.2013.	Nije realizirana	DA
P-289/13	POSEBNO IZVJEŠĆE O POLAŽAJU ROMA U BOSNI I HERCEGOVINI Ž-SA-03-1305/13	TIJELA VLASTI U BOSNI I HERCEGOVINI	18 - Manjine	9.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-290/13	Ž-BL-05-722/13	SKUPŠTINA OPĆINE GACKO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	16.12.2013.	Nema odgovora	NE

P-291/13	Ž-SA-01-980/13	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD DERVENTA -- DERVENTA	13 - Prava djeteta	10.12.2013.	Realizirana	DA
P-292/13	Ž-SA-05-1043/13	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-3 - pravo na dvostupnost	10.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-293/13	Ž-LI-05-211/13	SLUŽBA ZA GEODETSKE. IMOVINSKOPRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA TOMISLAVGRAD	19 - Uprava	23.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-294/13	Ž-BL-05-62/12	OSNOVNI SUD GRADIŠKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	16.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-295/13	Ž-SA-05-770/13	OSNOVNI SUD BANJA LUKA -- BANJA LUKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	18.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-296/13	Ž-SA-05-719/13	TUŽITELJSTVO BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	26 - Tužiteljstva	18.12.2013.	Realizirana	DA
P-297/13	Ž-SA-05-1206/13	VLADA KANTONA SARAJEVO - MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA SARAJEVO	19 - Uprava	19.12.2013.	Realizirana	DA
P-298/13	Ž-BL-06-689/13	MUZIČKA AKADEMIJA SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Po osnovi obrazovanja	23.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-299/13	Ž-BL-06-715/13	ZAVOD ZA TRANSFUZIJSKU MEDICINU REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija -- 01-19 - Po osnovi spolnog izražavanja ili orijentacije	23.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-300/13	Ž-BL-05-795/13	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO – PRAVNE POSLOVE RS	19 - Uprava	23.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-301/13	Ž-BL-06-604/13	UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE	01 - Diskriminacija	23.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-302/13	Ž-BL-05-513/13	MUP UNSKO SANSKOG KANTONA -- BIHAĆ	10 - Radni odnosi	23.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-303/13	Ž-SA-01-1260/13	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ZVORNIK – ZVORNIK	13 - Prava djeteta	23.12.2013.	Nije realizirana	DA
P-304/13	Ž-MO-04-89/11	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE SKRBI HNK/Ž	10 - Radni odnosi	23.12.2013.	Realizirana	DA
P-305/13	Ž-MO-05-104/12	GRAD MOSTAR GRADONAČELNIK	15 - Imovinskopravni	23.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-306/13	Ž-MO-05-156/12	GRAD MOSTAR GRADONAČELNIK	01 - Diskriminacija	23.12.2013.	Nije realizirana	DA
P-307/13	Ž-LI-05-12/13	VLADA KANTONA 10	22 - Vladina i ministarska imenovanja	24.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-308/13	Ž-LI-05-192/13	VLADA KANTONA 10	19 - Uprava	24.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-309/13	Ž-LI-05-208/13	OPĆINA LIVNO N.R. NAČELNIKA OPĆINE LIVNO	19 - Uprava	24.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-310/13	Ž-LI-05-148/13	OPĆINA LIVNO N.R. NAČELNIKA OPĆINE LIVNO	19 - Uprava	26.12.2013.	Nema odgovora	NE

P-311/13	Ž-BR-02-209/13	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BIH	12 - Osobe s invaliditetom	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-312/13	Ž-BR-02-225/13	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BIH	23 - Zdravstvo	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-313/13	Ž-BR-04-52/12	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE, FEDERALNO POVJERENSTVO ZA PROVEDBU ČLANKA 143. ZAKONA O RADU	10 - Radni odnosi	30.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-314/13	Ž-BR-05-95/12	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-315/13	Ž-BR-01-97/13	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA OBRAZOVANJE, ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE	13 - Prava djeteta	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-316/13	Ž-BR-05-346/13	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJEL ZA POLJOPRIVREDU, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDU	19 - Uprava	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-317/13	Ž-BR-05-200/13	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - PODODJEL ZA SOCIJALNU ZAŠTITU - CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BRČKO DISTRIKTA BIH, POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BIH, TUŽITELJSTVO BRČKO DISTRIKTA BIH	05 - Policija	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-318/13	Ž-BR-05-212/12	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-319/13	Ž-BR-05-102/13	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-3 - provođenje presuda	30.12.2013	Realizirana	DA

P-320/13	Ž-BR-05-20/12	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE - FEDERALNO POVJERENSTVO ZA PROVEDBU ČLANKA 143. ZAKONA O RADU	19 - Uprava	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-321/13	Ž-BR-05-238/13	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6.)	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-322/13	Ž-BR-05-334/11	OPĆINA BANOVICI, MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE TUZLANSKOG KANTONA	19 - Uprava	30.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-323/13	Ž-BR-05-28/11	OPĆINA TUZLA - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	19 - Uprava	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	NE
P-324/13	Ž-BR-05-134/13	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE - SLUŽBA ZA POSLOVE SA STRANCIMA - TERENSKI CENTAR BIJE LJINA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE - POLICIJSKA STANICA ZVORNIK	19 - Uprava	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-325/13	Ž-BR-05-203/13	OPĆINA ČELIĆ - SLUŽBA ZA URBANIZAM, STAMBENO-KOMUNALNE, IMOVINSKOPRAVNE I GEODESTKE POSLOVE	15 - Imovinskopravni	30.12.2013.	Nema odgovora	NE

P-326/13	POSEBNO IZVJEŠĆE "ULOGA CENTARA ZA SOCIJALNI RAD U ZAŠTITI PRAVA DJETETA" <i>EX OFFICIO</i> Ž-BL-01-858/13	VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA FEDERACIJE BIH, VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH, MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BIH, MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE RS, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE RS, FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE - ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, BRČKO DISTRIKT BIH, SVA KANTONALNA MINISTARSTVA IZ PODRUČJA SOCIJALNE ZAŠTITE FBIH	13 - Prava djeteta	27.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-327/13	POSEBNO IZVJEŠĆE "DJECA I SLOBODNO VRIJEME" <i>EX OFFICIO</i> Ž-BL-01-859/13	VLADA REPUBLIKE SRPSKE VLADA FEDERACIJE BIH VLADA BRČKO DISTRIKTA VLADE KANTONA FBIH	13 - Prava djeteta	27.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-328/13	Ž-BR-05-240/13	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA POLICIJSKI KOMESAR POLICIJSKE UPRAVE ŽIVINICE	05 - Policija	30.12.2013.	Nije realizirana	DA
P-329/13	POSEBNO IZVJEŠĆE O REALIZACIJI PRAVA NA POVRATAK STARIJIH I IZNEMOGLIH OSOBA U BIH <i>EX OFFICIO</i> Ž-SA-05-1283/13	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BIH SARAJEVO	20 - Ratne štete	30.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-330/13	Ž-SA-05-982/13	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	19 - Uprava	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-331/13	Ž-BL-04-410/13	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE - FILIJALA BANJA LUKA	25 - Mirovine	30.12.2013.	Nema odgovora	NE
P-332/13	Ž-BL-06-486/12	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija -- 01-18 - Po osnovi društvenog položaja i spola	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA

P-333/13	Ž-BL-06-802/13	VLADA USK - MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA	01 - Diskriminacija	30.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA
P-334/13	Ž-BL-06-127/13	UNIVERZITET U BIHAĆU - EKONOMSKI FAKULTET	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Po osnovi obrazovanja	30.12.2013.	Realizirana	DA
P-335/13	Ž-BL-05-600/13	OPĆINA TRAVNIK	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	31.12.2013.	Ostvarena suradnja	DA

ANEKS I. Pregled proračuna za 2013. godinu

0304 Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Obrazac 2.

ZBIRNI PREGLED
rashoda proračuna po ekonomskim kategorijama
za razdoblje izvješćivanja: od 1. 1. do 31. 12. 2013.

Red.broj	Vrsta rashoda	Ekono- mski kod	Odobreno proračunom za tekuću godinu	Izmjene: rebalans, prestrukt., pričuva (+,-)	Korigirani proračun (4+,-5)	Realizirano u tekućem razdoblju	Realizirano u prethodnoj godni	Indeks (7/6)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I.	Tekući izdatci		2.374.000	34.171	2.408.171	2.333.416	2.378.955	1
1.	Bruto plaće i naknade	611100	1.664.000	-16.500	1.647.500	1.644.724	1.673.667	1
2.	Naknade troškova zaposlenika	611200	180.000	-9.000	171.000	159.393	160.694	1
3.	Putni troškovi	613100	68.000	2.000	70.000	57.833	65.964	1
4.	Izdatci za telefonske i PTT usluge	613200	62.000	1.000	63.000	59.670	58.442	1
5.	Izdatci za energiju i komunalne usluge	613300	22.000	5.000	27.000	19.175	20.920	1
6.	Nabava materijala	613400	39.000	6.000	45.000	35.297	35.471	1
7.	Izdatci za usluge prijevoza i goriva	613500	35.000	0	35.000	27.467	31.292	1
8.	Izdatci za zakupninu	613600	229.000	18.200	247.200	246.733	253.067	1
9.	Izdatci za tekuće održavanje	613700	25.000	10.971	35.971	32.217	22.991	1
10.	Izdatci za osiguranje	613800	8.000	0	8.000	6.364	7.490	1
11.	Ugovorene i druge posebne usluge	613900	42.000	16.500	58.500	44.543	46.983	1
II.	Kapitalni izdatci		0				1.974	
1.	Nabava zemljišta	821100	0	0	0	0	0	
2.	Nabava zgrada	821200	0	0	0	0	0	
3.	Nabava opreme	821300	0				1.974	1

4.	Nabava ostalih stalnih sredstava	821400	0	0	0	0	0	
5.	Nabava sredstava u obliku prava	821500	0	0	0	0	0	
6.	Rekonstrukcija i investicijsko održavanje	821600	0	0	0	0	0	
III.	Tekući grantovi		0	0	0	0	0	
1.	Grantovi drugim razinama vlasti	614100	0	0	0	0	0	
2.	Grantovi pojedincima	614200	0	0	0	0	0	
3.	Grantovi neprofitnim organizacijama	614300	0	0	0	0	0	
4.	Grantovi u inozemstvo	614700	0	0	0	0	0	
IV.	Kapitalni grantovi		0	0	0	0	0	
1.	Kapitalni grantovi drugim razinama vlasti	615100	0	0	0	0	0	
2.	Kapitalni grantovi pojedincima i neprofitnim organizacijama	615200	0	0	0	0	0	
V.	Izdatci za kamate i ostale naknade		0	0	0	0	0	
1.	Kamate na zajmove primljene putem države	616100	0	0	0	0	0	
2.	Izdatci za inozemne kamate	616200	0	0	0	0	0	
3.	Kamate na domaće pozajmljivanje	616300	0	0	0	0	0	
4.	Ostale naknade vezane uz pozajmljivanje	616400	0	0	0	0	0	
SVE UKUPNO (I+II+III+IV+V):			2.374.000	34.171	2.408.171	2.333.416	2.378.955	1

ANEKS II. ZOSPI

1. Javna tijela na razini BiH koja su ispunila obvezu imenovanja službenika za informiranje i dostavila vodič i index registar u skladu s člancima 19. i 20. ZOSPI-ja

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1.	Agencija za policijsku potporu	37.	Institut za standardizaciju BiH
2.	Agencija za državnu službu BiH	38.	Povjerenstvo za koncesije
3.	Agencija za forenzička ispitivanja	39.	Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika BiH
4.	Agencija za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka BiH	40.	Povjerenstvo za uklanjanje mina
5.	Agencija za javne nabave i Ured za razmatranje žalbi BiH	41.	Konkurencijsko vijeće BiH
6.	Agencija za lijekove i medicinska sredstva	42.	Ministarstvo civilnih poslova
7.	Agencija za nadzor nad tržištem BiH	43.	Ministarstvo financija i trezora BiH
8.	Agencija za osiguranje depozita BiH	44.	Ministarstvo komunikacija i prometa
9.	Agencija za osiguranje u BiH	45.	Ministarstvo obrane BiH
10.	Agencija za poštanski promet BiH	46.	Ministarstvo pravde BiH
11.	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje	47.	Ministarstvo sigurnosti BiH
12.	Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije	48.	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
13.	Agencija za rad i zapošljavanje BiH	49.	Ministarstvo spoljnih poslova BiH
14.	Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete BiH	50.	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
15.	Agencija za sigurnost hrane BiH	51.	Obavještajno-sigurnosna agencija BiH
16.	Agencija za statistiku BiH	52.	Odbor državne službe za žalbe
17.	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova	53.	Parlamentarna skupština BiH
18.	Agencija za promidžbu inozemnih ulaganja	54.	Pravobraniteljstvo BiH
19.	Agencija za zaštitu osobnih podataka BiH	55.	Regulatorna agencija za komunikacije BiH
20.	Arhiv BiH	56.	Tajništvo Predsjedništva BiH
21.	Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja	57.	Služba za poslove sa strancima
22.	Centar za uklanjanje mina	58.	Služba za zajedničke poslove institucija BiH
23.	Centralna banka BiH	59.	Sud Bosne i Hercegovine
24.	Središnje izborno povjerenstvo BiH	60.	Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
25.	Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH - BHDCA	61.	Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja i bilja
26.	Direkcija za ekonomsko planiranje BiH	62.	Uprava za neizravno oporezivanje
27.	Direkcija za europske integracije	63.	Ured koordinatora za reformu javne uprave
28.	Državna agencija za istrage i zaštitu	64.	Ured za reviziju finansijskog poslovanja inistitucija BiH
29.	Državna regulativna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost	65.	Ured za veterinarstvo BiH
30.	Državno regulatorno povjerenstvo za električnu energiju	66.	Ustavni sud BiH
31.	Elektroprivreda BiH	67.	Vanjskotrgovinska komora BiH
32.	Fond za povratak	68.	Vijeće ministara, Ured za zakonodavstvo*
33.	Granična policija BiH	69.	Vijeće ministara BiH, Generalno tajništvo
34.	Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH	70.	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće
35.	Institut za akreditiranje BiH		
36.	Institut za intelektualno vlasništvo BiH		

2. Javna tijela na razini BiH koja dostavljaju statističke podatke u skladu s člankom 20. ZOSPI-ja

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1.	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova*	31.	Institut za standardizaciju BiH*
2.	Agencija za državnu službu BiH**	32.	Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika BiH*
3.	Agencija za forenzička ispitivanja*	33.	Konkurencijsko vijeće BiH*
4.	Agencija za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka BiH**	34.	Ministarstvo civilnih poslova*
5.	Agencija za javne nabave BiH**	35.	Ministarstvo financija i trezora BiH**
6.	Agencija za nadzor nad tržištem BiH**	36.	Ministarstvo komunikacija i prometa BiH**
7.	Agencija za osiguranje depozita BiH**	37.	Ministarstvo obrane BiH**
8.	Agencija za osiguranje u BiH**	38.	Ministarstvo pravde BiH**
9.	Agencija za policijsku potporu	39.	Ministarstvo sigurnosti BiH*
10.	Agencija za poštanski promet BiH*	40.	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH*
11.	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje*	41.	Ministarstvo vanjskih poslova**
12.	Agencija za rad i zapošljavanje BiH*	42.	Obavještajno-sigurnosna agencija BiH*
13.	Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete BiH**	43.	Odbor državne službe za žalbe*
14.	Agencija za sigurnost hrane BiH*	44.	Parlamentarna skupština BiH - Tajništvo*
15.	Agencija za statistiku BiH*	45.	Pravobraniteljstvo BiH*
16.	Agencija za promidžbu inozemnih ulaganja**	46.	Predsjedništva BiH - Tajništvo*
17.	Agencija za zaštitu osobnih podataka BiH*	47.	Regulatorna agencija za komunikacije BiH*
18.	Arhiv BiH*	48.	Služba za poslove sa strancima**
19.	Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja***	49.	Služba za zajedničke poslove institucija BiH*
20.	Centralna banka BiH**	50.	Sud Bosne i Hercegovine*
21.	Središnje izborno povjerenstvo BiH*	51.	Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja i bilja*
22.	Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH-BHDCA**	52.	Uprava za neizravno oporezivanje*
23.	Direkcija za ekonomsko planiranje**	53.	Ured koordinatora za reformu javne uprave**
24.	Direkcija za europske integracije**	54.	Ured za razmatranje žalbi BiH**
25.	Državna agencija za istrage i zaštitu*	55.	Ured za reviziju financijskog poslovanja i institucija BiH*
26.	Fond za povratak BiH***	56.	Ured za veterinarstvo BiH*
27.	Granična policija BiH*	57.	Ustavni sud BiH**
28.	Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH*	58.	Vijeće ministara BiH, Generalno tajništvo**
29.	Institut za akreditiranje BiH**	59.	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće**
30.	Institut za intelektualno vlasništvo BiH*		.

U usporednoj tablici navedena su javna tijela u različitim statusima u odnosu na obvezu dostavljanja statističkih podataka u skladu sa ZOSPI-jem koja su označena na sljedeći način:

* Institucije koje su u 2012. godini redovito dostavljale statističke podatke

** Institucije koje su i u 2012. i 2013. godini redovito dostavljale statističke podatke

*** Institucije koje su nove u evidencijama i koje su u 2013. godini počele dostavljati statističke podatke

3. Javna tijela na razini FBiH koja dostavljaju statističke podatke u skladu sa ZOSPI-jem

R.Br.	Entitetska razina	R.Br.	Kantonalna razina	R.Br.	Općinska razina
1.	Agencija za bankarstvo FBiH*	1.	Centar za socijalni rad, Živinice***	1.	Općina Bihać*
2.	Agencija za privatizaciju FBiH***	2.	Grad Mostar, Gradonačelnik***	2.	Općina Bosansko Grahovo***
3.	Federalna uprava za inspekcijske poslove***	3.	Kantonalna uprava za inspekcijske poslove, Kanton Sarajevo***	3.	Općina Breza*
4.	Federalni hidrometeorološki zavod**	4.	Kantonalni MUP Tuzlanskog kantona***	4.	Općina Bugojno*
5.	Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata***	5.	Kantonalni sud u Tuzli**	5.	Općina Cazin*
6.	Povjerenstvo za vrijednosne papire Federacije BiH**	6.	Kantonalni sud, Goražde***	6.	Općina Čitluk*
7.	Federalno ministarstvo unutarnjih poslova***	7.	Kantonalni sud Zenica*	7.	Općina Čitluk -Služba za društvenu djelatnost, opću upravu i branitelje *
8.	Parlament Federacije BiH – Ured za odnose s javnošću*	8.	Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo**	8.	Općina Donji Vakuf*
9.	Služba za zajedničke poslove organa i tijela Federacije Bosne i Hercegovine*	9.	Kantonalno tužiteljstvo ZDK***	9.	Općina Drvar**
10.	Tužiteljstvo FBiH***	10.	Ministarstvo pravde i uprave Kantona Sarajevo**	10.	Općina Foča-Ustikolina**
11.	Vlada Federacije BiH**	11.	Ministarstvo gospodarstva HNŽ***	11.	Općina Fojnica*
12.	Vrhovni sud Federacije BiH*	12.	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša, Kanton Sarajevo***	12.	Općina Gornji Vakuf-Uskoplje*
		13.	Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo**	13.	Općina Gračanica**
		14.	Ministarstvo unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona*	14.	Općina Grude*
		15.	Ministarstvo za pravosuđe i upravu Zeničko-dobojskog kantona*	15.	Općina Hadžići – Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i zajedničke poslove*
		16.	Olimpijski Bazen Otoka**	16.	Općina Hadžići**
		17.	Tužiteljstvo HNŽ***	17.	Općina Ilijaš*
		18.	Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona***	18.	Općina Jajce*
				19.	Općina Kakanj*
				20.	Općina Ključ**
				21.	Općina Konjic*
				22.	Općina Lukavac**
				23.	Općina Maglaj*
				24.	Općina Novi Grad*
				25.	Općina Novi Travnik*
				26.	Općina Sanski Most**
				27.	Općina Sapna**
				28.	Općina Stari Grad**
				29.	Općina Teočak***
				30.	Općina Tešanj*

31.	Općina Tomislavgrad***
32.	Općina Usora*
33.	Općina Vareš*
34.	Općina Visoko*
35.	Općina Zavidovići**
36.	Općine Bosanska Krupa - Služba za opću upravu i društvene djelatnosti *
37.	Općinski Sud u Sarajevu*
38.	Općinski sud Živinice***

U usporednoj tablici navedena su javna tijela u različitim statusima u odnosu na obvezu dostavljanja statističkih podataka u skladu sa ZOSPI-jem koja su označena na sljedeći način:

* Institucije koje su u 2012. godini redovito dostavljale statističke podatke

**Institucije koje su i u 2012. i 2013. godini redovito dostavljale statističke podatke

*** Institucije koje su nove u evidencijama i koje su u 2013. godini počele dostavljati statističke podatke

4. Javna tijela na razini Republike Srpske koja dostavljaju statističke podatke u skladu sa ZOSPI-jem

R.Br.	Nivo entiteta	R.Br.	Nivo okruga	R.Br.	Nivo opštine
1.	Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske**	1	Okružni privredni sud Doboj**	1.	Općina Gradiška***
2.	Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske*	2.	Okružni sud Banja Luka*	2.	Općina Han Pijesak*
3.	Republičko tužilaštvo***	3.	Okružni Sud Doboj**	3.	Općina Istočna Ilidža*
		4.	Okružno tužilaštvo Banja Luka***	4.	Općina Kneževac*
		5.	Okružno tužilaštvo Istočno Sarajevo***	5.	Općina Milići**
		6.	Okružno tužilaštvo Trebinje***	6.	Općina Pelagićevo*
				7.	Općina Prnjavor**
				8.	Općina Rudo**
				9.	Općina Sokolac**
				10.	Općina Teslić*
				11.	Općina Trnovo*
				12.	Općina Ugljevik**
				13.	Osnovni Sud Doboj*
				14.	Osnovni sud u Tesliću**

U usporednoj tablici navedena su javna tijela u različitim statusima u odnosu na obvezu dostavljanja statističkih podataka u skladu sa ZOSPI-jem koja su označena na sljedeći način:

* Institucije koje su u 2012. godini redovito dostavljale statističke podatke

**Institucije koje su i u 2012. i 2013. godini redovito dostavljale statističke podatke

*** Institucije koje su nove u evidencijama i koje su u 2013. godini počele dostavljati statističke podatke